

ATATÜRK'ÜN TARİH TEZİYLE İLGİLİ TİYATRO ESERLERİNİN İNCELENMESİ

Hazırlayan : Esra GÖRGÜLÜ
Danışman : Yrd.Doç.Dr. Esat CAN

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili Ve Edebiyatı
Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

Edirne
Trakya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
2006

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Başkan.....
Prof. Dr. Recep Duymaz

Üye.....
Yrd. Doç. Dr. Esat Can

Üye.....
Yrd. Doç. Dr. Bülent Atalay

T.C YÜKSEKÖĞRETİM KURULU TEZ MERKEZİ

Ref No:

4503

Tez No:

.....

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

(Tez merkezi tarafından doldurulacaktır.)

(Tez yazarı tarafından bilgisayarda doldurulduktan sonra basılarak imzalanmalıdır.)

Yazar Adı / Soyadı : Esra Görgülü
(Tezde kullandığınız tüm adlarınızı açık olarak yazınız.Kısaltma kullanmayınız.)

T.C. Kimlik No : 14552400102

E-Posta Adresi : esragorgulu78@gmail.com

Tezin Özgün Dili : Türkçe

(Tezin ana bölümünün dili)

Tezin Adı : Atatürk'ün Tarih Teziyle İlgili Tiyatro Eserlerinin İncelenmesi

(Tezin özgün dildeki adı.

Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)

Tezin Türkçe Adı : Atatürk'ün Tarih Teziyle İlgili Tiyatro Eserlerinin İncelenmesi

(Tezin özgün dili Türkçe değilse burayı doldurunuz.

Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)

Tezin Yabancı Dildeki Adı : The Investigation Of Theatre Works Connected To Ataturk's Thesis Of History

(Tezin özgün dili Türkçe ise yabancı dildeki çeviri adını buraya yazınız.Yandaki

alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)

Tezin Konu Başlığı : 1. Türk Dili ve Edebiyatı
2.
3.

Tezin Yapıldığı Yer :

Üniversite : Trakya Üniversitesi

Enstitü (Bu alana veri girebilmek için üstttteki "üniversite" alanının doldurulmuş olması gerekir.)

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İnternet tarayıcınızda pop-up'lar (istek dışı açılan pencereler) engellenmiş ise,veri giriş alanının açılması için engeli geçici olarak kaldırmız .)

Fakülte

Hastane

ABD/Bölüm

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı/ Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Türü : Yüksek Lisans

Tez Yılı : 2006 (yyyy)

Sayfa Sayıları : 212 (Toplam)

Giriş Sayfaları : 10 Ana Bölüm : 202 Ekler: (Ana bölümden farklı numaralandırılmış ise)

(Romen rakamlarıyla)

Tez Danışmanları : Ünvanı

Adı

Soyadı

1.Danışman : Yrd. Doç. Dr.

Esat

Can

2.Danışman :

3.Danışman :

Dizin Terimleri:

(Dizin terimleri listelerinden seçiniz. İmleci dizin terimini girmek istediğiniz kutucuğa getiriniz.Kutucuğun yanındaki linke tıklayınız. Gelen alfabetik listeden uygun harfi seçiniz. Aradığınız terimi listede tarayıp bulduğunuzda tıklayınız. Terim uygun kutucuğa yerleşecektir.

Türkçe Dizin Terimleri

İngilizce Dizin Terimleri

Atatürk
Tiyatro
Tarih
Cumhuriyet D
Orta Asya

Theatre

Önerilen Dizin Terimleri:(YÖK Dizin terimleri listelerinde bulamayıp önerdiğiniz terimler)

Türkçe

İngilizce

Ataturk
History
Term of the R
Middle Asia

Tezin Metin Formatı Dışındaki Ekleri : (Aynı türden 1'den çok dosyanız varsa ilgili kutuda dosya adlarını noktalı virgül (;) ile ayırınız.)

Resim: Dosya adı:

Harita: Dosya adı:

Görüntü: Dosya adı:

Ses: Dosya adı:

Program: Dosya adı:

Diğer: Lütfen Belirtiniz:

Kısıtlama :

Dosya adı:

Bitiş Tarihi: (/ /)

Proje desteği aldıysa Proje no:

Tarih:

İmza

Bu belgenin İnternet Adresi :
http://www.yok.gov.tr/YokTezSrv?PAGE=YOKSRV__S__52&OPER=EKLE

ÖN SÖZ

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, edebiyatımızın konu ve tem bakımından zengin bir devresidir. Bu devrede yeni devletle beraber yeni konu ve temler de edebiyat metinlerine girmiştir. Bu metinleri incelemek, devleti kuranların iradelerini, zamanın fikir temayüllerini, millî tercih ve tasavvurları tespit bakımından şüphesiz yararlıdır.

Bu düşünceyle biz Cumhuriyet döneminde yazılan tiyatro eserlerinin bir bölümünü teşkil eden, Türk Tarih Teziyle ilgili eserleri incelemeyi kararlaştırdık ve çalışmamızı Yüksek Lisans Programına göre sınırladık. Söz konusu eserleri dönemin tarih anlayışı, bilhassa Türk Tarih Teziyle münasebetleri açısından inceledik.

Atatürk'ün Tarih Teziyle İlgili Tiyatro Eserlerinin İncelenmesi isimli bu çalışmada toplam yirmi iki eser ele alınmıştır.

Eserlerin tahliline başlamadan önce Tarih Tezi hakkında bilgi ve belge topladık. Bunlar içerisinde Atatürk zamanında ve onun direktifleriyle yazdırılan (1931-1934) tarih kitaplarını dönemin bakış açısını belirtmesi bakımından önemli addettik. Bunların yanı sıra üniversitemizin Tarih Bölümü öğretim üyeleriyle işbirliği yaparak akademik kaynaklardan elden geldiğince faydalanmaya çalıştık.

Çalışmamız şu bölümlerden oluşmaktadır: Önsözden sonraki giriş bölümünde Cumhuriyet döneminde Türk Tiyatrosu üzerinde çalışmalar yapmış belli başlı kişiler ve onların tiyatro ile ilgili eserlerinden bahsedilmiştir.

Tezimizin birinci bölümünde Atatürk'ün Tarih Tezi ile ilgili bilgi verilmiştir. Tarih Tezinin doğuşu ve sunulması açıklanan konular arasındadır. Daha sonra Atatürk'ün, bu tezi ortaya atmasının sebepleri açıklanıp yorumlanmıştır.

Tezimizin ikinci bölümünde söz konusu tiyatro eserlerinin künye, konu ve olayları hakkında bilgi verdik. Üçüncü bölümde İslâm öncesi dönemi konu edinen eserleri, dördüncü bölümde İslâmiyetin kabulü ve Anadolu'ya yerleşme öncesini konu edinen eserleri, beşinci bölümde Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerini konu edinen eserleri, altıncı bölümde Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün Tarih Tezine uygun yazılmış eserleri temleri bakımından incelemeye tâbi tuttuk. Bu temleri belirleyip incelerken merkeze Türk Tarih Tezi'ni aldık. İşlenen fikirleri söz konusu tezle ilgileri ölçüsünde değerlendirdik.

Sonuçtan sonra gelen kaynakçada eserleri 1- İncelenen eserler, 2- Faydalanılan eserler diye iki grupta topladık. İncelemeye konu tiyatro eserlerini yazılış tarihlerine göre sıraladık.

Tezimin plânını oluşturmamda yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Doç.Dr.Recep Duymaz'a, konunun belirlenmesinde ve tezimin oluşumunda her türlü rehberlik desteğini verip çalışmamı sabırla takip eden danışman hocam sayın Yrd.Doç.Dr.Esat Can'a, bu tezin oluşumunda ve hızlanmasında yardımları olan sayın hocalarım Yrd.Doç.Dr.Özcan Aygün ve Arş.Gör.Dr.Yüksel Topaloğlu'na teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca benim için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan ve bana daima destek veren annem Safiye Görgülü, babam Adnan Görgülü ve ablam Yasemin Görgülü'ye çok teşekkür ederim.

Esra GÖRGÜLÜ

Edirne, 2006

ÖZET

Atatürk'ün Tarih Teziyle İlgili Tiyatro Eserlerinin İncelenmesi adındaki bu çalışma, Tarih Teziyle ilgili toplam yirmi iki tiyatro eserini içermektedir. Çalışmamızın birinci bölümünde Atatürk'ün Tarih Teziyle ilgili bilgiler verilmiştir. “ Tiyatro Eserlerine Toplu Bir Bakış” adlı ikinci bölümde tiyatro eserlerinin konu ve olayları anlatılmıştır. Asıl konumuzu teşkil eden, tiyatro eserleri ile Tarih Tezi arasında bağlantı kurulması; “İslâm öncesi dönem, İslâmiyetin kabulü, Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri ve Cumhuriyet dönemi” bölümlerinde yapılmıştır. Bu bölümlerde Tarih Tezi ve eserler arasındaki ilgi, çeşitli alt başlıklar altında incelenmiştir.

Böylece, Tarih Tezinin esasını teşkil eden, Türklerin üstün meziyetli, eski ve köklü bir millet oldukları fikrini tiyatro eserlerinde tesbite çalıştık. Eserler Atatürk'ün Türk tarihine bakışını anlatması açısından da önem taşımaktadır. Eserlerde kahramanlık, hürriyet ve istiklâl fikri, vatanseverlik, fedâkarlık, hoşgörü, Batılıların tarafı bakış ve tutumları v.b hususlar, öncelikle aradığımız ve incelediğimiz temleri teşkil etmiştir.

ABSTRACT

This study called the investigation of theatre works connected to Ataturk's Thesis of History contains total twenty two theatre works related to Thesis of History. In the first section of our study , information related to Ataturk's Thesis of History are given. In the second section, which this called " Collective view to the theatre Works " , the topic and events of theatre works are told. The main topic is that the connection between theatre works and History Thesis are explained in the sections of the period Islam, the acceptance of Islam, the settlement of Turkish people in Anatolia, and the period of Republic. In these sections, the connection between History Thesis and works are investigated under different subtitles.

In this way, we tried to establish the idea of Turk's superior , an old and rooted nation which this constitutes the main of History Thesis in the theatre works. Works also have very important effect according to Ataturk's view of Turkish History. In the works, the subjects such as heroism, the idea of freedom and independence, patriotism, self-sacrifice,tolerance, and the certain view and attitude of Westerners have formed the themes looked and studied at first.

Türk çocuğu ecdâdını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.

Atatürk

Atatürk'ün tarih üzerinde çalışmaları, İstiklâl Savaşımızın,
kültür alanında devamıdır.

Ord.Prof.Dr. Enver Ziya Karal

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
GİRİŞ.....	1- 9
I. BÖLÜM	
ATATÜRK'ÜN TARİH TEZİ	10 - 16
II. BÖLÜM	
TİYATRO ESERLERİNE TOPLU BİR BAKIŞ.....	17 - 86
III. BÖLÜM	
İSLÂM ÖNCESİ DÖNEMİ KONU EDİLEN ESERLER... ..	87 - 137
Göç Sebepleri.....	88 - 90
Orta Asya'dan Göç.....	91 - 95
Kahramanlık.....	96 - 99
Olağanüstülük.....	99- 101
Türklerde Kadının Yeri.....	101- 103
Kendine Güven.....	103-104
Tûran Fikri.....	104- 106
Türklerde "Kurultay" Müessesesi.....	107- 108
Aşk.....	108- 112
Türklerin Üstünlükleri.....	113-122
Hürriyet ve İstiklâl Fikri.....	122- 125
Türk Cihan Hâkimiyeti İdeâli.....	125- 127

Vatan Sevgisi.....	127- 134
Türklerin İnsanî ve Medenî Oluşları.....	134- 136
Atatürk Sevgisi.....	136- 137

IV. BÖLÜM

İSLÂMİYETİN KABULÜ VE ANADOLU'YA

YERLEŞME ÖNCESİNİ KONU EDİNER ESERLER.....	138- 153
Türklerde Kadının Yeri.....	138- 141
İhtiras ve İhanet	142- 145
Aşk.....	146- 150
Fedakârlık.....	150- 151
Türklerde "Kurultay" Müessesesi.....	151- 153
Yardımseverlik.....	153

V. BÖLÜM

TÜRKLERİN ANADOLU'YA YERLEŞMELERİNİ

KONU EDİNER ESERLER	154- 178
Türklerin Anadolu'da Yerleşmeleri.....	154- 157
Kahramanlık.....	158- 159
Hoşgörü.....	159- 161
Kendine Güven.....	161- 163
Allah'a İman.....	163- 167
Türklerin Batılı Milletler Tarafından Aşağılanması.....	167- 171
Türklerin Üstünlükleri.....	171- 174
Savaşçılık.....	174- 178

VI. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ KONU EDİLEN ESERLER.... 179- 187

Atatürk..... 179- 182

Kurtuluş Savaşı..... 183- 184

Cumhuriyetin İlânı..... 184- 185

Vatan Sevgisi..... 186

Hürriyet Ve İstiklâl Fikri..... 187

SONUÇ..... 188- 195

KAYNAKÇA..... 196- 202

GİRİŞ

Türk milleti Büyük Taarruzdan sonra yorgun düşmüştür ve Anadolu da harap bir durumdadır. (...) Daha sonra bu yorgun milletin yeni ve belki de öncekinden daha çetin bir savaşı başlar: Yeni bir vatan yaratmak. Birkaç yabancı milletin birden saldırısına uğradığı için çok üstün kuvvetlerle savaşmak zorunda kalışı özellikle içerden ihanete uğrayışı, Türk Kurtuluş Savaşına trajik bir nitelik verir. Savaştan sonraki yoksul durumu ile yeni bir vatan yaratma atılımı da aynı trajik karakterdedir. Zaten bu imkânsızlıkların içinden galip çıkabildiği içindir ki Türk milleti bütün dünyanın sevgi ve saygısını kazanabilmiş, sömürülen milletlerin kalblerinde hürriyet ateşini alevlendirebilmiştir.¹

Türk milletinin en büyük önderi Atatürk yepyeni bir Türk Devleti'nin mimarlığını yaparken kültür değişiminin yeni ilkeler, yeni bir yöntemle bambaşka bir doğrultuda gelişiminin temellerini atmıştır. Tanzimat Batıcılığı, daha önceki yüzyılların askerlik yenilgilerine bir çözüm bulmak için bir umut tutamağı olmuştur. Atatürk'ün kültür değişiminde hedefi; çağdaş medeniyet düzeyine yetişme, erişme sistemi, Tanzimat'ın, terakki kavramından çok çok değişiktir. Tanzimat'ın, can çekişen hasta adama, ömrünü biraz daha uzatmak için ilâç diye sunduğu bu reçete yerine, Kurtuluş Savaşı'nı kazanmış, milletine özgüvenini kazandırmış Atatürk, yepyeni bir toplum kurmak istemiştir.

Atatürk, kültür değişiminde en önemli kurumların temellerini de kendi eliyle atmıştır: Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi. Bu kurumların çalışmalarının olumlu sonuçları, tiyatromuzun gelişmesinde de görülmüştür.

Atatürk devrimlerinin, temel ilkelerinin ve ülkülerinin tiyatrodaki yansımaları bulması sonucu, Atatürkçülük ile tiyatro arasında uyumlu bir paralellik sağlanabilmiştir.²

¹ Niyazi Akı, (1968): **Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış**, Bilgi Basımevi, Ankara, s.26

² Metin And, (1983): **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.4

Atatürk yepyeni bir devlet kurarken sanata ve edebiyata, özellikle tiyatroya büyük önem veriyordu.^{3,4} O, sanata her zaman önem vermiş ve sanata verdiği bu önemi fırsat buldukça dile getirmiştir. 10. Yıl Nutku'nda Türk milletinin tarihi bir özelliğinin de “güzel sanatları sevmek ve onda yükselmek” olduğunu ifade eder. Çünkü sanata gösterilen ilgi, bir milletin medeniyet ölçüsü olarak kabul edilir.

Atatürk fırsat buldukça tiyatroya gidiyor, daha önemlisi temsilden sonra sanatçıları yanına kabul edip, onlarla tiyatro sorunlarını görüşüyor, sanatçıların özgüvenini gerçek bir önder olarak arttırıyordu. Bunun en önemlisi Cumhuriyet'in ilânından birkaç ay önce görülür. 16 Temmuz 1923 tarihinde İzmir'de Darübedayi temsil vermiş, bu temsile Atatürk de gelmiş ve sanatçıları alkışlamıştır. Bu olayın önemi, Türk kadınının artık sahneye çıkma engellerinin ortadan kalkmasıydı.

Atatürk ile ilgili bir başka kayda değer hadise ise 1930 yılına aittir: Darübedayi sanatçıları Ankara'da Atatürk'ün önünde temsil veriyorlar, Atatürk temsilden sonra kendilerini kabul ederek onlara devletin ileri gelenlerini de uyaran önemli özdeyişlerinden birini söylüyor: “Efendiler... Hepiniz mebus olabilirsiniz... Vekil olabilirsiniz... Hattâ Reisi Cumhur olabilirsiniz... Fakat sanatkâr olamazsınız... Hayatlarını büyük bir sanata vakfeden bu çocukları sevelim...”⁵

Atatürk, Türk tiyatrosunun sağlam temellere oturtulması için olağanüstü büyük bir çaba göstermiştir. Cumhuriyet döneminin tarih görüşünün ve Cumhuriyet ilkesinin tiyatro eserlerinde incelenmesini bizzat kendisi istemiştir. Bu düşünceyle “Yurtta barış, cihanda barış” ilkesine tiyatro yoluyla da yaklaşımak istenmiştir. Bu amaçla hem millî Türk operasının kurulmasına bir adım olması hem de komşumuz İran'la uzak geçmişine dayanan dostluğu vurgulayan **Özsoy** adındaki başarılı opera denemesi kısa sürede yaratılıp, konuk Devlet Başkanının önünde oynanmıştır.

Atatürk'ün sağlam görüşleriyle, her alanda olduğu gibi tiyatrodada da daha Cumhuriyet'in ilk yılında tiyatronun bir kamu hizmeti olduğu ve kamu eliyle

³Metin And, (1973) **Elli Yılın Türk Tiyatrosu**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.8

⁴a.g.e. s.8

⁵Metin And, **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu**, s.7

korunması, desteklenmesi fikrine yer verilmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi öncelik isteyen işler sebebiyle bunun çözüm yolları ertelenmiştir.

Devlet Tiyatrosu fikri ise daha ilk yıllarda devlet ileri gelenlerinde yerleşmişti. Celâl Bayar, 8 Kasım 1937’de hükümetinin programını okurken tiyatroya verilen önemi şu sözlerle belirtiyordu: “Millî sahnemiz, Türk kültürünün mâkesi, güzel dilimizin en iyi şekilde telâffuzu ve en bedîî tarzda ifadesini yayan sanat kaynağı olarak ele alınacaktır. Bunda, modern teknik vasıtalarına ehemmiyet vereceğiz.”⁶

Bu arada yeni kurulan devletin korunması için ister istemez oyunlar üzerinde bir sıkıdenetim vardı. Sıkı denetimin önemli bir kesimi devrimleri, yeni devleti kurmak için yakın geçmişle ilişkinin kesilmesini göz önünde tutmuştu.

Cumhuriyetin ilânını takip eden elli yıl içinde çok önemli işler yapılmış olmakla birlikte, orijinal bir millî tiyatro kurulamamıştır.

Cumhuriyet kendi içinde etkisini tiyatro üzerinde de gösteren birtakım siyasî dönemlere ayrılmaktadır. Bunların ilki, tek partinin iktidarı altında 1923-1945 dönemidir. Bu dönem tek partili dönem olmasına rağmen, inkılâpları yerleştirme ve kökleştirme çabası içinde ülkücü, canlı bir dönemdir. Amaç, millî tiyatroyu ve halk yararına halk tiyatrosunu kurmaktır. Çağın Millî Eğitim Bakanları konu üzerine eğilmişlerdir.⁷

Anadolu ve Türk Milleti, 1923’ten sonra ve Cumhuriyet döneminde bütün yazar ve şairlerin ilham kaynağı olur. Şairleri, hikâyecileri, romancıları ve tiyatro yazarları ile bütün bir edebiyat bunun için Anadolu’ya ve Türk Milletine yönelir; Faruk Nafiz’in 1923’te yazdığı **Han Duvarları** adlı şiiri bu edebî göçün âdeta sembolüdür.

⁶ a.g.e. s.15

⁷ a.g.e. s.25

(...) “Cumhuriyet insanı” artık kendi hayatına yön verme bakımından kendisi sorumludur. Bunların yanında daha başka gerçekler de su yüzüne çıkar: Türk vatanına ve Türk milletine bakmayı, onu görmeyi öğrenir, özellikle Kurtuluş Savaşının yükünü ve ıstırabını çeken büyük köylü kitlesinin durumu dikkatimizi çeker. Köyün gerçek yüzü ve ana problemleriyle tiyatroya girişi Faruk Nafiz’in **Canavar** adlı manzum piyesi ile olur.⁸

Faruk Nafiz’in benimsediği bu amaç, gerçekte o yıllarda bütün edebî türlerin amacıdır; hattâ “Anadolu” yalnız güzel sanatların değil, bütün hareketlerin “odak” noktasıdır. Hikmet Şevki “İnkılâpları tamamlayabilen, bu duyguları her ruha aşılama muvaffak olan amillerden biri tiyatrodur; tiyatronun istifadeli şeklini düşünmek her yazar, her eleştirici ve her oyuncu için şarttır.” demektedir.⁹

Hikmet Şevki, başka yazısında, sahnemizde, Moliere, Racine, Shakespeare, Schiller ve İbsen’in görünmeyişinden yakınır. Diğer taraftan da Türk sahnesinin uzun yıllar adapte eserlerle gidemeyeceğini belirtir. Daha sonra şöyle devam eder: Son geçirdiğimiz “büyük inkılâbın faydaları”nı, Türk sahnesinde kaç eser yaşatmıştır?¹⁰

1927’lerde, yazarlarımız haklı olarak tiyatroya faydacı bir anlayışla bakar ve ondan, yeni baştan yaratılmakta olan vatanın insanına, başardığı büyük inkılâp etrafında geliştirilmesi gereken duygu ve düşünce bakımından yardımcı olmayı beklerler.

Gerçekten, bazı ayrıntılar görülmesine rağmen, 1930’dan sonraki tiyatromuz, uzun bir süre, Yeni Türkiye’nin kaderini çizen resmî görüşler doğrultusunda yürür. Çünkü o tarihlerde, düşünce hayatımızı geliştiren, toplumsal kalkınmamızı kanalize eden hareketlerin hemen hepsi, Anayasa’mızın Türk

⁸ Niyazi Akı, **Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış**, s.28

⁹ a.g.e.,s.29-30

¹⁰ a.g.e.,s.30

Devletin niteliğini belirten ikinci maddesi hükümlerinden, bir başka deyişle, Türk Devletinin hukuk, idare, siyaset ve toplum anlayışından doğuyordu.¹¹

Kurtuluş Savaşı ve onu izleyen devrimler ilk cumhuriyet yılları tiyatrosunun en önemli konusudur. Kurtuluş Savaşı ve Atatürk üzerine oyunlar yalnız savaştaki Türk kahramanlığını, göstermekle yetinmemiş, İstanbul'un düşmanla işbirliği yapan yozlaşmış çevreleriyle Anadolu'nun ülkücü, yurtsever insanları arasındaki tezada da dikkat çekilmiştir.¹²

Kurtuluş Savaşında, vatan sevgisi bütün sevgilerin üstüne çıkar. Bu yurt sevgisinin ve Türk kadınının savaştaki gücünü yeni kuşaklarda devam ettirmek için pedagojik amaçla yazılan **Bir Yuvarın Şarkısı**, **Yanık Efe**, **Çoban** gibi piyesler yanında, Kurtuluş Savaşında, kasaba kasaba gösterilen kahramanlıkların **Çıkış Gecesi** ve **Tohum** gibi destanları da vardır.

1950'lerden sonra tiyatromuzda hem nicelik, hem nitelik bakımından büyük bir gelişme görüldü. Tiyatrolar sayıca arttı, bunun sonucu seyirci sayısında da artma oldu, yerli oyunların çeviri oyunlara oranı değişti ve yükseldi. Bu artış nicelik bakımından olduğu kadar, nitelikte de görüldü (...) Hem sayıca, hem nitelik bakımından en sağlam oyunlar bu dönemde yazılmıştır. Yine bu dönemde başlayan beş yıllık kalkınma plânlarında tiyatroya da yer verilmiştir.

İlerici, devrimci adı altındaki tiyatrolarda ise politik tiyatro, eylem tiyatrosu başlıkları altında yanlış örnekler verilmiştir. Tiyatro, savunduğu fikirlerde seyirciyi soğukkanlılıkla kendi yargılamasıyla başbaşa bırakacak yerde seyirciyi tıpkı bir siyasal toplantıda veya grev oylamasında gibiymişçesine kışkırtıp, eyleme itince, tiyatro seyircisi de tiyatro seyircisi olmaktan çıkar.¹³

Cumhuriyet döneminde Devlet Tiyatrosu, tiyatrolar için çeşitli öneriler getirir. Çeviri ve aktarmacılık yollarıyla çözümler aranır. O dönemin tiyatro

¹¹ a.g.e, s.31

¹² Metin And, (1970): **Türk Tiyatrosu Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1. Baskı, s.250

¹³ Metin And, **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu**, s.28

yazarları ise kendi geleneksel tiyatrosunu tanımadan Brecht'i, Piscator'u tanırlar. Kendi ülkesinin toplumsal yapısını tanımadan Türkiye'deki egemen sınıflardan, Türk burjuvazisinden söz ederler. Kendi Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşını yeterince incelemeyen Batı sömürücülüğünden, başka ülkelerin bağımsızlık savaşlarından örnekler verirler.

Hemen bu reçeteye uygun, çarçabuk kaleme alınmış oyunlar, böylece yapılan, sınıf bilinci veren, kışkırtıcı, uyarıcı, sarsıcı, boşalmaya yer vermeyen, devrimci birikim sağlayan, insan tutumunu değiştiren bir tiyatro olur. Aslında kime, kaç kişiye hitap ettiği belli değildir.¹⁴

Bu çelişkilerin, kısır döngülerin çözümünün ilk şartı, tiyatronun bir sanat olmasının unutulmaması, estetik kaygının, yaratıcılık ilkelerinin bir yana itilmemesidir. Bir Eylem Tiyatrosunun, bir İşçi Tiyatrosunun, Sokak Tiyatrolarının çıkması iyi sayılabilir. Tiyatronun halka dönük, halk için, halkın yararına oluşu iyi, ancak yapılanın tiyatro olması gerekir. Oyun seyirciye hem estetik tat verecek hem de ondaki eleştirici, tartışmacı gücü geliştirecektir.

*
* *

Cumhuriyet dönemi tiyatrosu üzerine eser vermiş kişilerin başında
Metin And ve Niyazi Akı gelir.

Metin And'ın, 1983 yılında **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu** adıyla yayımladığı, aynı zamanda Cumhuriyetin 60. yılına bir armağan olduğunu belirttiği kitapta Önsöz ve Girişten sonra "Cumhuriyet'te Sahne ve Tiyatroculuk," "Cumhuriyet'te Dramatik Edebiyat" adlı bölümler yer alır. Bu bölümlerden sonra "Sondeyiş" ve "Oynanmış Oyunlar Dizini" adlı bölümler bulunur. Son olarak kaynakçaya yer verilmiştir.

Eserin giriş bölümünde, Cumhuriyet dönemi Türk tiyatro eserleri konularına göre bazı alt sınıflandırmalara tâbi tutulur. Bunlardan bir kısmı bizim çalışmamızda

¹⁴ a.g.e, s.29

incelediğimiz eserlerdir. Bunlardan **Mete, Özyurt, Attilâ, Akın** gibi oyunlara çok kısa olarak değinildiği görülmüştür.

Bunların yanısıra, devrimlerin korunması ve övgüsünü işleyen çeşitli oyunlarla (**Cumhuriyet Çocukları, Beyaz Kahraman, Ceza Hakimi, On İnkılâp, On Yılın Destanı, Çınar, İnkılâp Çocukları, Bay Önder**) yurt sevgisini, bu sevgide Türk kadının esirgemezliğini gösteren oyunlara (**Çoban, Çıkış Gecesi, Yanık Efe, Bir Yuvarın Şarkısı, Tohum** vb.) yer verilmiştir.

Cumhuriyet Hükümetinin ilkelerinin eğitici ve birleştirici yönleri ile halka yayılması amacıyla bu tiyatrolardan bazılarının Halkevlerinde de oynandığı kaydedilmiştir: **Akın, Tohum, İstiklâl, Özyurt, Canavar, Mete, Kahraman, Çoban, Şeriye Mahkemesi, Yarım Osman, Himmet'in Oğlu, Devrim Yolcuları, Kızıl Çağlayan, Sevr'den Lozan'a, Kut Taşı, Tırtıllar Mehmetçiğin Sözü** vb.

Metin And, **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu** adlı eserinin ön sözünde yapmak istediğini, tarihçilikten çok vak'anüvislik olduğunu belirtir. Olayları incelerken, değer yargılarına, seçimlere, eleştiriye gitmeden olguları okuyucunun önüne düzenli bir biçimde koymuştur. Değer yargılarından kaçınmasının önemli bir sebebi de, Cumhuriyet dönemi tiyatro yazarlarının çoğunluğunun aramızda oluşu ve yeterli tarih uzaklığı bulunmayışıdır.¹⁵

Metin And, Tarih Teziyle alâkalı eserlerden bazılarını **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu** adlı eserine almıştır. Kitabında yalnızca, oynanmış oyunlara yer verdiğini belirten yazar, **Mete, Özyurt, Attilâ, Akın, Bay Önder, Çoban** ve **Özsoy** hakkında kısa kısa bilgiler verir.¹⁶ Kitapta, Atatürk'ün en çok ilgilendiği oyunlardan Faruk Nafiz Çamlıbel'in **Akın**'ından fotoğraflar da vardır. Metin And, Yaşar Nabi Nayır'ın **Mete**'sinin profesyonel sahnede 1973'te Cumhuriyetin 50. yıldönümü için Devlet Tiyatrosu'nca sahnelendiğini belirtir.¹⁷ Yazar, bir de Münir Hayri Ege'nin **Bay Önder** adlı eserine yer verir. Bu eserin Atatürk'ün hayatı örnek alınarak

¹⁵ Metin And, a.g.e. Önsöz

¹⁶ Metin And, **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu**, s.4

¹⁷ a.g.e, s.20-21

yazılıp, Atatürk'ün el yazısı düzeltmeleriyle birlikte 1934'te kitap olarak yayımlandığını ifade eder.¹⁸

Cumhuriyet devri Türk tiyatrosu üzerinde inceleme yapan isimlerden biri de Niyazi Akı'dır. Niyazi Akı, **Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bir Bakış** adlı kitabında Türk tiyatrosunu 1923'ten 67'ye kadar kapsamlı bir şekilde ele alır.

Niyazi Akı'nın, 1968 yılında **Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bir Bakış** adıyla yayımladığı kitabında Önsöz ve Girişten sonra iki bölüm yer alır. Birinci bölüm 1923-59 yılları arasını, ikinci bölüm ise 1960-67 yıllarını kapsar. Bu bölümlerden sonra Sonuç ve Bibliyografya'ya yer verilmiştir. Bibliyografya'nın kendi arasında ikiye ayrılmasıyla eser sona erer.

Niyazi Akı, 1932'den itibaren yazılan **Mete, Özyurt, Akın, Attilâ'nın Dügünü, Sümer Ülkeleri, Attilâ (B.K.Çağlar), Attilâ (M.K.Ergenekon) ve Alp Aslan** gibi eserlerin Türk Tarih Tezini duygu bakımından desteklemek için yazıldıklarını belirtir.¹⁹

Niyazi Akı'ya göre 1932'den itibaren tiyatro eserlerinin bir kısmı tarihi, bir kısmı inkılâpları, bir kısmı Atatürk'ü, bazıları da henüz yaşanmamış gelecek zamanlarda Türkiye'nin ulaşacağı başarıyı, ulaşılmış gibi anlatırlar. Söz gelimi bu eserlerden **Bay Önder**, Cumhuriyet ülküsünü aşılama ve Atatürk'ü sevdirmeye çabası içindedir.²⁰

Cumhuriyet dönemi Türk Tiyatrosuyla ilgili araştırma yapan kişilerden biri de İnci Enginün'dür.

İnci Enginün'ün 2001 yılında **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı** adıyla yayımladığı kitabın dört ana bölümünden biri tiyatroya ayrılmıştır. Bu bölümde, Ana çizgileriyle oyunlar ve Oyun Tiyatro yazarları tanıtılır.²¹

¹⁸ a.g.e. s.9

¹⁹ a.g.e.s.36

²⁰ a.g.e.38-39

²¹ İnci Enginün, (2001): **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1. Baskı, s.5

İnci Enginün, Cumhuriyet dönemi tiyatrosunu konuları bakımından şu şekilde gruplandırmıştır:

- a- Köy Oyunları
- b- Aile dramları
- c- Politik hiciv
- d- Tarihî oyunlar
- e- İnsanın yalnızlığı ve gücünü sorgulayan felsefî oyunlar
- f- Kasaba ve büyük şehirlerin kenar mahallelerini ele alan oyunlar
- g- Almanya'ya giden işçiler

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda Türk Tarihi ve Tarih Tezi ile ilgili eserlerden bazılarında belli ölçüde değinilmiştir. İnci Enginün, Faruk Nafiz Çamlıbel'in **Akın** ve **Özyurt** adlı eserlerinin Atatürk'ün Tarih Tezini desteklediğini ifade etmektedir. Yazar, bu eserlerin konularına kısaca değindikten sonra, dipnotta, **Mete, Gün Doğarken, Özsoy, Bay Önder, Oğuz Destanı** ve **Attillâ**'yı zikreder.²² Daha sonra Ahmet Kutsi Tecer'in **Koçyiğit Köroğlu**' suna yer verir. Bu eserin konusunu Ahmet Kutsi'nin ünlü Köroğlu hikâyesinden alıp yeniden yorumladığını belirtir.²³

Bizim çalışmamızın konusu ise, dönemin, tarih teziyle yakından alakalı metinlerini tespit edip işledikleri temler bakımından incelemektir.

²² a.g.e, s.156

²³ a.g.e, s.163

BİRİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK'ÜN TARİH TEZİ

Atatürk'ün hayatını tetkik ettiğimizde O'nun Türk milletiyle ilgili her türlü bilgiye vakıf olduğunu görürüz. Şöyle ki: Askerlik mesleği icabı, rütbelerine göre ordunun çeşitli kademelerinde görev yaparken savaş meydanlarında, vatanını ve milletini çeşitli yönleriyle yakından tanıma imkânını bulmuş, bunun yanısıra küçük yaştan beri devamlı tarihî eserler okuması sayesinde Türk tarihi hakkında geniş malûmat sahibi olmuş, zaman içinde Türk milletinin ne büyük hasletlere sâhip yüce bir millet olduğunu fark etmeye başlamıştır. Türk milletine karşı duyduğu engin sevgi ve güvendir ki, fevkalâde kötü şartlara rağmen, O'nu Türk milletinin istiklâli için mücâdele bayrağını açmaya sevk etmiştir. O'na göre, Türkler gibi büyük ve asil bir millet “esir yaşamaktansa mahvolsun” daha iyi idi. Türk milletini çok seven ve onun hiçbir hakkının elinden alınmasına tahammül edemeyen Mustafa Kemal, milletinin önüne düşerek kurtuluşa ve selâmete çıkmasını sağlamıştır.

Çok okuyan ve iyi bir tarih bilgisine sâhip olan Atatürk, o devir Batı dünyasının Türkler hakkında beslediği haksız fikirleri bilen bir insandı. Zengin bir kültüre ve büyük bir medeniyete sâhip olmadığını iddia ettikleri Türklerin, asırlarca Avrupa'nın yarısına hükmetmelerini bir türlü affedememiş olan Hıristiyan Batı dünyasının, Türkleri yalnız Avrupa'dan değil, Anadolu'dan da atmak istediklerine şâhit olan Atatürk, bu hücumu milletiyle birlikte durdurabilmişti. Atatürk, Millî Mücâdele'nin ilk yıllarından itibaren, bu gibi haksız ve insafsız talepleri her vesileyle reddetmiş, Türk tarihinin büyük medeniyet ve zengin bir kültürle bezenmiş olduğunu ve bunun da zamanı geldiğinde ortaya konacağını ifade etmiştir.

Cumhuriyet kurulmadan önce 1922 yılında T.B.M.M.'de yaptığı bir konuşmada Atatürk Türk tarihinin derinliklerinden bahsetmiştir. Ona göre Türk tarihinin köklerini Hz. Nuh'a kadar dayandırmak gerekir:

“Efendiler bu insanlık dünyasında en az yüz milyonu aşkın nüfustan oluşan büyük bir Türk milleti vardır ve bu milletin yeryüzündeki genişliği oranında da bir derinliği vardır. Efendiler bu derinliği isterseniz ölçelim: Birinci ölçek tarih öncesi devirlere ilişkin ölçektir. Bu ölçeğe göre Türk milletinin kökünün dayandığı Türk adındaki insan, insanlığın ikinci babası Nuh Aleyhisselamın oğlu Yafes’in oğlu olan kişidir. Tarih döneminin belge tedarikinde pek hoşgörülü olan ilk evrelerine biz de hoşgörü gösterelim, fakat en açık ve kesin ve en maddi tarih kalıntılarına dayanarak söyleyebiliriz ki Türkler on beş yüzyıl önce Asya’nın göbeğinde muazzam devletler kurmuştur ve insanlığın her türlü yeteneği onda ortaya çıkmıştır.”²⁴

Büyük zafer kazanıldıktan, Türk devletinin yeniden kurulması ve Anadolu’nun ebediyen Türk vatanı olarak kalacağı bütün dünyaya gösterildikten sonra Atatürk, ortaya koyduğu ilkeler ve yaptığı inkılâplarla, bir taraftan Türk milletinin muasır medeniyet seviyesine ulaşmasını hedeflerken diğer taraftan da eski Türk kültür ve medeniyetinin bütün ihtişamıyla meydana çıkarılması hususunda gerekli çalışmaların yapılmasını emretmiştir.

Atatürk’ün, Türk tarihinin kısa zamanda araştırılması için verdiği direktiflerin şu iki gayeye yönelik olduğunu görmekteyiz: a) Türk Tarihi başlangıçtan itibaren iyi bir şekilde araştırılacak ve Türklerin kültür ve medeniyet dünyasına katkıları, yetiştirdiği büyük şahsiyetlerin insanlığa hizmetleri ortaya konacaktır. Böylece dünya, Türklerin nasıl şerefli bir geçmişe ve zengin bir kültüre sahip olduğunu öğrenecek ve yeni yetişen Türk çocukları da atalarının şanlı tarihinden haberdar olacak, onlarla övüneceklerdi. Bu aynı zamanda, Türk milletinin millî birliğini ve heyecanını kuvvetlendirecek, Millî Mücâdele yıllarında olduğu gibi, Türkler için, güçlükleri yenmede ve muasır medeniyet seviyesine ulaşmada büyük bir destek olacaktı. b) Atatürk’ün gösterdiği ikinci hedef ise Batılıların bize vatan olarak çok gördükleri Anadolu’nun eski tarihinin araştırılması idi. Atatürk düşünmüştür ki, belki Türkler, 1071 Malazgirt Zaferi’nden önce Anadolu’ya gelmiş olabilirler. Şayet, tarihin ilk çağlarında, Asya’dan gelerek Anadolu’da medeniyetler kurmuş kavimler arasında Türklerin de bulunduğu tesbit

²⁴ Sinan Meydan, (2005): “Türk Tarihi Tezinin Doğuşu”, **Atatürk ve Kayıp Kıta Mu**, Truva Yayınları, İstanbul, s.25-26

edilirse, Batılı bir kısım çevrenin “Türkler Anadolu’ya sonradan gelen bir millettir, geldikleri yere dönmelidirler” iddiasını çürütmek mümkün olacaktır.²⁵

Batılı tarihçiler dünya tarihine kendi pencerelerinden bakıp, inceliyorlardı. Batılılara göre Türkler, medeniyetten uzak, barbar bir ırktı. Türklerin medeniyete hiçbir katkısı olmamıştı. Türklere yönelik bu tür iftiralar, Atatürk’ün Türklük bilincini daha da keskinleştirmişti.

Atatürk, Türkler hakkında aslı olmayan bu tip iftiralardan sonra, Batılıların bu iddialarını çürütecek çalışmalar yapmaya karar verdi. Türk tarihinin özellikle Osmanlı öncesi dönemleri Batılılar tarafından yanlış anlaşılmıştı. Atatürk, bu gibi sebeplerle ve Türk tarihinin iyice incelenip aydınlatılması için sistemli bir çalışma meydana getirmek istedi. O, millî Türk devletinin bir tarih dayanağı olmasını düşünüyordu. Bunun çözümünü, ne İslâmcı ne Osmanlıcı, ne de Turancı yaklaşımlarda, ne de Türk düşmanlığını en yükseğe çıkaran Batı taklitçiliğinde buluyordu. Yeni bir tarih görüşünü Türk’ün kendisinin bulup geliştirmesi mecburiyeti ile karşı karşıyaydı. İşte bu gibi olaylar, Tarih Tezinin ortaya atılışına zemin teşkil etti.²⁶

Atatürk, Türklerin dünya tarihindeki gerçek yerini tespit etmek amacıyla, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’ni kurdu. 1930’lu yıllarda, Türk tarihinin gizli kalmış yönlerini ortaya çıkarmak için olağanüstü bir çaba harcadı ve “Türk merkezli” yeni bir tarih tezi geliştirdi ve onu 1932 yılında yapılan 1. Türk Tarih Kongresinin esas gündemi yaptı.²⁷

Türk Tarih Tezi, tarihî olayları iki bölümde inceliyordu:

Birincisi, dünya tarihiyle ilgili olaylara bakış. Buradaki amaç, insanlığın ortak başlangıcı ve dünya medeniyetinin evrenselliğini vurgulayarak, ortak bir barış ve iş birliği ortamı yaratmaktır. İkincisi ise, Türk tarihiyle ilgili olaylara bakış.

²⁵ Mehmet Saray, (1985): “Atatürk ve Türk Tarihi” *Türk Kültürü*, Sayı: 249, Yıl XXII, s.1-2

²⁶ Sinan Meydan, *Atatürk ve Kayıp Kıta Mu*, s.24

²⁷ a.g.e. s.24-25

Buradaki amaç, Türklerin, birçok yabancı tarihçinin yazdığı gibi ikinci sınıf “sarı” bir ırk olmadığını ispatlamaktır.

Böylelikle Atatürk, dünyada geçerli olan Batı merkezli tarih tezine 1932’ de Türk Tarih Teziyle karşı çıktı. Onun yıllardan beri aydınlatılmasını gerekli bulduğu belli başlı tarih meseleleri şunlardı:

1- Türkiye’nin en eski yerli halkı kimlerdir?

2- Türkiye’de ilk medeniyet nasıl kurulmuş veya kimler tarafından getirilmiştir?

3- Türklerin cihan tarihinde ve dünya medeniyetinde yeri nedir?

4- Türklerin bir aşiret olarak, Anadolu’da devlet kurmaları bir tarih efsanesidir. Şu halde bu devletin kuruluşu için başka bir izah bulmak lâzımdır.

5- İslâm tarihinin gerçek hüviyeti nedir? Türklerin İslâm tarihinde rolü ne olmuştur?

Kültür alanımızda bir inkılâp ifade eden bu tezin esası şudur:

“Türk milletinin tarihi şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi yalnız Osmanlı Tarihinden ibaret değildir. Türk’ün tarihi çok daha eskidir ve bütün milletlere kültür ışığını saçmış olan millet Türk milletidir.”

“Türk ırkı, çok kere öne sürüldüğü gibi sarı değildir. Türkler beyaz insanlardır ve brakisefaldir. Bu günkü yurdumuzun sahipleri, en eski kültür kurucularıyla aynı vasıfları taşıyan çocuklarıdır.”

“Türkler yayıldıkları yerlere medeniyetlerini de götürmüşlerdir. Irak, Anadolu, Mısır, Ege medeniyetlerinin ilk kurucuları Orta Asyalılardır. Biz bugünkü Türkler de Orta Asyalıların çocuklarıyız.”²⁸

Bir görüşe göre Atatürk, Türk Tarih Tezi'nin bu haliyle bile henüz tamamlanmadığını düşünüyordu. Türk Tarih Tezi'nin en önemli parçası kayıptı.²⁹

Atatürk bütün bu konularda araştırma yapılması için direktifler vermiş, ortaya çıkan eserleri de bizzat kendisi okuyarak incelemiştir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini millî kültür üzerine kuruyordu. Bunun için yeni bir tarih tezi ile ortaya çıkıyordu. Ona göre “Türk milletinin tarihi şimdiye kadar yazıldığı gibi yalnız Osmanlı tarihinden ibaret değildir. Türkün tarihi çok daha eskidir ve temasta bulunduğu milletlerin medeniyetleri üzerine tesir etmiştir.”³⁰

Atatürk'ün tarihi bilgilere çok önem verdiği ve belirli konularda kamu oyu oluşturmak için bunlardan yararlandığı Büyük Millet Meclisindeki ve diğer konuşmalarından anlaşılmaktadır.

1931 yılında diyor ki: “Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan, yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şaşkırtacak bir mahiyet alır.” Bu fikirde tarihçiye çok büyük sorumluluk düşüyor. Tarihî incelemelerde gerçeği aramak ve onları değerlendirme gayesi başta gelir. Tarihî olayların yazılı belgelerle zaptedilmesi, onların bir metoda göre yazılması ve öğretilmesi milletleri daima meşgul etmiştir. Nesilden nesile anlatılan olaylar ile başlayan tarih, yazılı belgelerin ve devlet arşivlerinin kaynak olarak toplanması sonunda, binlerce yıldır üzerinde işlenen sosyal bir ilimdir. Aynı zamanda geçmişi anlatırken olayların sebeplerinin

²⁸ Enver Ziya Karal, (1984): Atatürk'ün Türk Tarihi Tezi, **Atatürkçülük** (İkinci Kitap) Genelkurmay Başkanlığı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.160-163

²⁹ “Türklerin bilinen ilk yurdu Orta Asya'dır. Peki ama Türkler Orta Asya'ya nereden, nasıl ve ne zaman gelmişlerdir?” Aranan yanıtı yine Atatürk bulacaktı. “Türkler Orta Asya'ya Kayıp Kıta Mu'dan göç etmişlerdi. (Sinan Meydan, **Atatürk ve Kayıp Kıta Mu**, s.36.)

³⁰ Hakkı Dursun Yıldız, (1996): “Atatürk ve Türk Tarihi” **Uluslararası 2. Atatürk Sempozyumu** (9-11 Eylül 1991Ankara), Ankara, s.735

araştırılması ve sonuçların bugünkü hayatın akışına etkilerini bulmaya çalışmak da gereklidir. Geçmişteki medeniyet eserleri esaslı ve ayrıntılı olarak bilinirse bugünkü kuruluşlarla mukayeseleri yapılabilir.³¹

Atatürk'ün tarihe verdiği önem ve ortaya atılan yeni Tarih Tezi genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kültür temelini millî kültür olmasını istemesinden doğuyordu. Savaştan yorulan Türk milletinin canlanması, çağdaşlaşması ancak millî bir ruhla olurdu. Millî ruhun kaynağı ise tarihtir.³²

Atatürk, diğer taraftan, tarihin destanî değil ilmî usüllerle ortaya çıkarılan gerçeklerini tercih etmektedir.³³ Bir başka konuşmasındaki sözleri de yine aynı anlamdadır. “Sonradan uydurma bir eser vücuda getirerek ertesi gün pişman olmaktansa hiçbir eser vücuda getirmemek, beceriksizliğini itiraf etmek daha iyidir.”³⁴

Atatürk'e göre Anadolu, en aşağı, 7000 yıllık Türk yurduydur. Atatürk, Afet İnan'ın “Türk'ün Tarifi” adlı tezini okuduktan sonra boş bir sayfanın kenarına kendi el yazısıyla şu notu düşmüştü: “Bu memleket, dünyanın beklemediği, asla ümit etmediği, bir müstesna mevcudiyetin yüksek tecellisine yüksek sahne oldu. Bu sahne en az yedi bin senelik Türk beşiğidir. Beşik, tabiatın rüzgârlarıyla sallandı, beşiğin içindeki çocuk tabiatın yağmurlarıyla yıkandı, o çocuk tabiatın şimşeklerinden, yıldırımlarından, kasırgalarından evvela korkar gibi oldu, sonra onlara alıştı, onların oğlu oldu. Bugün o tabiat çocuğu tabiat oldu, şimşek, yıldırım, güneş oldu, Türk oldu. Türk budur: yıldırımdır, kasırgadır, dünyayı aydınlatan güneştir.”³⁵

Orta Asya'nın bütün medeniyetlerin beşiği olduğu konusundaki görüş üzerinde daha sonra çok fazla ısrar edilmemiş ve vazgeçilmiştir.

³¹ A.Afet İnan, (1984): “Atatürk ve Tarih”, **Atatürkçülük** (İkinci Kitap), GenelKurmey Başkanlığı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.151

³² Hakkı Dursun Yıldız, “Atatürk ve Türk Tarihi” s.737

³³ Özkan İzgi ,(1994): “Atatürk'ün ‘Tarih İlmî’ Hakkındaki Düşünceleri”, **I. Uluslararası Atatürk Sempozyumu** (21-23 Eylül 1987), Ankara s. 257

³⁴ a.g.y. s. 257

³⁵ Sinan Meydan, **Atatürk ve Kayıp Kıta Mu**, s.35

Atatürk, Türk Tarih Tezi'nin eğitim yoluyla geniş kitlelere yayılması için, liselerde okutulmak üzere 1931 yılında dört ciltlik **Tarih 1, Tarih 2, Tarih 3, Tarih 4** kitabı hazırlatmış, söz konusu ders kitabı 1932 ders yılından itibaren okullarda okutulmuştur. Bu dört ciltlik tarih serisinde Türklerin medeniyete yaptığı katkılar çok derinlemesine incelenmiş, Türk Tarih Tezi çok daha ayrıntılı olarak işlenmiştir.³⁶

2 Temmuz 1932 tarihinde, Ankara Halkevi binasında I. Türk Tarihi Kongresinin yapılmasının hemen ardından **Türk Tarihinin Ana Hatları** kitabı yeniden ele alınır. Konuların, kimler tarafından yazılacağı ve eserin ne zaman tamamlanacağı kararlaştırılır. 17-20 Nisan 1933 tarihleri arasında konu ile ilgili toplantılar yapılır.³⁷

Tarih tezini desteklemek amacıyla 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti, 1935 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulur. 1935 yılından itibaren cemiyet yeni bir çalışma içerisine girer. Atatürk'ün direktifleriyle hazırlanan çalışma programı bir tarih seferberliği başlatır. Bu program Kültür Bakanlığı'na gönderilerek hükümetin ve partinin görüşleri alınır. Böylece Tarih Tezi'nin hükümet tarafından da onaylandığı anlaşılır.

20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında II. Türk Tarih Kongresi toplanır. Kongre'ye Türkiye ve on üç yabancı ülkeden dünyaca tanınmış ilim adamları katılırlar. Başta Atatürk olmak üzere devlet erkânının kongreye ilgi göstermesi, basın, yayın organlarının ilk haberlerinin kongre olması, devlet politikası olarak tarihe verilen önemi ifade eder. Böylece Türk Tarih Tezi geniş çevreler tarafından onaylanıp kabul edilir.³⁸

³⁶ Ramazan Tosun, (2003): "Atatürk Dönemi Tarih ve Öğretimi", *Ata Dergisi*, Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, S.11, Konya s.33-57

³⁷ Hakkı Dursun Yıldız, "Atatürk ve Türk Tarihi" s.734

³⁸ a.g.e. s.785

İKİNCİ BÖLÜM

TİYATRO ESERLERİNE TOPLU BİR BAKIŞ

Biz eserler üzerinde tematik inceleme yapacağız. Ancak bundan evvel künye, konu ve içerikleri topluca gözden geçirmemiz uygun olacaktır. Çünkü ileride bütün söyleyeceklerimiz bunlara dayanacaktır.

Faruk Nafiz Çamlıbel, AKIN*

Konu: Kuraklık sebebiyle Türklerin yaşadıkları sıkıntılar ve Orta Asya'dan yeni vatanlarına göç etmeleridir.

Olay: Akın üç perdelik manzum bir piyestir.

Piyesin başında iki başbuğun oğulları Bumin ve Bayan, Demir'e babalarının gelecekleri haberini verirler. Türklerin anayurdu olan Orta Asya'da şiddetli bir kuraklık yaşanmaktadır. Kuraklık on iki yıl devam ederse, eski Türk töresine göre, Hakan Tanrı'ya kurban edilmektedir. Bu sebeple diğer başbuğun oğlu Demir, babalarının taht şehrine gelmelerinde bir hayır göremez.

Kuraklık uzun yıllar sürmüş bulunduğu için yasa yerine getirilecek ve İstemi Han kurban edilecektir. Hakanın kurban edilmesine ister istemez herkes üzülmemektedir. Adeta ülkede yaşanan kuraklığın tek sorumlusu İstemi Han'mış gibi bir intiba yaratılır.

Demir ve Bumin, Suna'nın, babası hakkında verilen karara üzüleceğini düşünürler. Fakat sonunda Suna da, babasının "yurt uğruna kurban gitmesi" kararını öğrenecektir.

Üç başbuğun oğulları, İstemi Han'ın kızı Suna'ya âşıktırlar. Suna bir gün kendi elleriyle yetiştirdiği üç gülü, üç gence vermek ister. Sonra sırasıyla başta Bumin olmak üzere bu üç gülü paylaşır.

Bumin, Suna'nın güzelliğiyle kendinden geçtiğini belirterek, ona bir heykel hediye eder. Bayan, Suna'nın sesinden çok etkilenmiştir. Suna'ya altın bir mine verir. Son olarak Demir, bir çini uzatıp, Suna'nın anayurt kadar güzel olduğunu belirtir. Bu hediye ve iltifatlardan sonra Suna, içlerinden sadece bir kişiyi sevebileceğini açıklar.

* Nurgök Matbaası, İstanbul 1965, 62s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Hakan İstemi Han, Demir'in Suna'ya verdiği çiniden çok etkilenir. Hemen yurttan yaşanan kuraklığı hatırlar. Ülkede herkes yeşile hasret kalmıştır. Kuraklıktan suyu çekilen iç deniz, insanları susuz bırakmıştır. Asya'nın ortasındaki şehirler, beldeler bir bir yıkılır. İstemi Han Ülkede yaşanan kuraklığa, susuzluğa bir çare bulmak ister. Sonunda tek çarenin bir an evvel “rüzgârlı, bereketli diyarlara göç etmek” olduğunu anlar.

Kızı Suna'ya seslenerek bütün gençlerin göç edip, güzel diyarlar bulması gerektiğini söyler. İhtiyarlar ve kendisi de yurdun bekçisi olarak kalmalıdır.

Suna, babasının yurda kurban gideceğini bir türlü kabullenemez. İstemi Han ise, kendisinden önce iki hakanın kuruyan ırmaklar sebebiyle bu şekilde öldüğünü belirtir.

Bir gün üç başbuğ olan Gün, Batı ve Doğu Beyleri, İstemi Han'ın kurban edilmesi için onun katına gelirler. Bu üç beyin oğulları da, devlet işlerini öğrenmek üzere daha önce İstemi Han'ın yanına gelmiş oldukları için beyler ve oğulları hakanın katında toplanırlar. Ancak üç başbuğ hileye başvururlar: Kuraklık devam edeceği için, kurban edilmek sırası İstemi Han'dan sonra birer birer kendilerine de geleceğini düşündüklerinden, hakanın yerine kızı Suna'nın öldürülmesi için başbakıcıyı kandırırlar. Suna'yı seven Gün başbuğu'nun oğlu Demir, bu hileyi meydana çıkarır. İstemi Han buna çok üzülür.

Suna'nın kurban seçilmesi haberine bütün halk çok üzülür. Bu habere inanmak istemezler. Suna ise, ölüm şeklini beğenir. Ardından ağlayanı olan ölümlerden olacaktır.

Demir bir anda İstemi Han'ın yanına gelir ve Suna'nın babasına, kızının kurban edilmekten kurtulduğunu söyler. Demir, İstemi Han'ın ayağının ucuna üç kelle atacağını ve üç kelleden birisinin de kendi babasına ait olduğunu belirtir.

Yaşadıklarını bir bir anlatmaya başlar. Bir gün atıyla beraber Başbakıcı'ya gitmiş ve onun boğazına bıçağı dayayıp korkuttuktan sonra konuşmasını

sağlamıştır. Üç başbuğ, bir kanun olarak Hakan ölürse sıranın kendilerine geleceğini düşünmüşler ve bu sebeple Suna'nın kurban edilmesine karar vermişlerdir. Suna'nın ölüm acısına dayanamayan İstemi Han'ın da, bu üzüntüden nasıl olsa ölür diye düşünürler. İstemi Han son duyduğu bu haberi, kızının ölümünden daha acı bulur.

Üç başbuğ Hakan'ı görmek için gelirler. İstemi Han, yıllardan beri bu anı beklemektedir.

Bumin, Bayan ve Demir, İstemi Han'la birlikte savaşa hazır olduklarını "akın" (göç) için and içtiklerini belirtirler. Türk adı bu sayede günden güne yükselecektir. Onlar akın (göç) için ilerlerlerken, Suna, üç altın oktan hangisine varacağını belirler. Güne, doğuya, batıya doğru ok atacaktır, onun okunu kim daha önce getirirse, Suna o kişiye varacaktır.

Bumin ve Bayan okları fırlatırlar. Sıra Demir'e gelir ve Demir, oku bulamaz. Tam o sırada Suna üçüncü oku koynundan çıkarır ve Demir'e verir. İstemi Han, Suna'nın elinden yayı alır ve oku fırlatır. Ok dışarıda bağlı olan, bir zamanlar çok haksızlıklar ve hileler yapmış başbakıcıya isabet eder. Bu şekilde hak yerini bulur. İstemi Han, Suna'yı Demir'e verir. Demir ve Suna, suyu bol, verimli topraklar ve bereketli diyarlar bulmak umuduyla yeni yurtlarına doğru ilerlerler.³⁹

³⁹ Ayrıca bkz: H. Fethi Gözler, (1980): **Örneklî ve Uygulamalı Hece Vezni Tarihî Tekâmülü / Aruz Hece Tartışmaları ve Hecenin Beş Şairi**, s. 162

Faruk Nafiz Çamlıbel, ÖZYURT*

Konu: Türklerin Orta Asya'dan göç edip Batıya doğru ilerlemeleri ve vardıkları yeri yurt edinip oraya yerleşmeleridir.

Olay: Demir Han idaresindeki 40.000 Türk kuraklık yüzünden Orta Asya'dan batıya doğru göç ederler. Yirmi yıl süren göç yolculuğundan sonra “Asya'nın son ucu”nda güzel bir yere varıp orayı yurt edinirler. Üç yıl içinde orada bir şehir kurarlar. Bu sırada eski yurtları Orta Asya'dan ataları İstemi Han'ın gönderdiği bir kervan onlara ulaşır.

Hakan İstemi Han'ın torunu Akın içeri gelir ve annesi (İstemi Han'ın kızı) Suna'ya Anayurttan haber olduğunu iletir. İstemi Han, Başbilgiç'le Başozan'ı göç yoluna göndermiştir. Daha sonra Suna eşi Demir Han'la konuşurken, babasını yirmi yıldır görmediğini ve çok özlediğini söyler.

Suna ve Demir Han konuşmalarına devam ederlerken Bilgiç ve Ozan onların yanına gelir. Bilgiç ve Ozan Orta Asya'dan yeni gelmişlerdir. Demir Han'a İstemi Han'ın selâmını getirirler. Bilgiç, yirmi yıldır Türklerin göç yolunda dağılmadıklarını, Türkün çizdiği izlerin asla silinemeyeceğini belirtir. Demir Han'ın ekdiği her tohum filiz vermiş ve yollarda yeni şehirler kurulmuştur.

Demir Han, denize ulaşma sevincinin yanı sıra Orta Asya'dan ayrılmanın hüznünü yaşar. Anayurttan ayrılmak ona biraz da dert olmuştur. Yirmi yıllık göç süresinin uzun olduğunu düşünür. Bu akın (göç) yollarında dört neslin değiştiğini görmüştür. Oğul baba, kız ana olacak çağa girmiştir.

Demir Han, ümitsiz olmadığını sadece farklı insanları bir yurt içinde nasıl birleştireceğini düşündüğünü söyler. Onlara sevmenin de öğretilmesi lâzımdır.

* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1965, 80s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Sonraki sahnede Işık'la Ozan karşılaşır. Orta Asya'dan yeni gelmiş olan Ozan, Işık'ı ilk gördüğü andan itibaren beğenmiş ve ondan etkilenmiştir.

Batı'da Türk eliyle kurulan ilk şehir, Asya'nın son ucuna kadar uzanır. Suna, kızı Işık'la konuşurken aynı zamanda, şehir kurma çalışmalarının bittiği an, iki düğün yapacaklarını belirtir. Birisi Işık'la Ozan'ın, diğeri Akın'la yerlilerin başbuğunun rehin kızı Söğüt'ündür.

Her gün kervanlarla binlerce Türk, yeni vatanlarına doğru göç ederler. Artık Orta Asya'dan göçler neredeyse tamamlanmış gibidir. Yirmi yıl süren akınlardan sonra Türklerin yüzü gülmüştür.

Bu arada Işık'la Ozan nişanlanırlar. Türkler Özyurda geleli dört yıl olmuştur.

Son perdede söz konusu iki düğün için hazırlık yapılır. Fakat yerlilerin başbuğunun rehin oğlu Yalçın, bu durumu kabullenemez. Ozan'la Işık'ı yan yana görmeye dayanamaz, onları kıskanır. Attığı bir taş ile Ozan'ı ağır şekilde yaralar. Sonra da suçunu itiraf eder.

Demir Han, bu suçun mutlaka cezalandırılması gerektiğine inanır. Bilgiç affından yanadır. Keza Ozan da suçlu yerlilerden ise affını temenni eder.

Eser âşıkların birbirlerine kavuşmalarıyla biterken Yalçın da affedilir. Türkler artık yeni yurtlarındadırlar ve orada tanıştıkları yerli halkla beraber yeni ve mutlu bir hayatı yaşamaya başlarlar.

Yaşar Nabi, METE*

Konu: Mete'nin iktidar mücadelesi, düşmanlarla yaptığı savaşlar ve geniş bir coğrafyaya hakim olmasıdır.

Olay : Türk hakanı Teoman, iki ülke arasında daimi bir sulh tesisi amacıyla, oğlu Mete'yi Yueçi ülkesine rehin vermiştir. Onun Moğol asıllı karısının (Mete'nin üvey annesi) gizli maksadı ise Mete'yi saf dışı ederek kendi oğlunu tahta çıkarmaktır.

Yueçi ülkesinden kaçan Mete, vatanında kendisine katılan beş yüz bahadıyla, babasının Moğol asıllı askerlerini bozguna uğratar. Babası bu esnada ölür. Karısı (Mete'nin üvey annesi) öldürülür. Türk ülkesinin yeni hakanı olarak tahta Mete geçer.

Mete, üstün savaş yeteneğine rağmen barıştan yana bir yöneticidir. Böylece ülkesi bir sükûnet dönemine girer. Fakat çok geçmeden, düşmanları olan Moğollar ondan atını isterler. Mete bu yakışsız istek karşısında sabreder ve atını verir. Cüretini arttıran düşmanlar, ikinci olarak ondan karısını rehin isterler. Mete derin elem ve ızdırabına rağmen onların bu isteğini de kabul eder. Siyempi devleti ondan son olarak verimsiz bir arazi parçasını ister. Bu talebi derhal ve öfke ile reddeden Mete, askerlerine savaşa hazırlanmalarını emreder. Yüz bin kişilik ordusuyla gidip düşmanları ağır bir yenilgiye uğratar. Eşi Beyhan'ı da düşman elinden kurtarır. Bir Yueçi prensesi zannedilen Beyhan'ın aslen bir Türk kızı olduğu anlaşılır.

Eserin sonunda Mete'nin ordularının Çin seddini aştıkları, bütün milletlere boyun eğdirdikleri ifade edilir. Piyes Türklerin yeni kıta ve yeni ülkelerdeki zafer ve medeniyetlerin ardından gerileyişlerini ve Gazi mucizesiyle yeniden dirilişlerini özetleyerek biter.

* Varlık Yayınları, İstanbul 1932, 91s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Behçet Kemal Çağlar, ÇOBAN*

Konu: Çoban’la Çoban kızı’nın yurt için savaşmaları, Çoban’ın düşmanları yenmesi, sonunda iki sevgilinin kavuşmalarıdır.

Olay: Çoban, iki perdelik manzum bir piyestir. Perde açılırken piyesin baş kahramanı Çoban ve kız kayalıklardan inerler. Artık şehre gelmişlerdir.

Çoban, kıza derdinin ne olduğunu sorar. Kız, altı ay boyunca onun, kendisini aramadığı için üzgündür. Oysa Çoban da bu süre içinde sevdiğine ulaşmak için uğraşmıştır. Onun da en büyük endişesi, kız tarafından terkedilmektir. Bundan dolayı Çoban, güzel kıızı çok sevdiğini her vesileyle dile getirmeye çalışır.

Çoban’ın vatana dair fikir ve duygularını dinleyen kız, onun sözlerinden etkilenir. Çoban’ın düşman karşısında vatanını korumak istemesini takdirle karşılar. Çobanla ertesi gün akşamı bir pınarda buluşmak için söz verir.

O sırada Birinci, İkinci, Üçüncü ihtiyar adındaki üç kişi Çoban’la, kızın yanlarına gelir ve yurdun ne kadar kötü bir durumda olduğunu bildirirler. Yurdu düşmanlar istilâ etmiştir ve ihtiyarlar onların bu derece kendi dertlerine düşmüş olmalarına şaşırırlar.

Çoban, yurdun istilâ edildiğinden gerçekten haberi olmadığını belirtir. Haberi olsa böyle duyarsız kalmayacağını söyler. Üçüncü ihtiyar Çoban’a hep ters cevaplar verir. Türklerin esir olacağına inanır. Çoban’a ve onun yanındakilere güvenmez. Üçüncü ihtiyarla Çoban sürekli tartışırlar. Fakat Çoban Üçüncü ihtiyara rağmen, düşmanları yenme konusunda kendinden emindir.

Çoban ve ihtiyar, kendi aralarında böyle konuşurlarken sahnenin başka tarafında da “Tarih” isminde bir kişi ile bir çocuk konuşurlar. Tarih, çocuğa Orhun

* (Yayınevi belirlenmemiştir), İstanbul 1933, 86 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

kitabesini hatırlatır. Gökler çökmeyip yer yarılmadıkça Türk eli yok olmayacaktır.(s.26) Tarih, bir yandan çocuğa moral verir. Bu sırada “kımız içme” merasimi yapılmaktadır.

Kımız içme merasimi bitince, Türk Milletinden bir bey memleketin geleceği hakkında konuşur. Kızına ve yanındaki ihtiyarlara övgü dolu sözler söyler. Bey kızı, babasının herkesin söz söylemesine fırsat vermesini ister. O sırada Çoban’ın sesi duyulur, söze karışır. Türk Milleti için kendisinin de seve seve çalışacağını bildirir. Türk beyi, onun bir çoban olduğunu görür ve onu küçümser. Birinci ihtiyarın o sırada söylediği söz etkileyicidir. “Bir milletteki iman, bazen bir çoban halinde kendini gösterir.” Bunu duyan halk ve oradaki kişiler savaşmaya hazır olduklarını hep bir ağızdan dile getirirler. (s.33)

Daha sonra kurultay toplanır. Türklerin savaşıp savaşmaması konusunu görüşürler. Sonunda çobanın önderliğinde savaşmaya karar verirler.

İkinci perdede olaylar, bir villânın içinde geçer. Bey, kız ve arkadaşları vardır. Ara sıra “Tarih” ismindeki kişi, çocukla ve ihtiyarlarla konuşur. Bey kızı, arkadaşına sürekli olarak Çoban’ın bu savaşı kazanıp kazanamayacağını sorar. Endişelidir. Arkadaşı ise Çoban’ın savaşı kazansa da kazanamasa da zaten kahraman biri olduğunu belirtir. Daha sonra ikisi vatan hakkında konuşurlar. Konuşmaları sırasında Bey kızı’nın arkadaşı, Bey kızı’nın Çoban’a âşık olduğunu anlar. Onun sevdiği Çoban, aslında vatani temsil eder. Bu sırada Bey kızı, vatana olan aşkını bir kere daha tekrarlar.

Bey kızı ve arkadaşı konuşurlarken bir yandan da, “Tarih” ve çocuk söze karışırlar. Bey kızı’nın içine düştüğü duruma üzülmeler. Çobanın dağda bekleyen nişanlısından haberi olmadığını anlarlar.

Bey kızı savaş sürerken, Çoban’ı düşünmektedir. Çobanın sağ olup olmadığını merak eder. Birinci ihtiyara sorular sorar. Üçüncü ihtiyar adındaki kişiyle ise sürekli tartışırlar. Üçüncü ihtiyar, Çoban’ın neredeyse her sözüne

karşıdır. Memleketin geleceği hakkında karamsardır. O sırada dışarıdan zafer sesleri ve şarkıları duyulur. Artık savaş kazanılmıştır.

Savaşın kazanıldığını gören Bey, Çoban'a bir armağan vermek ister. Ona kendi kızını uygun bir eş olarak görür. Çoban bunu kabul edemez; Bey kızı'nın dengi olmadığını söyler. Hem ayrıca çoban onlara şükran borçludur. Çoban, onlar sayesinde bir değer olmuştur.

Çobanın bütün anlattıklarından sonra, Bey kızı artık daha fazla dayanamaz ve yüzündeki miğferi çıkararak Çoban'a gerçek yüzünü gösterir. Bey kızı bazen bir dağ perisi olmuş, bazen de Bey kızı rolüne bürünmüştür. Yani Çoban kızı ile Bey kızı gerçekte aynı kişidir. Bey kızı şimdi mutludur. Çünkü Çoban'ın kendisini ne kadar çok sevdiğini anlar. Oradaki halk da onların kavuşmasına sevinir.

Piyes “Tarih” adındaki şahıs ve çocuğun konuşmalarıyla biter. Bütün bu olayları aslında “Tarih” çocuğa bir destan şeklinde anlatmıştır. Çocuk, bu destana hayran kalmıştır.

“Tarih” sözlerinin arasında Atatürk'ü anar. Son sahnede perde açılır ve Atatürk'ün Nutku'ndaki Gençliğe Hitabe'nin bir kısmı elektrikle yazılmaya başlanır ve Atatürk'ün büstü görünür.

Hayrettin İlhan, GÜN DOĞARKEN*

Konu: İzmir'in düşmanlar tarafından işgâli ve daha sonra kurtarılmasıdır.

Olay: **Gün Doğarken** dört tablolu manzum bir tiyatro eseridir. Eser, Nişantaşı'nda bir evde Sarı Yıldız ve Gültekin'in konuşmalarıyla başlar.

Birinci tabloda bir savaş tasviri göze çarpar. Sarı Yıldız'ın konuşmalarında bir karamsarlık vardır. Denizler, karalar ölümlerle doludur ve göklerden dolu yağar. Yerlerde ise yangın vardır. Sarı Yıldız, vatanın zor durumda olduğunu belirtir.

Gültekin, Sarı Yıldız'ın ağlamalarına şaşırır. Dünyada hiçbir Türk'ün başına birşey gelemeyeceğini, ordumuzun büyük olduğunu belirtir. O sırada Gültekin, Sarı Yıldız'a müjdeli bir haber verir: Her yere Türklüğün güneşi doğmaktadır. Sarı Yıldız, bu habere çok sevinir. Ankara sanki bir cennet bağıdır. Ankara'da böyle sevinçli olaylar yaşanırken, yurdun batısında; İzmir'den ise kötü haberler vardır.

Gültekin, postacının getirdiği bir deste mektuptan birini açar ve okumaya başlar. Mektupta İzmir'den haberler vardır. İzmir'de kara günler yaşanmaktadır. Düşmanlar Türklere saldırır. İzmir işgal edilmek üzeredir. Gültekin ikinci mektubu da okur. Mektubu "Oktay" adında bir kişi yazar. O da yurdun çektiği acıları paylaşır.

Üçüncü mektubu "Ulu Çay" isminde bir kişi yazmıştır. Her tarafın düşmanlarla dolduğunu söyler. Dördüncü mektubu "Kaya" isminde bir kız göndermiştir. Birçok kişinin savaşlarda öldüğünü haber verir. O sırada "Gün" ismindeki kişi telaşla gelir ve bir müjdesi vardır: Gelecek günlerde şenlikler olacağını, acıdan ölümden herkesin bıktığını bildirir.

* Maarif Matbaası, İstanbul 1933, 32 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Bahçıvan Bekir Çavuş ve Kahya Yusuf Ağa da yetmişli yaşlarda olmalarına rağmen,savaşa katılmak isterler. Bu sırada “Kumru” isimdeki kişi de bahçede türkü söylemektedir. Söylediği türküyle savaşa katılmak istediğini belirtir.

İkinci tabloda Aydın’ın köylerinden birinde Kızıl Efe, Keziban, Yörük Efe, Suna ve Türkan isimli kişiler arasında geçen olaylar söz konusudur. Yörük Efe’nin kızı Keziban kanlar içinde gelir ve bir baskına uğradıklarını söyler. Kızıl Efe’ye yaralar yüzünden canının çok yandığını bildirir. Kızıl Efe, Keziban’ın babasının kurban olacağını ve çok kanlar döküleceğini söyler.

Dışarıdan gelen Suna ise “Döne” isimdeki bir kadının vurulduğunu haber verir. Bu habere herkes çok üzülür. Efeler bundan sonra akının kaçınılmaz olduğunu anlarlar.

İlerleyen bölümlerde Batı cephesinde “Hilâli Ahmer” hastanesinde hastalar, doktorlar konuşmaktadırlar. Hastanede çalışan dişi ise 13 yaşındadır.Okulu bırakıp kendini vatan uğrunda çalışmaya adamıştır. Bütün hastalar kendi dertlerini anlatırlar. “Gün” isimdeki kişi ağır yaralanmıştır. Fakat iyileşir ve yaşarsa,kumandanından yeniden görev alıp vatan adına öncü olmayı ister. Bütün hastalar vatan uğruna canlarını feda etme kararlılıklarındadırlar. İzmir’e Türk bayrağının çekileceği günü sabırsızlıkla beklerler.

Son tabloda süvarilerimizin İzmir’e girişi anlatılır. Düşman ordusunun bir reisi, Türklerden Demir hakkında idam kararı alır. Bunu duyan Demir çok sinirlenir ve ölümden korkmadığını belirtir. Vatanını her şartta koruyacaktır. Öldüğü takdirde ay yıldızlı bayrağına sarılmayı ister. O sırada birisi gelir ve reise Türk süvarilerinin şehre girdiğini haber verir. Düşmanlar kaçışmaya başlarlar. Yalnız, Bekir Çavuş ölmüştür.

Demir’in yaşadığını gören Gültekin ve Sarı Yıldız sevinçten koşarak yanına gelirler. Türklüğün güzel bayrağı kurtulmuştur. Türkler zafer kazanırlar.

Münir Hayri Egeli, ÖZSOY*

Konu: Yeryüzünde insanlar türedikten sonra, yeniden ışığa kavuşan insanların başlarına bey olarak “Feridun’u” seçmeleri ve onun “Tur ve İraç” isimlerinde iki oğlunun olması, bu oğulların insanlığın özsoyu kabul edilmeleri, Tur ve İraç’ın mücadeleleri, Cumhuriyetin kurulmasından önce Tur’un Atatürk’ün yanında nefer olması ve Cumhuriyet sonrası 10.yıla kadar geçen olaylardır.

Olay: Eser bir ozanın destan okumasıyla başlar. Kendisini “Öz Ozan” diye tanıtır. En büyük özelliği, gönül adamı olmasıdır.

Ozan, diğer destan yazarlarından ayrı düşündüğünü söyler. Onun tarih anlayışına göre Yeryüzünde medeniyet brakisefal soyla ve Asya’da başlamış, sonra dört bir yana yayılmıştır. Ozan,daha sonra bir geriye dönüşle, dinleyicileri kırk bin yıl eskiye götürür:

Yurttaki insanların en büyük dileği, Ulu Hakan Feridun’un bir yavrusunun dünyaya gelmesidir. Bu dilek gerçekleşmek üzeredir. Feridun, insanların arasına girer ve söz alır. Hatununun anne olmak üzere olduğunu müjdeler. Koro da Feridun’u destekler.

Hatun, iki gürbüz yavrusuyla birlikte sahneye gelir. Bu “çifte kurt” ların (s.8) yurda armağan olmasını diler. Bir gün, yurdunun başına kötü bir şey gelirse bu yavruların birisinin arslan, birisinin kurt olmasını temenni eder. Feridun ise bir kadının anne olunca yerlerin göklere yaklaştığını bildirir. Gerçekten de yedi felek gökten yere iner. (s.9)

* Ankara Halkevi, 19 Haziran 1934, 23 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Hatunun iki çocuğu ve onların öz soyu, daima dünyanın en gürbüz soyu olacaktır ve bütün insanlığın iyiliği onlardan doğacaktır.(s.9)

Ulu Hakan Feridun'un bu iki çocuğu hiç ölmeyecek ve daima yaşayacaklardır. Eğer milletlerinin başına bir şey gelirse ihtiyarlasalar dahi yeniden gençleşeceklerdir.

Çocukların doğumlarından sonra büyük bir şenlik düzenlenir. Fakat şenlik sırasında başlayan fırtına yüzünden şenlik dağılır. Feridun'un eşi, karanlıklar içinde kendisini iki yavrusuyla beraber, karanlık perisi Ahriman ile karşı karşıya bulur.

Karanlık perisi Ahriman, bu şenliğe çağrılmadığı için üzgündür. Bu yüzden Feridun'un iki çocuğuna kötülük yapmayı plânlar. En azından onların bir araya gelmesine engel olacaktır. Bunun üzerine çocukların annesi Hatun feryâd eder. Bu feryâd gökyüzünde duyulur ve bir cevap gelir. Ahriman'ın dileği ancak üç defa gerçekleşecektir. Dördüncü defa çocuklar el ele verirlerse, Ahriman onlara hiçbir şey yapamayacaktır.

İkinci perdede Ozan, Persepolis harabelerinde hayallerle konuşur. Ulu Hakan Feridun'un "Tur ve İraç" isimlerindeki iki oğlu üç defa el ele vermişlerdir. Birinci buluşmadan "ilk medeniyet", ikincisinden "kurunuulâ medeniyeti (İlkçağ medeniyeti)", üçüncüsünden de "İslâm Medeniyeti" doğmuştur.

Tur ve İraç, el ele verdikleri zaman memlekette 1918 senesinin kara günleri yaşanmaktadır. Bu sırada sahnede bir köy gösterilir. Köyün ağası "Köse Ağa" ismindeki kişi, güzel kızı Ayşim'i satmak ister. Fakat Ayşim köyün hocasının oğlu Mehmed'i sevmektedir. Köse Ağa ikisini yalnız gördüğü bir gün Mehmed'e acı sözler söyler. Mehmed de ona bir tokat atar. Ayşim bu duruma çok üzülür.

Mehmed'in bu düşüncesizce davranışı sonrasında babası onu teselli etmeye çalışır. Ona bugün uğrunda ağlanacak ve ölünecek asıl sevgilinin vatan olduğunu söyler. Gençlere yakışanın ve onlardan beklenenin bu olduğunu belirtir. Ayşim

“vatan,, demek ise, babası Köse Ağa da “vatanı satmak isteyen bir kişi”dir. Vatanın başında da tıpkı Köse Ağa gibi vatanı satmak isteyenler vardır.

Köye ihtiyar bir derviş gelir. Bu, aslında derviş kılığına girmiş Ahriman’dır. Köy hocası Mehmed’in babası da gerçekte “Tur”dur. Tur, zamanı gelince şekil değiştirip başka bir kişi olabilmektedir. 1918 ve sonrası denilince Mütareke ve sonrası kast edilir.

Ahriman, Tur’a yaşadığı ızdırapları anlatır. Fakat Ahriman’ın fazla konuşmasından bunalan Tur, ona bastonla vurur. Bu olay sonucunda köylüler Tur’a lânet ederler. O sırada bir zabıt, bir kumandanın vatanı kurtarmaya karar verdiğini açıklar. Bu haberi duyan köylüler, kumandanın yanına gitmek isterler. Söz konusu kumandan Mustafa Kemal’dir. Onun adını duyan Tur, yeniden gençleşir ve Mustafa Kemal’in arkasında bir nefer olarak savaşa gider.

Üçüncü perdede artık Lozan Antlaşması imzalanmıştır. Köylüler Ayşim’in babası Köse Ağa’yı istemezler. Çünkü o, vatanını satmak istemiştir. Tur ise savaştan yeni dönmüştür ve köye gelince orada bir ev kiralamıştır. Köse Ağa’ya gidip kızı Ayşim’i okutmasını ister.

Mehmed ise Ayşim’i unutamamıştır. Ona bir an önce kavuşmak ister. Tur,işlerini düzeltmiştir ve Ahriman’ı arar. Buluştuklarında, Ahriman ona henüz memlekette mücadelenin bitmediğini ve daha süreceğini belirtir. Daha sonra sahnede tablo değişir ve on yıl sonrasına geçilir.

Kasabada “10.yıl abidesi” açılacaktır. Mehmed ise köye 10.yıl abidesinin yapımcısı olarak döner ve Ayşim onu affeder. Tur ikisini birleştirir. Daha sonra Tur, kendi derdine düşer. Kardeşi İraç’ı arar ve nihayet bulduğunda herkes bu sevinçli buluşmayı kutlar.

Münir Hayri Egeli, BAYÖNDER*

Konu : Fırtınalı bir günde Bayan İzgen'in hayatını kaybetmesi, hayata veda ederken Bayönder'e altın bir tasta bahsetmesi ve eşini kaybeden Bayönder'in topraklarını, her şeyini arkadaşlarına bırakmasıdır.

Olay : **Bayönder** bir perde ve sekiz tablolu bir eserdir. Atatürk'ün bizzat kendisinin de ilgilendiği, üzerinde tashihler yaptığı bir tiyatro eseridir.

Piyes başladığında karanlık bir hava ve eski Türk motifleriyle süslenmiş bir dekor vardır. "Deli Ozan" adındaki bir kişi, elindeki curasıyla meydana çıkar. Yavaş yavaş söze başlar:

Eski çağlarda "Bayönder" ve "Bayan İzgen" adlarında iki kişi yaşadığını, Bayönder'in çok üstün biri olduğunu, Bayan İzgen' in de ona eş olduğunu belirtir. Daha sonra Bayan İzgen ve Bayönder teker teker söz alırlar. Bayönder, Bayan İzgen'i ne kadar çok sevdiğini anlatır.

Bayönder, Bayan İzgen'i sürekli olarak över. Bayönder ve eşi birbirlerine sevgi sözleri söylerlerken, birden gökyüzü bulutlanır, şimşekler çakar. Bayan İzgen mutluluğun onlara ait olmadığını anlar. Ölmek üzereyken, çok sevdiği eşi Bayönder'e bir hatıra bırakmadığı için de üzgündür.

Bayan İzgen, Bayönder'den kendisini dinlemesini ister. Bayönder kederli bir şekilde onu dinlerken, Bayan İzgen göğsünden çıkardığı altın bir tası ona doğru uzatır. Bu altın tasın içinde Bayan İzgen'in yüreği gizlidir. Bayönder, yüreği dara düştükçe bu tasta bir yudum içecektir.

Yeryüzünde fırtınalar bile kopsa, böyle bir günde Bayönder fırtınalardan korkmayıp buna karşı gelebilecektir. Bütün bunlar altın tas sayesinde

* Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1934, 47s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

olacaktır. Bayan İzgen, Bayönder'e sarılır. Artık ölmek üzeredir. Fırtınalar ve yıldırımlardan sonra Bayan İzgen ölür. Bayönder çok üzülür.

Aslında Bayönder bu ölümü önceden sezmiş, fakat söylemeye dili varmamıştır. Ozan, piyesin bu bölümünde kendisini oyuna katar. Bayönder'e seslenerek, altın tasta bu ölüm anında içmesini söyler. Daha sonraki tabloda Ozan, seyircilere dönerek bu eşsiz güzel kadını tanıyıp tanımadıklarını sorar. Seyirciler koro halinde bu kadının “dünyanın sevinci” olduğunu söylerler. Artık o da öldüğüne göre mutluluk sona ermiştir.

Seyirciler etrafa baktıklarında, fırtınanın dindiğini ve ayın yeniden doğduğunu görürler. Bayönder hemen söz alarak, kenarda bekleyen subaylara seslenir. Görevleri, tez gidip yurdun büyüklerini çağırmaktır. Yurdun ileri gelenleri meşaleler arasında gelirler. Bayönder' in karşısında “hazır ol” vaziyetinde emir beklerler.

Bayönder, önce şölenin başlayacağını, sonra kımızların içileceğini belirtir. Kımızlar içilirken, Bayönder yıllar önceki o fırtınalı geceyi hatırlar. Altın tas, ona çoğu zaman yardımcı olmuştur. Yanındaki misafirlerle kımız içen Bayönder, birden elindeki altın tası denize doğru fırlatır. O sırada gökten bir “aydın yalaza” iner. Bayönder alçalan göklerdeki bulutlara karışır.

Bayönder, gökler ve yer onu dinlerken topraklarını ve her şeyini beylere bırakmıştır. O günden sonra, Türkler bunaldığı zaman bu engin denizden su içerse altın tasta içmiş gibi olacaktır. Koro, en son olarak sahne kararırken, gençliğin amacının “en yüksek uygarlığı da aşmak” olduğunu söyler.

Behçet Kemal Çağlar, ATTILA*

Konu: Romalı Honorya isimli bir kadının Attila'yı sevmesi, onu eş olarak seçmesi, Attila'nın üstün özelliklere sahip olması ve Papa'nın Roma adına Attila ve Hunlar'dan af dilemesidir.

Olay: Manzum bir eser olan Attila piyesi üç perdeden oluşur. Eserin başında, Hunların Kraliçesi Karakan'ın dairesinde bir tablo sergilenir. Burası Hun Hakanı Attila ve Öjenyus adında bir kişinin daireleriyle çevrilidir.

Bizans ve Roma heyetleri Kraliçe Karakan'ın ve bir Attila askerinin huzuruna gelirler. Bizans heyetinde Maksiminus, Priskus, Vigil; Roma heyetinde ise Romulus, Promotus, Romanus, Konstantinus adlı elçiler vardır. Roma ve Bizans elçileri kendi aralarında konuşurlar. Sürekli birbirlerine yüklenirler ve Attila'ya dair endişelerini dile getirirler. Attila'dan hepsi korkmaktadır.

Attila gerçekten çok güçlü bir kahramandır. Bütün Avrupa'yı gezip dolaşır. Roma ve Bizans elçileri kendi aralarında konuşurlarken Attila'nın bulunduğu daireye iki Hun generali girer. Generaller, Avrupa'nın neredeyse tamamının onların olduğunu övünerek anlatırlar. Attila'yı da uzun uzun överler. Daha sonra yanlarına Kraliçe Karakan gelir.

İkinci perde, Honorya isimli bir kadın ve onun dadısının baş başa konuşmalarıyla başlar. Bu konuşmalar çok ihtişamlı Batı Roma sarayında geçer.

Honorya Attila'yı sevmektedir. Sürekli olarak Attila'nın yaptıklarını anlatır ve onu över. Daha sonra dadı, Honorya'ya elçilerin geldiğini haber verir. Bu elçiler Attila'dan haber getirmiştir. Birinci elçi, Attila'nın Honorya'yı özlediğini ve onu görmek istediğini belirtir. Attila, memleketinden de bahsetmiştir. Memleketinin

* Ulus Basımevi, Ankara 1935, 31 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

yarısının Honorya'ya ait olduğunu söyler. Elçiler, bu haberlerden sonra sarayı terk ederler.

Roma İmparatoru, kardeşi Honorya'yı karşısına alır ve konuşur. Honorya'nın bir barbara âşık olduğunu iddia eder. Honorya ise bu sözleri şiddetle kınar ve Türkleri medheder. Roma İmparatoru, Honorya'nın Roma'nın selâmeti için Attila'ya olan aşkından vazgeçmesini ister. Fakat Honorya'yı bir türlü iknâ edemez. Son olarak Roma İmparatoru, Honorya'ya “Attila mı? Ülke mi?” diye soru sorar. Honorya, Attila'yı seçer. İmparator bu sözlere inanamaz ve Honorya'nın aklını başına almasını ister. Memleketine karşı bu şekilde davranmasına kızar.

Honorya sonunda iknâ olur. Ama iki şartı vardır: Birinci şartı, kendisine hiç kimse dokunmayacaktır. İkinci şartı ise, kocası bir Hun olacaktır. Çünkü Honorya'ya göre “Türk olmak” aynı zamanda “asil olmak” demektir. Roma İmparatoru, bu soruna bir şekilde çare bulmaya çalışır.

İmparatorun yanında bulunan vezirler, Attila'dan kurtulmanın yolunu ararlar. Bu sırada akıllarına “Aetyüs” denilen kişi gelir. Honorya da, Aetyüs'ün babasının Hun olduğunu düşünür. Bunun için onu seçtiklerini düşünür.

Son perdede Attila, çadırında iki yaveri ve iki kumandanıyla birlikte oturmaktadır. Yaverler Attila'yla gurur duyarlar. Bir yandan da Papa'nın geldiğini haber verirler.

Papa Attila'nın bulunduğu çadıra doğru gelir. Orada Attila'nın ayağına kapanmaya çalışır. Attila önce onu eliyle iter, sonra da konuşması için bekler. Papa, Attila' dan özür dilemek için gelmiştir. Bütün İtalya, Roma ve İmparator adına Hunlar'dan ve Attila'dan af diler. Attila, bir defaya mahsus olmak üzere onları affeder. Türklerin Attila'nın torunu olduğunu söyler ve Türkleri överek sözlerini tamamlar.

Abdülhak Hâmid, HAKAN*

Konu: Hakan'la Koncuu arasındaki aşk, Gökalp'in Günay'ı bulması, bir nefer olarak Gökalp'in seçilmesi, Hakan'la Koncuu'un birbirlerine kavuşması, şölenler, diğer elçilerle barış sağlanmasıdır.

Olay: Kitap, toplam dört bölümden oluşmaktadır. Manzum bir eserdir.

Eser, Türk hakanının sarayında hakanın eşi Günay ile Çoban kızı'nın konuşmalarıyla başlar. Günay, Çoban kızı'nın, sarayın bahçesine nasıl girdiğini anlayamaz. Zira, orası yüce Hakan'ın malikânesidir.

Çoban kızı Hakan hakkında çok soru sorunca, Günay da Çoban kızı'na Hakan'ın huzuruna gitmesini, onunla görüşmesini tavsiye eder. Aynı zamanda da onun hakana ilgi duyduğunu fark edip kıskanır. Kız bu konuşmalara mütakip gözden kaybolup uzaklaşır.

Daha sonraki bölümde Hakan ile Hatun (Günay) sarayın büyük bir odasında baş başadırlar. Hakan Hatuna, rüyasında bir Çoban kızı'nı gördüğünü söyler. Anlattıkları, kızıdan etkilendiğini gösterir. Hatun yeniden kıskançlık hissine kapılır.

Hakan, Hatuna kalbinde bir tek onun bulunduğunu ve kendisinden başka bir kişiye asla yer vermeyeceğini söyler. Ancak, Hakan'a göre bu Çoban kızı başka insanlardan çok farklıdır. Adeta yerden semalara çıkan ve tekrar yere geçen bir kişidir. İsterse şekilden şekile girebilir.

Hakan daha sonra kendi kendine konuşur ve rüyada gördüğü o kızın, sanki bir yıldız gibi parladığını belirtir. Rüyasında duyduğu sızının, sevmek mi, korku mu olduğunu anlayamamıştır.

* Akşam Matbaası, İstanbul 1935, 98s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

İkinci fasıl, Çoban kızı'nın bir yaylada kendi kendine konuşmalarıyla başlar. Bir gün bir dağ başında bir ses duymuş ve onun "öz sesi" olduğunu farketmiştir. Ses ona, kendisinden ne dilerse olacağını söylemiş. Çoban kızı da halkın içinde hiç görünmeden gezmek istediğini dile getirmiştir. Daha sonra bu olay onda hep bir sır olarak kalmıştır.

Eserin devamında Hakan Çoban kılığına girerek Çoban kızını aramaya gider. Çoban kızı ile Hakan karşılaşınca selamlaşırlar. Hakan, rüyasında bir Çoban kızı gördüğünü ve karşısındakinin de aynen ona benzediğini belirtir. Çoban kızı'nı bir peri kadar güzel bulur. Hakan, Çoban kızı'nın geleceği de görebileceğini tahmin eder. Hakanlığın ilerideki halinin nasıl olacağını sorar. Hakan, Turanın ileride zamana hâkim olmasını ister. Çoban kızı, Hakan'ın gelecekte ezici bir zafer kazanacağını müjdeler.

Çoban kızı, Hakan'ı görmekteki asıl maksadının, koyunları için otlak istemek olduğunu söyler. Hakan daha sonra, ona talip olduğunu ve rüyada gördüğü geceden beri onu sevdiğini söyler. Hakan, Çoban kızı'na kendisiyle gelmesini teklif eder. Ancak kız, Hakanın eşini rahatsız etmemek için gitmek istemez. Hakanın tekrar gelmesini temenni eder. Hakan Çoban kızı'na yurttaşları adına elçi sıfatıyla kurultaya gelmesini ister.

Günlerden bir gün kurultay toplanır. Kurultaya Hakan ve Hatun, hanlar ve bazılarının zevceleri, tarhanlar, Gökalp ve Çoban kızı elçi olarak gelmiştir. Gökalp, bu elçi kızı, yıllar önce kaybolmuş olan kızı Can'a çok benzettir. Elçi kıza, kızının nerede olduğunu sorar. Elçi kız, bir ihtiyar çobanın onu kaçırdığını söyler. Sonunda Çoban kızı (veya elçi) olarak bilinen kızın gerçekte Gökalp'in dört-beş yaşındayken kaybolan kızı Can olduğu anlaşılır. Bu arada Gökalp, Hakan'ın hatunu olan Günay'ı hâlâ sevdiğini açıklar. Hatun da sonraki hayatını onunla yaşamak istediğini belirtir.

Günlerden bir gün Hatun (Günay), kırdaki bir ırmak kenarında gezinirken kendi kendine gördüğü bir rüyayı düşünür. Rüyasında Gökalp onu, Hakan da Koncuy'u (Çoban kızı, Can) almıştır. Rüyası onun çok etkilemiş ve şaşırtmıştır. Gökalp'a varmak hoşuna gider ama Koncuy'un Hakan'a varmasını kabullenemez.

Hatun'un gördüğü rüya bir gün gerçek olur. Hakan Koncuy'u sevdiğini bir kere daha itiraf eder ve ona evlenme teklifinde bulunur. Koncuy bu teklifi kabul eder.

Daha sonra kurultay toplanır. Kurultayda hakan hanlarına, kendi karısını boşayıp boşayamayacağını sorar. Hepsi olumlu cevap verirler. Böylece Hakan'la Koncuy'un ve Gökalp'le Günay'ın yapacağı evlilikler kanuni hale gelir.

Düğün başlar. Bu esnada hakanın eski eşi Günay bayılır. Kendine gelirken, iyileşmesi için kımız içirilir. Düğüne komşu ülkelerin elçileri de davet edilmişlerdir. Hakan yaptığı konuşmada milletler arası münasebetlerin dostluk ve barış esasına dayanması gerektiğini belirtir. Türklerin barışsever bir millet olduğunu söyler.

Vehbi Cem Aşkun, OĞUZ DESTANI*

Konu: Oğuz'un büyümesi, kahramanlıkları, ülkenin sınırlarını genişletmesi ve onu kuvvetlendirmesi, daha sonra çocukları arasında taksim etmesi, son sahifelerde de "İkinci bir Oğuz" olarak Atatürk'ün kurtarıcılığı ve devlet kuruculuğu anlatılır.

Olay: Üç perde ve iki tablolu manzum bir piyestir.

Birinci tablo, güzel sesli bir çocuğun şiir okumasıyla başlar.Şiirinde Türk soyunun ne kadar yücelerden geldiğinden bahseder. Bizim atalarımız Oğuzlardır. Çocuk Oğuz adlı bir delikanlının destanını anlatacaktır.

Oğuz doğduktan kırk gün sonra, ünü bütün dünyaya ulaşmıştır. Kırk gün süt emmiş, bir daha emmemiş, serpilip büyümüştür. O Oğuz Türklerine gökten inme bir beydir.

Birinci perdede bir orman sahnesi gözler önüne serilir. Sahnede Oğuz, oku ve yayıyla birlikte belirir. Kendi kendine, gördüğü bir canavar hakkında konuşur. Canavarı görünce bir müddet hiçbir şey yemeyip içmeyip gece gündüz sadece onu düşünür. Onun gerçek olup olmadığını anlamak için bir geyik yakalar. Sonra sırasıyla kahramanlıklarını anlatır.

Geyiği bir ağaca bağlar ve sonra da geyiğin yanından uzaklaşıp gider. Oğuz sabah olduğunda tekrar ormana gelir. Her yana bakar fakat geyiği göremez.

Oğuz, ormanda geyikten sonra bir ayı yakalar ve onu kemeriyle bir ağaca bağlar. Bir süre bekledikten sonra ayının da ormanda olmadığını fark eder.

* Millî Mecmua Matbaası, İstanbul 1935, 31s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Oğuz, geyik ve ayının birdendire yok olduklarını görünce onları canavarın yediğini anlar. Ormanda tek başına canavarı beklemeye başlar. Onu kendi kendine bir yumrukta parçalayıp, öldürmeye dair söz verir ve sonunda onu vurmaya başarır.

Tam o sırada sahneye düşen ışık birdenbire kararır ve bir gürültü duyulur. Sahneye parlak bir ışık düşer ve bu ışıkla birlikte başında ay yıldız parlayan bir kız belirir. Gülümseyerek Oğuz'a doğru ilerler. Kendisini ona tanıtır.

O, Göktanrıdan armağan olarak gelmiştir. Bir Türk için kendi yurdunu uzaklarda bırakmıştır. Oğuz'a gönülden bağlanmıştır. Oğuz'un da kendisini tanıtmamasını ister. Oğuz kendisini tanıtırken "Türk demek ben demektir." der. Ormanda tek başına gezer ve hiçbir canlının önünde diz çöküp eğilmemiştir. Daha sonra gördüğü bir rüyayı anlatır. Altı oğlu olacak ve bunlar Türklüğün temellerini atacaklardır. Oğuz'la kız ele ele verip eş olurlar.

İkinci perdede, Oğuz eski bir Türk hakanı kılığıyla yerinde oturmaktadır. Kendi kendine konuşarak Türklüğün her yana yayıldığını ve daha da ileriye gideceğini belirtir. Bu sırada Oğuz'un yanına dışarıdan üç elçi gelir. Batıdan Oğuz'u görmeye gelmişlerdir ve ülkeleri adına ona armağanlar sunarlar, dostluklarını ifade ederler.

Elçilerin ardından Oğuz'un yanına altı oğlu gelir. Oğuz, oğullarına Türklüğün büyüklüğünü anlatıp ona lâyık olmalarını ister. Sonra bir akın haberi verir. Onları iki kola ayırır. Gün, Ay, Yıldız birinci kol, Gök, Dağ, Deniz ikinci koldur. Birinci kol gün doğusuna, ikinci kol ise batıya gidecektir. Oğuz onların dönüşlerini bekleyecektir.

Yıllardan sonra bir gün Oğuz'un oğulları onu ziyarete gelir. Akından dönmüşlerdir. Gün, birinci kol adına elindeki altın yayı uzatır. Gök, ikinci kol adına elindeki üç gümüş oku uzatır. Oğuz onların başarılarına çok sevinir ve bundan sonra tahtını oğullarına bırakacaktır kurultayı toplar. Yurdunu iki bölüme ayırır. Doğu ilini Gün, Ay, Yıldız'a, Batı ilini Gök, Dağ, Deniz'e verir. Onların yer yüzüne yayılıp dünyayı kaplamalarını temenni eder.

Üçüncü perdeden sonraki ikinci ve son tabloda Atatürk'ün bir büstü, üzeri bir Türk bayrağı ile örtülü masa üstüne konulur. İki küçük çocuk da karşılıklı olarak şiir okurlar. Oğuzların ve Türklüğün ne kadar üstün olduğunu belirtirler. Ayrıca Atatürk'ün de "İkinci bir Oğuz" olduğu ifade edilir. O, yurdun temellerini atmış, devrimler yapmıştır. Eser, Onun, Türklüğün hiç sönmeyen güneşi olduğu sözleriyle sona erer.

M. Kemal Ergenekon, ATTILA*

Konu: Hunların Doğu ve Batı Roma ile siyasi münasebetleri, büyük savaşların ardından Batı Romanın Papa aracılığı ile Attila'dan afdilemesidir ve Attila'nın, evlendiği gece ölümüdür.

Olay: Attila, üç perde ve üç tablodan oluşan manzum bir piyestir. "Ulusal Birlik" adlı birinci perdede olaylar, Hunların Hakanı Attila'nın sarayında geçer.

Perde açılırken sahnede bir Tuna şarkısı söylenmektedir. Hunlar şimdi Tuna boylarında yaşamaktadırlar. Coşkun bu şarkıyı duyunca içindeki anayurt sevgisi yeniden belirir. Tungar da, bu şarkılarla aynı duyguları hisseder. Hepsisi anayurttan ayrılmıştır. "Edek" ise onların duygularını paylaşmaz.

Attila ise her yıl ülkesini bir boydan bir boya gezmektedir. Amaç, yurdunda bir "birlik ağı" kurmaktır. Şimdi de doğuya doğru gitmiş, ana yurda, hatta Çin'e ulaşmıştır.

Attila'nın diğer erkek kardeşinin ismi Bleda'dır. Hakan Bleda, ağabeyi Hakan Attila'ya benzemez. Bleda, av, ziyafet, zevk ve sefâdan hoşlanır. Bu arada Attila, gittiği gezisinden dönmek üzeredir. Attila yakında döneceğini bir mektupla bildirir. Karşılama hazırlıkları başlar.

Daha sonra dışarıdan boru ve trampet sesleri gelir. Attila'nın şehre döndüğünü haber alırlar. Herkes Attila'yı sarayın önünde karşılamak üzere dışarı çıkar.

Coşkun da bir yandan Tuna adlı kıza olan aşkını dile getirmeye çalışır. Attila'nın oğlu İlek, giderken Tuna'ya nişan yüzüğü vermiştir oysa Tuna Coşkun'u

* Bursa Yeni Basımevi, 1935, 120s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

sevmektedir. Bu arada Coşkun ve Tuna sarayın balkonuna doğru ilerlerler. Attila'nın gelişini görmek isterler.

Attila, Coşkun'la buluştuktan sonra Ece'ye kardeşi Bleda'nın nerede olduğunu sorar. Üç günden beri avda olduğunu öğrenir. Tam o sırada Attila'nın yanına bir subay gelir. Subay, Attila'ya kardeşi Bleda'nın öldüğünü söyler. Hakan bu habere çok üzülür ve inanmak istemez. Bleda, av sırasındayken çok hızlı koşan atının, bir çam ağacına çarpması sonucunda ölmüştür.

Subay Attila'nın yanından çıkarken içeriye bir asker girer. Bir çobanın Attila'ya anlatmak istediği çok önemli bir şeyi olduğunu söyler. Çoban içeri girer ve anlatmaya başlar:

Bir gün ormanda yürürken, kanlar içinde bir kuzu görmüştür. Daha sonra bu kan izinden giderek gövdesi yerde, ucu gökte olan bir kılıç bulmuştur. Bu kılıcı, görmüş geçirmiş bir ataya göstermiş, o da bu kılıcın “tılsımlı bir kılıç” olduğunu söylemiştir. Çoban koşarak kılıcı saraya götürmüştür.

Gerçekten de bu kılıç, destanlarda adı geçen bir kılıçtır. Onu tutan kişi, dünyaya hakim olacaktır. Attila ise aynı günde hem acılı hem de sevinçli olaylar yaşamının şaşkınlığı içindedir.

İkinci tabloda Roma sarayında ve çevresinde gelişen olaylar anlatılır. Kral Valantin, arkadaşı Aetyüsle konuşur. Bizans Kralı Teodos, Romalılardan yardım istemektedir. Kral, Aetyüs'e barışı düşünüp düşünmediğini sorar. Aetyüs ise barışın mümkün olmadığını, Hunların çok güçlü olduğunu söyler. Saraydan “Onori” adındaki bir kız, bir askerle Aetyüs'ün yanına gelir. Onori, kralın kız kardeşidir. Attila'ya bir mektubu vardır. Mektupta Attila'ya olan aşkını itiraf eder. Asker, bu mektubu Attila'ya ulaştıracaktır.

İkinci perde “Evrensel Zafer” adını alır. Yine birinci perdedeki saray söz konusudur. Coşkun ve Valter adlı kişi sohbet ederler. Coşkun, Valter'e sarayda sıkıntı duyup duymadığını sorar. Valter, halinden pek memnundur. Türklerin

yanında hiç yabancılık çekmediği gibi, onları kardeş olarak görür. Onları metheder. Sadece, Hunlardan kaynaklanmayan özel bir sıkıntısı olduğunu söyler. On beş yaşındayken babası onu “İldiko” adında bir kızla nişanlamıştır. Valter onu ilk görüşte sevmiş ve bir daha da ayrılmak istememiştir. Lâkin, on yıldır İldiko’ dan ayrıdır. Üstelik Valter, şimdi onun nerede olduğunu da bilmemektedir. Babasıyla birlikte batıya doğru göç ettiğinden haberi vardır. Başka bir bilgisi olmadığı için kederlidir.

Daha sonra bir Bizans elçi heyeti, Attila’nın sarayına gider. Ancak, amaçları, Attila’ya suikast yapmaktır. Olay duyulur. Bizanslılar amaçlarına ulaşamadıkları gibi üzerlerine Attila’nın öfkelerini çekerler.

Düşünülen suikast için Edek’e bir at yükü altın teklif edilmiş, o da kabul etmiş fakat korkusundan, Bizanslıların plânını yine kendisi ihbar etmiştir. Daha sonra Roma’dan bir mektupla bir yüzük gelir. Kralın kardeşi Onorya tarafından Attila’ya gönderilmiştir. Attila ise kendisine düzenlenebilecek başka bir suikast olduğunu düşünerek mektubu açmamıştır.

Attila, Romalılarından öc almak ister. Atı ve ordusuyla birlikte yol alır. Attila, yolda düşmanların elçileriyle karşılaşır. Maksimyanü, Bizans Kralının Attila ve ordusuna iyilikler dilediğini bildirir. Attila, Bizans elçileriyle konuşur. Tungar’ın Bizans’a, Orest’in de Roma’ya elçi olarak gitmesini ister. Her iki kral da Attila için saraylarını hazırlayacaktır. Attila’nın yagâne hedefi zaferdir.

Savaş başlamıştır. Her gün yeni bir başarı kazanılır. Hunlar, çeşitli ırklardan oluşmuş Roma ordularını yenerler. Romalılar Papa vasıtasıyla yalvarırlar. Savaşın sonunda Attila’nın çadırına bir genç kız gelir. Bir subay aracılığıyla Attila’yı görmek istediğini belirtir. Adı İldiko’dur.

İldiko, Attila’ya kendisini çok sevdiğini ve onun kalbini istediğini belirtir. Attila, kendi kalbinin birine ait olduğunu ve kendisinin de bir hakan olduğunu söyler. Fakat genç kız açıklama yaptıkça ve aşkını ilân ettikçe Attila ondan hoşlanmaya başlar. Hattâ İldiko’nun adını “Tılsımlı aşk perisi” şeklinde düzeltir.

Bir anda Ece'sini unutup, İldiko'ya yönelir. İldiko'nun nişanlısı Valter, bu haberi derin bir infialle karşılar.

Üçüncü ve son perde “Ve Ölüm” ismini alır. Sahnede gök gürültüsü sesi ve müthiş bir fırtına vardır.

Attila, İldiko'yla evlenmiştir. Coşkun, herhangi bir ihanete karşı Attila'nın odası önünde nöbet tutar. Diğer taraftan, Coşkun'un sevdiği kız Tuna da İlek'le evlenecektir. Coşkun olanlara sabretmekte zorluk çeker. O sırada Valter de onun yanına gelir ve karanlıkta birbirlerini fark etmeden iki yabancı gibi konuşurlar. Valter, İldiko'nun ihanetini sindirememiştir. Ve Attila'yı öldürmenin peşindedir.

Coşkun ve Valter böyle konuşurlarken, içeri birden Edek girer. Coşkun'u arkasından hançerler. Coşkun orada ölür. Onun öldüğünü gören Tuna, şaşkınlık içerisinde sevdiğinin üstüne kapanır.

Sabahleyin Onejes, Hakan'ı uyandırmayı ister. Hakan'ın yanına çıkıp kapıyı vurduğunda içeriden ses gelmediğini görür. Kapıyı bir daha vurur. Daha sonra kapıyı açıp içeri girer ve Attila'nın öldüğünü anlaşılr. Büyük hakanın boğazındaki bir ana damarın kopmasıyla öldüğü düşünülür. Tuna da sevgili Coşkun'un cesediyle beraber giderek kendini Tuna nehrinin sularına bırakır.

Attila için “dünyanın görmediği bir âyin” yapılması kararlaştırılır. Mezarı “en bilinmez bir yere kazılacak”, “demir bakır ve altın üç katlı tabutunun içine devirdiği bütün taşlar” konacaktır.

Selâhattin Batu, KEREM İLE ASLI*

Konu: Kerem ile Aslı'nın birbirlerine âşık olmaları, Kerem'in aşkı uğruna memleketini terk edip diyar diyar Aslı'nın peşinden gitmesi ve sonunda birbirlerine kavuştuklarında da beraber ölmeleridir.

Olay: Kerem ile Aslı, beş perdelik manzum bir “masal”dır. Türkmen elinde Hanım Sultan'la eşi hükümdarın, çok sene çocukları olmaz. Hanım Sultan günlerce Allah'a çocukları olsun diye dua eder. Günlerden bir gün dua ederken vezirin karısıyla karşılaşır. Bu hanımın da derdi, çocuğunun olmamasıdır. Birlikte Allah'a dua ederler. Onlar dua ederlerken karşılına ak sakallı bir ihtiyar çıkar. İkisine de birer elma fidanı verir. Fidanları bir yere dikmelerini ister. Onlar fidanları diktikten sonra aylar, yıllar geçer ve bu şekilde iki kadın da ağacın meyva vermesini beklerler.

Vezir karısı ile Hanım Sultan bir gün, elmayı diktikleri bahçeye gelirler. Ağaçtaki meyveyı görünce sevinirler. Elmayı ikiye bölüp yerler. Sonra da orada, bir gün eğer kız ve oğulları olursa birbirlerine eş olmaları için söz verirler. O gece eve döndüklerinde ikisi de gebe kalır. Günler geçer ve Kerem ile Aslı doğarlar.

Birinci perdede, Aslı kızlarla birlikte ağaçların arasında sohbet eder ve gergef işlerken, kızlar Aslı'yı sürekli överler.

Kızlar, Aslı'ya ısrarla bir sevdiğinin olup olmadığını sorarlar. Aslı ise daha on yedi yaşında olduğunu söyler ve onlarla pek ilgilenmez, bir sevdiği yoktur. Kızlar Aslı'ya inanmazlar ve o sırada Kerem görünür.

* Nebioğlu Yayınevi, İstanbul 7 Nisan 1944, 119s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Kerem, Aslı'nın bulunduğu bahçedeki havuza gelir ve orada Aslı'nın sudaki aksini görüp aklı başından gider. Ona âşık olur. Aslı'yla konuşmaya çalışır. Aslı, kendisinin vezir kızı olduğunu ve Kerem'e lââyık olamayacağını belirtir. Kerem hükümdarın oğlu olduğu için ona ancak bir sultan lââyık olabilir. Kerem, Aslı'nın bu sözleriyle pek ilgilenmez ve ona ilk görüşte vurulduğunu açıklar. Aslı'yı kaybetmek istemeyen Kerem, onun uğrunda ölümü dahi göze alır.

Kerem Aslı'ya vurgun olduğunu, her vesileyle ve çeşitli güzel sözlerle dile getirir. Babası han, annesi sultansa da onun gönlünün sultanı Aslı'dır. Aslı, bu sözler üzerine Kerem'e iyice inanmaya başlar. Sadece bir tek şüphesi kalmıştır. "Kerem onu bırakıp gider mi?" diye endişelenir. "Ya da düğün gecesinden bir gün önce bırakırsa" diye hayıflanır. Kerem, Aslı'nın bu sözlerine çok şaşırır ve inanamaz. Son olarak Aslı'ya, ecel gelip ölmedikçe onu terk etmeyeceğini söyler. Aslı bunun üzerine artık Kerem'i sevdiğini açıklar ve karşılıklı mutlu olup birbirlerine övgüler yağdırırlar. Aslı, gergefiyle işlediği çevreyi Kerem'e verir. Kerem de bunun üzerine kendi parmağından yüzüğünü çıkarıp, Aslı'nın parmağına nişan olarak takar. Kerem bütün bu olanları Sofu'ya da anlatır.

Kerem, Aslı'yı sevdiğini beyân ettikten sonra bir gün hükümdar olan babası ve annesi hanım sultan saraylarında birbirleriyle konuşurlar. Hanım Sultan, oğlunun Aslı'ya gönül verdiğini eşine açıklar. Üstelik bir de kendi aralarında nişanlandıklarını söyler. Kerem'in babası bu olaya çok kızar. Onun izni olmadan sevgililerin kendi aralarında yaptıkları nişana razı değildir. Aslı'nın oğlu Kerem'e münasip olmadığına inanır. Eşi Hanım Sultan ise, onların ezelden beri sözlü olduklarını, artık ikisine de karşı gelemeyeceklerini belirtir. Önceden beri sözlü olduklarını eşine anlatır.

Hükümdar, eşi ne söylerse söylesin, Aslı ile Kerem'in birbirlerine yâr olmalarını kabul etmez. Vezirle anlaşamadığını, bu yüzden de ne kendisinden ne de kızından hayır gelmeyeceğini söyler. Hükümdara göre vezir, devletin her türlü sırrını düşmanlara satarak hainlik yapmıştır. Gerekirse yasalara göre, vezirin başı istenecektir. Babası yasalar uğruna oğlunu hiçe sayar. Kerem'in annesi ise bu duruma çok üzülür, ağlamaya başlar.

Vezirin başının istenmesi haberinden sonra bir gün Hanım Sultan'la Sofu, sarayın kabul salonunda sohbet ederler. Sofu, Hanım Sultan'a vezirin, kızı Aslı'yı alıp birlikte kaçtıklarını bildirir. Vezir, başının istendiğini duyunca bu şekilde davranmıştır. Hanım Sultan, oğlu Kerem'in halini görüp üzülür. Hep hükümdarı suçlar. Hükümdarsa, kendi elinden bir şey gelmediğini, kader yüzünden Kerem'in başına bunların geldiğini belirtir.

Kerem, başına gelenlere artık daha fazla dayanamaz ve yurdunu terk edip, Aslı'yı aramaya karar verir. Bu kararını annesine ve Sofu'ya açıklar. Kerem'in annesi onu bu karardan vazgeçirmeye çalışır. Babası da yalvararak Kerem'den gitmemesini ister. Bütün bu yalvarıp yakarmalara rağmen, Kerem karardan vaz geçmez. Son olarak Sofu'yla da vedalaşmak ister ama Sofu onu yalnız bırakmaz ve sonunda yola beraber çıkmaya karar verirler.

Kerem'le Sofu ilk olarak Aslı'yı gördükleri bahçeye gelirler. Orada ilk önce havuzun suyuna, sonra güllere Aslı'nın nerede olduğunu sorarlar. O sırada bahçedeki köşkün penceresinde bir kız belirir. Kız, Sofu'ya Aslı'nın Gence'ye doğru gittiğini ve Süphan Dağı'na yaklaştığını belirtir. Sofu ve Kerem, Aslı'yı bulmak ümidiyle Gence'ye doğru ilerlerler.

İkisi daha sonra sırasıyla Acuz, Kelbe, Revan, Erzurum ve Kars'ı geçip, İran, Turan ve Tiflis'i aşmışlardır. Baştan başa Gürcistan'ı dolaşıp, Taneli, Bayazıt, Nemrut Dağı, Murat Su'ya gitmişlerdir. Oyunda yer alan kızlar Aslı'nın Tercan'a gittiğini söyleyince, Tercan'a yönelirler. Orada bir âşık kahvesine gelirler. Bir âşık Aslı'nın Muş ve Malazgirt'ten geçmiş olabileceğini söyler. Âşığa göre Aslı, Türk Eli'nde bir yerdedir. Kerem bir an için hüzünlenip dört yıldır yollarda olduğunu söyler. Bu sırada kahve halkından biri Aslı'nın Kayseri'ye göçtüğünü belirtir. Bu haber üzerine Kerem ve Sofu, Tercan'dan çıkıp yola koyulurlar.

Karanlık bir sokakta bir konağın önüne gelirler. Konakta o sırada bir düğün yapılmaktadır. Kerem düğün sahiplerine Aslı'yı görüp görmediklerini sorar.

Düğündeki kızlar Aslı'nın oradan aylar önce geçtiğini, Ankara'ya varmak üzere olduğunu söylerler. Kerem bu arada beş yıldır muradına eremediğini belirtir. Bahçe içinde bir köşkün önüne gelirler. Burada ağaçlar arasından görünen kızlar Aslı'nın Erzincan'a göç ettiğini söylerler. Böylelikle Kerem ile Sofu Tercan'dan Erzincan'a doğru yol almış olurlar.

Aradan bir yıl geçer. İkisi selvilikler içinde bir mezarlığa gelirler. Burası Halep şehrinin yakınlarındadır. Daha sonra Halep Paşası ile karşılaşırlar. Halep Paşası, Kerem'e Aslı'yı bulmak için vaatte bulunur. Kerem'i Aslı'nın evine doğru götürür.

Son perdede Aslı, büyük bir Şark Salonu'nda bir divan üstünde yalnız başına oturmaktadır. Kendi kendine, yedi yıldır yalnız başına neler çektiğini anlatır. Kerem'in sevgisini dile getirir. O sırada Kerem içeri girer. Birbirlerine sarılıp hasret giderirler. Kerem bu kavuşmaya çok fazla sevinmiş görünmez. Sevgilisine kavuşunca, sanki ondan uzaklaşmış gibi olmuştur. Kerem'in bu hali Aslı'nın bağırını deler.

Aslı, Kerem'in başını göğsüne yaslar. Bu esnada Kerem, Aslı'nın kolları arasında can verir. Aslı, Kerem'in yüzünü kendi saçlarıyla örter. Bir müddet sonra Aslı da Kerem'in yüzüne kapanıp hıçkırıklarla ağlayarak ölür.

Selâhattin Batu, OĞUZ ATA*

Konu: Oğuz Han'ın çeşitli Türk boylarını tek bayrak altında toplaması ve Türk birliğini kurmasıdır.

Olay : Oğuz Ata beş perdelik manzum bir tiyatrodur.

Oyunun başında Oğuz Han'la, “nene”si Bigüm Hatun konuşurlar. Bigüm Hatun Oğuz'a nasıl doğduğunu, onun nasıl bir yiğit olduğunu anlatır. Oğuz doğarken adeta yer sallanmıştır. Oğuz bir kere annesinin sütünü emmiş ve bir daha da emmemiştir. Çok kısa sürede konuşmuş, kırk günde de yürümüştür. “Nene”si, Oğuz'un müstesna bir yiğit olacağını önceden sezer. Oğuz'un tek derdi ise halkı sık sık huzursuz eden canavarı fırsatını bulup öldürememesidir.

Daha sonra Oğuz canavara rastlamak için ormanda sürekli dolaşır. Sonunda bir gün onu karşısında görür ve kılıcıyla öldürür. Göktanrı'ya şükreder.

Bu olay, halkın ona olan sevgi ve bağlılığını artırır. Millete başbuğ olacaktır. Ancak, ağabeyi Konur bunu kabul etmez. Konur'a göre büyük olanın başbuğ olması gerekmektedir.

Oğuz yine bir gün ormanda yalnız başına dolaşırken, ağaçların arasından bir ışığın belirdiğini fark eder. Işığın içinde bir kız vardır ve bu kız çok güzeldir. Oğuz ona yaklaşır ve canavarı öldürdüğü için bir müjde olarak mı geldiğini sorar. Kızın ismi Türkan Aka'dır. Sadece Oğuz'u görmeye geldiğini belirtir. Oğuz ise ona obalarına gitmeyi teklif eder. Sonunda Oğuz'un ısrarlarına dayanamaz ve birlikte obaya giderler.

Daha sonra Oğuz'un ağabeyi Konur, arkadaşları Hazar ve Malkoç'la bir araya gelir. Konur, kardeşinin kendisinden üstün olmasını çekemez. Onun

* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1992, 96 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır

yaptıklarını kıskanır. Arkadaşları, Oğuz'un yakında hakan olacağını haber verirler. Konur bunu kabullenemez ve diğer arkadaşlarıyla birlikte Oğuz'u öldürmeye gider.

Bu sırada Oğuz'un komşu hanlarından Karluk, Kıpçak ve Altun Han kendi aralarında konuşurlar. Altun Han, Urum'un komşu hanlara savaş açtığını, sıra ile bütün hanlıklara saldırabileceğini söyler. Oğuz bunu kaygı verici ve kendilerini tahrik edici bir gelişme olarak görür.

Bir süre sonra Oğuz, ağabeyi Konur ve arkadaşları ile karşılaşır. Oğuz, ağabeyine gösterişli bir karşılama yapar. Fakat Konur hakan olmak hırsıyla, Oğuz'u öldürmek ister. Orada bulunan Altun Han kılıçla saldırıp Konur'u öldürür. Oğuz da öz kardeşinin bu şekilde davranması karşısında hayretler içinde kalır.

İlerleyen perdelere Urum, Oğuz'un hanlığına ait Sakım adlı yeri işgal eder. Urum'un oğlu Saklap da bu haberi duyar. Saklap'ın hanımı Ayçiçek, Oğuz'un kardeşidir. Saklap, karısı ile babası arasında zor durumda kalır.

Bir gün Saklap'a babasından mektup gelir. Mektupta Urum, oğlunun, karısı Ayçiçeği zindana kapatmasını ister. Saklap bunu kabul edemez. Ne yaparsa yapsın karısını zindana kapatmayacaktır.

Babasının yaptıklarını doğru görmeyen Saklap, daha sonra Oğuz'a iltihak eder.

Oğuz etrafına topladığı hanlarla Urum'u mağlûp ve perişan eder. Son perdede Oğuz'a yalvarır ve ondan barış ister. Oğuz, Urum'u cezalandırmak yerine affeder. Böylece bütün Türk hanları Oğuz'a bağlanmış olurlar. "Bütün ülkeler bir tek dünya" olur.

Ahmet Kutsi Tecer, KOÇYİĞİT KÖROĞLU*

Konu: Köroğlu'nun kahramanlığı ve zalim Bolu Beyi ile yaptığı mücadeledir.

Olay: Ünlü Köroğlu destanı, bu eserle iki bölüm, altı tablolu mensur bir tiyatro halinde işlenmiştir.

Bolu Beyi'nin atlarının bakıcısı, bir gün ona cılız, gösterişsiz bir at getirir. Bolu beyi bunu kendisine hakaret sayar. Seyisin gözlerini oydurup onu sarayından kovar. Seyis daha sonra oğlundan, kendisinin öcünü almasını ister.

Bolu Beyi çevre halkına yaptığı zulümlerle tanınmıştır. Onların ekinlerini, sürülerini alır. Karşı çıkanlara işkence eder ve öldürtür.

Köroğlu ise zorbalık ve zalimliğe karşı çıkması, mazlûm ve güçsüzlere desteğiyle ünlenmiştir. Cesareti ve kahramanlığıyla dillere destandır. Uçan bir atı vardır. Köroğlu onun sayesinde adeta mucizevî güç sahibidir. Anında istediği yerde kaybolur, istediği bir başka yere gider.

Köroğlu, kendisinden yardım istemeye gelen Oğuz boyuna mensup insanlara hüsnü kabul gösterir ve zulme karşı birlikte hareket etmek üzere and içerler.

Köroğlu bir gün, alaca bir akşam karanlığında ormanda gezerken bir ses işitir. Biri Köroğlu'na, "Deli Boranoğlu Batur" diye seslenir. Köroğlu, bu sesin kime ait olduğunu merak eder.

Köroğlu'nun işittiği ses, Tanrılarla insanlar arasındaki bir dilek aracısı olan Kaman'ın sesidir. Köroğlu'na Kır At'ı getirip öğütler veren de odur. Daha sonra bir ışık belirir ve Köroğlu'na yaklaşır. Kaman Ata, ona bu ışık sütunu içinde ve bir tayf halinde gözükür.

* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, 112 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Kaman, Köroğlu'na yönelerek bütün zulüm görenlerin öcünü alması gerektiğini, bunun aynı zamanda Oğuz töresinin icabı olduğunu söyler. Bu sırada Köroğlu, Kaman'a bir derdini açar. Vaktiyle şehirde bir kızı sevdiğini, Çamlıbel'e alıp götüremediği bu kadından bir çocuğu olabileceğini söyler. Lâkin böyle bir çocuğu olmuşsa şimdi nerededir, bilmediğini ifade eder. Kaman ona kendilerini topluma adayan kişilerin şahsî meselelere fazla takılmamaları gerektiğini belirtir. Ama onun için elinden gelen yardımı yapacağını vaat eder.

İkinci tabloda Bolu Beyi'nin yeğeni Doğan ile kızı Benli Nigâr'ın düğün hazırlıkları yapılır. Benli Nigâr, babasından, düğünün Oğuz töresine göre olmasını ister.

Doğan ile Benli Nigâr aralarında konuşurlarken, uçan bir attan bahsederler. Bolu Beyinin adamları, uçan atın Köroğlu'nun kır atı olduğunu, bu ata ok değmediğini, Köroğlu'nun bu at sayesinde sırtının yere değmediğini belirtirler.

Bu arada Köroğlu ve adamlarının, Çamlıbel'de Bolu Beyi'ne ait bir kervanı basıp her şeyi aldıkları duyulur. Bolu Beyi çok sinirlenir. Sarayını gözetlemeye gelmiş bulunan Deli Kaman'ı öldürtür, Ayvaz'ı da tutuklatır. Sarayın amacı, artık uçan ata sahip olmaktır.

Köroğlu'nun yiğitleri Deli Kaman'ın ölümü ve Ayvaz'ın zindana atılmasına çok üzülürler. Kılıçlarla, mızraklarla, sonuna kadar Bolu Beyi'yle savaşmaya yemin ederler. Onlarla beraber çevrelerindeki Oğuzlar da sefere hazırlanırlar.

Çarpışmaların başında Doğan ölür. Köroğlu, Ayvaz'ın serbest bırakılması halinde savaşa son verebileceğini bildirir. Bolu Beyi ise el konulan kervan mallarının iadesini talep eder, Ayvaz'ı da o zaman salabileceğini belirtir. Kervanı geri alamayacağını anlayınca ise, kır atı ister.

Benli Nigâr da, Kır At'ı kim getirirse ona varacağını belirtir. Bolu Beyi'nin tellâlı bu haberi etrafa duyurur. Arslan adında biri, Kır At'ı almaya hazır olduğunu söyler. Bu uğurda her şeyi göze almıştır.

Köroğlu, yanına gelen yabancıya adını sorduğunda onun kendi oğlu olduğunu anlar. Kolcağı da kolundadır. Oğluna sarılır ve ikisi de çok sevinirler.

Ancak Arslan, her şeye rağmen hâlâ Bolu Beyi'nin elçisidir. Kır At'ı almaya gelmiştir. Babasına Ayvaz'ın kurtulmasının tek yolunun Kır At'ı vermek olduğunu söyler. Kaman da aynı mahiyette tavsiyede bulununca Köroğlu Kır At'ı vermeye razı olur. Yiğitleri buna çok üzülp hayal kırıklığına uğrarlar. Köroğlu, Kır At'ı Ayvaz'ı kurtarmak için verdiğini ifade eder. Ayvaz serbest bırakılır.

Altıncı tablo, Bolu Beyi'nin konağında geçer. Yeniden Benli Nigâr'ın düğün hazırlıkları yapılmaktadır. Köroğlu'nun adamları, kılık değiştirerek, düğün davetlisi gibi, saraya sızmayı başarırlar. Bolu Beyi, olanları anladığında iş işten geçmiştir. Savaşı Köroğlu ve adamları kazanırlar. Bolu Beyi'nin zulmü sona erer.

Köroğlu, yerine Ayvaz'ı bıraktığını söyler ve Kır At'ın kişnemeleriyle göğe yükselir.

Behçet Kemal Çağlar, MALAZGİRT ZAFERİNDEN İSTANBUL FETHİNE*

Konu: Dört destandan oluşan bu eserde Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru ilerlemeleri, Bizanslılara olan üstünlükleri, Dirse Han gibi kahramanlarla mucizeler yaratmaları, Deniz Abdal ve ordusunun İstanbul'u fethetmeleri anlatılır.

Olay: Eser dört "destan"dan oluşur.

Malazgirt Destanı:

Birinci metin "Malazgirt destanı"dır. Malazgirt destanı, Oğuz destanı'ndan tercüme bir dörtlülle başlar. Olaylar manzum hikâye şeklinde anlatılır.

Oğuz soyundan bir insan seli gölleri aşarak adeta büyük bir deniz gibi Asya'da ilerlemektedir. Göçmen Türkmenlere ve Oğuzlara yol gösteren, "Selçuk" isminde bir önderdir.

Bu insan seli önüne ne çıkarsa yıkıp geçer. Selçuk Bey'den sonra yerine oğlu Arslan Bey geçer. Arslan Bey, Gazneliler tarafından tutuklatılınca onun yerine Tuğrul Bey ve devlet başkanı kardeşi Çağrı Bey geçerler. Böylece Selçuklular uyum içinde yönetilmeye devam ederler.

Alparslan başa geçince ise Türkmenler için hemen hemen her şey değişir. Alparslan, Türkmenlerin neredeyse bin yıl beklediği bir erdir. 1071 yılının bir cuma sabahı yola çıkar ve Malazgirt meydanına gider. İki yüz bin askeri de arkasındadır. "Allah Allah" sesleriyle ilerlerler.

Türkler, Bizanslılara karşı korku ve aman bilmeden savaşır. Peçenekler ve Kumanlar da Türklere katılınca, ordu bir kat daha güçlenir. Türkler, Malazgirt

* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, 85 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Zaferini kazanırlar. Alparslan, yenilen Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis'i affeder. Böylece Türklerin gücü ve insan severliği bir defa daha ispatlanır.

Mihaloğlu Ali Bey Destanı:

İkinci destan “Mihaloğlu Ali Bey Destanı”dır. Bu destanda Hz.Muhammed’i düşte gören Mihal’in “torununun torununun torunu” (s.18) olan “Ali” adındaki kahraman anlatılır.

Mihaloğlu Ali Bey hem Rumeli’de hem Anadolu’da kahramanlıklarıyla tanınan bir kişidir. Senelerce tozu dumana katar. (s.19) Buğdan’dan Otluk-Beli’ne geçer.

Onun zamanında Kemah alınmaz bir kale sayılırken, Mihaloğlu Ali Bey orasını da ele geçirir. Kardeşinin ismi İskender’dir. İki kardeş bir orduya bedeldir.

Mihaloğlu Ali Bey, en son olarak 1492’de “Laybah” seferine çıkmış ve büyük zafer kazanmıştır. Bu zaferden sonra Allah “Biraz da Kevsere düşün gölgesi” diyerek onun canını almıştır. (s.21)

Bu sebepten, ölüm meleği bir köprüde onun karşısına çıkar. O gün bugündür, o köprüde akan sular ağlamaktadır. Şair, Mihaloğlu Ali Bey’in, artık cennette bir yiğit başı olduğunu söyler.

Boğaç Han Masalı:

Üçüncü destan “Boğaç Han Masalı”dır. Bir zamanlar Bayındır Han adında bir han yaşamaktadır. Bayındır Han, bir gün bütün beylerine şölen verir. Bu şölende üç ayrı yerde kara, kızıl ve beyaz olmak üzere üç otağ kurulur. Beyaz otağa oğlu olmuş babalar, kızıl otağa kızı olmuş babalar oturur. Kara otağa ise çocuksuz babalar oturtulur.

Dirse Han ismindeki ünlü bir bey de oğlu ve kızı olmadığı için kara otağa oturtulur. Ancak, bu muamele onu müteessir eder. Sebebini anlamaya çalışır. İlk iş olarak hatununu arayıp ona dert yazar. Dirse Han, hatunundan çocuk sahibi olmayışının sebebini öğrenmeye çalışır. Çocuk sahibi olmadıklarından dolayı üzgün olduğunu, bu sebeple eşini de üzmemek istemediğini belirtir. Eşi ona, borçluyu borcundan kurtarmasını, aç olanları doyurmasını tavsiye eder. Bu sayede Allah'ın onlara bir çocuk vereceğini ümit etmektedir.

Aradan zaman geçer ve Dirse Han eşinin sözünü dinler. Açları doyurur, borçluları borcundan kurtarır. Kırk gün kırk gece şenlik yaptırır. Bu sayede herkesin hayır dualarını kazanır. Allah sonunda Dirse Han'ı muradına erdirir ve Dirse Han'ın eşi ona bir oğlan çocuk doğurur.

Dirse Han'ın oğlu büyür ve güçlü kuvvetli biri olur. Bir gün bir meydanda azgın bir boğayı yumruğuyla durdurup bıçağıyla boğazını keser. Onun bu kahramanlığını gören yöre halkı kendisine bir isim verilmesi gerektiğini düşünür. İsim vermek için Korkut Ata çağrılır. Korkut Ata da ona boğayı yendiği için "Boğaç" adını koyar.

Eserin devamında Dirse Han'ın kırk adamı Boğaç Han'ı kıskanır ve onunla babasını birbirlerine düşürmeye çalışırlar. Bunun için baba oğul ava çıktıkları bir gün, Dirse Han'a bir oyun oynamayı plânlarlar.

Bir gün Dirse Han'ın kırk beyinden biri, Dirse Han'ın yanına gider ve ona oğlunun kendisini vurmak istediğini söyler. Dirse Han kuşku ve endişeye düşer.

Dirse Han'ın kırk beyinden başka birisi de Dirse Han'ın oğlu Boğaç Han'a gider. Boğaç Han'ın ilk avı olduğu için onun çok fazla uzaklaşmamasını ve avını bulduğunda babasına doğru getirmesini, babasının onunla gurur duymasını tavsiye eder. Bu sırada Dirse Han'a da oğlunun onu vuracağı yalanını tekrarlar. Dirse Han böylece bu yalan habere inandırılır.

Dirse Han, oğlunun kendisine doğru av sürdüğünü görünce önce davranmak düşüncesiyle ona ok atmaya hazırlanır ve oğlunu vurur. Sonra birdenbire benzi sararır. Giden, canının yarısıdır. Adeta kendisi vurulmuş gibi olur. Buruk bir şekilde oradan geri döner. Kendi mekânına vardıklarında karısı, yanına gelir ve Dirse Han'ın yüzüne bakıp kötü bir şeyin olduğunu anlar. Dirse Han'ın kendisine açılmasını ister.

Eşinin yanında oğlunun olmaması kadının dikkatini çekmiştir. Oğlunun nerede olduğunu merak eder. Eşine sitem edip elem duyar.

Boğaç'ın annesi, kocası Han'dan oğluna dair açık seçik bir haber alamayınca kırk ata kırk ince kızı bindirip kendisi yollara düşer. Kaz Dağı'na gider, oğlunun nerede olduğunu dağlara sorar. Dağ adeta dile gelir ve bir tarafa bir çık düşer. Çığın düştüğü yerde kuzgun, karga dönüp durmaktadır. Anne, oğlunu kanlar içinde bulur.

Oğlu Boğaç Han'ın ağır şekilde yaralandığını gören anne, onu iyileştirmek için çareler düşünür. Boğaç Han ise Boz Atlı Hızır'ın yanında belirmediğini ve kır çiçeği ile anne sütünün yarasına birebir iyi geleceğini söylediğini belirtir. Bunun üzerine Boğaç Han'ın annesi göğsünü sıkarak kanlı süt çıkar. Kır çiçeklerini süte katar ve yaraya merhem yapar. Sonunda Boğaç Han iyileşir. Annesi, oğluna kırk kişinin babasını kaçırdığını haber verir. Boğaç Han bunun üzerine babasını bulmaya gider. Babası kırk soysuz tarafından esir edilmiştir. Boğaç Han babasını kurtarır ve barışırlar. Dirse Han'ın tahtına oğlu Boğaç Han geçer ve destan, kahramanların mutluluğuyla sona erer.

Deniz Abdal:

Dördüncü destan “Deniz Abdal” adını alır. Bir radyo oyunudur. Deniz Abdal ile Musa adındaki kişiler bir yolculuk esnasında karşılaşır ve tanışır. Musa, Deniz Abdal'a yolculuğun nereye olduğunu sorar. Deniz Abdal Manisa'ya, Musa da İsfahan'dan Bizans'a gitmektedir.

Musa, Deniz Abdal'a ne iş yaptığını sorar. Deniz Abdal, işinin gücünün okumak olduğunu söyler. Musa ise kervancılık yapmaktadır. Tabiata âşıktır. Deniz Abdal, Musa'ya kimi kimsesi olup olmadığını sorar. Musa garip biri olduğunu ve kimsesi olmadığını belirtir. Deniz Abdal'ın karısı, bir oğlu, bir kızı ve kayınpederi vardır. Karaman Beyi'nin damadıdır. Şimdi, aradığı bir kitabı bulmak için Manisa yollarına düşmüştür.

Musa sohbet sırasında Deniz Abdal'ı kendi kervanına davet eder. Fakat kervanına kitap değil de silâh taşıyan gereklidir. Deniz Abdal bu teklifi kabul eder ve Musa'nın kervanına katılır.

Deniz Abdal, kervandaki dilsiz bir oğlanı görür ve onun kim olduğunu sorar. Dilsiz oğlan, şifa bulmak amacıyla amcasının yanına Bizans'a gitmektedir. Deniz Abdal, kervana yapılan bir gece baskınında onu hırsızların eline düşmekten kurtarır. Dilsiz oğlanın haline üzülürken birden onun konuştuğunu görür. Dilsiz zannettiği kişi aslında Razana isminde bir kızdır. Babası başına bir şey gelmesin diye onu erkek kılığına sokmuştur.

Diğer taraftan Karaman Beyi aylardan beri damadı Deniz Abdal'ı beklemektedir. Sonunda birbirlerine kavuşurlar. Karaman Beyi Deniz Abdal'a aradığı kitabı bulup bulamadığını sorar. Deniz Abdal Manisa'da hem kitabı bulmuş, hem de Şehzade Mehmet'le ahbab olmuştur. Şehzâde Mehmet, ilmî çalışmalarla meşguldür, kalbinde de büyük bir İstanbul sevgisi vardır.

Diğer taraftan Deniz Abdal'ın küçüklükten beri tutkunu olduğu deniz ve İstanbul sevgisi yeniden depreşmiştir.

Deniz Abdal, daha sonra Kara Oğuz adlı bir kişiye deniz sevgisinden, büyük rüyası İstanbul fethinden bahs eder. Kara Oğuz da, bu rüyasını gerçekleştirirken ona yardımcı olacağını söyler. Karaman Beyi de eli silâh tutan ve kendini müslüman sayan herkesin bu fetih hareketine katılacağını belirtir. İnsanlar ermiş olduğuna inandıkları Deniz Abdal'ın peşine düşerler.

Deniz Abdal, Karaman'dan getirdiği on bin kişiyle İstanbul surları yakınında bulunan Akşemseddin'in çadırına gelir. Akşemseddin'le tanışır. Akşemseddin, Deniz Abdal'a üç-dört ayda Boğazkesen Hisarını nasıl inşa ettiklerini anlatır. Bizanslılar ise çok zor durumdadırlar. El açan bir dilenci gibi, komşu ülkelerden sürekli yardım istemektedirler.

Deniz Abdal, bir gün Akşemseddin'e gördüğü bir rüyayı anlatır. Rüyasında karada bir gemisinin olduğunu ve bu geminin yağlanmış kalasların üstünden denize kaydığını görmüştür. Akşemseddin bu rüyada bir keramet olabileceğini ve bunu sultana söylemek lâzım geldiğini düşünür.

Anlaşma sağlanması amacıyla Bizans'a giden bir Osmanlı heyeti sur kapısından uğurlanıp geri dönmektedir. Heyette Deniz Abdal da vardır. Açılıp kapanan kapı sesleri arasında Bizanslı bir erkeğin seslenişi duyulur. Deniz Abdal onun Razana olduğunu fark eder. Vaktiyle yaptıkları yolculuk sırasında çevresi Razana'da kalmıştır. Deniz Abdal bu tesadüfe çok sevinir. Razana ise şimdi bir savaşçı olduğunu, şehri savunurken erkeklerin ardı sıra kadınlara da görev düştüğünü belirtir.

Razana, Deniz Abdal'ı sevmesine rağmen, şehri savunmak için savaşmak zorunda olduklarını söyler. Bizanslılar barış ümit etmiş fakat mecburen savaş hazırlıkları başlamıştır. Razana, Deniz Abdal'ın benimle gel teklifini reddeder. Fakat onu sevmeye devam edecektir.

Daha sonra Deniz Abdal'a Ege denizinde düşmanları gözleme görevi verilir. Sahnede Ege sahilinin ıssız bir yerinde bir koy manzarası vardır. Deniz Abdal, burada da Razana ile karşılaşır. Yaralıdır. Kendisini vuran oku, sevdiği adam olduğunu fark etmeden Razana atmıştır. Sonra üzülerek onun yarasını sarar. Bu arada Sultan Mehmet'in, gemilerini karadan yürüterek Haliç'e indirdiği belirtilir.

Razana, Deniz Abdal'ın sultanı fetihten vazgeçirmesini, bir gün tek başına surları aşıp kendisine gelmesini teklif eder. Deniz Abdal, böyle bir şeyi yapamayacağını belirtir. O, İstanbul yolunda ölmek istediğini söyler.

Ceng, mehter ve tekbir sesleri arasından savaşı seyr eden Akşemseddin ve Molla Gürani'nin konuşmaları duyulur. Surlarda vuruşan Deniz Abdal ve Ulubatlı Hasan'ı görürler. Kısa süre sonra Deniz Abdal ve Hasan surlarda şehit düşerler.

M. Faruk Grtunca, BÜYÜK HAKAN ALP ARSLAN*

Konu: Türklerin Bizanslılara stnlg, 26 Ağustos 1071’de büyük zafer kazanarak Anadolu’yu yurt edinmeleri ve Türklerin Bizanslılarla barış sağlamalarıdır.

Olay: 1065 yılında Orta Asya’da Merv şehrindeki muhteşem sarayda Alp Arslan ile veziri Nizamülmülk konuşmaktadırlar. Ne çok zaferler kazandıklarını ve Türk yurdunun Bizans’a, Hint’e ve Çin’e kadar genişlediğini memnuniyetle ifade ederler. Onların gücü ve hakimiyeti her yerde kabul edilmiştir. Alp Arslan’ın adı hutbelerde okunmaktadır.

Alp Arslan ve eşi Sultan Hatun, ifte mutluluk içindedirler. Oğulları Melikşah ile Arslanşah evlenmek üzeredirler. Alp Arslan’ın komutanı Afşin, Melikşah ve Arslanşah’a oğtler verir. Alp olmanın çeşitli şartlarını sıralar. Büyük bir ziyafet ve şlenle oğulların düğünü yapılır.

Alp Arslan daha sonra oğlu Melikşah’ı kendine veliaht seçer ve ülkesini ona emanet eder. şehit olur veya yaralanırsa yerine o geçecektir.

İkinci perdede ise Bizans İmparatoriçesi Evdokya’nın sarayından söz edilir. Sahnedeki cüceler Bizans’ın geçmişini dile getirirler.

Daha sonra sahneye dul imparatoriçe Evdokya gelir. Nazırı ve generalleriyle konuşur. İyi haberlerin olup olmadığını sorar. Onlardan gelen haberlere de pek inanmaz. Çünkü Türk ordusu, onları imparatorluğun doğu sınırlarında yenmiştir. Gürcü, Ermeni bölgeleri, Van, Kars elden çıkmıştır. Evdokya, onlara bir imparatorun lâzım olduğunu söyler. Onun da en çok güvendiği kişinin Romanos Diyogenes olduğunu belirtir.

* Ülkü Basımevi, İstanbul 1971, 148 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Bizans halkı ve keşişler bu habere çok sevinir. Herkes onun Bizans'ın yeni imparatoru olmasını ister. Romanos Diyogenes ise kendine çok güvenir. Bizans'ın bütün Hıristiyan dünyasının yeni merkezi olacağını söyler.

Romanos Diyogenes taç giyer ve imparator olur. Daha sonra Evdokya'ya, ona tapacağına dair söz verir. Ona aşkını ilân eder.

Bir gün Bizans sarayında ihtiyar nöbetçilerle genç nöbetçiler dağ ateşleri vasıtasıyla Çamlıca tepelerinde kendilerine kadar gelen haberlerden Türklerin Halep'i aldıklarını, Konya'ya, Denizli'ye kadar girdiklerini öğrenirler. İhtiyar nöbetçi bunu bir felaket haberi olarak duyurur.

Denizli'deki Hiyeropolis şehrinin açık hava tiyatrosu sahnesinde beş, on kız birbirleriyle konuşurlar. Anlatacakları hikayenin Pâris'le Elena'nın hikâyesi olduğunu söylerler. Onlar sahnede bu rolü canlandırırken bir haberci gelir ve Türk Komutanı Afşin'in Firikya'yı ele geçirdiğini haber verir.

Bu arada Alp Arslan'ın tahta geçmesini kıskanan Türk komutanlarından Ersagun, askerleriyle Bizans'a sığınır. Fakat hakimiyet Afşin'e bağlı kuvvetlerdedir. Bizans halkı da onları ılımlı bir tavırla karşılar. Askerler, bütün güçleriyle ilerlemeye devam ederler.

Bizans İmparatoru ise 200000 kişilik ordusunu yenmeyi düşünenlere şaşır, böyle bir şeye ihtimal vermez. Bizanslılar Türklerin ve İslâmiyet'in yok olmasını isterler. Böyle düşünürlerken iki elçinin imparatora doğru geldiği görülür. Savtekin ve İbn-i Muhalleban, biri sultanın, diğeri halifenin elçisi olarak, ebedî barış istediklerini söylerler. Fakat Bizans İmparatoru bu teklife inanmaz ve onlarla alay eder. Savaştan sonra İsfahan ve Hemedan'da kışlayacaklarını söyler. Savtekin, bu tavır karşısında Bizanslıların gerçekten savaşı hak ettiklerini anlar.

Alparslan bütün komutanlarına emir verir. Bütün camilerde zafer için dua edilir. Alp Arslan, askerlerine son emirlerini verir. Cuma namazından sonra

beyazlar giyer ve atının kuyruğunu bağlar. Güzel kokular sürer. 26 Ağustos 1071’de üç saat süren bir mücadeleden sonra savaşı kazanırlar.

Bizans İmparatoru kaçıp canını kurtarmak isterken esir edilir ve Alp Arslan’ın huzuruna getirilir. Romanos Diyogenes hakanın ayaklarına kapanır. Alp Arslan, esirine hitaben, yerden kalkmasını, kendisiyle kucaklaşmasını, artık dost olduklarını ve üzülmemesini söyler. “Tutsağım değilsiniz!.. Siz bir hükümdarsınız.” der.

Daha sonra ona, bu hale düşseydim bana ne yapardın, diye sorar. İmparator, düşmana yapılması gerekeni yapardım diye karşılık verir. Bunlar ölüm cezası yahut zincire vurmaktır. Alp Arslan, imparatoru affettiğini söyleyerek onu büyük bir sevinç ve şaşkınlığa uğratar. Aynı anda İmparatorun kızını oğluna ister ve imparator da bu isteği kabul eder.

Ertesi gün taraflar arasında anlaşma yapılır: Türklere geçmiş yerler Türklerin olacaktır. Malazgirt, Antalya, Urfa ve dolayları bundan sonra Selçuklu diyarı olacaktır. Bizans, her yıl Türklere üç yüz altmış bin vergi verecektir. Romanos Diyogenes, kendisinin kurtulma maliyeti olarak yüz bin dinar ödeyecektir.

İmparator ülkesine gönderildikten sonra zaferi kutlamak için şenlik yapılır, herkes sevinir, sevindirilir.

Piyes biterken sahnenin arka fonunda Millî Mücadele’den görüntüler, göçmen kabileleri görülür. Sekiz buçuk yüzyıl sonra Türk yurdu Anadolu dağılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Daha sonra perdede mermi taşıyan analar, muzaffer ordular görülür. Arka fonda kayan bulutlar arasında “Atatürk’ün altın başı” parlar.

Güngör Dilmen, BAĞDAT HATUN*

Konu: Bağdat Hatun'un iktidar uğruna ailesini ve en yakınlarını feda etmesi ve trajik sonudur.

Olay: Altı sahnelik bir oyun olan **Bağdat Hatun**'da ilk olaylar Horasan'da Emir Çoban'ın konağı ve çevresinde geçer. Zayıf, ufak tefek bir Moğol olan Togay, elçi olarak Emir Çoban'ın konağına gelir. Togay, İlhanlı hakanı Bahadır'ın elçisidir.

Togay'ın geliş sebebi, Emir Çoban'ın kızı Bağdat'ı, Bahadır Han'a istemektir. Togay, Emir Çoban'ın odasının önünde bekleyen iki nöbetçiye rağmen içeri girmek ister. Emir Çoban duyduklarına inanamaz. Üstelik kızı Bağdat evlidir.

Togay ise Bahadır Han gibi bir damadın zor bulunacağını belirtir. Bu sebeple, Bahadır Han geri çevrilmemelidir. Togay ayrıca, Emir Çoban'ın bu evliliğe evet demesiyle, devlete olan bağlılığını göstereceğini söyler. Oysa Emir Çoban, devlete olan bağlılığını çoktan ispatlamış, Timurtaş'ı zincire vurdurup Bahadır Han'ın önüne getirmiştir.

Bağdat'ın eşi Hasan, konuşmalara daha fazla dayanamayarak Togay'a bağırır ve Bahadır Han'ın başka bir kadını düşünmesini ister. Oysa Bahadır Han'ın gözü başkasını görmemektedir. Cengiz Han'ın yasalarına göre, kocası olan bir kadınla bile evlenilebilir. Bahadır Han da bir Moğol olduğuna göre, hakan eğer isterse, kanunî açıdan böyle bir evliliğe engel yoktur.

Emir Çoban, daha fazla dayanamaz ve bir anda, kızı Bağdat'ın hamile olduğu yalanını uydurur. Togay'ın artık diyecek bir sözü kalmamıştır. Bu beyanı kabullenir. Bahadır Han'a, Bağdat'ın hamile olduğunu duyuracaktır.

* Mitoş Boyut Yayıncılık, İstanbul 1996, 106 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Emir Çoban, kızıyla baş başa kaldığında ona ne zaman bir torun görüp seveceğini sorar. Bağdat, hamile olduğunu söyler. Emir Çoban sezgisindeki isabete hayret eder.

Emir Çoban, kızına Bahadır Han'la birbirlerini ilk defa ne zaman ve nerede gördüklerini sorar. Bağdat bu soruya şaşar. Zira, ikisi arasında geçmiş hiçbir şey yoktur. Bağdat, eşinden başka birini düşünemeyeceğini, evli bir kadın için başka birisinin söz konusu olamayacağını söyler. Daha sonra eşi Hasan'la bir araya gelen Bağdat, eşine yakında baba olacağı müjdesini verir. Hasan, bu habere çok sevinir.

Bağdat pencereden bakarken, onu rahatsız eden “Arpa” isimdeki kişiyi görür. Eşi Hasan, ona haddini bildirmek ister. Bağdat'ın ısrarıyla vazgeçer. Bağdat, eşinden, Bahadır Han'dan hesap sorup sormayacağını öğrenmek ister. Eşi Hasan ise, Bahadır'ın Cengiz'in torunu bir hakan olduğunu ve ona bir şey yapamayacağını söyler. Bağdat, Hasan'ın bu tavrına mânâ veremez.

Sonunda Hasan'ın davranışlarına sinirlenen Bağdat, nöbetçilere seslenir ve elçi Togay'ı çağırmasını ister. Bahadır Han'la bir de kendisi konuşmak ister. Bağdat, Togay'la görüşünce, böyle bir izdivacın mümkün olamayacağını, olsa da babası ve kardeşlerinin bu evliliği engelleyeceğini belirtir ve böyle bir evlilik için “pek güç” diyerek Bahadır'ın kendisini unutmamasını temenni eder. Bununla birlikte, saçlarının ucundan bir tutam keserek Togay'a verir, Bahadır'a ulaştırmasını ister.

Bundan sonraki sahnede Bahadır Han ve elçisi Togay, baş başadırlar. Bahadır Han, yirmi beş yaşında, yakışıklı biridir. Bağdat'ın “Pek güç” sözlerine takılır. Çünkü, Bağdat ona “hayır” dememiştir. Bahadır Han'ın içinde kavuşmaya dair bir umut belirir. Togay'a bu sözlerin ne anlama geldiğini sorar. Togay'a göre de bu, aslında açık bırakılmış bir kapıdır. Bahadır Han, Bağdat'ı çok sevdiğini ve ondan çok etkilendiğini belirtir. Togay ise Bağdat'ın bu belirsiz konuşmasının ileride açıklık kazanacağını söyler.

Horasan’da haremde kadınların ve etraftakilerin koşuşturup durmasını gören Çoban, neler olduğunu sorar. Sonra gözü bir odadan çıkan ebeye takılır. Ebe, Bağdat’ın bebeğini düşürdüğünü söyler. Aslında Bağdat, Şeyh Hasan’ın bu çocuğunu rahminden kendisi söküp atmış, sonra da ebeyi işe karıştırıp bebeğine “düşmüş” görüntüsü vermiştir. Taht ve zenginlik için bebeğini ve kocasını feda yolundadır.

Artık Bağdat’ın amacı, Bahadır Han’a kavuşmak, ondan bir çocuk sahibi olmak ve böylece zengin, soylu Cengiz ailesine intisap etmektir.

Bağdat’ın bebeğini düşürdüğü haberini alan Togay, tekrar Emir Çoban’ın yanına gider. Ancak Emir Çoban’ın görüşleri değişmemiştir. Ardından Bahadır Han da, Emir Çoban’ın yanına gider. Ondan kızını ister. Aynı zamanda “Bağdat ülkesini” de geri alacaktır. Fakat Bahadır Han, ne yaparsa yapsın Çoban’ın görüşlerini değiştiremez. O sırada içeriye Emir Çoban’ın Demeşk, Timurtaş, Yağıbastı adlarındaki oğulları ve diğer oğulları girer. Bağdat’ın kardeşi olan bu gençler, onun namusunu, haysiyetini korumak için gelmişlerdir. Oysa Bağdat’ın korunmaya ihtiyacı yoktur.

Bağdat, ailesinin bu davranışlarına karşı bir çıkar yol arar. Eserde “Kam” diye geçen kadın şaman dininin temsilcisidir ve Erlik Han isminde bir Tanrıya tapar. Erlik, Halk arasında “Kötü Ruhların Tanrısı” olarak bilinen bir tanrıdır. Bağdat, Kam’dan yardım ister. Kam da ona, büyü yapmayı teklif eder. Kam, siyah renkli kıyafetlerini giyer, araç-gerecini hazırlar. Bağdat’a engel olan babasının, kardeşlerinin ve kocasının aradan çıkmasını diler. Bağdat, ayrıca, Kam aracılığıyla Bahadır’a bir çevre iletir.

Bahadır Han, Togay’la konuşurken Bağdat’tan vaz geçmeyi düşünür. Kardeşleri ve babası Bağdat’ı korumaya and içmişlerdir. Togay, ona Cengiz yasalarını hatırlatır. Hakan için bu yasalar geçerlidir. Dolayısıyla Bağdat’tan vaz geçmemelidir.

Bahadır Han, Togay' dan kendisine Emir Çoban'ı anlatmasını ister. Togay önce onu metheder. Sonra, Çoban'ın gönlünde bütün Moğol ve İran'ın yattığını söyler. Çocuklarının isimleri bile Bağdat, Demeşk gibi isimlerdir. Ülkenin bütün gelir gideri Çoban'ların elindedir.

Bağdat'la Bahadır arasında tek engel, Çobanlılardır. Dolayısıyla bir iç savaşla onlar yok edilmelidir. Savaş yapılır. Bağdat'ın kardeşleri birer birer öldürülür. Bağdat çok üzülür ve en son olarak da babasını kaybeder.

Şeyh Hasan ise kendi rızasıyla Bağdat'tan ayrılır. Bağdat artık Bahadır Han'ın eşi olmuştur. Horasan Emirliği onun isteğiyle Togay'a verilir. Bağdat, Bahadır'ın devlet işlerine de karışır. Bir zaman sonra günahlarından arınma çabasına girer. Hattâ bir süre eşiyle de görüşmek istemez. Daha sonra Bahadır Han, Bağdat'ın yeğeni Dilşad'la evlenir. Buna sinirlenen Bağdat, Dilşad'ın hiçbir zaman çocuk doğurmamasını ister. Onun çocuk doğurmasını engellemek için büyücü Kam'a gider. Bütün kadınların taş doğurmasını ister. Fakat daha sonra bu dileğini geri alır.

Eserin sonunda Bağdat, Bahadır Han'a karşı kin doludur. Zira Dilşad'la evlenmekle ona karşı yeminini bozmuştur. Dilşad'dan boşanmasını ister. Bahadır, bunu kabul etmeyince hazırlamış olduğu zehirli havluyu alır ve Bahadır'ın tenini oğmaya başlar.

Bahadır Han, kendini kaybetmeye başlayınca anlar ki, Bağdat onu zehirlemiştir. Şaşkınlık içerisinde son nefesini verir. Bahadır Han ölünce, onun yerine Arpa geçer. Cellât Aka Lulu, Bağdat'ı bir kemendle boğar. Etraftakiler, İlhanlı ülkesinde artık kan ve fitnenin durmasını ister. Oyun bu şekilde sona erer.

Fahri Sağlam, ALPARSLAN*

Konu: Selçuklu Sultanı Alpaslan'ın ve ordusunun Bizanslılarla savaşmaları ve bu savaşların sonunda büyük zaferler kazanmaları, Türklerin ne kadar güçlü bir millet olduğunun bir kez daha ispatıdır.

Olay: Eser, Rey şehrinde bir sokak tasviri ve Demirci Mançu adındaki bir Moğol'un dükkânında onun ve Baybörü adlı Türk'ün karşılıklı konuşmalarıyla başlar.

Mançu ve Baybörü dükkânda birbirleriyle şakalaşırken, Abdül adlı bir kişi içeri girer. Mançu'nun nalbant olduğunu duymuş, eşeğini nallatmak için gelmiştir. Fakat Mançu, Abdül'e nalbant olmadığını söyler. O, savaş aletleri yapan bir demircidir. Abdül ısrar edince canı sıkılır. Mançu, vaktiyle bir beyin kızına gönül vermiş, bundan hoşlanmayan bey, ona türlü hakaret ve eziyet yaptırdıktan sonra dört tane nal göndermiştir. Kızından vazgeçmezse bunlar ona çakılacaktır. Bu hakareten son derece tahrik olan Mançu, bir gece beyin sarayına, yatak odasına kadar girer ve nalları onun el ve ayaklarına çakar.

Bir sonraki sahnede Mançu'nun dükkânına başlarında Kalender adında bir kişi bulunan ve kendilerine “doğacı” adını veren (s.13) bir grup gelir. Bu esnada Mançu ile Baybörü şaka yollu kavga etmektedirler. Kalender onları görünce kavgayı durdurmalarını ister. Kalender, sevgiyi, aşkı ve barışı savunmaktadır ama itimat telkin etmeyen bir görüntüsü vardır.

Kalender'in sevgi üzerine yaptığı abartılı konuşmalar, Mançu'nun dikkatini çeker. Daha sonra Kalender Mançu'ya kendi gruplarına katılmasını teklif eder. Kalender'in amacı, güçlenerek düşüncelerini bütün Asya'ya yaymaktır.

* Töre-Devlet Yayınevi, Ankara 1976, 120s.

Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

(İsim, kapakta “Alparslan” olarak geçtiği halde metin boyunca “Alpaslan” şeklinde yazılmıştır.)

Mançu, Kalender'in grubuna katılma teklifini düşünür. Kararsız kalır. Daha sonra bu konuyu Baybörü'ye danışır. Baybörü, bu grubun “doğacı” (s.17), dinsiz ve serseri bir grup olduğunu söyler. Mançu bunu öğrenince çok sinirlenir ve grubu hemen oradan kovar.

Taht kavgaları yüzünden Rey'de huzur kalmamış ve pek çok serseri grup Rey'e dolmuştur. Bu halin sona ermesi için ümitler, Alpaslan'ın tahta çıkmasına bağlanmıştır.

Sonraki bir sahnede Alpaslan'ın huzuruna Semerkantlı bir tacir gelir Tacir, Alpaslan'a Yusuf Harzemi'nin kızı Hanko'dan mektup getirmiştir. Alpaslan mektubu açar ve okumaya başlar. Hanko, mektubunda Alpaslan'ı ne kadar çok sevdiğini ve yakında Hasan Sabbah adlı şehvet düşkünü bir sapığın cariyesi olacağını anlatır. Babası, Alpaslan'ı sevdiği için ona zulüm yapmakta ve bir kalede esir hayatı yaşatmaktadır. Hanko bundan dolayı Alpaslan'dan yardım ister. Alpaslan, Semerkantlı tacire, Hanko'ya mektup yazmayacağını fakat çok yakın bir zamanda gidip onu kurtaracağını söyler.

Bu sırada dışarıdan at sesleri, çeşitli bağırışmalar ve gürültüler gelir ve aynı anda Alpaslan'ın bulunduğu yerin duvarına bir ok saplanır. Oku atan, Alpaslan'ın kardeşi Kutalmış'tır. Kutalmış, kendisini yakalamak isteyen muhafızlara hesabının Alpaslan'la olduğunu söyler. O, tahtın, kendisinin hakkı olduğunu iddia etmektedir. Alpaslan kardeşini bir konuk gibi karşılamak ister. Kutalmış ise onu reddeder ve Alpaslan'ın bütün iyi niyetli tekliflerine rağmen taht kavgasından vaz geçmez. Alpaslan sonunda kılıcını çeker. Kutalmış, dövüşün başında Alpaslan'ı yaralarsa da daha sonra ağır şekilde yaralanır ve yere yığılır. Alpaslan'ın ayakları dibinde ölür. Alpaslan, kardeşi Kutalmış'ın ölümü ardından çok üzülür ve kılıcını dizine vurup kırar.

Alpaslan, Kutalmış'ın oğlu Süleyman'a Anadolu'yu fethetme görevini verir. Süleyman bu duruma inanamaz ve ne diyeceğini şaşırır. Sonunda bu şerefli görevi kabul eder. Bu görüşme sırasında Alpaslan, ayrıca, gördüğü bir rüyayı anlatır: Atası Oğuz, atının üzerinde gün batısına doğru bakmaktadır. Sonra birden atını sürerek

elindeki mızrağı gün batısına fırlatır. Mızrak gökte şimşek gibi uçar. Hazar'ı, Kaf dağlarını geçerek sonunda Anadolu'ya saplanır. Sonra da büyür ve gölgesi Avrupa'ya kadar uzanır. Rüveyı dinleyen Süleyman, “Tanrı'nın izniyle Anadolu Türk'ün olacaktır.”(s.29) der.

Alpaslan zaman zaman veziri Nizamülmülk ile bir araya gelir ve gelecek hakkında konuşurlar. Böyle bir günde veziri, Alpaslan'a tarih yapmanın, atası Oğuz'dan beri Türklere, şimdi de kendisine, Selçuklulara düştüğünü söyler. Alpaslan'ı över ve onu tarihi şekillendirebilecek bir kişi olarak görür.

Alpaslan ise kendisinin güçsüz ve suçlu biri olduğunu düşünür. Kardeşi Kutalmış ve yüzlerce Oğuz'un ölümünden kendisini sorumlu tutar.

Vezir Nizamülmülk Alpaslan'ı teselli eder ve bütün milletlerin bu tip kurbanlar verdiğini hatırlatır. Alpaslan ise bütün bu kurbanların hesabını zaferler kazanarak vermeyi düşünür. Büyük Türk İmparatorluğunu kurmak ister.

Selçuklu Sarayı'nın bahçesinde bir gün Alpaslan'ın veziri Nizamülmülk elindeki kitaptan Türklerin methiyle ilgili bölümleri okur. O sırada Alpaslan'ın yanına gelen bir er, Ömer Hayyam'ın kapıya geldiğini söyler. Onu Alpaslan çağırıştır.

Alpaslan, Ömer Hayyam'ı büyük bir hayranlıkla karşılar. Eğer Selçuklu Hakanı olmasaydı hayatta en büyük dileğinin “bir şair olmak” olduğunu söyler. Alpaslan, Ömer Hayyam'ı sarayına davet eder fakat Hayyam bu teklifi kabul etmez. Sarayın tantanalı hayatını sevmediğini, tabiatla iç içe olması gerektiğini belirtir. Ömer Hayyam, tekrar görüşmek üzere Alpaslan'la vedalaşır.

Alpaslan bir gün sarayında öfkeli bir şekilde gezinmektedir. Kendisine geceleyin suikast yapılmış ve yatak odasındaki yastığına hançer saplanmıştır. Ölümünden kılpayı kurtulmuştur. Vezirine ve emrindeki nöbetçilere kızar. Yüzlerce nöbetçinin bulunduğu Selçuklu sarayına biri elini kolunu sallayarak, kolayca girebilmektedir. İnsanların can güvenliği tehlikededir.

Alpaslan vezirine ve erlerine seslenir. Ona saldıran haini bulmalarını ister. Veziri ise Alpaslan'a saldıranın Hasan Sabbah'ın kendi içlerinden bir adamı olduğunu söyler. Alpaslan, buna şaşar. Hasan Sabbah'ın kadın, içki v.b. ikramlarla insanları kandırmakta ve herkese cennet vaad etmektedir.

Alpaslan ve ordusu Anadolu'da fetihler yapmaya devam ederler. Mankışlağ Seferi'nden sonra vezir, Alpaslan'a, Büyük Selçuklu İmparatorluğu ülküsüne daha yaklaşmış olduklarını söyler. Türk birliği her geçen gün genişlemekte ve büyümektedir.

Bu arada Alpaslan'ın eniştesi El Basan, tahta kendisinin geçmesi lâzım geldiğini, dolayısıyla hakkının verilmediğini iddia ederek Bizans'a sığınır. Öte yandan Türk komutanlarından Afşin'in Anadolu içlerine yaptığı akınlarda Bizans halkına iyi davranmadığı iddia edilir.

Alpaslan ve ordusu Anadolu'daki şehirleri birer birer ele geçirmeye devam ederler. Telhum, Siverek, Erciş, Ahlat ve Membic alınmıştır. Bizans İmparatoru bu fetihlere çok sinirlenir ve Alpaslan'a bir mektup gönderir. Bizanslıların, Anadolu'daki saldırılardan dolayı artık sabırları taşmıştır. Alpaslan ise Anadolu'daki Türk akınlarının hiçbir zaman durmayacağını söyler.

Alpaslan artık, ordusunu Malazgirt seferine hazırlar. Erleriyle konuşurken Bizanslılara barış teklifinde bulunmayı düşünür. Erleri de bu fikre katılırlar.

Alpaslan'ın kumandanlarından Savtekin, Bizans İmparatorunun huzuruna gönderilir. Barış teklifini söyleyince İmparator, Savtekin'le alay eder. Teklifi samimi bulmaz ve Türklerin Bizanslılardan korktuklarını zanneder. İmparator Türklerle savaşmakta kararlıdır.

Sonunda Malazgirt Ovası yakınlarında savaş başlar. Türkler tekbir ve Allah Allah sesleriyle savaşa girerler. Peçenek ve Uz Türkleri de Selçuklulara katılır. Çok

şiddetli çarpışmalardan sonra Bizans ordusu bozguna uğrattılır. Diyogenes esir edilir.

Diyogenes Alpaslan'ın huzuruna getirildiğinde sinirli ve hırçındır. Alpaslan ona konuk muamelesi yapar. İmparatoru ayakta karşılar ve “Savaşta yenmek de vardır yenilmek de...(s.106)” diyerek teselli eder. Diyojenis, Alpaslan'ın kendisine işkence yapacağını veya öldüreceğini zanneder. (s.107) Oysa Alpaslan böyle bir şey yapmayacaktır. Diyojenis inanmasa da Alpaslan onu affeder. Böylece Selçuklu ordusu zafer, milleti şeref kazanmıştır.

Zaferden sonra Rey şehrinde büyük bir şölen verilir. Alpaslan, Demirci Mançu ve arkadaşlarına da armağanlar verir. Çünkü onlar, kendisinin erlerine kılıç ve mızrak yapmışlardır. Eser böylece şenlikler içerisinde biter.

Güngör Dilmen, DELİ DUMRUL*

Konu: Ölümü söz konusu olunca Deli Dumrul'un Azrail ile mücadelesi, eşler arasında sevgi, birlik ve bağlılığın önemidir.

Olay: Oyun iki bölümden oluşur. Oyunun baş kahramanı Deli Dumrul, kuru bir çay üstüne güzel bir köprü kurmuştur. Köprüyü yapmaktaki amacı, çevresinde kendisinden daha deli, daha güçlü bir kişinin olamayacağını kanıtlamak, ayrıca delilik rolünün arkasına saklanarak toplum içinde ayrıcalıklı olabilmektir. Dumrul, köprüden geçenden otuz, geçmeyenden kırk akçe alır. Hayret ve şaşkınlık içinde kalan köylüler buna itiraz ederler. Ama ellerinden fazla bir şey gelmez. İsteddiği paraları öderler ve Dumrul'a "deli" lâkabını takarlar.

Bir gün Deli Dumrul'un köprüsünün başına, Elif adında güzel bir Türkmen kızı gelir. Deli Dumrul, Elif'in güzelliğini görünce hayretler içerisinde kalır. Daha sonra Deli Dumrul, Elif'le tanışır. Elif, Dede Korkut'un torunudur. Çok kalabalık bir kervan ve kırk yiğitle beraber gelmiştir. Elif, bu kervanın nişanlısına ait olduğunu belirtir. Bezirgânlar da kervanın sahibinin Canguzoğlu olduğunu söylerler. Deli Dumrul, Canguzoğlu'nun bezirgânlarıyla konuşur. Fakat onlardan köprü ücreti almaz veya alamaz. Sonunda Deli Dumrul, ne yapıp edip kendisine kırk yiğit edinmeye karar verir.

Deli Dumrul, "Yiğit Pazarı" adlı yere gelir. Bu pazarda kendilerini satılığa çıkarmış gençler vardır. Deli Dumrul burada gezerken aklı, "Öl dediğin yerde ölür" yazısı ile tanıtılan bir kişiye takılır. Onunla tanışır. Deli Dumrul, bu yiğidin açığöz bir kişi olduğunu anlar. Yiğit Deli Dumrul'a, kendisinin, kırk kişiye bedel olduğunu anlatır. Deli Dumrul'un verdiği parayla da zaten sadece bir yiğit satın almak mümkündür. Deli Dumrul bundan dolayı bu yiğide "Kırk Yiğit" lâkabını takar ve sadece onu alır. Böylece kırk yiğit almış gibidir.

*Adam Yayıncılık, Nisan 1982, 147 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Oyunun üçüncü sahnesinde Dede Korkut da rol alır. Bir yanda Dede Korkut, öfkeli, düşünceli, çadırın içinde gezinmektedir. Diğer yanda Elif, küçük bir tezgâhta kilim dokumaktadır. Dede Korkut bu sırada Elif’le sohbet eder. Elif, Canguzoğlu adlı kişinin, ikisinin adlarını nişanlıya çıkarttığını, aslında Canguzoğlu’yla nişanlı olmadıklarını söyler. Elif’in, Canguzoğlu’nda gönlü yoktur. Dede Korkut da, onların daha küçükken Elif’in annesi ve babası tarafından beşik kertmesi yapıldığını söyler. O gün Canguzoğullarından yüz görümlüğü beklenirken Deli Dumrul çıkıp gelir.

Başlangıçta Dumrul’u soğuk karşılarlar. Dumrul’un elinde kırmızı bir nar vardır. Oğuz töresine göre “kız evine nar sunmak” onu istemek, evlenme teklif etmek anlamındadır. Dede Korkut, narı Dumrul’un suratına atar. Köprü başında insanlardan haraç almasını da şiddetle eleştirir ve Dumrul’u dayakla tehdit eder. Dumrul bunu hiç inandırıcı bulmaz. Fakat Dede Korkut, Tanrı’dan, geçici olarak kol gücü ister ve Dumrul’a temiz bir dayak atar. Bu sırada önce dedesine yardım eden Elif, daha sonra Dumrul’u korumaya başlar. Deli Dumrul, Dede Korkut’un kendisini bağışlamasını ister ve sonunda onu iknâ eder. Canguzoğullarının yüz görümlüğü reddedilir. Elif’le Deli Dumrul’un birbirlerini çok sevdiğini gören Dede Korkut, onların evlenmelerine razı olur ve düğün yapılır. Deli Dumrul Dede Korkut’a haksızlıkların üstesinden geleceğine dair söz verir.

Deli Dumrul, bundan sonra, yas tutan ve ağlayan bazı kadınlarla karşılaşır. Kadınlardan birine niye ağladıklarını sorar. Onlar da çok sevdikleri bir yiğidi kaybettiklerini, Azrail’in bu yiğidin canını aldığını anlatır. Deli Dumrul bu olay üzerine, Azrail’e sinirlenir ve ona haddini bildirmeye kalkışır.

Azrail, Deli Dumrul’un bu deli dolu hareketlerine kızar. Deli Dumrul da, Azrail’e diklenince, karşılıklı dövüşmeye başlarlar. Azrail, güvercin olup uçar. Deli Dumrul, bu olaydan sonra kendisiyle gurur duyar. Azraili korkak bulur. Deli Dumrul, tam da Azrail’i öldürdüğünü sandığı sırada Azrail tekrar görünür. Bu sefer dövüşürler. Sonunda Azrail, Dumrul’u yere çalar ve boğazına basar. Deli Dumrul, genç yaşta ölmek istemediği için Azrail’e canını almaması için yalvarır. Azrail de,

Allah'a yalvarmasını tavsiye eder. Deli Dumrul'un yakarış biçimi ve sözleri Tanrıya hoş gelir. Tanrı, Deli Dumrul'u "canı yerine can bulması" şartıyla affeder.

Deli Dumrul'un can isteyeceği kişi olarak ilk önce aklına Kırk Yiğit gelir. Çünkü, onun bir lâkabı da "öl dediğin yerde ölür"dür. Deli Dumrul, bu amaçla, Kırk Yiğit'e önce bir ziyafet verir. Ona olanları anlatır. Kırk Yiğit'ten karşılıksız bir can ister. Kırk Yiğit, Dumrul'la bir süre şakalaştıktan sonra teklifi reddeder. Deli Dumrul böylesine zor bir durumda kalınca Azrail hemen beliriverir. Deli Dumrul, bir umudunun daha olduğunu söyler. Babası Duha Koca'dan can isteyecektir.

Duha Koca, çevresindeki genç ve güzel kadınlarla sazlı sözlü âlem yaparken, oğlu Deli Dumrul gelir. Oğlunu eğlendiği kadınlarla tanıştırmak ister. Dumrul bu duruma çok şaşırır. Duha Koca'nın yanında üç kadın ve bir de genç kız (çengi) vardır. Deli Dumrul, babasından kendisine canını vermesini ister ama babası çeşitli bahaneler öne sürerek bu teklifi reddeder. Çünkü canı tatlıdır. Deli Dumrul'un artık son bir çaresi kalmıştır, o da annesidir.

Deli Dumrul, can istemek için annesinin yanına gider. Annesi önce Deli Dumrul'a güzel sözler söyler. Fakat sonra Deli Dumrul'un bu duruma düşmesine çok üzülür. Oğlunun verdiği üzüntü ile ölüm korkusunun tazyiki altında oracıkta ölür. Ama Azrail bu ölümü Dumrul'un yerine can verme olarak kabul etmez. Zira, annesi ölümle oğlu arasında zor durumda kalmıştır. Deli Dumrul, can endişesinin yanısıra annesini kaybetmenin yasına girer. Son olarak aklına eşi gelir. Amacı, onunla vedalaşmaktır.

Son sahnede, Deli Dumrul bütün olan biteni Elif'e anlatınca Elif derin elem duyar, kahrolur. Dumrul'un yerine can vermek ister, Dumrul da onun yerine, can vermek ister. Dumrul ölürse çocuklar yetim kalacaktır. Elif ölürse de çocuklar annesiz kalacaktır. Allah, onların, "Alırsan ikimizin de canını al. Korsan ikimizin canını birlikte ko." (s.69) şeklindeki yalvarmalarını duyup ikisini de bağışlar. Bütün kişiler sahneye dolarak onların sevincine ortak olurlar. Dede Korkut, sahneye en son girer ve sevginin her şeyin üstünde olduğunu ifade eder. Azrail yine güvercin olup uçar gider.

Sabahattin Engin, MALAZGİRT*

Konu: Selçuklu Türklerinin 26 Ağustos 1071 Malazgirt Zaferi'dir.

Olay: Eser, Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis ile Bizans İmparatoriçesinin konuşmalarıyla başlar. Türklerin, Anadolu'daki teşebbüs ve ilerlemelerine tahammül edememektedirler. İmparatoriçe, kocasının bir imparator olarak bir an önce kahramanlığını göstermesini ister. İmparator da ona biraz sabırlı olmak lâzım geldiğini söyler.

İkinci tabloda Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis, generalleri aracılığıyla Selçuklu Sultanı Alp Aslan ve ordusundan haber almaya çalışır. Alp Aslan'ın sayısı 40 000'i bulabilecek bir orduyla Malazgirt'e doğru yaklaştığını duyunca, savaş fikri bir defa daha aklına yatar. Ayrıca Alp Aslan'ın kişiliği hakkında da bilgi toplamaya çalışır. Onun tevazuunu mânâsız bulur. Generallerinden biri de Alp Aslan'ın bulunduğu mevki hak etmediğini söyler. Bizanslılar, Alp Aslan savaş hazırlıklarını ilerletmeden savaşı başlatarak zafere ulaşmayı kararlaştırırlar.

Bizans İmparatoru, diğer yandan, bir generaline, Bağdat'ta halifeye gönderilmek üzere bir haç hazırlatır. Bu haçın büyük olması gerektiğini söyler. General de "Halifenin üzerine düştüğü zaman onu öldürmelidir" der. Bizans İmparatoru ve diğer generalleri bu sözlere hep birlikte gülerler.

Alp Aslan'ın karargâhında ise yaşlı bir adam, Bizanslıların, her şeylerini ellerinden aldıklarını haber verir. Hattâ Bizanslılar, zaman zaman, namusa kıyıp ırza geçmekte, camileri yıkıp Müslümanları öldürmektedirler. Alp Aslan onlara sabır tavsiye eder. İnancına ve iradesine sahip olanların zafere ulaşacağını belirtir.

* Yağmur Yayınevi, İstanbul 1974, 80 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Alp Aslan, öncü birliklerinin düşmanla yaptıkları çeşitli temaslar hakkında bilgiler alır. Bizans saflarında paralı asker olarak bulunan Peçenekler, Oğuzlar ve Avarlar'la gizli iletişim kurar. Bu arada öncüler düşmanla temas ederken bir Bizans generali esir alınır.

Komutanlarıyla değerlendirme yapan Alp Aslan, savaş kararına varmadan önce Bizanslılara kabul etmeyeceklerini bildiği halde barış teklif etmeyi düşündüğünü belirtir. Bunun için de Halife adına görevlendirilmiş olan İbn-i Mühelban'ı Bizanslılara elçi olarak gönderecektir. İbn-i Mühelban bu teklifi zevkle kabul eder. Amaç, biraz daha zaman kazanmaktır.

Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis'in karargâhına giden halife İbn-i Mühelban ve kumandan Emir Savtekin, Bizanslılar tarafından alay edilerek ve aşağılanarak karşılanırlar. Kumandan Savtekin bu horlanmalara tahammül edemeyerek söz alır. Kâinatı yaratan Allah bile insanları küçümsemezken, Bizanslıların kendilerine bu şekilde davranmalarını anlayamaz. Her şeye rağmen elçi İbn-i Mühelban, Bizans İmparatoruna ve onun generallerine barış teklifine söyler. Bizanslılar gülerler ve teklifi reddederler.

Kumandan Savtekin ve elçi İbn-i Mühelban Bizanslıların yanından ayrılırken Romanos Diyojenis alayla onlara İsfahan'ın mı yoksa Hemedan'ın mı daha güzel olduğunu, kışlamak için hangisinin daha elverişli olduğunu sorar. Kumandan Savtekin, Bizans İmparatoruna henüz nerede kışlayacağını belli olmadığını söyler.

İkinci bölüm Malazgirt dolaylarında geçer. Bizans İmparatoru, generallerine dünyada tek bir Türk ve Müslüman kalmayınca kadar mücadele edilmesini emreder. Bizanslılar, büyük bir zafer kazanacakları zannındadırlar.

Tarih 26 Ağustos 1071'i göstermektedir. Selçuklu Sultanı Alp Aslan kendi karargâhında kumandanlarıyla durum değerlendirmesi yapar. Alp Aslan ayrıca, zaferden tereddüdü olanlar varsa savaşa katılmayabileceklerini, bunu anlayışla karşılayacağını söyler. Kumandanları da Alp Aslan'a "Ya gazi olacağız, ya şehit"

andıyla söz verirler. Alp Aslan beyaz renkli er elbisesi giyer ve şehit olursa onunla gömülmesini ister. Bütün camilerde zafer için dua edilir. Cuma namazı kılındıktan sonra savaş başlar.

Türk askerleri merkezden düşmanın içine hızla dalıp sonra taktik gereği geri çekilirler ve düşman ordusunu yanlardan kuşatırlar. Bizans ordusundaki Oğuz Türkleri, Alp Aslan'ın kuvvetlerine katılırlar. Selçuklular, Bizanslılarla var güçleriyle savaşırlar ve büyük bir zafer kazanırlar. Bizans ordusu yok edilmiştir. 26 Ağustos 1071 Türk ve Dünya tarihi için bir dönüm noktası olacaktır.

Son tabloda Kumandan Savtekin ve diğer kumandanlar Alp Aslan'ın huzuruna gelirler. Yanlarında Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis'i de getirmişlerdir. Romanos Diyojenis artık esirdir.

Bizans İmparatoruyla konuşan Alp Aslan, onun tavırlarına çok şaşırır. Bizans İmparatorunda kibir ve gösterişten eser kalmamıştır. İmparator, Alp Aslan'ın kendisini öldüreceğini zanneder. Çünkü zaferi o kazanmış olsaydı düşündüğü muamele odur. Ama yanılmıştır. Alp Aslan Romanos Diyojenis'i bazı şartlarla affeder.

Romanos Diyojenis, Selçuklu İmparatorluğuna her yıl üç yüz bin dinar ödeyecek ve Antakya, Münbiç ve Urfa'yı geri verecektir. Romanos Diyojenis bu şartları kabul eder ve esaretten kurtulur. Eser biterken Romanos Diyojenis Alp Aslan'a hayrandır. Alp Aslan ise ona bir dost gibi bakmaktadır.

Turan Oflazoğlu, KORKUT ATA*

Konu: Azrail canını almaya gelince heyecan ve dehşet içinde kalan Korkut'un, ölümden kurtulduktan sonra bir dizi güzel hikâye söylemesi ve ardından kopuzuna ve hayata veda etmesidir.

Olay: Oyun iki perdeden oluşur.

Azrail, bir mezar kazdığını ve Korkut'un canını almak için geldiğini söyler. Korkut buna inanmaz. Ölmek istemediğini anlatır. Korkut, giderek, içindeki ölüm korkusunu yener. Bundan dolayı adı da “Ölümü korkutan” dan esinlenilerek, “Korkut Ata” olur. Azrail'e hayatının sonuna kadar insanlık için uğraşacağına ve güzel ezgiler ve hikâyeler üreteceğine dair söz verir. Bunu sürdürdüğü müddetçe Azrail, Korkut'a yaklaşmayacaktır.

Korkut, hikâyeler anlatmaya başlar. Her işe önce “Allah” diyerek başlaması gerektiğini ifade eder. Daha sonra hikâyelerine çeşitli kadın türlerini sayarak devam eder. Hikâyelerinde erkeklere de geniş yer verir.

Dirse Han adlı Bey'in oğlu da kızı da yoktur. Dirse Han, çocuğunun olmaması sebebiyle eşi Tomur'a sitemde bulunur. Onu azarlar. Dirse Han'ın karısı, eşine bir çocuk veremediği için hayıflanır. Tomur'un bu duruma üzüldüğünü gören Korkut, onların arasını bulmaya çalışır ve Tomur'u destekler.

Tomur'a göre Dirse Han, açları doyurup, fakirleri giydirir ve dertlilerin derdine deva bulursa o zaman kendilerinin de yüzünün güleceğini düşünür. Gerçekten de bütün bunlar gerçekleşince, Allah onlara bir oğlan çocuk verir. On beş yıl geçince bu oğlan çocuk bir yiğit olur. Bir gün çok büyük bir boğayı yendiği için ona “Boğaç Han” adı verilir.

* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, 105 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Boğaç Han büyüdükçe, babasının beylerini ve ona bağlı kişileri tanımamaya başlar. Bunların bazıları, baba ile oğlun arasını açmaya çalışmaktadırlar. Babasıyla birlikte ava çıktıkları bir gün, babası, oğlunun kendisini öldüreceği vehmi ile Boğaç'a ok atar ve onu yaralar. Korkut, bu yaşananları Boğaç Han'ın annesi Tomur'a anlatınca, Tomur duyduklarına inanamaz.

Dirse Han'ın beylerine hemen, oğlunun nerede olduğunu sorar. Avda kaldığını söylerler. Anne daha sonra oğlunu aramaya gider. Boğaç'la buluşurlar. Dağ çiçeği ve anne sütünden ilaç yapıp Boğaç'ı iyileştirirler. Boğaç gidip hasımlarının eline düşmüş babasını kurtarır.

Diğer taraftan Azrail, Korkut'a zaman zaman görünmeye devam eder. Korkut, her seferinde daha çok işinin olduğunu ve ölmeye hazır olmadığını belirtir.

İç Oğuz beyleriyle, Dış Oğuz beyleri Bayındır Han'la bir gün toplantı yaparlar. Toplantıda Bay Büre ismindeki bir bey, mirasını bırakacağı bir oğlu olmadığı için ağlamaktadır. Bay Biçen'in de bir kızı yoktur. Bayındır Han, onların çocuklarının olması için dua eder. Bay Biçen, kızı olursa Bay Büre'nin oğluyla beşik kertmesi yapacağını söyler. Duaları kabul olur ve ikisinin de birer evlâdı olur.

Bay Büre'nin oğlu Bamsı Beyrek ve Bay Biçen'in kızı Banı Çiçek bir gün av sırasında karşılaşırlar. At binmede ve ok atmada yarışırlar. Güreş tutarlar. Beyrek hepsinde kızı yener. Banı Çiçek'in ağabeyinin şartları yerine getirilip tam evlenecekleri sırada Beyrek düşmanların eline düşer. On altı yıl süren ayrılıktan sonra birbirlerine kavuşup evlenirler.

İkinci perdede Korkut, bir köşede oturmuş, kendi kendine konuşmaktadır. Kopuz çalmanın önemini anlatır. Azrail'e yaşama arzusunu bir kere daha tekrarlar.

Kanlı Koca'nın Kan Turalı denen bir oğlu vardır. Kanlı Koca, oğlunu bir an önce evlendirmek ister. Kan Turalı'nın istediği şey ise gönlüne göre biriyle evlenmektir.

Kan Turalı sonunda gönlüne göre birini bulur. Trabzon Beyi'nin kızı Selcen'e âşık olur. Selcen'i elde etmek için çeşitli zorluklara katlanır. Bir boğayı, bir aslanı ve bir buğrayı yenme şartlarını yerine getirir. Ona kavuşur. Onlar aşkın zaferiyle Kan Turalı'nın yurduna dönerlerken yolda düşmanların saldırısına uğrarlar. Fakat her ikisi de çok iyi yetişmiş birer savaşçı olan âşıklar, düşmanların hakkından gelmeyi başarırlar. Sonra kucaklaşırlar.

Sonraki bölümde güneş tutulup ortalık kararır ve soğur. Bu kısımda güneş hayatın sembolü gibi takdim edilir. Daha sonra tutulma biter. Korkut yeni bir hikâye anlatmaya geçer.

Oğuzda Duha Koca Oğlu Deli Dumrul adında bir er vardır. Kuru bir çayın üzerine bir köprü yaptırmıştır. Bu köprüden geçen otuz akçe, geçmeyen kırk akçe verecektir. İnsanlar sırayla geçmeye başlayınca, onlara birer birer hesap sorar. Geçmeyeni de zorla geçirmeye çalışır. Parasını hemen vermeyenden de faiziyle alır. Bu arada Dumrul, Azrail'e de meydan okur. Bunun üzerine Azrail, canını almak için Deli Dumrul'un yanına gelir. Korkut, Deli Dumrul'a kaba kuvvetle hiçbir yere varılamayacağını anlatır. Azrail, eğer gerçekten kurtulmak istiyorsa, canının yerine başka bir can bulmasını ister.

Deli Dumrul da Azrail'in bu söyledikleri üzerine can bulmak için annesinin ve babasının yanına gider. İkisi de canlarını vermek istemezler. Deli Dumrul olanları sevdiği kız Aysu'ya anlatır. Aysu, Deli Dumrul'u sevdiğini ve onun için canını vereceğini söyler. Aysu'yu takdir eden Azrail, onun canını almadan çıkar gider.

Daha sonra Azrail tekrar gelir. Korkut'a ölüme hazır olup olmadığını sorar. Korkut kopuzunu uygun bir yere asar. Azrail'in önünde yürümeye başlar. Onlar giderken, kopuz asılı olduğu yerde kendiliğinden çalmaya başlar. Azrail şaşırırken Korkut gururla gülümser. Birlikte uzaklaşırlar. Kopuzun ezgileri gittikçe yükselir.

Ali Kazanoğlu, ALP ASLAN*

Konu: Büyük Selçukluların Bizanslılarla savaşmaları ve Alp Aslan'ın önderliğinde büyük bir zafer kazanmalarındır.

Olay: Alp Aslan dört perdelik tarihi bir piyestir.

Eser Malazgirt ovasında, Büyük Selçuklu İmparatoru Alp Aslan'ın çadırında geçen bir sahneyle başlar. Çadırın kapısında askerler, karşısında Malazgirt ovası vardır. Alp Aslan seferî kıyafetle sahnede dolaşırken, karşısında ordu komutanlarından Cavli Han dikilmektedir.

Cavli Han, Alp Aslan'a baş şehir Rey'den haberler getirmiştir. Yol üstünde uğradığı ve görüştüğü beylerin, Alp Aslan'a katılmak için hazırlık yaptıklarını söyler. Tehlikenin büyük, kendi ordularının ise sayıca az ve yorgun olduğunu düşünürler. Fakat Selçuklu ordusunun Allah'a imanı ve savaş yeteneği sayesinde zafere ulaşacaklarını dile getirirler.

Alp Aslan ve Cavli Han konuşurlarken yanlarına vezir Nizamülmülk gelir. Hakana, keşif kollarından gelen haberleri iletir: Bizans İmparatoru Romen Diyojen'in, dört yönden savaşa hazırlandığı, Malazgirt yakınındaki kale ve köylerde halkı kılıçtan geçirdiği öğrenilmiştir. Alp Aslan'ın keşif kuvvetleri de bu sıralarda rast geldikleri düşman öncüleriyle çarpışmışlar, şehit vermişler, esir almışlardır. Esirler arasında bir de general vardır. Bu esnada öğrendikleri bir başka husus da düşmanın Türklerden beş-altı kat fazla olup 200 000'den fazla askere sahip olduğudur. Türk ordusu 35 000 kişi civarındadır.

* Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1947, 62 s.
Alıntılar bu baskıdan yapılmıştır.

Esir general Basilâs Alp Aslan'ın huzuruna getirilir. Bizans asilzâdesi general Basilâs, Alp Aslan'ın huzuruna getirildiğinde öldürölmek için yalvarır. Alp Aslan onu şiddetle reddeder. Bugüne kadar esirlere böyle bir ölüm cezası asla uygulamamışlardır.

Basilâs, Bizans ordusunun çok kalabalık olduğunu ve savaşa iyi hazırlandığını söyler. Savaşın Türkler için iyi sonuç vermeyebileceğini belirtir. Zira Bizanslılar, Selçuklular'a göre en az yedi misli daha kalabalıktırlar. Çok donanımlı askerleri vardır. Alp Aslan, general ne söylerse söylesin, ona inanmaz. Selçuklular'ın iman gücü vardır. Alp Aslan'a göre önemli olan, bir dava için savaşmaktır. Asker sayısının az veya çok olması fazla bir değer ifade etmez.

Bu konuşmalardan sonra Basilâs, Alp Aslan'a Romen Diyojen'le anlaşmasını tavsiye eder. Alp Aslan, Bizans İmparatorunun, böyle bir teklifi kabul etmeyeceği, üstelik gülüp geçeceği inancındadır. Bunun üzerine, Diyojen'e mektup yazma işini, teklifin kabul göreceğini öne süren Basilâs üzerine alır.

Alp Aslan, Romen Diyojen'le barış yapma teklifini veziri Nizamülmülk'e de açıklar. Nizamülmülk, general Basilâs'ın bu teklifini samimi bulmadığını belirtir. Bunun üzerine Alp Aslan, bütün ordu komutanlarıyla toplanmaya karar verir. Onların da fikirlerini almak ister. İkiyüz bin düşman, o sırada Selçuklular'a saldırmak üzere olduğu için, bütün komutanlar Alp Aslan'ın barış teklifini yerinde bulurlar.

İkinci perde, Malazgirt ovasında Bizans İmparatoru Romen Diyojen'in çadırında geçer. Romen Diyojen tahtında otururken yanında generalleri vardır, onlarla durum muhakemesi yapar. Türkleri "barbar" olarak nitelendirir. Büyük Selçukluların, Basilâs'ı esir alıp Türk elçisi Sav Tekin aracılığıyla barış teklif ettiklerini söyler. Basilâs imparatora yazdığı ikinci ve gizli bir mektupla Türklerin savaşa hazır olmadıklarını söylemiş ve onların barış teklifini reddetmesini tavsiye etmiştir. İmparator, komutanlarıyla yaptığı toplantıda Alp Aslan'ı aşağılayıp onunla alay eder. Barış teklifine ise generalleriyle birlikte güler.

Romen Diyojen generalleri ile konuşurken, o sırada genç bir nedim içeri girer. Bizans generallerinden birinin çok ağır yaralandığını bildirir. Romen Diyojen, bu habere inanmak istemez. Daha sonra genç nedim tekrar içeri girer. Bir Türk elçisinin, Bizans İmparatorunun huzuruna geldiğini söyler. Romen Diyojen çok sinirlenmesine rağmen, generallerinin de ısrarlarıyla elçiyi önce dinlemeyi, sonra da bir baltayla başını kesip eğlenmeyi tasarlar.

Türk elçisi Sav Tekin, Diyojen'in huzuruna geldiğinde, barış teklifini bu sefer sözlü olarak sunar. Romen Diyojen, bu teklifi samimi bulmaz, Selçuklular'ın Bizanslılardan korktuğunu düşünür. Türk elçisi Sav Tekin, Romen Diyojen'in aşağılamalarına ve küstahça davranışlarına daha fazla tahammül edemez. Belinden çıkardığı siyah bir topuzu Romen Diyojen'e doğru fırlatır. Tahtının yakınlarına gelen topuzdan çok korkan Romen Diyojen, şaşkınlık içerisinde tahtından kalkar ve generallerine bağırır. İçini intikam duygusu kaplamıştır. Elçi ve yanındaki iki kişi, atlarına atlayarak, yakalanmadan oradan uzaklaşırlar. İkinci perde bu şekilde sona erer.

Üçüncü perdede Alp Aslan, siyah bir kaftan giymiştir. Tahtının yanına oturan komutanlarına, Bizans İmparatoru'nun kendilerine yapmış olduğu hareketleri anlatır. Artık, kanlarının son damlasına kadar savaşmak bir görev olmuştur. Kahraman erleriyle birlikte Alp Aslan, savaşıp zafer kazanmak için and içer. Askerlere hitaben "kahraman erlerim" diye başlayan konuşmasında atının kuyruğunu kendi eliyle bağlayacağını kendisinin de onlarla beraber kılıcı ve mızrağı ile ön saflarda çarpışacağını, söyleyip sırtına beyaz bir harmanî giyer, şehit olursa onunla gömülmesini söyler. Yerine de oğlu Melikşah'ın geçmesini vasiyet eder ve hepsiyle topluca helâlleşir.

Son perdede artık Bizanslılar'la savaş bitmiş ve büyük zafer kazanılmıştır. Alp Aslan'ın komutanlarından Danişment, Mengüç, Ebülkasım ve Sav Tekin yaralanmıştır ama sonunda büyük zafer kazanılıp yeni bir vatanın kapısı açılmıştır. Alp Aslan bu zaferin armağanı olarak, komutanlarına birer beylik vermeyi düşünür. Türk töresinin köklü bir şekilde yayılması için, zaferin ertesi günü 27 Ağustos

1071'den itibaren komutanlarına Sivas, Erzurum ve Erzincan civarının beyliklerini verir.

Kutlu Tekin ve Alp Aslan'ın ordu komutanı Cavli Han, şehit olmuşlardır. Onlar için ayrı mezarlar yaptırılır. Diğer yandan Bizans İmparatoru Romen Diyojen'in sağlığıyla da ilgilenilir. Alp Aslan, onu bir hastaneye yatırır. Düşmanı olmasına rağmen, onun iyileşmesi için uğraşır. Ona misafir ve imparator muamelesi yapar. Bulunduğu yeri aile ocağı, askerlerini de onun kardeşi olarak nitelendirir.(s.57) Romen Diyojen, Alp Aslan'ın bu tavırları karşısında çok şaşırır ve utanır. Yaptıklarından dolayı pişman olur ve Alp Aslan'dan af diler.

Alp Aslan Diyojen'e bütün merhametini ve şefkatini gösterir. Romen Diyojen, Alp Aslan'a secde etmeye kalkar fakat Alp Aslan, sadece Allah'a secde edebileceğini söyler. Ona göre bir insan, kimsenin karşısında eğilmemelidir. Eser, Romen Diyojen'in, "Büyük Alp Aslan, Büyük Türk Milleti, Şarkın, güneş ülkesinin eşsiz insanları, sizden af diliyorum. (...) Şark, Tanrı Ülke!.. Şefkat, adalet, merhamet güneşlerini yaratan büyük şark!.. Tanrım, beni niçin bu kadar zavallı, neden bu kadar küçük yarattın!..." (s.62) sözleriyle sona erer.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂM ÖNCESİ DÖNEMİ KONU EDİNER ESERLER

Türklerin tarih sahnesinde yer aldıkları zamandan beri geçen süreç incelenirken onların yaşadığı tarihî, siyasî, coğrafi vb. önemli olaylar da göz önüne almak gerekir. Başta tarih bilimi- disiplini olmak üzere değişik bilim dalları tarafından çalışılacak konuyu, yapılacak incelemeye göre yine değişik sınıflandırmalara veya gruplamaya tâbi tutmak zarureti âşikârdır. Yaşanan göçler, büyük âfetler, yapılan büyük savaşlar, karşılaşılan medeniyetler, kullanılan alfabe ve diller bu zarureti doğuran âmil veya hadiselerin başlıcalarıdır.

Türklerin tarihini, kültürünü, medeniyetini anlatan eserlere bakıldığında, yapılan çalışmalar ve sınıflandırmalar gözden geçirildiğinde en fazla kabul gören tasniflerden birinin İslâmiyet öncesi dönem, İslâmiyetin kabulü sonrası dönem ve Batı medeniyeti tesiri altındaki dönem şeklinde olduğu görülür. Atatürk'ün Tarih Tezini konu alan eserlerin İslâm Öncesini konu alanlarını bu kısımda belli başlı temalarıyla inceliyoruz.

Göç Sebepleri

Akın, göç sebepleri konusunun işlendiği bir eserdir. Hakan İstemi Han, III. Başbuğun oğlu Demir'in, Suna'ya yeşil bir çini hediye etmesinden çok etkilenir. Buradan ilham alarak Orta Asya'da kuraklık yaşandığını anlatır:

“... ”

Kalmadı anayurtta bir tek yeşil yerimiz,
Suları kumlar içti, Güneş yedi ekini,
Asırlarca sarıya çaldı toprak rengini.
Çölde ölen bahara bir mezar olsun diye
Yeşilin hasretini Türk işledi çiniye.
Yurtta yeşillik ancak çinidedir, Yavrular!

(Dalgın ve heyecanlı)

Tanrım, nasıl kesildi köpüren, taşan sular?
Dağlar mı yassılaştı? ovalar mı delindi?
Neden coşkun suların sesi gittikçe dindi?
Yalnız bu ırmakların suyu olsaydı dinen!
Tarlasiyla uğraşan, sürüsüyle geçinen
Anayurdun sesi de bu sularla alçaldı,
Binbir göğüste ancak bir tek bir inilti kaldı...
Yıllarca bulutlara bakarak derin derin
Bekledik hiç gelmiyen yağmurunu göklerin
Başaklar yandı gitti boyunu gösterirken,
Koyunlar can çekişti yavrusunu verirken,
Meyvalar kızarmadan dalı üstünde soldu
Irmak yatağı kumsal, kırlar dikenlik oldu
Su beklerken karadan, gökten, içdeniz bile,
Kabında eksilmiye başladı bu dert ile.
Her ufkunda bir başka ufuk veren bir deniz
Toprak bir testi kadar çatlağından habersiz,
Yıllarca sularını sızdırmağa koyuldu.
Dalgalar, kıyıları her yaz daha dar buldu...
Karalar, susuzluktan çatlamış bir dudakla,
Kanmıyordu denizi bağrına boşaltmakla,
İçiyor, hiç durmadan içiyordu denizi...
Bu içiş asırlarca susuz bıraktı bizi.”(s.20)

Orta Asya’da kuraklık yaşanmaya başlanınca, halk, suyu bol olan yerler ya da deniz aramaya başlar:

“Böyle uzaklaşınca ağır ağır o bizden
 Biz ayrı düşmemeğe and içmiştik denizden,
 Biz de uğultularla denizin ardı sıra
 Başka bir deniz gibi dağdan aktık
 Başka bir deniz gibi dağdan aktık bayıra...
 O gitti, biz yürüdük, o saklandı, biz sorduk,
 Deniz geriledikçe bizler ilerliyorduk.
 O kaçta, biz yaklaştı, biz yürüye, o gide,
 Bıraktık dünya değer ülkeleri geride” (s.20 -21)

İnci Enginün **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı** adlı eserinde **Akın**’a yer vermiştir:

“Kuraklıktan, suyu çekilen iç deniz, Türkleri susuz bırakmıştır. İnanışa göre on yıl kuraklık devam edince hakanın kurban edilmesi gerekmektedir. Onun yerine de Gün Bey, Batı Bey, Doğu Beyden biri alacaktır. İstemi Handan önce de kuraklık yüzünden iki hakan kurban edilmiştir. Gün Beyinin oğlu Demir ile öteki beylerin oğulları Bumin ve Bayan, İstemi Hanın kızı Suna’ya âşıktırlar. Suna’nın gönlü Demir’dedir...”⁴⁰

İstemi Han, kuraklıktan dolayı kızına dert yanar. Orta Asya’nın ne kadar kötü bir durumda olduğunu hatırlatır: “Düşün bir kere, Suna, denizsizlik ne demek?”(s.22)

Atatürk’ün, bizzat kendisinin yazdırtmış olduğu tarih kitaplarında göçün çeşitli sebeplerine yer verilir:

“Dünyanın başka taraflarında, insanlar, daha kaya ve ağaç kovuklarında en koyu vahşet hayatı yaşarken *Türk*, Anayurdunda kereste, maden medeniyetleri devirlerine kadar ulaşmıştı. İnsanlık ve hayvanlığı hakikî ve bariz surette ayıran devir, hayvanları ehlileştirme devri, en evvel burada açılmış; tabiatı insan iradesine boyun eğdirerek işletmenin ilk merhalesi sayabileceğimiz çiftçilik, burada başlamıştır. Arpa, buğday, çavdar gibi tanelerin; koyun, keçi, at, deve gibi hayvanların menşei de burasıdır. Dağlarda bunların asılları olan yabani cinsler bugün dahi bulunmaktadır.

Kafkas dağlarından Tanrı dağlarına ve oradan Gobi çölleri boyunca şarka uzanan kâdim *Türk Denizi*, saydığımız uludağları örten buzların verdiği sularla besleniyordu. Türkler burada tabiatın elverişli şartları içinde gayet çabuk çoğalmışlardı.

⁴⁰ İnci Enginün, (2001): **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, s.156

Cümudiveler Devri'nin sona ermesi, Büyük Türk Denizi havzasındaki iklim şartlarını değiştirdi. Yavaş yavaş çekilen buzlar, Asya'nın şimali ile en yüksek dağlarına munhasır kaldı. Sular azaldı. Gitgide daralan denizlerin yerinde göller, bataklıklar kaldı. Irmaklar, çaylar cılız derelere döndü; bunlardan birçokları kurudu. Yeni kara parçaları meydana çıktı. Bol yağmurla sulanan yeşil ovalar, kurak ve çorak çöller haline girdi.”⁴¹

İstemi Han ülkede yaşanan kuraklıktan dolayı çok derin üzüntü duymaktadır. Bunu her fırsatta dile getirir:

“Toprak suyu, susuzluk bizleri kemirmede
Gitgide engin deniz bir çanağa girmede.

...

Denizi yendiği gün toprak denen canavar
Ne bir ekin kalacak ortada, ne bir davar,
Son ağaç devrilecek, savrulacak son çiçek,
Yaklaşan iki ufuk sonunda birleşecek...
Ufuklar birleşince ezilecek bizleriz,
Biz de çöl ortasında kuruyan denizleriz!”(21- 22)

İstemi Han kuraklık konusundaki düşüncelerini dile getirmeye devam eder:

“Rüzgâr değil ufuktan ufka ölümdür esen.
Irmak bugünün yolu... deniz yarının çölü...
Tarlalar yangın yeri... sürüler canlı ölü...”(s.23)

Eserin sonunda III. Başbuğun oğlu Demir, Anadolu'ya doğru göç etmeden önce denizi aradıklarına dair şu sözleri söyler: “Denize varmak için her gün bir dağ aşalım.”(s.62)

⁴¹ Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, (1932): “Umumi Muhaceretler ve Medeniyetler,” **Tarih 1,Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar**, Maarif Vekâleti Yayını, İstanbul, s.26-27

Orta Asya'dan Göç

Göç, yaşama şartlarının zorlaştığı yerlerde, hayatı daha iyi şartlarda idame imkânı bulmak üzere insanların bir yerden başka bir yere taşınması işidir.

Türklerin anayurdunun Orta Asya olduğuna dair bilgiler Atatürk'ün kendisinin yazdırmış olduğu tarih kitaplarında vardır:

“Türklerin Anayurdu Asyadadır. Asya, Ege Denizinden, Japon Denizine; Hint Denizinden Şimal Buz Denizine kadar uzanan ulu bir kara parçasıdır.

Şarkta Büyükdeniz sahillerinde Kora ve onun cenubunda yarım daire şeklinde denize girmiş Çin kıt'ası vardır.

Cenupta denize doğru mühim çıkıntı, Büyük Hint yarımadasıdır. Bunun şarkında Sumatra, Cava, Borneo, Filipin adaları arasına doğru uzanan Çin Hindi Yarımadası ve Hint garbında Arap Yarımadası göze çarpar.

Garpta Karadeniz ve Akdeniz içine uzanan Anadolu vardır. Bunun şimalinde Anadolu gibi büyük Asya kıt'asına bağlı olan Avrupa bulunur.

Avrupa beş kıt'adan biri diye sayılmasına rağmen hakikatte ayrı bir kıt'a değildir. Asyanın garba doğru bir çıktısından ibarettir.

Şarktan garba inen yaylalar, Asyanın belkemiğini teşkil eder. Bu yaylaların genişliği ve yüksekliği orta kısımlarda heybetli derecelere varır. Himalâya silsilesi, Hazar Denizi ve Baykal Gölü arasında bulunan yaylalarıdır. Göklere baş uzatan dağlar ve korkunç kum çölleri ile yemyeşil sevimli su boyları bu sahada yanyana gelmiştir.

Büyük Kadırgan (Kingan) dağlarından baykal havzasına, oradan Altay dağları boyunca İtil havzasına vararak, Hazar Denizi havzası, Hindukuş, Pamir, Karakurum, Karanlık dağlar yolu ile ve Sarı Irmakla beraber Kingan dağlarına ulaşan çizgi içinde kalan mıntıka *Türkün Anayurdu* dur.”⁴²

İklim değişiklikleri ve kuraklık insanları bir yerden başka bir yere göç etme mecburiyetinde bırakır. İklimde meydana gelen gelişmeler göç sebeplerinin başında gelir.

Orta Asya'dan göçün en önemli sebepleri arasında ise kuraklık gelir. Asırlar önce Orta Asya'da gittikçe artan bir kuraklık başlamıştır. O dönemde ortalığı kasıp kavuran rüzgârlar esmekte, dağlardaki buzullar kaybolmakta ve ırmakların gür suları azalmaktadır. Yeşil ovalar ve verimli topraklar da zamanla çorak çöller haline

⁴² **Tarih I (1932):** “Büyük Türk Tarih ve Medeniyetine Umumi Bir Bakış”, **Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar**, s.25-26

gelir. Böylece toprağın verimi azalır; bolluk, yerini kıtlığa bırakır. Bu gibi sebeplerle geçim zorluğu baş gösterince Türkler Orta Asya'dan biraz daha elverişli topraklar bulma arayışıyla yurtlarını bırakarak göç etmek zorunda kalırlar.

Nüfus yoğunluğunun artması da, göç sebeplerinden biridir. Artan nüfus sebebiyle insanlar, buldukları yere sığamayıp göç etmek zorunda kalırlar.

Her zaman olduğu gibi tarihte de pek çok insanın ilk amacı hayatta kalabilmek olmuştur. Bunun için de yiyecek bulabilmek düşüncesiyle bir yerden bir yere gitmiştir. Bu sebeple bitkilerin ve zengin av hayvanlarının çokça olduğu bölgelere göç ederek yerleşmek sıklıkla rastlanan bir olaydır.

Göç sebeplerinden bir diğeri de sosyal, siyâsi, dinî ve dış baskılardan kurtulmaktır. Türklerin Orta Asya'dan göç etmelerinin bir başka sebebi de dış baskılardır. Bu dış baskıların en başında Çin ve Moğol baskıları gelir.

Dinî heyecanlar ve hadiseler de bazen göçlere sebep olmuştur. Müslümanlık tarihinde "hicret" in önemli bir yeri vardır. Hicret, "Göç" anlamına gelir.

Tarihteki önemli göç hareketlerinden biri, Türklerin Orta Asya'dan göç etmeleridir:

"Diğer bir tabiat hadisesi kuraklığın doğurduğu hayat güçlüklerini arttırdı. Bu hâdise şimali şarkiden esen rüzgârların çokluğu ve sertliği idi. Bu rüzgârlar Orta Asya sularının tebahhurundan husule gelen su buharlarını Orta Asya cenubundaki ülkelere götürürdü. Buna mukabil rüzgârların Orta Asya'ya getirdiği şey yalnız bitmez tükenmez kumlardan ibaretti. İşte böylece Orta Asya kuruduğu nispette kum istilasını altında kaldı ve milyonlarca insan barındıran ellerde hayat şartları kısırlaştı. Buzların çekilmesi ve geniş içdenizlerin aradan kalkması ile, Orta Asya'nın garba kapıları, arkasına kadar açıldı. Ondan sonra Orta Asya binlerce yıl zarfında Çine, Hinde, Önyasya'ya, Şimali Afrika'ya ve Avrupa'ya dalgalarını taşıyan büyük bir insan denizi oldu. Yük taşıyıcı yaban hayvanlarının işe alıştırılmaları da bu devirde çok büyük ölçüde arttı. Bundan yedi asır evveline kadar (en az 9000 yıl), kâh önünde durulmaz yıkıcı ve yutucu seller, kâkumlar altında gizli sular gibi yürüyen büyük Türk göçleri ve akınları muhaceret ve temdin faaliyetine devam etmişlerdir. İklim değişikliğinin hangi sebeplerden ileri geldiği hakkındaki tetkikler bugün birçok âlimlerin hâlâ üzerinde çalışmakta oldukları bir mevzudur."⁴³

⁴³ Tarih I, Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar, s.27

Akın'da Türklerin Orta Asya'dan göç etmeleri anlatılır:

“İşte şu Ortaasya... Türklerin anayurdu...
Türk ilk medeniyeti Altay-Ural da kurdu
Sora, alıp sazını, resmini, heykelini,
Dolaştı baştanbaşa doğu batı elini”(s.8)

Türkler ilk medeniyetlerini Altay-Ural'da kurmuşlardır:

“Öyleyse... Yaşamaktan hiç korkumuz kalmadı,
Öyleyse günden güne yükselecek Türk adı!
Akın alaylarını alarak pençenize
Haydi, dağdan, oviden yol arayın denize.
Duydukça atınızın nal sesini uzaklar
Sizi tanıyacaklar sizi tanıyacaklar!
Çivisinden tavırlar Türk atının nalını,
Uçurun dört tarafa Asya'nın kartalını”(s.57)

Tarih Tezi'nde Türkleri anayurdunun Orta Asya olduğu ifade edilir. Türkler Orta Asya'dan değişik sebeplerle Anadolu'ya ve diğer yerlere göç etmişlerdir.

“Medeniyetin beşiği Türklerin anayurdu olan Orta Asya'dır. Anayurtları olan Orta Asya'dan değişik sebeplerle göç eden Türkler böylece dünyaya medeniyeti yaymışlardır.”⁴⁴

İstemi Han, Orta Asya'daki elverişsiz yaşam sebebiyle göçün gerekliliğini anlar ve bunu şu sözleriyle belirtir:

“...
Dağlarının başından bulutu eksilmiyen,
Yılın dört mevsiminde susuzluk ne bilmiyen
Rüzgârlı ülkelere göç etmeli, akmalı...
...
Türk demek yurt demektir, yurt demek Türk demek!” (s.24)

⁴⁴ Ramazan Tosun, (2002): “Atatürk'ün Türk Tarih Tezi”, s.231-234

İstemi Han, göç mecburiyetini anlatmaya devam eder:

“...
Sizin göçetmenizdir diriltecek ölüyü...
Bekçisi kalsın artık bu yurdun ihtiyarlar,
Koç yiğitler arasın başka güzel diyorlar.
Bilgi bir elinizde, san’at bir elinizde
Altınızda yağız at, dal kılıç belinizde,
Okları hiç şaşmıyan yayınızla yürüyün,...” (s.25)

“Orta Asya’dan Göç” temini işleyen eserlerden bir diğeri de **Özyurt**’tur:

“Yalnız
Bir okuz, geride bıraktık yayı,
Doğudan Batıya doğru uçarız...
Yirmi yıl aşarak Orta Asya’yı
Hedefe yol alan akıncılarız.”(s.5)

Çıkan bir yangında akıncılar, yüzlerine alev vurmuş bir şekilde türkü söylerler. O sırada Orta Asya’dan göç ettiklerini belirtirler:

“Birden
Yerin aydınlığısın dedi bize Yaratan,
Biz yangın olmak için göç etmedik Asya’dan.”(s.9)

Suna’nın oğlu Akın, annesiyle konuşurken Orta Asya’yı görmediğini, ancak Özyurt olan Anadolu’ya yerleşmelerine sevindiğini söyler:

“Bırakın
Anayurdu görmedim, işittim: Çok uzakmış,
Suyunu kumlar içmiş, kırını güneş yakmış,
Orada susuzluktan bunalırmış her adam,
Fakat gene bulurmuş herkes başında bir dam.
Anayurttan ayrıldık, özyurdu bulduk işte....
Belli, Tanrı yaratmış bu eli istemiş de:
Karşıda engin deniz, arkada sık korular,
Her yanda, ırmak ırmak, durmadan akan sular.

Dinleniyor geyikler çamların gölgesinde
 Binbir kaval inliyor rüzgârların sesinde...
 Yalnız eksik burada yurdu yurt eden neyse,
 Adam, yuva, kasaba, yol, çarşı, hangi şeysel?"(s.16-17)

Türklerin Orta Asya'dan göçlerine bir işaret de Başbilgiç'le Baş Ozan ismindeki kişilerin konuşmalarında vardır:

“Bilgiç

Altı ay baş olarak, yola düşen kervana
 Altaylardan selâmlar getirdim Demir Hana.

Ozan

İstemi Han gönlünü bana etti emanet,
 Dedi: “Emanetimi Özyurda armağan et!”(s.26)

Ozan'ın konuşmasından sonra Demir Han'ı bir keder alır. Orta Asya'dan akın yıllarını hatırlayınca birden üzülür:

“Nasıl üzülmem, anlat?
 Benim Orta Asya'dan Batıya sürdüğüm at,
 Bu akın yollarında dört nesil değiştirdi;
 Oğul baba, kız ana olacak çağa girdi...
 Vardıkça ayışığı aydan beyaz boynuna
 Tenini yakar diye titrediğim genç Suna,
 Meleklerin içinde bile yokken bir eşi,
 Yirmi yıl hiç durmadan, içti kızgın güneşi.
 Bu akın yollarında bir yıl, bahara yakın,
 Sunadan doğdu kızım Işıkla oğlum Akın,
 Aylarca bu ikize beşik oldu kucağım,
 Bir atın sargısıydı evim, barkım, ocağım:
 Ne olur, bahtın bana olaydı hıncı,
 Yoksulluk çekmeyeydi böyle kırk bin akıncı...”(s.32)

Kahramanlık

Kahramanlık teminin işlendiği eserlerden biri **Oğuz Destanı**'dır. Eserde Oğuz Kağan'ın ve oğullarının kahramanlıkları anlatılır. Bunun yanı sıra destanda Oğuz Kağan'ın olağanüstü özelliklerine de yer verilir:

“OĞUZ

Bu yaman delikanlı saydılar doğduğu günü,
Tüm 40 günün içinde tuttu dünyayı ünü,
Bu öz Türk ulusunu kırk gün emzirdi ana,
Daha süt istemedi, vermedi kimse ona.
O 40 günün içinde serpildikçe serpildi”(s.8)

“ ...

Bekledim canavarı tek başıma ormanda,
Eğer ben de bir Türksem, varsa bende o kanda,
Göktanrıya olsun ki ant, bir su gibi içirim,
Bir yumrukta parçalar, bir vuruşta biçirim.
Bekledim vurdum hemen o soysuzun başını,
Kuruttum ellerimle özyurdun gözyaşını.”(s.12)

“GÜN- Bir ok gibi sıçrayıp havayı yara yara,

Bir yıldırım hız ile yayıldık ovalara.

Çınladı yer, gök, titredi sesimizden,

Korku saldı ünümüz doğu ürperdi bizden.

GÖK- Atlarımız dağların tepesinde şahlandı,

Mehmuz ve nal sesinden kayalar parçalandı.

Hızımızın ışığı ta gökten yere vurdu,

Adımızı duyanın korkudan dili durdu.

Biz de bir deniz gibi coştuk köpürdük taşık,

Biz de batı ilini ünümüzle dolaştık.”(s.24)

Oğuzata, kahramanlık teminin işlendiği eserlerden biridir. Birinci perde Bigüm Hatun, Oğuz'a nasıl doğduğunu, nasıl bir yiğit olduğunu anlatır. O ilk sütünü emince ayağa kalkmış, konuşmaya başlamış ve bir daha da süt emmemiştir:

“İlk südü emince doğruldun yerinden
Süzdün ortada kim varsa bir bir
Kıpırdandı konuşur gibi dudağın
Yere kapandık hepimiz sen konuşunca.
Anam, kardaşların,ağan Konur bile
Hepsi sustular korkudan.”(s.13)

“İnan bana oğul.
Yiyecek,içecek istedin,yedin içtin.
El ettiler anladın,söz ettiler konuştu
Bir daha emmedin südünü ananın”(s.13)

Oğuz’un olağanüstü özellikleri bizlere Türklerin kahramanlıklarını hatırlatır.Gerçekten de Türkler kahraman bir millettirler ve tarih boyunca yiğitlikleriyle, cesaretleriyle ün salmışlardır.

Atatürk’ün Tarih Tezinde de Türklerin kahraman bir millet olduklarına değinilir.⁴⁵

Oğuz büyüyünce kahramanlıklar göstermeye devam eder.Bir gün,ormanda karşısına çıkan bir canavarı öldürür.Bunu oyunda yer alan Koro anlatır:

“Soluğu kesildi vaktin, ses sada gelmez.

Sessizlik ortalığı kaplamıştır. Bir müddet devam eder. Sonra Oğuz, elinde kılıcı ile ortaya çıkar. Canavarı öldürmüştür.”(s.16)

Eserdeki koro, Oğuz’un kahraman olduğunu şu sözleri ile dile getirir: “Adı yüce Oğuz! Oğuz kahraman! Kan değil,ışık damlar kılıcından!”(s.17)

Oğuz bir gün ormanda öldürdüğü bir canavar için kahramanca şöyle düşünür ve canavara seslenir:

⁴⁵ Ramazan Tosun, (2002): “Atatürk’ün Türk Tarih Tezi”, s.231-234

“Nazetme hadi,obamıza gel.
Tuğlar,bayraklar arasında
Dost görsün seni,düşmanlar görsün.
Nasıl öldürdümse seni kılıcımla
Öyle de taşırım tek başıma.”(s.22)

Aslında kahramanlık Türklerin genel özelliklerinden biridir.Gerek İslâmiyet öncesi dönemde,gerekse İslamiyet sonrası dönemde kahramanlık daima Türklerin milli hasletlerinden biri olagelmiştir.

Koçyiğit Köroğlu, İslâm öncesi dönemi konu edinen bir eserdir. Eserde, Obabaşı adında Oğuz boylarından bir ihtiyar kişi yer alır. Halkı oluşturan kişiler de genellikle Oğuz obasındandır.

“Destanın belli bir yeri olmadığı gibi Çamlıbel de, Bolu’da belli bir yerin adı değildir. Oyundaki olaylar Oğuzların İslâm olmasından önceki bir zamanda geçer”(s.4)

Bu eserde kahramanlık konularına yer verilir. Genellikle Köroğlu’nun kahramanlıkları anlatılır. Kahramanlık Köroğlu’nun şahsında temsil edilir:

“Köroğluya gelince: Onun nerde olduğu belli olmaz. Bakarsın şimdi Demircioğlu ile beraber. Şimdi Ayvaz’ın yanı sıra. Şimdi bir uçurumdan aşağı inerken, şimdi bir tepeye yükseliyor. Şimdi bir yaralıyı timar ederken, şimdi bir zorbanın başını kesiyor. Böyledir işte Köroğlu...”(s.11)

“Çağır Kır At’ım, çağır! Beni hulyâya bırakma. Koçyiğit gömleğimi giydim eğnime. Bu dünyada zulmün adına bile düşman olacağım. Ey Gök Tanrı! Beni sına. Şimşekler elinde kamçı. Yıldırımlar kolunda gürz. Yılırsam beni şimşeklerle kamçıla, yıldırımlarla çarp!”(s.24)

Akın, kahramanlık teminin işlendiği eserlerden biridir. Ulcay ismindeki 1. Nedime Bumin, Bayan ve Demir isimlerindeki beylerin birbirleriyle savaşmalarını anlatırken kahramanlık gözler önüne serilir:

“Ortalık birtek göğüs gibi boşaldı, doldu,
Atıldılar, bin aslan bir ava atlar gibi,
Başları örttü kollar siyah kanatlar gibi.
O çoşkun kalabalık birbirlerine karıştı,...”(s.53)

Bumin, Bayan ve Demir'in Hakan İstemi Han'ın yanına geri döndükleri gün, İstemi Han onların kahramanlığını anlatır:

“ ...
 Pastutar omzunuzda altın olsa yayınız.
 Gördünüz, elimizde yiğitlik kaldı derken
 Onu da siz tuttunuz bugün elden giderken!...” (s.55)

Olağanüstülük

Oğuzata, olağanüstülük teminin yer aldığı bir eserdir. Oyunun baş kahramanı Oğuz, doğarken bir takım sıra dışı özelliklerle dünyaya gelir. Oğuz'un ninesi anlatır:

“Yer nasıl deprendi o sabah sen doğarken
 Ağaçlar nasıl sallandı!
 Bir gümüş ışıkla sarıldı birden
 Obamızın çevre yanı
 Kopuz sesleri,şarkılar gelirdi
 Ağaçlardan.
 Şaşırdım kollarıma seni alınca.
 Sanırsın mavi gün ışığıydı yüzün
 Ağzın kor gibiydi, öyle kızıl
 Kaşların,gözlerin,saçların kara
 Yalım yalımdı bakışın!
 Eşsiz yiğittin daha doğunca...”(s-12-13)

Oğuz doğarken yerin sallanması, obadan adeta gümüş renkli ışıklar çıkması gerçekten olağanüstü olaylardır. Oğuz'a tabiat üstü bir yaratılış verilmiştir. Olağanüstü özelliklerle doğan Oğuz, ileride büyüdükçe kahramanlaşacaktır:

“İlk südü emince doğruldun yerinden
 Süzdün ortada kim varsa bir bir
 Kıpırdandı konuşur gibi dudağın
 Yer kapandık hepimiz sen konuşunca.
 Anam, kardaşların,ağan Konur bile

Hepsi sustular korkudan.” (s.139)

Oğuz, kısa zamanda gelişmiş, kırk günde yürümüş ve güçlü, kuvvetli kahraman bir yiğit olmuştur:

“ ...
 Göktanrının buyruğuydun sen,kırk günde yürüdün
 Göğsü pulat yığittin,inmezdin atından.
 Bileğin aslan bileği, bakışın bozkurt bakışı
 Koşardın kükremiş kaplanların peşinden.
 Küçüktün küçük denmez.” (s.13)

Günlerden bir gün Oğuz kahramanlıklarına devam ederken, bir ışık içerisinde güzel bir kız belirir. Işığın içinde kızın belirmesi de olağanüstü bir özelliktir:

“(O sırada şiddetli bir gök gürültüsü duyulur. Ağaçların arasından mavi bir ışık parıldamaya başlar.Oğuz canavarı bırakır, hayretler içinde ışığa doğru yürür.Işığa yaklaşınca karşısında bir kız belirir.Çok güzeldir,saçları arasında bir yıldız parıldar.Oğuz’a gülümser.)”(s.22)

Oğuz Destanı, olağanüstülük teminin işlendiği eserlerden biridir. **Oğuzata** adlı eserde olduğu gibi bu eserde de oyunun baş kahramanı Oğuz’dur. Burada da Oğuz’un olağanüstü özellikleri anlatılır:

“OĞUZ...
 Bu yaman delikanlı saydılar doğduğu günü,
 Tüm 40 günün içinde tuttu dünyayı ünü.
 Bu öz Türk ulusunu 40 gün emzirdi ana,
 Daha süt istemedi, vermedi kimse ona.
 O 40 günün içinde serpildikçe serpildi,
 Yüzünü görmeyenler adını duydu,bildi.
 Saçları pek karaydı, yüzü gök rengindeydi,
 Belli Oğuz Türklere gökten inme bir beydi.
 Gözlerindeki ışık veriyordu bu günü,
 Bayrağımızda gördük o rengin güldüğünü.”(s.8)

...

Eserde olağanüstülükler sadece, Oğuz'un doğumunda vukû bulan olaylardan ibaret değildir. Oğuz'un kahramanlıklarına devam ettiği günlerden birinde, bir ışık içerisinde güzel bir kız belirir:

“Sahneye düşen ışık birden bire kararır ve ortalığı gök gürültüsünü andıran bir ses doldurur. Oğuz durur, başını havaya kaldırarak etrafına bakmaya başlar. Gürültü çoğalır. Sahnenin soluna doğru ilerlemekte olan Oğuz gözlerini açarak geri geri çekilir ve yayını da nişan durumuna getirir. Şimşekler çakar. Bu gürültüler arasında sahneye mavi bir abojordan parlak bir ışık düşer ve bu ışıkla beraber sahnenin solunda güzel giyinmiş, başında ay yıldız parlayan bir kız belirir.....”(s.12)

Türklerde Kadının Yeri

Hakan, adlı eser Türklerde kadının yeri teminin işlendiği bir eserdir.

Bir Çoban kızının Hakan'ın eşi olabilmesi, Türklerde sınıfsız bir toplum yapısının mevcudiyetini ve kadına verilen değeri gösterir:

“Uymazsa bir kaval sessi ahengi millete
Çıkmazdı bir çoban kızı evrenge devlete.” (s.97)

Hakan'ın bir Çoban kızını sevmesi, Türklerde sınıf farkı gözetmeksizin, herkesin istediği kişiyi sevebileceğini göstermektedir:

“Hakan'a sen olur gibisin bir gıdayı ruh!” (s.29)
“Hakan benim ve talibinim işte ben senin!” (s.31)

Hakan'ın, Çoban kızını dağda yalnız bırakmak istememesi, ona kıyamaması yine Türklerde kadına verilen değere bir örnek sayılabilir:

“Gezsek derim biraz, verimiz belki bir karar
Bir dağ başında bir kızı bilmem ki kim korur?
Düşman vurur, behime vurur, eşkıya vurur;
Yalnız bu yaylalarda beğenmem gezinmeni.”(s.32-33)

Tiyatromuzda kadın ve aile dramları konusu sıklıkla işlenmiştir. Özellikle dış şartlarla sarsılan aileler, aile fertleri arasındaki çatışmalar, kadın ve yaşlanmanın getirdiği psikolojik değişimler bu tür eserlerde ele alınmaktadır.⁴⁶

Bu değer Hakan'ın Koncu'y'a olan şu sözlerinde de görülür:

“Hakkile anlamış gibisin sen mizacımlı:
Elbet senin yolunda bugün tahtü tacımı,
Ben hazırım fedaya keder ya sürur ile,
İlân de eylerim ki sürurü gurur ile,
Hiçbir vakitte milleti etmem feda sana!” (s.86)

Sevilen kadın uğruna “taht ve tac” terk edilebilir ama millet hiçbir şeyle değişilemez. Ayrıca “oklu yaylı” Çoban kızı, Türk kadınının bozkır kültüründeki yerini gösteren bir örnek olarak zikredilebilir:

“Çoban kızı:
-Ben oklu yaylı bir kadımlı, kim vurur beni?
Hakan:
-Bir böyle kız gözümde benim bir Kalben cihan olur.” (s.33)

Türklerin eski zamanlardaki yaşama şekillerini ve inançlarını gösteren bilgiler, İbrahim Kafesoğlu'nun **Türk Millî Kültürü** adlı kitabında etraflı şekilde anlatılmıştır.

“Eski Türkler tabiatla birtakım gizli kuvvetlerin varlığına inanıyorlardı. Dağ, tepe, kaya, vadi, ırmak, su kaynağı, mağara, ağaç, orman, volkanik göl, deniz, demir, kılıç vb.”⁴⁷

⁴⁶ İnci Enginün, (2001): “Aile Dramları-Kadın” **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, s.146

⁴⁷ İbrahim Kafesoğlu, (1983): “Eski Türk İnancı,” **Türk Millî Kültürü**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, s.289

“Eski Türklerde kadınlar genel olarak amazon⁴⁸ idiler. Binicilik, silâh kullanma, yiğitlik, Türk erkekleri kadar Türk kadınlarında da vardı. Kadınlar, doğrudan doğruya hükümdar, kale korumanı, vâli ve elçi olabilirlerdi.”⁴⁹

Özyurt, Türklerde kadının yeri teminin işlendiği bir eserdir. Türklerde kadına verilen değeri az da olsa gösteren bölümler vardır. Birinci perde de Suna'nın bir han olduğu belirtilir. Kızı Işık ve oğlu Akın'la beraberken Suna'nın tahtında oturduğu belirtilir: “Suna şakaklarından ağarmış saçlarıyla, tahtında oturur.”(s.15)

Kendine Güven

Özyurt, kendine güven teminin işlendiği eserlerden biridir. Demir Han, oğlu Akın'la konuşurlarken kendisine ve ülkesine olan güvenini belirtir:

“Benzemez, benzetemez kendine Dünya onu,
Kırk bin akıncıyla biz yeneriz kırk milyonu.
Yolda bilgiçlerimiz dağılmamış olaydı,
Şehir kurmak, yol açmak bugün daha kolaydı.” (s.20)

Demir Han, Başbilgiç adındaki kişiyle sohbet ederlerken Demir Han Başbilgiç'e Tibette, Hintte, Çinde nasıl kaybolmadıklarını sorar. Başbilgiç'in cevabı Türklere olan güvenini gösterir:

“...
Sanki ırmak yatağı açtığımız yol sizin,
Akacak Türk oradan durup dinlenmeksizin,
Buraya ordu ordu gelecekler, emin ol,
Bu kıyıya dökülecek o suyu açtığım yol.” (s.27)

Demir Han'ın bazı sözlerinde kendine güvenin abartılmış hali vardır:

⁴⁸ Amazon: Savaşçı Kadınlar

⁴⁹ Ziya Gökalp, (1996): “Aile Ahlakı,” **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, s.166

“ Şükretmek ona gerek,
Tanrı bize şükretsün Tan yerinden inerek!
Yarattığı Asyada Tanrıyı biz yaşattık,
Tanrının varlığını Asya bizden anladı...” (s.31)

Tûran Fikri

Türkçülükle Tûrancılığın farklarını anlamak için, Türk ve Tûran zümrelerinin hudutlarını tâyin etmek lâzımdır. Türk, bir milletin adıdır. Millet, kendisine mahsus bir kültüre mâlik olan zümre demektir. O halde, Türk’ün yalnız bir dili, bir tek kültürü olabilir.

Türkçülüğün uzak mefkûresi ise, Tûran’dır. Tûran, bâzılarının zannettiği gibi, Türklerden başka, Moğolları, Tunguzları, Finuvaları, Macarları da içine alan bir kavimler haritası değildir.

Türkçülerin uzak mefkûresi, Tûran nâmı altında birleşen Oğuzları, Tatarları, Kırğızları, Özbekleri, Yâkutları dilde, edebiyatta, kültürde birleştirmektir. Bu mefkûrenin bir gerçek hâline geçmesi mümkün mü, yoksa değil mi? Yakın mefkûreler için bu cihet aranır da, uzak mefkûreler için aranmaz. Çünkü uzak mefkûre, ruhlardaki vecdi sonsuz bir dereceye yükseltmek için, ulaşılmak istenilen, çok câzibeli bir hayâldir.

Yüz milyon Türkün bir millet hâlinde birleşmesi, Türkçüler için en kuvvetli bir vecid kaynağıdır. Tûran mefkûresi olmasaydı, Türkçülük bu kadar süratle yayılmayacaktı. Bununla beraber, kim bilir? Belki, gelecekte Tûran mefkûresinin gerçekleşmesi de mümkün olacaktır. Mefkûre, geleceğin yaratıcısıdır. Dün Türkler için hayali bir mefkûre halinde bulunan millî devlet bugün Türkiye’de bir gerçek hâlini almıştır. O halde Türkçülüğü, mefkûresinin büyüklüğü noktasından, üç dereceye ayırabiliriz:

- 1- Türkiyecilik
- 2- Oğuzculuk yahut Türkmencilik

3- Tûrancılık

Tûran, Türklerin geçmişte ve belki de gelecekte bir gerçek olan büyük vatanıdır. Tûranlılar, yalnız Türkçe konuşan milletlerdir. Eğer Ural ve Altay ailesi gerçekten varsa, bunun kendisine mahsus bir ismi olduğundan, ‘Tûran’ adına ihtiyacı yoktur.⁵⁰

Hakan, Tûran fikri’nin işlendiği eserlerden biridir. Hakan’ın Çoban kızı ile konuşurken söylediği sözler bizlere Türklerde Tûran fikri’nin çok öncelerden beri var olduğunu hatırlatır. Hakan, Çoban kızı’na geleceğin nasıl olacağını sorar ve Tûranın bütün dünyaya hakim olmasını istediğini belirtir:

Mütenekkir

“Hakanlığın nasıl olacak hali hazırı?

....

Mütenekkir

Turani isterim ola hakim zamaneye.” (s.28)

“Balkan ayrılıkçılığına karşı Osmanlı tepkisi, Rus Panislâvizmine karşı Tatar ayaklanması, Avrupa milliyetçiliğinin ortaya koyduğu yeni fikirler ve örnekler karşısında Türk ve Tatar aydınlarının etkilenmeleri, Türkoloji bulgularıyla Türk gururunun beslenmesi gibi etkenler, Osmanlıların yenildiği ve Müslümanların küçük düştüğü bir zamanda, bir hanedan, din veya devlete değil de, bir halka-Avrupa’dan Pasifik’e uzanan geniş topraklarında Türk halkına- dayanan yeni bir siyasal akım olan Türkçülüğün büyümesini hep birlikte teşvik ettiler.

Turan ve Panturanizm deyimleri seyrek kullanılmakla beraber, hareket gerçekte Pan-Türk idi.”⁵¹

Hakan’ın eşi Koncuy, Gök Alp ve Hakan’la konuşurken babasının Tûranda hükmeden olduğunu söyler:

⁵⁰ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, s.24-29

⁵¹ Bernard Lewis, (2000): “Ümmet ve Millet”, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Ankara, s.346

“Çıkmaktayım bugün şu ağaçlarla aşına,
 Kuşlar sanır idim beni etmekte sena,
 Dört beş yaşında olmuş- idim bir büyük doğan,
 Dağlar ve yaylalar bana olmuştu armağan,
 Hatunu memlekettim- o günlerde sanki ben,
 Ancak benim babamdı bu Turanda hükmeden.”(s.54)

“İttihat ve Terakki hareketinin Rumeli merkezi Selanik’te bile bir Türkçü eğilim çok geçmeden belirdi ve 1911’de kurulan Genç Kalemler edebi dergisinde ifadesini buldu. Sürekli yazarlarından biri de, 1911’de yayınlanan “Turan” şiirinde, Panturanizmin çok zikredilen formülünü bir beyit halinde ortaya koyan Ziya Gökalp idi.”

TURAN

“Nabızlarımda vuran duygular ki tarihin
 Birer derin sesidir, ben sahifelerde değil,
 Güzide, şanlı, necib ırkımın uzak ve yakın
 Bütün zaferlerini kalbimin tanininde,
 Nabızlarımda okuranlar eylerim tebcil.

Sahifelerde değil, çünkü Atilla, Cingiz
 Zaferle ırkımı tetvic eden bu nasiyeler,
 O tozlu çerçevelerde, o iftira – amiz
 Muhit içinde görünmekte, kirli, şermende;
 Fakat şerefle nümayan Sezar ve İskender

Nabızlarımda evet, çünkü ilm için mübhem
 Kalan Oğuz Han’ı kalbim tanır tamamıyla,
 Damarlarımda yaşar şan ü ihtişamıyla
 Oğuz Han, işte budur gönlümü eden mülhem;

Vatan ne Türkiye’dir Türklere ne Türkistan,
 Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir; Turan..”⁵²

⁵² Nihad Sami Banarlı, (1998): **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, s.1112

Türklerde “Kurultay” Müessesesi

Hakan adlı eser Türklerde “Kurultay”⁵³ müessesesi fikrinin işlendiği bir eserdir.

Hakan, Çoban kızı’na ok ve yayının olması gerektiğini söylerken, bu durumun kurultayın bir emri olduğunu belirtir:

“Hakan:

-Mutlak seninde olsa gerektir mütenekkir okun, mütenekkir yayın?

Çoban kızı:

-Bir emridir bu herkese şamil kurultayın.” (s.26)

Çoban kızınının adeta bir ruh olup kaybolduğu gün, Hakan artık onunla kurultayda görüşeceğini tahmin eder:

“Hakanı bir çoban gibi, kız sevdi iptida;

Hakanlaşınca sonra çoban, geldi bir nida:

Ruh oldu gitti, bir daha gelmem bu yaylaya;

Bir gün kabilesile o gelsin kurultaya.” (s.36)

Sonunda kurultayın toplandığını yeni bir bölümün başındaki şu cümlelerden öğreniriz:

“İkinci manzara (Kurultay)

Hakan, Hanlar, Tarhanlar, Gök Alp içlerinde

Hanların zevceleri, Günay’da aralarında,” (s.63)

Hakan’ın kurultayında, Hakan’ın zevcesini boşayıp boşayamayacağı, Hatun’un, âşığı isterse gidip gidemeyeceği konuşulur.

⁵³ İbrahim Kafesoğlu’na göre kurultay kelimesi Moğolcadır. Aynı kelimenin Türkçe karşılığı “Toy” dur. Toy kelimesi, bütün Türk lehçelerinde “Meclis, Toplantı” anlamlarına gelmektedir ve devlette bir müessese adı olarak, sonraki asırlarda ortaya çıkıp, zamanla dilimize de yerleşen Moğolca “Kurultay” (aslı Khuriltai) sözünün Türkçe karşılığıdır. (İbrahim Kafesoğlu, **Türk Millî Kültürü**, s. 249)

Mete adlı eser Türklerde “Kurultay” müessesesi fikrinin işlendiği eserlerden biridir.

Mete'nin düşmanlarına karşı savaşmasından sonra, askerleri memleket hakkında konuşurlarken, ülkede her sene bir kurultayın toplandığını söylerler:

“Bir yenilik buluyor vatanda her yeni ay,
Her sene sonbaharda toplanıyor Kurultay.
Çok şanlı bir tarihin doğması için yeniden
Fikrini anlatıyor toplantıya her giden.” (s.41)

Aşk

Hakan, aşk teminin işlendiği eserlerden biridir. Hakan, eşi Hatun'a rüyasında bir çoban kızını gördüğünü söyler: “Rüyama bir çoban kızı girmişti dün gece...” (s.14)

Çoban kızı ile Hakan eserin ikinci bölümünde karşılaşırlar. Hakan rüyasında bir çoban kızını gördüğünü ve karşısındakinin de aynen ona benzediğini belirtir:

“**Hakan**, iptida kendi kendine
Ah, işte!
Sonra cehren
Merhabâ sana ey mihriban çoban!
Çoban kızı
Benden de merhaba ey kahraman çoban!” (s. 24-25)
“**Hakan** mütenekkir
Rüyada bir çoban kızı gördüm, güzeldi pek.
Çoban kızı
Dünyada başladım onu takibe sen demek.
Hakan mütenekkir
Görmekteyim ki şimdi o kız benziyor sana.
Çoban kızı
Türk ellerinde benzeyecek kimse yok bana” (s.26-27)

Hakan, Çoban kızı'na ondan hoşlandığını belirtince Çoban kızı da Hakan'ı beğendiğini söyler. Böylece ikisi de mutlu olurlar:

“Hakan mütenekkir

Hatun güzelmiş öyle diyorlar... işitmişim.

Çoban kızı

Hakan nasıl bulur beni farzet ki gitmişim?

Hakan mütenekkir

Hakana sen olur gibisin gıdayı ruh gibi

Çoban kızı

Devlet mahalifinde duyulmaz sadayı ruh

Hakan mütenekkir

Hakanı hiç tesadüf edip görmedinse sen,

Benzermişim diyorlar o Hakana işte ben

Çoban kızı

Öyleyse pek sevimli imiş hem de genç ve dinç.

Hakan

Verdin bana bu sözle sen şahane bir sevinç!”(s.29-30)

Hakan Çoban kızı'na kendisiyle gelmesini teklif eder:

“Gel sen benimle gel, kavalım söylesin sen işit,

Tarhanların Hudaları vardır çeşit çeşit;

En başta içlerinde güzellik ilâhesi!”(s. 30)

Çoban kızı'nın kendisinden hoşlandığını anlayan Hakan, sonunda kılık değiştirmekten vazgeçer ve kendi kimliğiyle Çoban kızı'nın karşısına çıkıp ona talip olduğunu açıklar:

“Hakan

Hakan benim ve talibinim işte ben senin!

Çoban kızı

Zaten ben anladım, mahal yok tahayyüre;

Hem yoktu belki sizce de hacet tenekküre.

Hakan

Rüyamda gördüğüm gece sevdimdi ben seni.

Çoban kızı

Kadirdiniz getirtmeğe herhalde siz beni.” (s. 31)

Çoban kızı, eğer Hakan kendisini almaya gelirse onunla gideceğini söyler:

Çoban kızı

Hiçbir vakitte ben onu incitmek-istemem;
Siz lütfedip gelin, size ben gitmek-istemem

Hakan

Hoşlandı pek, bu sözden-ülûhiyyetim benim!” (s. 32)

Hakan, Çoban kızı'nın kendilerine elçi olarak gelmesini ister, Çoban kızı da bu teklifi kabul eder:

Gaibe hitaben

“yurttaşların hesabına sen elçi gel bize

Çoban kızı gaibe cevaben

Ferman ederseniz gelirim, tabiiz size!” (s. 36)

Hakan bir gün etrafındakilerle kurultay toplar. Bu kurultayda Gök Alp isimli bir kişi Hatun'a hâlâ âşık olduğunu belirtir:

“Gök Alp Hatun'a bakarak kalben

Hatunla ben çare hâlâ muaşıkız.

Hatun Gök Alpe

Ben yarı hâsınım senin-elbette her zaman,

Şadoldum,-elverir, seni görmekle şadımın” (s.46)

Bir gün bir ırmak kenarında gezinirken Hatun kendi kendine gördüğü bir rüyayı anlatır. Bu rüyada Gök Alp'in kendisini, Hakan'ın da Koncuy'u aldığını görmüştür:

“Bir neşedir ki aşk eğer artmazsa yalnız gezinerek eksilir;

Âşık değil, hakikati, maşuk olan bilir.

Rüyada bir güzel kız-olur tayfi makbere,

Ya bir acuze nail-olur vaslı dilbere,
 Rüyada bazı kerre de mahpus olur nefes,
 Bir hâbgâh, içindesiniz, bir demir kafes!
 Bazen uçarsınız, açılır yalü baliniz;
 Bazen çıkar bulutlar içinden hayaliniz.
 Rüya olur ki doğruya benzer, çıkar boşa;
 Gelmez hayalü hatıra lakin gider hoşâ.
 Gök Alp, o kahraman beni, Hakan da koncuyu
 Almıştı düşte dün gece! Gördün mü uykuyu?" (s. 49)

Hakan, Hatun'a Gök Alp'a varmasını, kendisinin de Koncuy (Çoban kızı)'u alacağını söyler:

"Sen var Gök Alp'a var, Birden bire alayım bende Koncuy'u!" (s.59) Sonunda Hatun Günay'ın rüyası gerçekleşir. Gök Alp Günay'a, Hakan da Koncuy'a kavuşur:

"Hatun Gök Alp'a
 Rüya hakikat-oldu; ne muciz bu hadise!
 Gök Alp Hatun'a
 Hakan da malik-olmalı bir şanlı varise,
 Hatunu memleket olacak, bak, üvey kızın!
 Hakan Koncuy'a
 Sensin sebeb, kararımı verdim ortaya ben-ansızın.
 Ters idi izdivaca gerek ihtimamı tam;
 Bir sûru pürsürûr-ile bulsun bu iş hitam!"(s. 60)

Aşk konusunu işleyen eserlerden biri **Mete**'dir.

Hunların Hakanı Mete, Beyhan ismindeki bir bayana âşıktır. Beyhan da zamanla Mete'ye âşık olduğunu fark eder:

"Beyhan-
 Derdini anlıyorum, Mete, ama elimden
 Ne gelir benim sanki? Ne yapabilirim ben?
 Mete, sevgili yaklaş bana bir parça daha..

Yüzün benziyor taştan yapılmış bir tanrıya.
Ne kadar sevdiğimi seni bir kalbim bilir...

Mete-

Elin ne kadar ılık ..

Beyhan-

Aramızda yakıcı, sonsuz çöller olacak,
Yüzüm senden uzakta acılarla solacak..
Şimdiden hissediyor içim aynı elemi..
Mehtaplı gecelerde aya bakarsın, emi?
Aram gözlerini aynı solgun yüzünde,
Bir hafiflik duyarım gönlümdeki hüzünde
Değince gözlerimiz birbirine daima.. (s.18- 19)

Beyhan, Mete'yi daha çocukken rüyasında görmüştür, bunu da bir gün Mete'ye açıklar:

“Bilsen, ne tatlı sesin!
Sen küçükken rüyamda gördüğüm şehzadesin.
Seni dinlerken içim kurtuluyor yanmaktan,
Bu en güzel rüyadan korkuyor uyanmaktan.” (s.21)

Mete ile Beyhan'ın aşklarının ne kadar güçlü olduğu zamanla iyice ortaya çıkar. Mete, Beyhan'a beraber savaşa gitmeyi teklif ettiğinde Beyhan hiç düşünmeden bu teklifi kabul eder:

“Mete-

Gel benimle beraber.

Beyhan- Seninle mi? Nereye?

Mete- Sorma, hiç sormadan gel, talihi denemeye!

Beyhan- Seninle cehenneme giderim hiç sormadan.” (s.33- 34)

Türklerin Üstünlükleri

Attila, Türklerin üstünlükleri teminin işlendiği eserlerden biridir. Eserde Hunların Bizanslılardan daha güçlü ve üstün olmaları anlatılır.

Piyetin birinci perdesinde Bizans hey'etinden gelen askerler ve Roma sefirlerinin Hunlardan korktuklarını belirten düşünceleri vardır:

“Romulus-	Beklemek değil hayır; Ne görsek şaşırtıyor. Ne görsek korkutuyor; Her Hun bir parça bizim aklımızı yutuyor...
Priskus -	Neyimiz varsa: gurur, temkin diye, yarabbi, Bu fare derililer yiyorlar peynir gibi...
Romanus -	Yüzünde donakalır, maskeleyişir gülüşün; Sizin sarayı düşün, bizim sarayı düşün: Onlardaki asalet, onlardaki ihtişam İşte şu kulübeye eğiliyor bu akşam!
Promutus-	O mermerler korkudan taş kesilmiş bir beden; Allahları çıkacak şu tahta kulübeden!
Maksiminus-	Atilla'nın kılıcı dayandı mı etine? Amma erken başladın Roma belâgatine...”(s.4)

“Atatürk, kendine bir “kişizadelik” atfetme isteyenlere karşı, Attila'nın bir sözünü tekrar etmekten hoşlanırdı. Attila, Roma kapılarına dayandığı vakit sırmalı elbiseler ve altın yaldızlı kasletlerle kendisini karşılamaya gelen Ramalı prenslere “gerçi ben sizler gibi yüksek asâlet unvanları taşımıyorum ama asil bir milletten olduğumu biliyorum” demişti.⁵⁴

Roma sefirlerinden Romanus adlı kişi, Hunların Bizanslılardan ne kadar güçlü olduklarını şu sözleriyle belirtir:

“Hatırlardadır 426 senesi:
-Rabbim benzetmesin ya o günlere yarını -
Hunlar yıkacaklardı Bizansın surlarını...

⁵⁴ Hikmet Tanyu, (1981): “Atatürk'ün Soy, Asil Millet”, **Atatürk ve Türk Milliyetçiliği**, Ankara, Töre Devlet Yayınevi, s.144

O kemik oklar işler belki et gibi taşa!
 Trakya onlarındı daha dün baştan başa...
 Başlarının başına yıldırım düşmeseydi
 Bizansı bizans görmek şimdi muhal bir şeydi!
 Muhasaraya devam ettiler Ya yinede;"(s.6-7)

Türklerin üstünlükleri Atatürk'ün yazdırmış olduğu tarih kitaplarında da sıklıkla anlatılır:

“Beşer tarihinde, Türkler kadar çok ve büyük devletler kuran bir ırk gelmemiştir. Tarihçe malûm ilk medeni devletten beri (Sumer Devleti, M. E. 4000) Asyada ve Avrupada tesis edilen beyliklerin (prensliklerin), hanlıkların (kırallıkların), hakanlıkların (imparatorlukların) çoğunu Türkler kurdu. Bir Türk devleti tarihe karıştı mı, derhal başka bir veya birkaç Türk devleti hayat sahnesine çıkar.

Büyük Harp sonunda (1918), Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp parçalanırken, Türk kudreti yeni bir devlet daha meydana getirdi. Bu yeni devlet, tam muasır bir tarzda kurulan”*Türkiye Cumhuriyeti*”dir”⁵⁵

Roma sefirleri ve Bizans heyetinden diğer kişilerde Romanus’un Hunlar ve Attila hakkında düşündüklerine katılırlar:

“Vigil- (kulağına) Sinekleşir kartallar, Atilla’nın ağında...
 Constantinus- Baksana yetmiş şehir dindirmedi hıncımı!
 Romanus- Taşıyor çünkü ilâh Aresin kılıcını!
 Romulus- Hunlardaki aklanın demir tohumlarından
 Yine yalnız o coşkun, kızıl kanla sulanan
 Bir toprakta ot gibi biten bir kılınçtır o!
 Birden durup dururken, fişkırın bir hınctır o!
 Bir çoban, söktü onu kana girerken yine;
 Atilla, kılıncı akladı bileğine!”(s.9)

Avrupalıların tarihte Türkleri aşağıladıklarına da bir delil de Roma Kraliçesi Karakan’ın şu sözlerinde vardır:

⁵⁵ **Tarih IV (1934): Türkiye Cumhuriyeti**, İstanbul, Devlet Matbaası s. 4

“Tanrının kırbağı!
 Ne var can acıtırsa o can alırcasına:
 Keyfin arabasından keyfin arabasına
 Kralların koştığı hükmettiği bir hayvan:
 Ve sizce adı hâlâ medeniyet ve irfan...
 Sefahat, Saltanat, din... Onu emen bir kene!
 Damarlarındaki kan durmuş uyuşmuş yine!
 Yumuşak etlerinde saklıyor şırak şırak;
 Belki bu hasta beygir biraz kımıldanacak!...
 Kalma bu ferasetin hikmetin yabancısı:
 O, Tanrının kırbağı: O, Allahın kamçısı;”(s.11-12)

“Tarih tezinde de Batılı ülkelerin, Türkleri aşağılamalarından bahsedilir. Batı dünyası, Türk milleti ve vatanını hedef alan iftiralar yöneltmişlerdir. Bu iddialarını şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- Türklerin sarı ırktan oldukları, dolayısıyla Avrupalılara göre ikinci sınıf insan sayılmaları gerektiği,
- 2- Türklerin medeni kabiliyetten mahrum oldukları, dolayısıyla medeniyet düşmanı oldukları,
- 3- Türklerin yaşadıkları toprakların kendilerine ait olmadığı iddialarıdır.”⁵⁶

Piyesin sonunda Papa, acınacak bir halde Hunların Hakanı Atilla ve Türklerden af diler:

“Hunlardan... Attiladan...Türklerden... af istiyor” (Hıçkırarak bir sesle, dua eder gibi ve tek tek söyleyerek)

“Atilla!... Senden gufran, istiyoruz. Atilla!
 Bütün İtalya... Roma... Senato... İmparator...!
 Razıyız: yüzümüze tarih vursa bu affi!
 Ayrıdır Roma bir gün unutursa bu affi!”(s.30)

⁵⁶ Ramazan Tosun, (2002): “Atatürk’ün Türk Tarih Tezi”, s. 232-234

Attila, Türklerin üstünlükleri teminin işlendiği bir destandır. Birinci perdede Coşkun arkadaşı Tungar’la konuşurken, Edek isimindeki bir kişi sürekli olarak Romalıları över ve Romalıların üstünlüklerinden bahseder:

“Roma bütün bir cihanın rakipsiz bir hâkimi.
Onunla aramızın bozulması iyi mi?
Hem bu bizim için bir zengin hazineydi de;
Bir büyük geliri de kaybettik neticede .”(s.21)

Edek’in bu sözlerini duyan Coşkun çok sinirlenir ve biraz da alaycı bir şekilde onlara Hunların üstünlüklerini anlatır:

“Eğer senin korktuğun sade buysa gülerim,
Edek’te akıl kadar yürekte yokmuş derim.
Attila Romadaki Hunları geri çekti, doğru,
Hayatiğ bir mesele bu ulusal kıstamdı bu.
Eski Hanlar onları koyun gibi satmışlar
Sınırların dışından Romalara atmışlar.
Yabancı gayelere dökerken Hun kanını,
Askersiz bırakmışlar burada öz vatani.
Değişmişler onları Roma altınlarına.
Sonra da kılıçları koymuşlar kınlarına.
Bu ulus’a vatana en büyük ihanettir.
Bu bir ırkı mahveder, öldürür, yer, bitirir.
Roma başına yengi çelengi koyan Hunlar
Tutsak imişler gibi bu amaçta ölsünler.
Sonra bütün acunu Roma etsin istilâ?
Sen söyle nasıl göz yumardı Atilla?
Ve olunca hükümdar, oradaki orduyu
Hemen çekti yurduna.”(s.21)

Coşkun daha sonra sözlerine şöyle devam eder:

“Ve bu Attila’nın Roma’ya karşı parlak bir
Utkusudur; bizim de ünümüzü gösterir.
Her Hün’e inanç iken bağrında yanan hıncı,
Romanın varlığını yaşatamaz kılınıcı.

Yabancı bir uğurda bir Hün kanı akamaz.
Roma meşalesini Türk ateşi yakamaz!”(s.22)

“Tarih tezinde de Türklerin Batılı milletlerden üstün olmalarından bahsedilir. Atatürk’ün, Tarih teziyle ispatlamaya çalıştığı bir fikir de “Anadolu’nun çeşitli yerlerinde başlattığı arkeolojik kazılarla, Türklerin bu ülkeye Selçuklulardan çok önce gelerek devlet kurduklarını ortaya çıkarmaktı.”

“Diğer taraftan Türk tarihinin çok eski olduğu üzerinde durularak İslâmiyet’ten önceki Türk tarihi çalışmalarına hız verilmiştir. 1. Türk Tarih Kongresinde tartışılan Türklerin Orta Asya’dan tarihin çok eski devirlerinden itibaren dünyanın her tarafına yayıldıkları tezi , Türklerin tarih ve medeniyetinde oynadıkları rolleri ortaya çıkarmayı hedefliyordu. Böylece Türklerin sarı ırka değil beyaz ırka oldukları , ikinci sınıf insan olmadıkları ispat edilmiş olacaktı.”⁵⁷

Diğer taraftan Hunlar’ın hakanı Attila yurdunda birlik ağı kurmaya çalışmaktadır. Coşkun bu haberi Edek’e söyler:

“Yurd işinde aranmaz güçlük, zahmet, ıstırab.
Terk ederek burada rahatlı otağını
Attila adım adım gezdi her bucağını
Yurdun. Ulus, Hakanı, o, Ulusu tanıyor.
Sınır doğuda ana yurda dek uzanıyor,
Her sınır ötesinde gözü kanlı düşman var,
Attila her yıl gezerek böyle diyar diyar,
Geniş yurda örüyor birlik ağı.”(s.26)

Eserin ikinci tablosunda olaylar Roma sarayı’nda geçer. Romalılar Hunların üstünlüğünü kabul etmiş gibidirler. Aetyüs, Kral’la konuşurken Hunların gücünü ifade eder:

“Barış.. Bu mümkün olsa? Bizans önünde bu gün
Coşan akıncıları yarın burada görürsün.
Bu gün doğu Roma’yı korkutup sıkıştıran,

⁵⁷ Hakkı Dursun Yıldız, “Atatürk ve Türk Tarihi” s.736-737

Önünde karalarla, çıkan insanı kıran
 Bu coşkun bir denize benzeyen kuvvetleri,
 Birden durdurabilir dünyanın hangi eri?
 Önümüzde bir engin...”(s.49-50)

Romalılar Hunların üstünlüğünü kabul ederler, ancak yine de pes etmezler. Attila’ya bir mektup göndermeyi düşünürler. Bu mektupta bir Roma kızının Attila’yı sevdiği yazılıdır. Fakat Attila, kızın kendisini sevmesiyle pek ilgilenmez. Romalıların kendisine suikast hazırlamış olabileceğini düşünür. Bu yüzden mektuba çok sinirlenir ve Romalılara savaş açmaya karar verir:

“- Bu Kral, Tanrının bir kutlu oğludur güya?
 Sıyrılan bir hançerin önünde boyun bükmek,
 Ve sonra da arkadan ihanet yolu gütmek...
 Bu alçak ihanetin bana verdiği hıncı,
 Silecektir erkekçe sıyrılan Türk kılıncı.
 Gayemin ilk adımı bu günü bekliyordu,
 Bir küçük işaretle ilerleyecek ordu.
 Roma saraylarından bakmak için güneşe,
 Bu pis harabeleri vermek için ateşe,
 İstenen bu suikast kâfi bir kıvılcımdır.
 Roma kapılarının açacak kılıcımdır.
 Gayemin ilk adımı şimdi atılmak üzere.”(s.75)

Çoban, Türklerin üstünlüklerinin anlatıldığı eserlerden biridir. Türklerin üstün ve güçlü bir millet olmaları eserde sık sık vurgulanır. “Tarih” adındaki bir şahıs bir çocuğa piyes boyunca Türk Tarihi’ni anlatır:

“İşte haykırıyorum: daha büyük Türk benden;
 Türkü gördüm ilk önce dünyaya gelince ben
 Tarih anlatır çocuk hayran, hayran dolaşır.
 Kaç millet tanıırım ki: gaybedince savaşı
 Bir çürük yemiş gibi göksüne düştü başı
 Bir tek alın tanıdım toprağa eğilmeyen.
 Sürünmek istemiyen, kölelik ne bilmeyen
 O, büyük milletin ak anlıdır yavrucak!

Dünya devrilse bile o öyle dik duracak...
 Geçmiş onundur bütün, onun bütün gelecek
 Her kopan fırtınanın odur içinde şimşek!..
 Türkün güneşler ile dünya ufku ağardı;
 Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardı?"(s.5)

Tarih Tezi'nin yazılmasının en büyük gayesi de, Türklere mazileri itibarı ile ne kadar güçlü ve köklü bir millet olduklarını hatırlatmaktır.⁵⁸

Tarih, çocuğa Türklerin üstünlükleri anlatırken onların geçmişlerinden, taa ki Göktürkler zamanındaki Orhun abidelerinden de haber verir:

“Dinle, belki tanırsın bu çobanın sesini
 Hatırladın mı yavrum orhun kitabesini:
 Gökler çökmezse eğer
 Yarılıp batmazsa yer
 Türk elini hangi er
 Hangi kuvvet mahveder.”(s.26)

Tarih Teziyle doğrudan ilgili bir fikir “Bey” adlı bir şahısın konuşmalarında geçer. Tarih Tezine göre Batılı ülkeler ve Hıristiyan dünyası, Türkleri medeniyet bilmemekle ve görgüsüzlükle suçlarlar. Oysa ki sanılanın tam aksine, bütün dünya, medeniyeti Türklerden öğrenmiştir.⁵⁹

“Arkadaşlar
 O gün pınarlara hayvan gibi eğilen başlar
 Şimdi bir dev gibi kan içmeyi biliyor
 Daha şur da kaç yüz sene var
 Onlar,
 İçip yemeyi
 Tanrı demeyi
 Bile bizden öğrendiler
 Eğer,
 Görmeselerdi bizden
 Yuva kurmayı bilen

⁵⁸ Ramazan Tosun, “ Atatürk’ün Türk Tarih Tezi”, s.231-234

⁵⁹ Özkan İzgi, “Atatürk’ün ‘Tarih İlmi’, Hakkındaki Düşünceleri”, s.260

Bir tek kişileri olmazdı
 Ey dünya eyi bil
 Onların alnının yazısını
 Kaza ve kader değil
 Türk yazdı!..”(s.30)

Türkler “sözünde durma, verdikleri sözleri yerine getirme” konularında da üstün özelliklere sahiptirler. Bunu bir Bey konuşmasında dile getirir:

“Sade söz vermesi de Türkün yemin sayılır!
 Türkün sözünde durmak, en büyük hassasıdır...
 Yenilsek savaştan bizler de vaz geçeriz
 Sözümüzde durmağa birlikte ant içeriz!..”(s. 56)

Türk ırkı, gerçekten büyük bir millet olduğunu tarihin en büyük cereyanlarını yaratmakla ispatlamıştır:

“İrk mefhum ve tarifi bugüne kadar birçok münakaşalara ve birbirine zıt mütalealara mevzu olmuştur. Bazı müellifler ırkları dillere veyahut renklere göre tasnif etmişlerdir. Halbuki muhtelif ırkların tesalübünden hasıl olan bazı kanimlerin müşterek dilleri olduğu gibi aynı ırka mensup olan bazı kavimler de başka başka dillerle konuşmaktadırlar.

Renk vasfına gelince bu da zamanla ve muhit değiştikçe ehemmiyetini kaybeder.

Avrupa âlimlerinin beşeriyet ve beşer ırkları hakkında verdikleri malûmat hep kendi noktai nazarlarındandır. Bunlar, çok defa ırkları, takip ettikleri gayelere nazaran tasnif ediyorlar. Filhakika, bugünkü Avrupanın büyük millet kütleleri doğrudan doğruya bir ırka mensup olmadıkları gibi, bu cemiyetlerin ekserisinden bariz vasıflarını muhafaza etmiş hâkim bir ırk ta mevcut değildir. Bu milletler muhtelif ırkların muhtelif nispetteki tesalüplerinden husule gelmiş yeni birer heyettirler.

Umumi olarak denilebilir ki inkişaf ve itilâ ile beşeriyetin mukadderatına hâkim olan *dimağ* dır. Dimağdan murat, onun uzvi mahiyeti değil, her nevi

tecellileridir. Dimağ üzerinde coğrafi muhadin, bu coğrafi muhutteki ictimai şartların ve irsi vasıfların hiç şüphesiz büyük bir ehemmiyetli tesirleri vardır.

Tarihin en büyük cereyanlarını yaratmış olan Türk ırkı benliğini en çok muhafaza etmiş bir ırktır. Tarihten evvel ve tarihi devirlerde bu ırkta işgal ettiği vasımıntıkaldaki ve yurtlarının hudutlarındaki komşu ırklarla tesalüp etmiştir. Bu tesalüplerin ekserisinde Türk ırkının bariz ve uzvi vasıfları hakim kaldığından bu karışmalar Türk ırkına kendi husisiyetini kaybettirmemiştir. Ancak uzun devirlerde ve büyük ekseriyetler içinde ihtilatlara maruz kalanları temessül edip isimlerini ve dillerini muhafaza edememişlerdir.

Dimağın en kıymetli mahsulü olan dil bilhassa Türk ırkının büyük ekseriyetinde tarihi devirlerin husule getirdiği tekamül sinsilesi içinde daima anahatlarını muhafaza etmiştir. Tarihten evvelki zamanlarda ve tarihi devirlerde ayrı ayrı cemiyetler, medeniyetler, devletler vücuda getirmiş olan bu büyük ırk mensupları, kuvvetli dimavlarının muhtelif muhitlerde yarattığı müşterek dil ve haslarla ve irsi vasıflar ile uzun veya kısa müddetler zarfında birbirinden daima müteessir olmuşlardır.

Görürüz ki tarihte daima göze çarpar bir birlik arz eden Türk ırkı daima hâkim kalan bariz uzvi vasıflar ile dimağın en kuvvetli mahsulü olan müşterek diller ile ve bu dilde nakledilmiş olan harslar ile tarihi müşterek hatıralar ile aynı zamanda bugünkü millet tarihine de en uygun büyük bir cemiyettir.

Bütün tarihte böyle büyük bir ırkı, bir millet halinde görmek bilhassa zamanımızdaki insan heyetlerinin pek çoğuna nasip olmayan büyük bir kuvvet ve büyük bir şereftir.”⁶⁰

İkinci perdede Çoban kızı, bir Bey kızı rolüne bürünür. Çoban savaşa gidince Bey kızı da onun nerede olduğunu merak eder. “Tarih” adındaki şahıs bu piyesi çocuğa anlatırken, Bey kızı’nın davranışları çocuğun dikkatini çeker. Bey

⁶⁰ Tarih 1, Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar, s.19-20

kızı'nın çobanın başka bir sevdiği olduğunu bilip bilmediğini merak eder. Bu sırada yine Türklerin bazı özelliklerinden bahsedilir:

“Nerden bilsin a yavrum? Öyle bir şey ki: Gönül ne akıl, mantık bilir; ne itilâ, ne de zül!

Kalp serserî bir kuştur; Tuzak arar düşecek!..

Ancak bir şuur alır, Türk göğsüne girerek:

Türk göğsünde; o, önce meftunu ulviyetin!

Türk elinde gün olur kalbi bütün milletin

İstiklâlî yapana, istikbali kurana

Çarpar hep sevgilerle... bütün millet bir ana gibi basar bağrına en büyük evlâdın!...”(s. 66)

Hürriyet ve İstiklâl Fikri

Mete, hürriyet ve istiklâl fikrinin işlendiği eserlerden biridir. Türkler her zaman bağımsızlıklarına çok değer vermiş bir millettir. Tarihte bunun sayısız örnekleri vardır. Pek çok Türk genci esir yaşamaktansa ölmeyi tercih etmiştir.

Hunlar zamanında Mete, babası Teoman tarafından Yueçiler'e rehin olarak verilmiştir. Amaç, iki ülke arasındaki barışı sağlamaktır. Mete, karısının sarayında rehin olmaktan dolayı rahatsızdır. Bunu şöyle ifade eder:

“Çünkü alışkın değil bir Türk esir olmaya
At üstünde büyüyen çünkü yürüyemez yaya...
Kalbimi doyurmuyor gördüğüm bu ihtişam,
Sıkıyor mezar gibi beni gitgide odam...”(s.18)

Eserde daha sonra da Mete'nin yaveri Oktar, esir olmanın üzüntüsünden bahseder:

“Madem ki, büyük Hakan, bana o hakkı verdin,
Anlatayım milleti kemiren gizli derdin
Nereden geldiğini... Türk hiç baş eğmemiştir,
Ve hiçbir el mukaddes gurura değmemiştir...”(s.48-49)

Atatürk'ün yazdırtmış olduğu tarih kitaplarında da Türklerin istiklâl ve hürriyetlerine ne kadar önem verdiği anlatılır:

“Bu vaziyet karşısında, bir tek karar vardı; o da milli hakimiyete müstenit, bilâkaydüşart müstakil yeni bir Türk Devleti kurmak!”

Türk milletini temsil eden Mustafa Kemal, bu kararını şu muhakemeye istinat ettiriyordu:

“Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas, tam istiklâle malikiyetle ancak temin olunabilir. Nekadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet, mütemeddin beşeriyet muvacehesinde uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye liyakat kazanamaz. Ecnebi bir devletin himaye ve sahabetini kabul etmek, insanlık evsafından mahrumiyeti, aciz ve meskeneti itiraftan başka bir şey değildir. Filhakika bu derekeye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir ecnebi efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.”⁶¹

Çoban, hürriyet ve istiklâl fikrinin işlendiği eserlerden bir diğeridir. Tarih adlı şahıs, Türkleri anlatırken Türklerin gücü, hürriyet ve istiklâl tutkusundan bahseder:

“İşte haykıyorum: daha büyük Türk benden;
 Türkü gördüm ilk önce dünyaya gelince ben!
 Tarih anlatır çocuk hayran,
 hayan dolaşır
 Kaç millet tanırım ki: gaybedince savaşı
 Bir çürük yemiş gibi göksüne düştü başı
 Bir tek alın tanıdım toprağa eğilmiyen.
 Sürünmek istemiyen, kölelik ne bilmiyen
 O, büyük milletinin ak anlıdır yavrucak!
 Dünya devrilse bile o öyle dik duracak..
 Geçmiş onundur bütün, onun bütün gelecek
 Her kopan fırtınanın odur içinde şimşek!..

⁶¹ Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, s.15

Türkün güneşleriyle dünya ufku ağardı;
Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardı?(s.5)

Çoban'la Çoban Kızı'nın kendi hallerinde konuşmalarını duyan Birinci, İkinci ve Üçüncü İhtiyar adlarındaki kişiler Çoban'ın vatan konusunda duyarsız olmasına sinirlenirler. Düşmanların vatana akın yapmalarından dolayı endişelidirler.

“ İkinci İhtiyar
Kararsız
Daha ne olsun düşmanlar yaptı akın
Üçüncü İhtiyar
Bedbin
Ah her şey bitti evlat esir olmamız yakın.”(s.18)

Atatürk, hürriyet ve bağımsızlığa son derece değer veren bir liderdi. “Hürriyet ve bağımsızlık benim karakterimdir .” sözleriyle de bu düşüncesini çok iyi bir şekilde ifade eder.

Birinci ihtiyarın esareti red konusundaki fikirleri daha sonra da ortaya çıkar:
“Anladım ki: Türk ili yabancının olamaz.” (s.20)

Attila, adlı eserde de hürriyet ve istiklâl fikrine yer verilir. Attila'nın Papa ve Roma halkına hitaben söylediği sözler, Türklerin bağımsızlıklarına ne kadar bağlı bir millet olduklarını gösterir:

...
“Avrupa, bir gün, yine, önünde eğilecek;
Türkün yurdu elinden alınmazmış, bilerek
Böyle bir lüzum kalmadan kıt'ayı kaplamaya
Baş eğecekse bir gün Avrupanız Asyaya
Bu yine bir Türk için, Türkler için olacak!
İstilâ hırsı değil; istiklâl din olacak...”(s.31)

Attila (M.Kemal Ergenekon) hürriyet ve istiklâl fikrinin işlendiği bir başka eserdir. Muhafızların atlılarla sohbetleri Türklerin hürriyet ve istiklâl aşklarını gösterir:

“ Muhafız I
 - Ne kadardır sayınız?
 Atlı
 - Gökte yıldızlar kadar.
 Muhafız I
 - Ülkünüz nedir?
 Atlı
 - Zafer ve mazluma adalet!
 Muhafız I
 - En yüksek servetiniz?
 Atlı
 - Ebediyyen hürriyet” (s.13)

Türk Cihan Hâkimiyeti İdeali

Attila, adlı eser Türk cihan hâkimiyeti ideali teminin işlendiği bir eserdir. Attila'nın dairesine giden iki Hun generali Attila hakkında konuşurlarken, Hunların ve Attila'nın cihana olan hâkimiyetlerinden bahsederler:

“Birinci
 Avrupa, bir avuç yer; bizim olacak cihan..
 Onun ayak altına bir halı işte İran!
 Kaynıyor bir semaver gibi hep için için
 Attilayı bağırma bassam diye, işte, Çin!
 Hindde ıtır sürünmüş bekler kadın hali var..
 Bir kere kükremesin, biraz duyan her diyar
 Onu arzulamakta dişi aslanlar gibi!
 Pervane bile bile ateşe yanar gibi..
 Kütlenin aklı ancak kavrayor değerini!..” (s.10)

...
 “Birinci
 Ondan korkmak ve onu sevmek: İşte varlığın
 Budur bu gün dünyada biricik alâmeti!
 Erkekce cihangirdir Attilanın devleti:
 Ne dişi zekâ işi, ne vicdansız simsarlık!
 Erkekce cihangirlik, Türkün olan bu varlık! (s.10)

“M.S. 437 de, Attila, Hun İmparatoru oldu. Bütün Germanyâ, Hun İmparatorluğunun hakimiyeti altında idi. Emri altında yalnız Hunları değil *Ostrogotlar, Herüller, Gebitler* gibi bütün seferlerinde kendisini takip eden diğer bütün Germen kavimlerini, etrafında toplamasını bildi. Payitahtı Macaristanda bugünkü Takai şehri yakınında bulunuyordu. Attila'nın yaptığı seferler asla yağma ve tahrip hevesile değildi. Attila'da, o devre mahsus canlı bir fatih arzusu hâkimdir.”⁶²

Attila (M.Kemal Ergenekon) Türk cihan hâkimiyeti ideali teminin işlendiği bir eserdir.

Muhafızlar, Attila'nın atlılarına nereden geldiklerini sorduklarında verilen cevap Türklerin cihana hâkimiyetlerini gösterir:

“ Muhafız I
- Nereden geliyorsun bu canlı tufan?
Atlı
Asyadan?
Muhafız I
- Vatanınız neresi?
Atlı
- Dünya!” (s.10)

Oğuz Destâni, adlı eser Türk cihan hâkimiyeti ideali teminin işlendiği bir eserdir.

Oğuz'un şu sözleri Türklerin dünyadaki hâkimiyetini kanıtlar niteliktedir:

“Yurda uğur getiren “6” oğlum olacak,
Dünya Türkün oluyor, türk soyuyla dolacak.” (s.14)

Osman Turan, **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi** adlı kitabında ilk cihân hâkimiyetinin Oğuz Kağan tarafından kurulduğunu belirtir:

“Eski Türklerin veya Oğuzların tarihî fetihlerini destâni bir şekilde anlatan **Oğuz-nâme**'ye göre ilk cihân hakimiyeti Oğuz Kağan tarafından kurulmuştur. Türklerin ilk fatih atası, bütün milli nîzam ve müesseselerin kurucusu

⁶² **Tarih I**, (1932): “Attilâ ve Hun Türkleri”, **Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar**, s.341

sayılan Oğuz Kağan semavî bir menşeden gelmiş ve harikulade vasıflara sahip olarak doğmuştur.”⁶³

Eserin sonunda Oğuz Han, yurdunu oğullarına paylaştırırken, Türklerin cihana hâkim olmalarını istediğini belirtir:

“...
Gün, Ay, Yıldızı göstererek:
Üçü doğu ilini baştan başa kuşatsın,
Gök, Dağ, Denizi göstererek:
Bu üçü de batıya özlü bir temel atsin.
İki koldan açılıp durmadan yürüsünler,
Yer yüzüne yayılsın, dünyayı bürüsünler...” (s.26)

Vatan Sevgisi

Türkler, her zaman vatanlarına çok önem vermişlerdir. Vatan, onlar için daima herşeyden önce gelmiştir. Türkler vatanları uğruna, gerektiği her zaman gözlerini kıpmadan ölmeyi bilmişlerdir. Batıya göç eden Türkler 26 Ağustos 1071’de Malazgirt Zaferi’ni kazanıp Anadolu’yu kendilerine yeni vatan edinmişlerdir.

Mete, Vatan sevgisi teminin işlendiği bir eserdir. Hunların Hakanı Mete, yurt uğruna atını ve karısını fedâ edebilmiştir. Mete’nin yaveri Oktar bir gün bunu konuşmalarında belirtir:

“Hayrete düşürüyor halkı Mete’nin hali.
Askerler anlamıyor, anlamıyor ahali
Koca bir Hakan nasıl en güçlü gününde
Bir Moğol devletinin boyun eğer önünde.
Ondan istedikleri en kutsal şeylerdi,
Ve Hakan tereddütsüz ne istedilerse verdi.
Atı, beyaz atı ki eşsizdi yer yüzünde.

⁶³ Osman Turan, (2003): “Destan ve Efsanelere Göre”, **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, Ötüken Yayıncılık, İstanbul, 14.basım, s.95

O sevimli hayvan ki güneş güler yüzünde
 İstemek ne cür'etti, kıymadan verdi nasıl?
 Bu da bir şey değildi, asıl öteki, asıl
 O küstahça hakaret neden cezasız kaldı?
 Sanki gerçek değil de bu sanki bir masaldı.
 Bir Hakan karısını nasıl verirdi rehin?" (s.44)

Mete, yurt uğruna babasına bile karşı gelebileceğini düşünür. Bu fikrini yaveri Tuğrul'la olan konuşmalarında açıkça ortaya koyar, ülkesini kurtarmak için and içer:

METE

"Babama karşı gelmek gerek, demek ki, Tuğrul!
 Kendi öz babasıyla nasıl çarpışır oğul?
 Nankörlük olmaz mı bu?

TUĞRUL

Yurt üstündür babadan.
 Bir görev başına seni bekliyor Vatan.
 Za'fiyle Türk elini tehlikeye düşüren
 Baban olsa da gene karşı koymak vazifen
 Milyonlarca insanı düşün bir kere .. sonra
 Bir baba veya kardeş gelir mi hiç hatıra?

METE

Coşan bir sel gibisin yurt olunca anılan!
 Gebersin içerimde merhamet denen yılan
 Ülkemi kurtarmaya ant içiyorum." (s.31)

Mete bir başka konuşmasında vatan uğruna çeşitli fedakârlıkların yapılması gerektiğini belirtir:

"...

Ama vatan uğruna canına acımıyan
 Küçük bir fedakârlık yapamaz mı gururdan?
 Bunu istiyor bizden geleceği vatanın..." (s.49)

Yine aynı konuşmanın devamında Mete, vatan uğruna karısından ve atından vazgeçebildiğini söyler. Ama vatandan asla vazgeçemez:

“ ...
 Ne verdimse kalbimden alarak öyle verdim.
 Savaşmayı, şüphesiz, ben de tercih ederdim
 Atımı ve karımı vermektense düşmana.
 Bir de siz acıları, bir de siz sorun bana.” (s.49)

Bir gün Siyenpi hükümdarının elçisinin, Mete'den küçük ve maddî değeri az bir toprak parçasını istemesi Mete'yi kızdırır. Vatanın böyle bir parçasının bile ne kadar değerli olduğunu anlatır:

“ ELÇİ
 Söylemek istediğim yalnız bu değildi pek,
 Bu değersiz toprağı Hükümdara vererek
 Ona büyük bir lûtuftan yapmış olacaktınız.
 ...

METE
 Söyle ey rezil adam, sözünü bitirdin mi?
 Demek kâfi gelmedi, Efendine, verdiğim..
 Kalbimi bir şal gibi ayağına serdiğim..
 Nesi varsa yiyerek bitirince etimin...
 Şimdi de göz dikiyor malına milletimin...
 Yerine gelmiyecek arzusu bu seferlik...” (s.59)

Atatürk'ün yazdırtmış olduğu ders kitaplarında Mete hakkında şu bilgiler vardır:

“Bu müttehidinin en meşhur reisi *Teoman* namındaki imparatorun oğlu *Mete* dir. (M.E. 209-174).

Tanrıkut Mete, şarkta *Siyen-pi* leri Türk yurtlarından Kingan dağları şarkına çekilmeğe mecbur etti: imparatorluk bayrağı altına girmek istemiyen *Yueçiler* ide Kansudan garba doğru muhacerete icbar etti.

Mete, İli nehri boylarındaki *Vusun* krallığını da mağlûp ederek imparatorluğuna ilhak etti. Bundan başka Yarkent, Hotan, Kuça, Karaşar, Turfan ve Kâşgar gibi Türk şehirleri de Hun hakimiyetini tanıdılar.

Metenin bu şanlı zaferleri neticesinde Kingan dağlarından İtil ırmağına kadar uzanan geniş sahadaki bütün Türkler bir bayrak altında toplandılar. 26 kadar kırallık imparatorluğa iltihak eyledi.”⁶⁴

Mete, vatanın ne kadar değerli olduğu konusundaki sözlerini de şöyle tamamlar: “İçim rahat, şimdi kan akmyacak boş yere ... Bugün bir parça toprak, bütün bir yurt yarına,” (s.60)

Çoban, Vatan sevgisi konusunun işlendiği bir eserdir. Vatanımıza duyulan sevgi bu eserde yoğun bir şekilde işlenir.

Çoban, Üçüncü ihtiyarın yurt hakkındaki kötü sözlerine tahammül edemez ve vatan sevgisini dile getiren şu sözleri söyler: “Yurt aşkı bükük belden diri genç yaratıyor!” (s.24)

Bey ile bey kızı sohbetlerinde vatan sevgilerini dile getirirler:

“ Bey
Ne kuvvet, ne gönül, ne hatır
Türkü yerinden kim oynatr
Bey kızı
Cevap verin bu sese!
hep bir ağızdan ihtiyarlar
Kimse
Birinci ihtiyar
Kimse göz dikemez Türkün yerine!..” (s.28)

⁶⁴ **Tarih 2**, (1931): “Mete”, **Orta Zamanlar**, İstanbul, Devlet Matbaası, s.64

Bir gün yurt için bir karar vermek söz konusu olduğunda halk da dahil olmak üzere herkes, vatanını korumak için gerekirse savaşılmaya hazır olduklarını belirtir:

“ Birinci ihtiyar
 Sonra düşmanlar dolsun bu emsalsiz ülkeye!
 Buna karar verince ben istemem yaşamak;
 Yurdumu kurban vermek son çilem mi olacak?
 Üçüncü ihtiyar
 İstiklâl elimizde!
 Birinci ihtiyar
 Fakat vatan geride!
 İkinci ihtiyar
 Tanrı! görecekmiydik bu kara günleri de
 Bey
 Yalnız ağlamak için kalmadın sen geride!
 Ben döğüşe hazırım siz kararı verinde

Birinci ihtiyar
 Herkes döğüş istiyor!
 Çoban
 Herkes döğüş istiyor.
 Üçüncü ihtiyar
 Bu sizin düşünceniz! bakalım halk ne diyor?
 Halk
 Döğüşmek istiyoruz!” (s.45)

İkinci perdede bir grup kız dua eder ve makamla okuma yaparlar. Bu dualarda yurt sevgisi göze çarpar:

“Ufkun nabzı deşildi
 Yurda mezar eşildi
 Gelseler anlatsalar
 Ne yolda güreşildi
 Tanrı eğil bize bak
 Bizi al yurdu bırak...
 Ufuk bir tas, ışık kan
 İç tanrı! Yok mu kanman?

Sallandı düştü güneş
 Sanki son kızıl kalkan
 Tanrı eğil bize bak
 Bizi al yurdu bırak...” (s. 61)

Bey kızı ile arkadaşı konuşurlarken, Bey kızı Çoban hakkında endişeli olduğunu belirtir. Çoban, savaşa gitmiştir ve Bey kızı da ondan haber alamamıştır. Bir de “çoban savaşı kazanamazsa başına neler gelebilecektir.” diye düşünmektedir:

“Çoban kazanamazsa ... düşündün mü... ne demek?..
 Bunu eyce anla ki:kazanmayan ölecek
 Bu yiğiti kaybetmek ... yurt için bu ne demek?
 Eğer çoban ölürse...
 Bitkin ve hıçkırıklı bir sesle ilâve eder
 Kardeşinde ölecek!...” (s.62)

Tarih Tezinin yazılma amaçlarından biri de millete ve bundan sonraki nesillere yurt sevgisini aşılaktır:

“Atatürk, yeni kurduğu devletinde bir Türklük şuuru yaratılırken Osmanlı devleti'nin benimsediği “ümme” fikri yerine “millet” olmanın çok önemli bir faktör olduğunu biliyordu. Çünkü uygarlık, demokrasi, bilim ve teknoloji alanlarında büyük atılımlar yapan ve ilk “millet” olma aşamasına erişen Avrupa topluluklarından Fransa ve İngiltere gibi çağdaşlaşmaya ayak uydurabilmek için “millet” olma aşamasına gelmesinin şart olduğunu görüyordu. Çünkü “millet” olma yolundaki mesafe ile çağdaşlık alanındaki gelişmelerin büyük bir paralellik gösterdiğini biliyordu.”⁶⁵

Bey kızı arkadaşına, bir Türk kızı için vatanın öneminden bahseder. Arkadaşının yorumlarını alır:

“**Bey kızı** (sözünü keserek)
 Türk kızını coşturan vatandan başka nedir?
Arkadaşı

⁶⁵ Özkan İzgi, “Atatürk’ün ‘Tarih İlmi’ Hakkındaki Düşünceleri”, s. 258-259

Yavrum! Vatan herkesin taptığı bir annedir.
Ana varken gönlünde yer yok mu nişanlıya?" (s.63)

Bey kızı ile arkadaşı, vatan hakkında konuşmaya devam ederler. Bey kızı, vatana olan sevgisini her defasında tekrarlar. Ona göre vatan, herhangi bir toprak parçası değil bir "mukaddes bir hatıra" dır:

“ **Bey kızı**

Ben vatani bilirim ... toprak görmem vatani
Hep beraber anınca heyecanlar yaratan
Her mukaddes hatıra bize bugün bir vatan!
Yemyeşil olsa değil, çorak kesilse bile
Ona kökten bağlıyız biz bu sevgiyle.
Atamızın kanı ile yuğrulan topraklara
Göz diken her faninin mutlaka bahtı kara!.

Arkadaşı

Vatan bize bir beşik medeniyet yatağı!
Topraktansa gövdesi... gençler onun ayağı

Bey kızı (düşünceli)

Vatanın ayağına kapanmışım demektir
(arkadaşına yaslanarak hıçkırır... dua başlar.)

Son kızıl kalkan gider
İçimizden kan gider.
İnsanları anlarız
Yurt nasıl kurban gider!
Tanrı eğil bize bak
Bizi al, yurdu bırak!..
Gök tanrı! kara toprak
Diyor ki yalvararak!
“Türk’ü üstümde bırak”
“Ölüm onsuz yaşamak”
Tanrı eğil bize bak
bizi al yurdu bırak...” (s.64)

Bey kızı Birinci ihtiyar adlı kişiyle sohbet ederlerken, Birinci ihtiyar, vatan sevgisini şu sözleriyle dile getirir:

“Yok benim o karardan biran pişman olduğum;
Varmıydı başka çare düşünsene çocuğum?
Ya yurdunu kurtarır, ya verir yurduna can...” (s. 67)

Bey kızı, Çoban’ı görmeye gideceğini söyler. Birinci ihtiyar’ın tepkili konuşmalarına rağmen, bir Türk kızı olarak yurda olan sevgisini dile getirir. Tarihimiz bunun pek çok örneğiyle doludur. Gerektiğinde her Türk genci, yurt uğruna canını seve seve vermiştir:

“ Evet!.. çekil!... deliyim!..
Türk kızının yokmudur yurda akacak kanı?
Eğer yaralanırsa kim saracak çobanı?
Gurup gibi manzara, çiçek gibi süsmüüz;
Erkek doğmadık diye yurdumuza küsmüüz?
Zindana döndü bu yer.. sen de gel; beni dinle!
Ufkun kanını olsun içeyim gözlerimle!” (s.68)

Çoban, yaralı bir şekilde İhtiyar ve Bey kızı’nın yanına geldiğinde Bey, Çoban’a bir yakınının olup olmadığını sorar. Çoban ise yurttan başka hiç kimsesinin olmadığını söyler. Yurt ona hem ana hem babadır:

“ Kimsem yok... böyle günde ben öyle şey tanımam
Kimsem olsa da; asıl, Yurt anamdır; Bey, babam!” (s.76)

Türklerin İnsanî ve Medenî Oluşları

Özyurt, adlı eser Türklerin insanî ve medenî oluşları teminin işlendiği bir eserdir. Türkler gittikleri veya göç ettikleri her yere insanîyet ve medenîyet yaymışlardır. Demir Han, göç ettikleri yerlerdeki milletlere neler öğrettiklerini sayar: “Bizden yuva kurmayı, sevmeyi öğrendiler Atlılar, “milyonları iki kere yendiler.” (s.10)

Türklerin gittikleri yerleri, değiştirip-geliştirmelerine bir örnek de Demir Han’ın konuşmalarında vardır:

“Ocakta binlerce kol tel çekiyor demirden,
 Yükseliyor bir günde yüzlerce duvar birden.
 Her gün Orta Asyadan karışıp bir kervana,
 Yerleşmeye geliyor binlerce Türk buyana,
 Her gün yardım görüyor çalışanlar yeniden,
 Gelenler akın akın... Yok daha bizden giden.
 Gelenleri görenler bırakıyorlar dağı,
 Yerliler de iniyor şimdi dağdan aşağı.
 Siliniyor gitgide öz yurdun eski yüzü,...” (s.52)

Türkler gerçekten de medenî bir millettirler. Hem de gittikleri yerlere medeniyeti yaymışlardır. Bu görüşe Atatürk’ün Tarih Tezinde de örnek vardır.

Eserin sonunda Demir Han, Türklerin gittikleri yerlere insaniyet götürdüklerini sözleriyle belirtir: “Kendini bilmeyene anlat da insanlığı.”

Bilgiç’in sözleri ise Türklerin, Anadolu’daki yerlilerden daha medenî olduklarını ispatlar niteliktedir: “Dün bir şey anlamazken fırtınadan, denizden Coşmağı öğrendiler yerliler şimdi bizden!”(s.78)

Çoban, Türklerin insanî ve medenî oluşları teminin işlendiği bir eserdir. Düşmanın yurdu sarması tehlikesine karşı Bey kızı ve Birinci ihtiyar vatana olan sevgilerini dile getirirler. Bu arada Bey, Türklerin medeniyette ileri oluşlarını da açıklar:

“Türk kolu buraya geldiği zaman
 Onlar daha tasta
 Su içmeyi bilmeyorlardı bile.” (s.29)

Üçüncü ihtiyarın düşmanın medeniyetten anlamayacağını belirtmesi üzerine Bey söz alır:

“ ...
 Anlatsın her cephede insana insanlığı
 Sanati, hakikati, ilmi, kahramanlığı
 Dünyaya yaysın diye tanrı türkü yarattı.

...
 İçip yemeyi
 Tanrı demeyi
 Bile bizden öğrendiler
 Eğer,
 Görmeselerdi bizden
 Yuva kurmayı bilen
 Bir tek kişileri olmazdı.

...” (s.30)

Atatürk Sevgisi

Çoban, adlı eser Atatürk sevgisinin anlatıldığı bir eserdir. Piyesi anlatan Tarih isimindeki şahıs, çocuğa bir yandan Atatürk sevgisini de aşlamaya çalışır:

“ Tarih
 Gençliği toplayarak en büyük kuvvet diye;
 Onu bağrına basan, onu hayata katan:
 İstiklâli kurtaran, istikbali yaratan
 Çocuk
 Sözünü keserek ve vaziyet alarak
 Gaziyi anıyorsun?
 Tarih
 Ben bu ismin önünde
 Kendimi bulacağım, dünyanın son gününde!
 Ona bu minnetimin bildinmi kaynağını?
 O nasıl kurtardıysa işgalden toprağını
 Ayırdıysa yurdunu hurafelerden nasıl
 İstila ve hurafe içinde bendim asıl
 Beni de karanlıktan kurtardı, nura verdi..
 Benim engin ve temiz vicdanımı gösterdi!..
 Benim sözüme hayır diyecek kim?
 Ben ki: Zamanın büyük biricik şahidiyim
 Artık haykırıyorum gösümü gere, gere

Avrupaya, Asyaya, Afrikaya her yere:
Maziyi gören benim, istikbâli gören o!..
En şanlı sahifemi bana yazan, veren o!..

Çocuk

“Bu sözler Güneş hayat kaynağı!., der gibidir.
O, bugün milyonlarca kalbin öz sahibidir..
Türk ufkunun günü, Türk çocuğunun babası!” (s.85)

Bey ismindeki bir şahıs, Atatürk’ün gençliği önemseydiğine dair bir fikrini
Çoban’la konuşmalarında dile getirir: “Var olun, çevrildi mi yoklıkla dört yanımız; Gençleri
çağırınız, gençliğe dayanınız!” (s.82)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂMİYETİN KABULÜ VE ANADOLU'YA YERLEŞME ÖNCESİNİ KONU EDİNER ESERLER

Türklerde Kadının Yeri

Kerem ile Aslı, Türklerde kadının yeri teminin işlendiği bir eserdir. Kerem Aslı'yı sevmektedir:

“Aslı- Kerem, inanmam sözüne,
Beğensem de ben de seni.
Han baban ister mi beni?
Beni sana eş bilir mi?
Sen alsan onlar alır mı?
Anan da razı olur mu?
Han baban ister mi beni?
Kerem- Babam Handır, anan Sultan.
Benim sultanım Aslı Han.
Sensin benim tenimde can,
Tutkunum sana, Han Aslı.” (s.12)

Bağdat Hatun, Türklerde kadının yeri teminin işlendiği eserlerden biridir. Türklerde kadın çok önemli bir yer teşkil eder. Kadınlara her zaman değer verilmiş, kadın sosyal hayatta da gereken yeri almıştır.

Bir Moğol olan Bahadır'la evlenen Bağdat, artık devlet işlerinde söz söyleme yetkisine sahip olur. Devlet adına alınan kararlar Bağdat'ın da onayından geçer:

“Devlet sorunun ben de paylaşacağım,
Bütün kararlar benim de onayından geçecek,
Bundan böyle yayımlana bütün yasaların başına
Hakan'ın ve Hatun'un buyruğuyla diye yazılacak.

Gümüş ve altın sikkelere
 Benim de adım kazınacak,
 Otağım Hakan'ın otağından ayrı
 Ama onun yanında, ona eş kurulacak
 Barışta seferde, yürüyüşte, kışlada
 Benim kösüm⁶⁶
 Hakan'ın kösüyle birlikte vurulacak. (s.140)
 (Dışardan hafif davul vuruşları başlar)

Eski Türklerde de kadın, önemli bir yere sahiptir. Bağdat bir İlhanlı olan Bahadır'la evlendikten sonra İlhanlılara dair her konuda söz hakkına sahip olur:

“Kırgız'dan gelirim ben, orda bütün Türk kadınları yüzleri açık gezerler.Yaşadığım sürece kadınlar çarşaf, peçeyle örtünmeyecek İlhanlı ülkesinde. Ama Şeyhülislam Hazretlerinin sokağa peçesiz çıktığı görülmeye.” (s.149)

“Eski Türkler, hem demokrat, hem de feminist idiler. Türklerin feminist olmasının başka bir nedeni de, eski Türklerce “Şamancılık”⁶⁷ın kadındaki kutsal güce dayanmasıydı. Türk şamanları, büyü gücüyle olağanüstülükler gösterebilmek için kendilerini kadınlara benzetmek zorundaydılar. Kadın giysileri giyerler, saçlarını uzatırlar, seslerini inceltirler, bıyık ve sakallarını tıraş ederler, dahası gebe kalırlar, çocuk doğururlardı.”⁶⁸

Feminizm de, Türklerin en eski düsturu idi. Kadınlar mala tasarruf ettikleri gibi, dirliklere,⁶⁹ zeametlere, haslara, mâlikânelere de sahip olabilirlerdi. Eski kavimler arasında hiç bir kavim Türkler kadar kadın cinsine haklar tanımamışlar ve saygı göstermemişlerdir.⁷⁰

⁶⁶ Kös: Küçük davul

⁶⁷ Kuzey ve Orta Asya toplumlarında görülen dinî ve büyü ile ilgili inanç ve uygulamalar. Bu din ve büyü ile uğraşanlara da “şaman” denirdi.

⁶⁸ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, s.164

⁶⁹ “Dirlik”, devlet tarafından hizmetlilere maaş olarak verilen ya da bir yerin gelirinden ayrılan para demektir. Osmanlılar döneminde “zeamet” yıllık geliri en az 20.000, en çok 99.999 akçe; “has”, yıllık geliri 100.000 akçeden fazla olan toprak dirliğidir.

⁷⁰ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, s.166

Deli Dumrul, Türklerde kadının yeri teminin işlendiği eserlerden biridir. Azrail, oyunun baş kahramanı Dumrul'un canını almak istediğinde Dumrul annesine ve babasına gider. Onlara kendisi için canlarını vermelerini teklif eder. Ne annesi ne de babası Dumrul'a canlarını verirler. Dumrul da son bir ümitle eşi Elif'ten can istemeyi düşünür ve ona gider. Eşinden can istediğini tam olarak söylemez. Sadece ayrılıktan bahseder:

“Elif:

Seferin, nasıl geçti?

Dumrul:

Yengiyle... yenik

Elif:

İkircikli sözlere dayanırım yok.

Dumrul:

Elifim, ayrılık

Elif:

Kavuştuk kavuşmadık

Dumrul:

Ayrılık.”(s.67)

Elif, eşi Dumrul'un can istediğini anlar ve ona “Benim canım senin canına kurban olsun” der:

“Ne dersin, ne söylersin?

Gözüm açıp gördüğüm,

gönül verip sevdiğim,

koç yığdım, şah yığdım.

Karşı yatan kara dağı

Senden sonra ben neyerim?

Yaylarsam bana gömüt olsun

soğuk soğuk sularından

içer isem kanım olsun.

Senden sonra bir yığıdi

sevip varsam, bile yatsam

yılan olup beni soksun.

Yer tanık olsun, gök tanık olsun,

ateş tanık olsun, su tanık olsun

hepsini elinde yoğuran,

bir sen eden, bir ben eden,
 ulu Tanrı tanık olsun,
 benim canım senin canına kurban olsun.” (s.68)

Bu davranış Türk kadınının yaptığı fedakârlıkların büyüklüğünü göstermektedir. Türk kadınları, böylesi fedakârlıkları tarihin her döneminde yapmışlardır.

Korkut Ata, Türklerde kadının yeri temini konu edinen bir eserdir. Azrail, oyunun baş kahramanı Dumrul’un canını almak istediğinde Dumrul annesine ve babasına gider. Onlara canlarını vermelerini teklif eder. Ne annesi ne de babası Dumrul’a canlarını verirler. Dumrul da son çare olarak eşi Aysu’ya gider.

Dumrul’un eşi onun için canını verebilecektir. Böyle bir davranış Türk kadınlarının eşlerine olan sevgi, saygı ve bağlılıklarını ortaya koyan asilce bir can yoldaşı tezahürüdür:

“Dünyada sevdiğim varsa
 değerlidir, hem de çok değerlidir dünya;
 sevdiğimle birlikte yaşarsam
 güzeldir, hem de çok, çok güzeldir yaşamak.
 Sevdiğim yoksa, dünyada eksik olsun
 Yaşamak da! Böyle bilir böyle derim ben.

...

Yer tanık olsun, gök tanık olsun
 yüceler yücesi Tanrı tanık olsun,
 benim canım sana kurban olsun.” (s.103)

İhtiras ve İhanet

Bağdat Hatun, ihtiras ve ihanet teminin işlendiği bir eserdir. Birinci sahnede Togay isimindeki bir Moğol komutanı, İlhanlı veziri Emir Çoban'ı ziyaret eder. Amacı; Emir Çoban'ın kızı Bağdat'ı, İlhanlı hakanı Bahadır Han'a istemektir:

“ **ÇOBAN**

Ağzında geveleme Togay,
be şöyle çabuk
Bahadır Han'ın buyruğu nedir?

TOGAY

Bahadır Han
kızınız Bağdat Hatun'u ister Emir Çoban.
Bu Emir Hasan'dan boşanıp
kendisiyle evlensin ister.
(EMİR HASAN hançerine davranır, EMİR ÇOBAN araya girer.)”

Emir Hasan, Bahadır Han'ın bu isteğini duyunca çığına döner ve bağırmağa başlar. Emir Çoban da ona destek olur:

“ **HASAN**

Ne söylersin bre densiz?

TOGAY

Uzak durun, bana el süremezsınız.

ÇOBAN

Ağzından çıkan sözü kulağın işitir mi?

TOGAY

Elçiye ölüm yok.

ÇOBAN

Ya bu seninki elçilik midir?

HASAN

Alçak ölümü çoktan hak ettin.”(s.95)

Bağdat Hatun'da işlenen ihanet temine bir örnek de şu konuşmalarda vardır. Emir Çoban, Togay'a Bahadır Han'ın hakanlık sınırını çoktan aştığını belirtir:

“ **ÇOBAN**

Kocada olan kızımı istemekle hakanlık sınırını aşmıyor mu?

TOGAY

Yasalara göre hayır, Cengiz Han'ın yasalarına göre

Hakan ülkede gönlünün beğendiği her kadını

kızı alabilir, evliyse kocasından çekip ayırabilir.

(EMİR ÇOBAN'a eski bir kağıt tomarı uzatır. ÇOBAN elinde olmadan göz ucuyla okur.)

HASAN

Moğol'da İran'da kız mı kalmadı, Bahadır Han'ın evli namuslu bir kadını istemesi yakışık alır mı?

TOGAY

Gözü başkasını görmüyor.”(s.97)

Bağdat evli ve hamile olmasına rağmen, Bahadır Han'a umut verici davranışlarda bulunur:

“Seni çağırttım ki Togay, babamın sözleri

Hakanımın gönlüne ağır gelmesin

ne var ki yenileyeceğim ben o sözleri.

Önerisi duygulandırdı bizi. Yazık ki olanağı yoktur.

Güçtür pek.

Dilerse Bahadır unutsun beni,

olanağı yoktur bu kavuşmanın

töreler yasalar el verse bile

babam ve kardeşlerim engeldir.

(Koynundan çıkardığı küçük eğri hançerle uzun saçlarının ucundan bir tutam keser, TOGAY'a verir.)

Küçük bir armağan, bir andaç ona

unutacağı güne değin saklasın.

Unutsun beni. Olanağı yoktur bu istemin...

Güçtür pek.

Moğol'da İran'da turan'da ben,

bin kızla paylaşırım saçlarımı

bin kızla gözlerimi.

Hakanım dilerse bulabilir benzerlerimi.”(s.110)

Bağdat, ihtirasları uğruna yalanlarından vaz geçmemeye devam eder. Bir ebeyle anlaşp bebeğini düşürdüğü yalanını uydurur. Oysa ki Bağdat, Şeyh Hasan'ın bu çocuğunu düşürmemiş, rahminden kendisi söküp atmıştır:

“Bırak çocuğu... çocuğumu ben kendim düşürdüm.
Şamanmışsın, hem kara dini tutarmışsın,
Erlik Han'a taparmışsın, doğru mu?” (s. 122)

Bağdat, Bahadır Han'a kavuşmak için babasına ve kardeşlerine karşı gelmeyi düşünür. Bunun için Kam isminde büyü yapan birisinden yardım ister. Kam, babasına ve kardeşlerine büyü yapacaktır:

“ **BAĞDAT**
Ak saçlı babam, er kardeşlerim
bir büyük yemin ettiler
talihimin bana çizdiği
ulu yol üstünde durur oldular.
Erlik'in yardımıyla
yürüyebilirim ancak.
(KAM yavaş yavaş ortalıkta gezinir, kendini bulur)

KAM
Bir büyü kuracağız.
Ak saçlı baban,
er kardeşlerin
seni yolundan alı koyamayacak.
Yedi kardeşin için yedi kuğurcak
bir ak saçlı baban için bir ak saçlı kuğurcak⁷¹
yap getir bana kızım.” (s.123-124)

Yapılan büyüler sonunda amacına ulaşır, Bağdat ile Bahadır Han evlenir:

“Ben şeyh Hasan, Bahadır Han'ın kulu
kendi rızamla ayrılıyorum, eşim Bağdat'tan.
(BAĞDAT'ın ve kendi parmağındaki yüzükleri çıkarır, BAHADIR'ın ayakları
dibine atar. O bunları bir ayağıyla ezer, TOĞAY, HASAN'a imam cüppesi giydirir.)

⁷¹ Kuğurcak: İplerle değişik yönlerde sallanan oyuncaklar.

Bahadır Han'la sayın Bağdat'ı,
 kutsal evlilik bağlarıyla ...
 (sarsılır, TOGAY ona yardım eder.)
 Tanrının buyruğuyla
 bütün saygı değer konukların önünde
 karı koca ilan ediyorum sizi.”(s.139140)

Ancak evlendikten kısa bir süre sonra Bağdat Hatun tuhaf davranışlar sergiler ve Bahadır Han'ın kendisinden uzak durmasını ister. Ailesine yaptıkları düşünüp günah işlediği zanneder:

“ **BAĞDAT**
 Bir süre benden uzak durmalısın, Bahadır.
BAHADIR
 Kimin fetvası bu?
BAĞDAT
 Bir süre... Günahlarımdan arıncaya dek.
BAHADIR
 Günahın neymiş ki?
BAĞDAT
 Bütün ailemin yokluğunu koydum
 bu dirliğin terazisine.
 Babam; kardeşlerim.”(s.150)

Bütün olanlardan sonra Bahadır Han, Dilşad Hatun isminde bir kadınla evlenir. Bir ihanet örneği de burada karşımıza çıkmaktadır:

“Dilşad Hatun'u düğüne hazırlayınız.
 (Kararır, Düğün şenlikleri)”(s.166)

Aşk

Kerem ile Aslı, “Aşk” konusunu işleyen beş perdelik manzum bir masaldır. Eser Halkevleri ve Halkodalarımıza armağan olarak yazılmıştır.

Kerem ve Aslı birbirlerine âşıktırlar. Birbirlerini ilk defa bir bahçede, havuz kenarında görürler. Kerem, Aslı'nın sudaki hayalini görür görmez ona âşık olur:

“Aslı, kulun olam senin.
Sevdim seni ilk görüşte.
Yıllardır seni ararım.

Aslı, kurbanım yoluna.
Gördüm seni ezel günü,
Gönül verdim mah yüzüne.
Adadım yoluna canı,
Gönül verdim mah yüzüne.”(s.10)

Aslı'nın ise Kerem'e karşı olan duyguları belirgin olmayıp, bazı endişeleri vardır:

“Düş dediğin güman mıdır?
Yâr dedin, Aslı Han mıdır?
Bilmem kavlin yalan mıdır?
Kuşku ederim dilinden.” (s.11)

Aslı Kerem'i sevse bile ikisinin birbirine uygun olmadığını düşünür. Çünkü; Kerem bir Han oğludur:

“Kerem, inanmam sözüne,
Beğensem de ben de seni
Bunda bir vezir kızıyım,
Han baban ister mi beni?
Beni sana eş bilir mi?
Sen alsan onlar alır mı?
Anan da razı olur mu?
Han baban ister mi beni?” (s.12)

Aslı, Kerem'in bu sözleriyle iknâ olur ve sonunda Kerem'i sevdiğini söyler:

“Yücelerden yüce başın,
Ben de sevdim Kerem seni.

Ersin, kahraman duruşlu,
Ben de sevdim Kerem seni.” (s.15)

Aslı ile Kerem birbirlerine âşıktırlar ama birbirlerine kavuşuncaya kadar önlerine pek çok engel çıkar. Kerem'in babası Aslı'yı istememektedir. Çünkü; Aslı'nın babası vezirdir. Kerem'in babası ise Han'dır:

“Denk mi imiş Aslı Han'a?
Vezir alsın Han oğlunu,
Nerde görmüş Kerem bunu?
Babasını tanır mıymış?
Anasını bilir miymiş?
Şimdi bu işin yeri mi?
Sormuş benim fikrimi?
Yoktur rızam benim bunda.” (s.22)

Kerem, babası Aslı'yı istememesine rağmen, aşkıdan vazgeçmez. Vezirin, kızı Aslı ile beraber yurdunu terk etmesi haberini alınca da bu kararlılığını devam ettirir. Anne ve babasına Aslı'yı bulmak için yola çıkacağını söyler:

“Susmuşum cihan içinde.
Ah ellerim can içinde
Susar içte yâri anan.
Başın eğer oda yanan.
İsyân kılıp demez: Ben'im.
Pulat yiğidim, ahenim.
Fedadır Hakka ol kişi,
Aşkın yolunda kul kişi.
Ben bilirim halim nice,
Bu cihanda yolum nice.
İstemem pend, öğüt almam!”

“Göçtü Aslım bunda kalmam!
 yad el bana vatan gayri.
 yolum gurbet şimdengeri.
 Giderim bunda duramam.
 Çıkam yola, yare varam,
 Öpem elini Han baba.” (s.43)

Kerem’in Aslı’ya olan aşkı gün geçtikçe artar. Kerem Aslı’yı araken ne yapacağını şaşırır. Yeri gelir suyla, güllerle; yeri gelir ağaçlarla konuşur:

(Havuzun suyuna söyler)

“Söyle Kereme, duru su,
 Canın görünmez bağı su,
 Cümlenin varı, yoğu, su,
 Ezel, ebedin çağı su,
 Dört mevsimin uğrağı su,
 Söyle Aslı Hanım noldu?

(Güle söyler)

Dinle, aşıklar canı gül,
 Çiçeklerin sultanı gül,
 Bülbüllerin figanı gül,
 Ahu güzeller kâni gül,
 Söylem Aslım nicelerde?

(Ağaca söyler)

Sen de bana, ulu ağaç,
 Hak kastında mutlu ağaç,
 Bolca yemişi tatlı ağaç,
 Bir tohumda katlı ağaç,
 Dalı, budağı kutlu ağaç,
 Söyle, Aslı Hanım nerde?” (s.55-56)

Kerem- Sofu, duyar mısın Paşa ne söyler?

Dayanamam, beni komaz acılar.

(diyerek şaşkınlığını ifade eder.)” (s.109)

Sonunda Kerem, Aslı’yı her yerde aradıktan sonra Halep Paşası’ndan Aslı’nın yerini bildiğini öğrenir. Aşırı yorgun bir halde uğradığı bu şaşkınlık içerisinde bayılır:

“Halep Paşa- Gönlün ferah olsun, Kerem yığidim,
Aslıymış sevsığın, ben bilmez idim,
Ata, ana cümle yurduma kodum,
Buluruz yarini, korkma, varınca.”der.

Son perdede Kerem, Halep Paşası ile beraber Aslı'nın yanına gider. Aslı ile Kerem nihayet birbirlerine kavuşmuşlardır ama artık her şey eskisi gibi değildir. Kerem sürekli ah etmekte ve içinde bir ateş olduğunu söylemektedir:

“Kerem - Canımsın, canımı odâ atarsın,
Sevdiceğim, ateş yanar içimde,

- Han Aslım, yedi yıl yıkar insanı,
Yanarım sevdiğim, od var içimde.” (s.113)

Kerem, Aslı'yı ararken kendinden geçmiş ve aşkıdan hastalanıvermiştir. Kerem ile Aslı'nın aşk hikâyeleri de ikisinin beraber ölümüyle sonuçlanır. Birbirini çok seven iki âşık, ölürken bile birbirlerinden ayrılmamışlardır:

“Kerem - Yanarım, gözüme hayal görünür:
Sırma saçın küllerime sürünür.
Han Aslım, ben gayri gider olmuşum
Han Aslım, ırağa gider olmuşum.
(Başını Aslı'nın dizlerine koydu.)” (s.115)

“ (Kerem'in başını kaldırdı, baş, cansız, kucağına düştü.)

Aslı - Ah Kerem, ne oldun, nicelerdesin?
Söyle bana, hangi yücelerdesin?
Ah Tanrı! Ben susam, ecel söylesin.
Tanrı! Yârin küllerine yak beni.

(Keremi yatırdı, saçlarıyla yüzünü örttü.)

Ah! Keremim, canım Kerem, yâr Kerem,
Al Aslımı, küllerine sar Kerem.

Yanar oldum, bana elin ver Kerem
Yârim, aşkın küllerin yak beni

(Keremin yüzüne yüzünü koydu. Üstüne kapandı, ağladı. Bir müddet sonra hıçkırıkları kesildi. Kapılardan ürkek adımlarla beyazlar giymiş kızlar girdiler. Ölülerin üstüne eğilip, kaçıştılar. Tekrar gelip bakıyorlardı.)” (s.116)⁷²

Fedakârlık

Korkut Ata, İslâmiyetin kabulü döneminde fedakârlık teminin işlendiği bir eserdir. Azrail oyunun baş kahramanı Dumrul’un canını almak istediğinde, Dumrul son çare olarak eşi Aysu’yu düşünür.

Dumrul eşi Aysu’nun yanına gittiğinde ona kendisinden sonra dilediği kişiyle evlenebileceğini söyler. Daha Aysu’dan canını istememiştir:

“Altın otağım sana gölge olsun,
katar katar develerim sana yüklet olsun
ağıl dolusu akça koyunum sana şölen olsun,
gözün kimi tutarsa...”(s.102)

Aysu ise Dumrul’dan başkasını sevemeyeceğini şu sözleriyle açıklar: “Senden başkasını gördüğüm yok.”(s.102) ... “Senden başkasını sevemem.” (s.102)

Dumrul daha Aysu’dan canını istemeden Aysu’nun fedakârca davranışlarıyla karşılaşır. Aysu’nun Dumrul için canını verebilmesi tam bir fedakârlık örneğidir:

“Dünyada sevdiğim varsa
değerlidir, hem de çok değerlidir dünya;
sevdiğimle birlikte yaşarsam
güzelidir, hem de çok, çok güzeldir yaşamak.

⁷² “Eski yazmalarına halk cönklerinde rastlanan Kerem ile Aslı hikâyesinin taş baskısı nüshaları, yeni harflerle baskıları vardır. Maarif Vekâleti tarafından da resimli bir baskısı 1930 yılında yapılmıştır.” Nihad Sami Banarlı, (1971): **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, c.2, s.730

Sevdiğim yoksa, dünya da eksik olsun
Yaşamak da! Böyle bilir böyle derim ben.

(Dumrul'a yaklaşıp)

Göz açıp gördüğüm,
Gönül verip sevdiğim,
Koç yiğidim, şah yiğidim!
Tatlı damak verip öpüştüğüm,
Bir yastığa baş koyup emiştüğüm,

Sensiz dünyayı neyerim ben!
Sensiz yaşamak haram bana..
Yer tanık olsun,gök tanık olsun,
Yüceler yücesi Tanrı tanık olsun,
Benim canım sana kurban olsun!" (s.103)

Türklerde “Kurultay” Müessesesi

Bağdat Hatun, Türklerde “Kurultay” müessesesi fikrinin işlendiği eserlerden bir diğeridir.

Bağdat, Danışma Kurulu'nda noyanlarla konuşurken kurultayın önemsenmemesini eleştirir:

“Bahadır Han sizleri, sıkı bir denetim altına aldı.
Kurultayın ağırlığı arka plana itildi.” (s.170)

Bağdat, Hülâgü'nün kardeşi Arpa ile konuşurken Ölüler Kurultayı'ndan bahseder: “Ölüler Kurultayı'ndaydım dün gece.”

Yeni hakanın seçilmesi söz konusu olunca Noyanlar'dan Ögünç adlı kişi hakanı kurultayın seçeceğini söyler:

“ ÖĞÜNÇ
 Yeni hakanı Kurultay seçer.
 BAĞDAT
 Kurultayın eğilimi nedir?
 ÖĞÜNÇ
 Kurultayın birer üyesiyiz ama
 Kurultay değiliz bir başımıza.” (s.180)

Eserin altıncı sahnesi bir kurultayda geçer:

“KURULTAY. Dışardan aralıklı kös vuruşları. NOYANLAR birer ikişer gelirler. Çoğu kaygılı. Bir ikisinin yüzünde gizlemeğe çalıştıkları bir sevinme...” (s.191)

Altıncı sahne kurultaydan oluşur. Kurultay üyelerinin yerleri belirtilir:

“(Kurultay üyesi NOYANLAR yarımday biçiminde otururlar. BAĞDAT yas giysileri içinde gelir. Kurultay ayağa kalkar. BAĞDAT’ın işaretiyle yeniden yerlerine otururlar.)” (S.191)

Kurultayın toplanma amacı Bahadır Han’ın ölümüyle boşalan İlhanlı Hakanlığı’na yeni aday seçmektir. Bağdat, adayını söyleyince Noyan Sevinç buna itiraz eder:

“ BAĞDAT
 Tek aday Arpa Han.
 SEVİNÇ
 Tek aday olamaz, bu Kurultayca Hakan
 seçimini anlamsız kılar.” (s.192)

Noyanlardan biri Kurultay’a cellât giremeyeceğini Arpa’ya söyler:

“ I. NOYAN
 Kurultay’a cellat giremez!
 ARPA
 Sayın Noyanlar, ben cellâdı Kurultaya
 baskı yapmak için değil
 devlete karşı büyük suç işlemiş birini

yasaya eriştirmek için getirdim...” (s.193)

Bağdat, kurultayda Arpa Han’ın İlhanlı hakamı seçildiğini etrafındakilere bildirir:

“Kurultay çoğunluğu ile Arpa Han İlhanlı hakamı seçilmiş. Hayırlı olsun devletimiz için.”
(s.194-195)

Yardımseverlik

Yardımseverlik Türklerin genel özellik ve hasletlerinden biridir. **Korkut Ata** bu temi işleyen tiyatroların önde geleni sayılabilir. Korkut Ata, daha eserin başında Azrail’e, insanlara yardım edeceğine dair söz verir:

“İçimdeki dağınık, başı boş sesler
türküye dönecek kopuzumun tellerinde
bundan böyle hep yaşamı, güzel
eşsiz yaşamı anlatacağım,
ölüme baş eğmeyen yaşamı;
ve sevinç üreten ezgilerimle
yaşamın bekçisi olacağım ben.”(s.4)

Dirse Han adında bir beyin ne oğlu ne de kızı vardır. Dirse Han bu konuyu eşi Tomur Hatun’la konuşur. Tomur Hatun, Dirse Han’dan etrafındaki kişilere yardım etmesini tavsiye eder. Bu sayede belki de çocuk sahibi olabileceklerdir:

“Sende bir şölen vera Dirse Han,
iç Oğuz’un Dış Oğuz’un beylerini toplama başına;
aç görsen doyur, yalıncağ görsen donat,
borçluyu borcundan kurtar,
yüzü gülmemişleri güldür o zaman
ola ki bizim de yüzümüz güler.”(s.13)

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERİN ANADOLU'YA YERLEŞMELERİNİ KONU EDİNER ESERLER

Türklerin Anadolu'da Yerleşmeleri

Malazgirt, Türklerin Anadolu'da yerleşmelerini anlatan bir eserdir.

Piyesin birinci tablosu Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis ve İmparatoriçe'nin Türkler hakkında ileri geri konuşmalarıyla başlar. İmparatoriçe Türklerin, Anadolu'nun bir kısmını ele geçirdiklerini söyler:

“Artık çok oluyor bu Türkler. Bir sürü çapulcu ile yola çıkmışlar, yurdunu ele geçirmek için sanki yarış ediyorlar: Bir bölümü Doğudan, bir bölümü Güneyden daldılar.” (s.9)

İkinci tabloda Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis, generalleri aracılığı ile Selçuklu Sultanı Alp Aslan ve ordusundan haber almaya çalışır. Alp Aslan'ın çok kalabalık bir orduyla Malazgirt'e doğru yaklaştığını duyunca sinirlenir ve Selçuklular'la savaşmaya karar verir:

“Bir süre sonra dört bin gulam eriyle birlikte kendisine katılan on bin Müslüman erle Alp Aslan, Ahlât'a doğru yola çıkmıştır. Böylece Sultanın ordusunun toplamı yirmi bine yükselmiş bulunmaktadır. Bu kuvvetlerle birlikte Malazgirt'e yaklaşmaktadır.” (s.20)

26 Ağustos 1071'de Malazgirt'in doğusunda bulunan Alp Aslan'ın karargâhında, Alp Aslan erleriyle birlikte Bizanslılarla savaş kararı alır:

“Sultan elbiselerini çıkardım. Halk gibi, er gibi giyindim. Cuma namazından sonra savaşa başlayacağız.

...

Sala veriliyor. Cuma namazını kılalım. Sonra savaşa başlayalım...”(s.64)

Alp Aslan, Bizans İmparatorunun bu davranışından sonra savaşmayı artık kaçınılmaz görür:

“(Heyecanla) Komutan arkadaşlarım, Bizans İmparatoru’nun, Elçimizin şahsında bana karşı reva gördüğü hakareti hepimiz öğrendiniz. Milletçe de, devletçe de hakarete uğradık. Millî izzetinesimiz müthiş ve tahammülsüz bir darbe yedi. Artık, kanımızın son damlasına kadar savaşmak boynumuza borçtur.” (s.43)

Bizanslılarla savaşılır. Selçuklu ordusu Bizanslıları yenilgiye uğratar. 26 Ağustos 1071’de Malazgirt Zaferi kazanılır. Alp Aslan, komutanlarına armağan olarak beylikler verir:

“Benim kıymetli Komutanlarım, hepimiz bir bütünüz, zafer hepimizin malıdır. Artık müsterihiz. Bugünden itibaren devletimizin hududu, Bizans kapılarına kadar genişlemiştir. Artık Şarkın da Garbın da yegâne hâkimiyiz.

Komutan arkadaşlarım, gösterdiğiniz büyük kahramanlıklara mükâfat olarak sizlere beylikler vermeyi düşündüm. Vezirim Nizamülmülk Han ile kararlaştırdık: büyük Vatanımızın iyi idaresinin, Türk Töresinin köklü biçimde yayılabilmesinin temin için bugün, yani 27 Ağustos 1071 den itibaren Danişment Gazi Sivas ve civarının beyidir. Mengüç Gazi, siz de Erzincan’ın, Ebülkasım Han, siz de Erzurum ve civarının beyisiniz.” (s. 53)

Bizans ordusundaki Oğuz Türkleri, Alp Aslan’ın kuvvetlerine katıldıktan sonra, Selçuklular Bizanslılarla var güçleriyle savaşır. Mücadelenin sonunda savaş kazanılır. Böylelikle 26 Ağustos 1071’de Malazgirt Zaferi kazanılır:

“Düşman hizmetinde bulunan Oğuz Türkleri Anayurdun gücü olan Alp Aslan kuvvetlerine katıldılar. Bu savaş içinde kutsal bir cümbüştü sanki.”(s.67)

“Savaş alabildiğine kızıştı. Öylesine bir çarpışma ki, bir er, en azından, on erle çarpışıyor.”(s.67)

“Romanos Diyojenis’in sağ kanadıyla merkez cephesi çöktü. Sağ kanattakileri imdada çağırıldı. Birliklerimiz bunları saf dışı ettiler. Sultan Alp Aslan son emrini verdi: “Romanos Diyojenis’i sağ olarak esir ediniz.” (s.70)

Alp Aslan, (Fahri Sağlam) Türklerin Anadolu’da yerleşmelerini anlatan eserlerden biridir.

Piyesin 1. tablosunda Büyük Selçuklu Komutanı Alp Aslan’ın veziri Nizamülmülk, Alp Aslan’a Bizans ordusundan haberler getirir. Bizanslıların,

Selçuklu kalelerine yaklaştığını haber verir:

“Bizans İmparatoru Romen Diyojen kâfiri, dört yöne kuvvetli keşif kolları salmış. Bunların bazıları yakınımızdaki onbeş kale ile yirmi kadar köye saldırıp baştanbaşa tarumar etmişler, halkı kılıçtan geçirmişler...” (s.12)

Alp Aslan bütün olanlardan sonra bir de komutanlarının fikirlerini almak ister. Bizanslılara nasıl davranacağı konusunda kararsızdır:

“DANIŞMENT GAZİ – Yüce Hakanım, tehlikenin ne kadar büyük ve müthiş olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu badirede Selçuk Türklüğünün namus ve şerefini korumak vazifesi omuzlarımıza yüklenmiş bulunuyor. Duydunuz ıstırapın ne kadar derin olduğunu takdir ediyoruz. Temkinli hareket etmek uygundur. Şimdiye kadar savaş meydanlarında şerefle ölmeyi düşündük. Bu gün ise zafer veya sulh yolunu aramak zorundayız. Millet de bizden bugün bunu istiyor. Bence, düşmana ilk önce bir sulh teklifinde bulunmak doğru olur. Kabul etmezse o zaman iş kılıca dayanır.

ALP ASLAN- Mengüç Gazi, sen ne dersin?

MENGÜÇ GAZİ- Danişment Gazi'nin dedikleri bence de uygundur. Hepimiz kahramanca ölebiliriz. Fakat bugün için ben de sulh teklifi taraftarıyım.” (s.27)

Alp Aslan, komutanlarını dinler ve Bizanslılara barış teklif etmeye karar verir. Elçilerinden birini Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis' e gönderir. Fakat Bizanslıların tepkilerini ve red cevabını duyunca, onlarla barış yapmaktan vaz geçer:

“Elçi- Namı cihani kaplamış, yenilmez Büyük Selçuk Ordusu, istediğiniz zaman derhal harbe hazırdır. Fakat, Büyük Hakanım Alp Aslan, anlaşmak kabil olursa, kan dökülmesini dilemez. Bir kez bunu demek isteriz.

Romen Diyojen-(Çok asabî) Barbarlarla sulh yapmak mı? Bu ancak, şu gördüğün dağları, ovaları dolduran büyük ordumun zaferiyle kabil olur. Sulh Rey'dedir, anlıyor musun? Yani sizin başkentiniz olan Rey şehrinde...”(s.37-38)

Büyük Hakan Alp Arslan(M.Faruk Görtunca) adlı eser de Türklerin Anadolu'da yerleşmelerini anlatan eserlerden biridir.

Eserin başında Büyük Selçuklu Hakanı Alp Arslan ve onun veziri Nizamülmülk kendi aralarında konuşurlarken, Türklerin Orta Asya'dan başlayarak vatanlarını büyüttüklerini söylerler:

“Rey şehrinde bu tahta oturduğumdan beri
 Nice Horasan ili, nice Kafkas illeri
 Birer birer katıldı bu güzel yurdumuza,
 Bizans’la, Hint’le, Çin’le verdik omuz omuza!
 Türk yurdu Orta Asya içinde bir bütündür
 Kervanlar Çin’den gelir, Hazar’dan Çin’e gider
 Anadolu’dan gelir, Asya içine gider!” (s.11)

Alparslan(Fahri Sağlam) adlı eser, Türklerin Anadolu’da yerleşmelerini anlatan bir eserdir.

Büyük Selçuklu Hakanı Alpaslan ve veziri Nizamülmülk Selçuklu sarayının bahçesinde konuşurlarken Alpaslan söz alır ve Türklerin Orta Asya’dan sonra anayurdunun Anadolu olması gerektiğini belirtir:

“İran yaylası tekin değildir. Moğol tehlikesi varlığımızı her an tehdit edebilir.. Sonra burada keşmekeş, din ve mezhep kavgaları, yoksulluk.. Atalarımın öğüdü, Türk’ün Ortaasya’dan sonra anayurdu Anadolu olmalı.. Türk ve İslâm alemi için Tanrı’nın armağanıdır bize Anadolu. Bir kale, üç denizin sardığı kutsal bir yuva.” (s.26)

Alpaslan, kardeşi Kutalmış’ın oğlu Süleyman’a gördüğü bir rüyayı anlatır:

“Atam Oğuz’u gördüm düşümde. Atının üzerinde gün batısına bakıyordu. Sonra birden atını sürerek, elindeki mızrağı var gücü ile günün battığı yere fırlattı. Ok gökte şimşek gibi uçtu. Hazar’ı. Kat dağlarını aştı.. Bütün kavimler sesinden titredi.. Sonunda ok Anadolu’ya saplandı.. Üç kıtadan bileği güçlü askerler geldi.. Pehlivanlar geldi onu sökmek için. Hep boşa uğraştılar. Çabaladıkça mızrak büyüdü.. Büyüdü gölgesi Avrupa’ya kadar uzandı.” (s.29)

Süleyman, bu rüyanın ardından hemen Anadolu’nun Türklerin olacağını anlar.

İlerleyen sahnelerde Alpaslan, Anadolu’da Türklerin yerleşmeleriyle ilgili kararlılığını devam ettirir. Bizans İmparatoru’na bu konuda bir mektupla cevap verir. Elçisiyle gönderdiği mektupta şu cümleleri yazar:

“Fırat’ın suları geriye akar mı sayın elçi?.. Bahadırlarım da öyle akacaklardır Anadolu’da, Anadolu’daki Türk akınları hiçbir zaman durmayacaktır. Fırat’ın suları nasıl akar, her yanı sarar...” (s.82)

Kahramanlık

Malazgirt, kahramanlık teminin işlendiği bir eserdir.

26 Ağustos 1071 sabahı savaş öncesi Alp Aslan'ın kıyafeti, askerlerinde onun gibi olmak arzusu doğurur. "Ak elbise" ölümü seve seve kabullenmişliğin ifadesidir.

Bir haberci bunları dile getirir:

"...Biraz önce Alp Aslan bir kır ata bindi.Ak elbiseler içindeydi.Arkasında kumandanlar, subaylar, çavuşlar, erler bulunuyorlardı. Onu ak elbiseler içinde görenler önce şaşırıldılar. Bu uzun sürmedi.Çünkü elbisesi, Sultan elbisesi değildi ama her hali ile Sultan Alp Aslan'dı. Herkes onun belirli kişiliğini görmekte gecikmediler. Üstelik bu hali ordu üzerinde derin etkiler yarattı: Alp Aslan, Sultan elbiseleri içindeyken hiç kimse onun kadar yiğit olmayı hatırına getiremiyordu. Onu böyle kendileri gibi halktan bir adam olarak görünce,hepsinde onun gibi yiğit olma isteği belirdi."(s.65)

Haberci Alp Aslan hakkındaki sözlerine devam ederken, Alp Aslan ve ordusunun hareketleri tam bir kahramanlık ve gövde gösterisidir:

"...O haliyle Alp Aslan kır atına binmişti.Ordunun başına geçmişti... Nurlu bir irade halinde ordunun gücü şahlandı. Sağ ve sol kanatta bulunan kumandanlar tetikte dururken, ordunun ortasından bir fırtına koptu.Atları üstünde ok gibi fırlayan yiğitlerle serdengeçtilerin arkalarındaki yayalar,binlerce oku düşman üzerine yağdırdılar. Bu büyük fırtınanın başlangıcıdır. Dinleyin..."(s.66)

Alp Aslan ve ordusu kahramanlık göstermeye devam ederler:

"Bu arada Sultan Alp Aslan ordusunun, düşman içerlerine bir hançer gibi girmiş olan bölümüne geri çekilme emrini verdi. Geri çekilme o kadar mükemmel oldu ki, Romanos Diyojenis bile yanıldı. Yenildiğimizi sanarak ordusuna "ileri"emrini verdi. Bunun üzerine erlerimiz istiflerini bozmadılar. Bir süre sonra, tepenin arkasındaki birlikler savaşa katıldılar.İki yandan hücumu geçen erlerimiz kısa bir süre içinde düşmanı sardılar."(s.66)

Tarih Tezi'yle ortaya atılmaya çalışılan bir fikir de şudur: Anadolu'nun ilk yerli halkı Türklerdir, dolayısıyla buranın ilk sahipleri de Türklerdir. Malazgirt Zaferi işte bu fikri destekler niteliktedir. Bu eser, Malazgirt Zaferi'nin dokuz yüzüncü yıl dönümü şerefine yazılmış olması dolayısıyla ayrı bir önem taşır. Bu zaferle birlikte Türkler Anadolu'ya yerleşmişlerdir.⁷⁴

⁷⁴ Murat Katoğlu, (1995): "Cumhuriyet Türkiyesinde Eğitim, Kültür, Sanat", **Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980)**, Cilt 4 İstanbul, s.423

İkinci perdenin başında yazar, Türklerin Tiflis, Ani, Kars gibi pek çok şehri ele geçirdiğini ifade eder. Bundan dolayı da Bizans İmparatoriçesi Evdokya ve Bizanslılar, Türklere karşı nefretle doludurlar:

“Doğuda Alp Arslan’ a nice ilimiz gitti,
En cesur ordumuzu Türk ordusu eritti.
Uydumuz ulusları elden kaçırdık bir bir
Tiflis, Ani, Kars gitti... Hâlâ da gitmektedir!” (s.54)

Eserin sonunda yazar Anadolu’nun “anayurdumuz” olmasını anlatır:

“Yirmi Altı Ağustos gününü TARİH ansın!
Görüyorum, bugünden ruhlarda nur yanması,
Bugündür bir ölümsüz vatanın sağlanması!
Ömrün oldukça her gün düşmanını, ez, yık, yen
Türk’e şu Anadolu olsun senin hediyen!
Öyle bir ülke o ki ANAYURDUMUZ odur,
Şairler onun için büyük destanlar dokur.” (s.146)

Hoşgörü

Türkler hoşgörülü bir millettir. Tarihleri boyunca temasta buldukları bütün ülkeler ve milletlere karşı her zaman hoşgörülü olmuşlardır.

Tarihimiz bunun pek çok örneğiyle doludur. Türkler savaş kazanıp yendikleri ülkelerin komutanlarını çoğunlukla affedip serbest bırakmışlardır.

Büyük Hakan Alparlan, (M.Faruk Görtunca) hoşgörü teminin işlendiği eserlerden biridir.

26 Ağustos 1071’de Malazgirt Zaferi kazanılınca Selçuklu komutanı Alp arslan, Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis’e bir hoşgörü örneği gösterir:

“ İmparatora hitapla:
 Kayser! Kalkınız yerden!
 Gel atıl kucağıma... Şimdi iki dostuz biz!
 Dostlar el tutuşurlar! Artık üzülmeyiniz!
 Tutsağım değilsiniz!.. Siz bir hükümdarsınız,
 Hem de ulu hükümdar...”(s.134)

Bizans İmparatoru, Alparslan’a esir düşünce Alparslan’ın ona ölüm cezası vermesi beklenirken hakan, Bizans İmparatoru’nu affeder. Bu davranış da tarihî bir hoşgörü örneğidir:

“ **Alparslan**
 Ey Romanos seninle çok görüşürüz yarın
 Koca bir komutansın ... Çoksa da hataların!
 Söyle bakayım neler yapacağım ben sana
İmparator
 Belki ölüm cezası verirsiniz siz bana!
 Ama cellât işi bu!..
Alparslan
 Ölümü geç!.. Ya başka?

İmparator
 Belki bağışlarsın... Gerçek bir dost sayarak tahtıma yollarsınız...

Alparslan
 Hakkında ne bir ölüm, ne de bir işkencedir!
 Öldürmek yok!.. zincir yok!.. düşüncem dost olmaktadır!
 Düşmanına dost olmak adaleti bulmaktır.
 Savaş böyledir zaten!.. Ya zafer var savaşta,
 Ya da bir mağlup oluş!.. Ölüm gelmez en başta!”(s.137)

Hoşgörü, geçmişten bugüne her zaman için Türklerin en önemli özelliklerinden biri olmuştur. İnsanlara karşı alçak gönüllü olmak bizim insanımıza ait bir özelliktir.

Hoşgörü, medenî olmayı gösteren bir davranıştır. Tarih Tezinde de dolaylı yoldan da olsa bu özellikten bahsedilir. Medeniyeti, dünyaya Türkler yaymışlardır.

Anayurtları olan Orta Asya' dan değişik sebeplerle göç eden Türkler gittikleri yerlere iyi ve güzel değerlerini de götürmüşlerdir.⁷⁵

Aynı hoşgörü ve bağışlama Sebahattin Engin'in **Malazgirt** adlı eserinde de görülür:

“**ALP ASLAN:** - Hakkınızda aftan başkasını düşünmedim.

R. DİYOJENİS: - Aftan başkasını düşünmediniz mi?

ALP ASLAN: - Evet, düşünmedim.

R. DİYOJENİS: - Hayatımı bağışlamanız için ne isteyeceksiniz haşmetlu Sultan?

ALP ASLAN: - Serbest bırakılman için yüz bin dinar ödeyeceksiniz. Selçuklu İmparatorluğuna her yıl üç yüz bin dinar vereceksiniz. İhtiyacımız olduğu zaman, istediğimiz kadar Rum erini emrimize göndereceksiniz. Antakya, Münbiç, Urfa'yı geri vereceksiniz. Elinizde bulunan esirlerin hepsini iade ediceksiniz.

R. DİYOJENİS: - Emirleriniz yerine getirilecektir.” (s. 79)

Kendine Güven

Malazgirt, kendine güven teminin işlendiği bir eserdir. Alp Aslan karargâhında elçileriyle sohbet ederken dışarıdan yaşlı bir adam gelir. Bizanslıların onlara yaptıkları zulümlerden söz eder. Büyük Selçuklu Sultanı Alp Aslan, bu haksızlıkların ve zulümlerin üstesinden gelebileceğini belirtir. Aslında kendisine ve ordusuna olan güvenini de böylece göstermiş olur:

“Sizi anlamıyor değilim. İçinde bulunduğumuz durumun acılığını ve dayanılmazlığını da biliyorum. Ancak zafer, katlanmasını bilen ve bütün gücüyle çalışanlarındır. Zafer, varılması güç bir yoldur. Sizler iradenize ve kişiliğinize sahip oldukça bu güç yol kendiliğinden kolaylaşacaktır. Kumandanlarımla yurdumuza ve Türklüğe hakkınız olan zaferi kazandırmak için çalışıyoruz. Sizden rica ediyorum. Kötümser olmayın. Kan dökmenin, kötülük yapmanın sürüp gitmeyeceğini belletin. Hepsi güçlensinler. Hepsi dirensinler. Böylece zaferin çok kısa bir süre sonra bize güleceğini görecekler.” (s.30)

⁷⁵ Ramazan Tosun, (2002): “Atatürk’ün Türk Tarih Tezi”, s.231-234

Büyük Selçuklu Sultanı Alp Aslan'ın kendisine ve ordusuna göstermiş olduğu güvenin bir benzerini de Atatürk, Türk milletine karşı göstermiştir:

Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü, Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir.⁷⁶

Alpaslan, kendine güven teminin işlendiği bir eserdir. Bizans İmparatoru Romanos Diogenis'in gönderdiği mektubu okuyan Selçuklu Hakanı Alpaslan, mektupta yazanlara çok sinirlenir. İmparator hem Türkleri aşağılamakta hem de Anadolu'daki akınlara son verilmesini istemektedir. Bunun üzerine Alpaslan'ın söylediği şu sözler, kendisine ve ordusuna olan güvenini belirtir:

“Eğer imparator bu mektubu içki masasında yazmadıysa, kaleleri almamız onu gerçekten kızdırmışa benzer... Sanırdık ki şarap vurmıştır başına, sefahetten başını görmez... Fırat'ın suları geriye akar mı sayın elçi? ... Bahadırларım da öyle akacaklardır Anadolu'da, Anadolu'daki Türk akınları hiçbir zaman durmayacaktır. Fırat'ın suları nasıl akar, her yanı sarar ...” (s.82)

Türk Milletinin her zaman kendine güvenmesi gerektiğini Atatürk sözlerinde belirtmiştir:

“Biz milliyet fikirlerini tatbik çok gecikmiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle telâfiye çalışamayız. Anladık ki, kabahatimiz kendimizi unutmaklığımızmış. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak evvelâ bizim kendi benliğimize ve milletimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen bütün af'âl ve harekâtımızla gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulamayan milletler başka milletlerin şikâridir (avidir).”⁷⁷

Selçuklu Hakanı Alpaslan, çadırında büyük savaş öncesi ordusuna seslenir. Onlara hem cesaret verir hem de ordusuna olan güvenini tekrarlar. Amaçları, dini ve milleti yüceltmektir:

“Beylerim!... Alperenler! Tahtıma ve gücüme sizin muzaffer kılıçlarınızla ulaştım... Büyük Selçuklu İmparatorluğu gücünü sizden alır. Sizlerin!.. Türk Milletinin hakanı olmak bana kıvanç verir. Bugün, dinimiz ve milletimizin kaderi kılıçlarımıza, kuvvet ve cesaretimize bağlıdır. Dinimiz ve milletimiz zaferlerimizle yücecektir... Bizlerse şereflice ölüm için savaşırız! Şehit olmak için savaşırız!” (s.98)

⁷⁶ Mustafa Kemal Atatürk, “Onuncu Yıl Nutku”

⁷⁷ Mehmet Saray, “Atatürk ve Türk Tarihi”, s.3

Türk Tarih Tezinde de Atatürk, Türk milletinin kendine olan güvenini belirtir. Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, büsbütün bütün Türk çocukları kendileri için lâzım gelen hamle kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Bu tarihten Türk çocukları, istiklâl fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye yük olmayacaklardır. (boyun eğmeyeceklerdir)⁷⁸

Allah'a İman

Alpaslan, Allah'a imân teminin işlendiği eserlerden biridir. Büyük Selçuklu Hakanı Alpaslan, Mısır'dan gelen Buharî adındaki âlimle konuşurken, onun din ve İslâm âlemi hakkındaki temennilerini dinler:

“Horasan'ın, İran'ın ve Anadolu'nun” Suriye ve Mısır'ın yüce sultanı. Tanrı sizin yardımcınız olsun. Türk ve İslâm âleminin başında daim olunuz.” (s.78)

“Kendi soluğumuzla boğulup gidecektik hakanım!... Bütün İslâm âlemi size bel bağlamıştır. İslâm güneşi sizin kılıcımızdan doğacak.” (s.79)

Alpaslan, Türklük ve İslâmiyet'e duyduğu bağlılığı Buharî'ye şu sözleriyle belirtir:

“Halife Kaim Bi Emrillah bizi bu günler için İslâm âleminin sultanı yapmıştır. Türklük ve İslâmiyet için ırmaklar değil, denizler aşmak gerekir (aşmak gerek).” (s.80)

Alpaslan'ın elçileri, Romanos Diogenes'in çadırına barış teklif etmek için gittiklerinde Allah korkusundan bahsederler. Onlara göre, Allah'a inanan insanlar Allah korkusuna sahip olurlar. Çabaları da “din ve millet” içindir :

“Savtekin – Büyük Selçuklu Hakanı buyurdular. Barış istememiz Allah korkusundandır, kul korkusundan değil.

Muhalleban – Büyük Kayser! Aramızdaki kin ve öfke kalkmalı. Yerine sevgi, kardeşlik, barış gelmelidir. Yüce Tanrı böyle buyurur.

⁷⁸ Genel Kurmay Başkanlığı, (1984): **Atatürkçülük (I. Kitap)**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı, s.358

Savtekin – İmparator!. Hakanımız yalnız Allah'tan korkar. Barış istememiz aklınıza bunları getiriyor, biliyorum. Biz Tanrı adına dinimizi, milletimizi yüceltmek için çalışırız..." (s.91-92)

Tarih Tezinde Türklerin İslâm Medeniyetine katkılarından bahsedilir. I. Türk Tarih Kongresi'nde Tarih Tezi sunulurken, Türk Tarih Tetkik Cemiyeti üyelerinden Şemsettin Bey bir konuşma yapmıştır. Konuşmasının başında Türkler ve Türk Tarihi hususlarındaki yanlış kanaatlere temas ettikten sonra, Leon Kahon'un "Eğer Türklerin himmeti olmasaydı, İslâm medeniyeti o kadar itilâ etmez, o derece vasî iklimlere dağılamazdı" şeklindeki haklı tespitini, "Eğer Türkler İslâm camiasına girmemiş olsalardı, İslâm medeniyeti denilen medeniyet vücut bulmaz, oderece inkişaf etmez, o derece vâsi iklimlere dağılmazdı." şeklinde değiştirerek ifade etmiştir.⁷⁹

Alpaslan'ın elçileri, Bizans İmparatoru barış tekliflerine cevap vermeyince Allah'a olan inançlarını bir daha tekrarlayarak din uğrunda ölmenin kendileri için en yüksek şehitlik mertebesi olduğunu ifade ederler:

"Savtekin – Biz Tanrı'nın kulları, Tanrı'nın erleriyiz.

Muhalleban – Din ve millet için savaşıyoruz. Din uğrunda ölmek bizi en yüksek şehitlik mertebesine ulaştırır. Korkusuzluğumuz, sizin erlerinizden farklı yanımız, buradan gelir." (s.93)

Malazgirt, Allah'a imân teminin işlendiği eserlerden bir diğeridir.

Alp Arslan, Malazgirt Savaşı öncesi erleriyle konuşurken Allah'ın himayesinden bahs edip inançlı bir millet olduklarını belirtir. Tanrı "cihan hakimiyeti"ni Türklere emanet etmiştir.⁸⁰

⁷⁹ Ramazan Tosun, (2003): "Atatürk Dönemi Tarih Çalışmaları ve Öğretimi", s.231-234

⁸⁰ Alp Arslan'ın kısa süren saltanatı (1063-1072) Türk devlet nizâmı ve cihân hâkimiyeti mefkûresinin en parlak devirlerinden birini teşkil eder. Selçuklu İmparatorluğu, bu kısa müddet zarfında, ecdâdları Selçuk'un yaşadığı Sır-derya boylarında Akdeniz kıyılarına kadar uzanmıştı. Alp Arslan, yıldırım sür'ati ile, Türkistan'ı, Hazar sahillerini ve Kafkasları fethedip bu bölgelerde hüküm süren birçok emîr, melik, yabgu ve hükümdarları ve Karahanlı hâkanlarını tabiiyetine aldıktan sonra, İslâm'ın dahilî düşmanı Fâtımîlere ve haricî düşmanı Bizanslılara karşı iki büyük sefere girişti. Suriye'ye giderken ordusu ile Diyarbekir'e uğradı. O sırada Bizans'a karşı son müdâfaa üssü olan bu müstahkem şehrin sûrlarını hayranlıkla seyretti ve İslâmı koruduğu için "Ellerini teberrükten hisarın taşlarına ve sonra da göğsüne sürdü". (Osman Turan, **Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, s. 204)

“Bu sefer de Tanrının himayesinde yakışan bir millet olduğumuzu isbat edeceğimize inanıyorum. Sizler Tanrının cihan hakimiyetini kendilerine emanet ettiği bir milletin çocuklarıdır.” (s.63)

Yeryüzündeki Müslümanlar, Bizans konusunda gönül birliği içindedirler. Halifenin adamlarından İbn-i Mühelban, Alp Aslan’a bütün İslâm aleminin zafer için dua ettiğini söyler:

“Bütün İslâm dünyası zaferiniz için dua etmektedir. Halife emir buyurmuş. Câmilerde, medreselerde, her yerde göklere doğru açılmış olan eller Tanrıya yalvarmaktadırlar” (s.64)

Alp Aslan, savaş öncesi yaptığı son konuşmasında askerlerini önce cuma namazını kılmaya, sonra savaşmaya çağırır : “ – Sala veriliyor. Cuma namazını kılalım. Sonra savaşa başlayalım.” (s.64)

Büyük Hakan Alpaslan, (M. Faruk Gürtunca) adlı eserde de Alp Arslan, Malazgirt Savaşı öncesi Allah’a dua eder: “Bugün Çarşamba günü ... Yirmi dört Ağustosdur. Ey yüce Tanrım benim, düşmanıma kan kustur! Türkün yardımcısı ol ...” (s.117)

Alp Arslan, elçilerin vasıtasıyla Bizans İmparatoru’nun, barış teklifini kabul etmediğini öğrenir. Artık Bizanslılarla savaştan başka bir çare kalmamıştır. Sadece son olarak bir de Buharalı Kadı Muhammed Abdülmelik’in fikrini almak ister:

“Cenktesin sen!... Allah’ın başka dinlere karşı
Zafer va’delediği İslâmlığın uğrunda!...
Ey sultanlar sultanı bir uğur vardır bunda!
Bütün Müslümanların, minberleri önünde
Sana dua ettiği büyük CUMA gününde
Düşmanla savaşa gir...”
“Sultanım, inanırım bütün yüreğimle ben
Alnıma Tanrımızın zaferi yazdığına,
Sen de, bütün ordun da Yaradan’a sığına!”(s.120)

Alp Arslan, komutanı Afşin’e seslenerek Halifenin bir duası olduğunu bildirir :

“Halife de bir dua yollamış camilere,
 Bu dua bildirildi ülkemizde her yere!
 Okuyalım duayı, işitilsin bir daha,
 Göğe çıkan yakarış ersin yüce Allah’a !” (s.121)

Atatürk’ün, Tarih Tezinde cevap bulmaya çalıştığı sorulardan biri de İslâm tarihinin gerçek hüviyeti ile Türklerin İslâm tarihindeki yerleri ve rolleri nedir? sorusudur.⁸¹

Büyük Hakan Alpaslan’da Türklerin İslâm tarihindeki yerleri ve rolleri açık bir şekilde dile getirilmiştir. İslâmı üstün kılmak onların ülküsüdür. Halifenin, Selçuklu Sultanı Alp Arslan’a gönderdiği duayı Kadı Muhammed İbni Abdülmelik okur:

“Allah’ım İslâm’ın sen,
 Yükselt sancaklarını, indirme göklerinden!
 Sana hayatlarını kulluk için harcayan
 Bütün mücahitleri yalnız koyma sen bir an!
 Alp Arslan’ı düşmana karşı sen muzaffer et,
 Ordusuna göklerden melekleri rehber et!
 Çünkü Sen’in rızanı kazanmak için sade,
 Canını, varlığını her an feda etmede.
 O, Sen’in için, Sen’in dinini üstün kılmak
 Ülküsüyle düşmanla gaza ediyor ancak!
 O nasıl savaşıyor, gösteriyorsa gayret,
 Allah’ım, onu koru, düşmanlarını kahret!
 Onu koru Allah’ım! Düşmanlarını kahret sen,
 Öz yurdumuzda gözü olanları kahret, Sen!” (s.122)

Halife halka da buyrukta bulunmuştur :

“Dua edin tertemiz kalple ey Müslümanlar,
 İslâm’ın duasıyla zafer bulsun sultanlar!
 Yalvarınız zaferi Türk’e döndürmek için!
 Bayrağınız yükselsin, göğe ersin kanadı,
 Arş üstüne yazılsın Türk-İslâm yüce adı !” (s.122)

⁸¹ Hakkı Dursun Yıldız, “Atatürk ve Türk Tarihi”, s.736

Malazgirt Zaferinden İstanbul Fethine, (Behçet Kemal Çağlar) adlı eserin Malazgirt Destanı adlı birinci bölümünde de Allah’a imân temi işlenir. Askerler 26 Ağustos 1071 Cuma sabahı büyük bir coşkunluk ve heyecan içindedirler :

“Göklerde, yüreklerde bir ses “Hayya’ el-felâh”
Elli binin secdeye kapandığı bir sabah.
Parıldadı Tanrı’nın ışığı her alında;
Bir Cuma sabahıydı bin yetmiş bir yılında
Her can artık gemini koparmış bir al atdı.” (s.6)

Savaşa özellikle cuma günü çıkılmasının da özel bir anlamı vardır. Cuma, dinî açıdan mübarek bir gündür. Savaşa cuma günü başlanması, bu kutsal günde zafer yolunda Allah’ın yardımının ziyadesiyle sağlama maksadına matuftur :

“Gelir gelmez Cuma namazı vakti
Göklerden ansızın bir ışık aktı,
Muştuladı hemen büyük yarını
Öptü kılıçların kabzalarını.” (s.6)

Türklerin Batılı Milletler Tarafından Aşağılanması

Malazgirt, (Sabahattin Engin) adlı eserde Türklerin aşağılanması fikri işlenir. Eser Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis ve İmparatoriçenin konuşmalarıyla başlar. Bu konuşmalarda Türkler hor görülürler.

“- Artık çok oluyor bu Türkler. Bir sürü çapulcu ile yola çıkmışlar, yurdunu ele geçirmek için sanki yarış ediyorlar: Bir bölümü Doğu’dan, bir bölümü Güney’den daldılar.” (s.9)

Bizans İmparatoru ile İmparatoriçe’nin konuşmalarına daha sonra Saray Nazırını da katılır. Saray Nazırını, Alpaslan’ın Horasan’da birlikler kurup Anadolu’ya ilerlediğini haber verir. Bunun üzerine Bizans İmparatoru ve İmparatoriçenin sözleri dikkat çekicidir:

“İMPARATORİÇE : - Demek Gürcistan’a girmiş? !...

R. DİYOJENİS : - Tahmin ediyorum.

İMPARATORİÇE : - Küstahlık doğrusu.

.....

İMPARATORİÇE : - Vay edepsiz vay, vay saygısız vay!... İmparatorum, bir an önce haddini bildirmeni istemekte haksız mı imişim!...” (s.14)

Türk Tarih Tezinin ortaya atılma sebeplerinden biri de, Batılı ülkelerin Türklere karşı tutumları ve Türkleri hor görmeleridir. Atatürk’ün tarih ilmiyle ispata çalıştığı diğer bir husus da çeşitli sebeplerden dolayı çeşitli milletlerin Türklere karşı besledikleri husumetleri ve Türkler hakkındaki yanlış düşüncelerini ortadan kaldırmaktı. Atatürk, tarihimize objektif bir şekilde bakılmasıyla, Türklerin daha iyi anlaşılacağına inanıyordu. Bu husustaki düşünceleri de şöyledir:

“Milletimizin aleyhinde söylenenler bütünüyle iftiradır. “Milletimizin büyük kabiliyetleri tarihen ve mantiken sabittir. ‘Milletimiz ... büyük güçlükler içinde bir imparatorluk vücuda getirdi ve bu imparatorluğu altı yüz yıldan beri tam bir ululuk ve büyüklükle sürdürdü. Bunu başaran bir millet elbette yüksek siyasî ve idarî niteliklere sahiptir. Böyle bir durum yalnız kılıç gücüyle vücuda gelemezdi.”⁸²

Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis’in generallerinden biri Alp Aslan ve ordusunu izlemeye gider. Amacı, onların ne durumda olduğunu görmek ve Bizans İmparatoruna haber götürmektir. General, Alp Aslan ve ordusunun çok iyi bir durumda olduğunu haber verince, imparator ve kumandanları hemen Türkleri aşağılamaya başlarlar:

“R. DİYOJENİS: - Budalaca bir görüş. İnsan lâıyk olduğu derecede gururlu olabilmelidir.

BRYENNİOS: - Acizin avunması.

2.GENÇ GENERAL:- Köpeksi bir inanç

TRACHANİODES: - Mevkine lâıyk olmadığını bilmenin en kesin belirtisi!...” (s.25)

⁸² Özkan İzgi, “Atatürk’ün ‘Tarih İlmî’ Hakkındaki Düşünceleri”, s.260

Türklerin dünya tarihindeki rolleri şuurlu veya şuursuz olarak küçültülmüştür. Türklerin, ecdâd hakkında böyle yanlış malûmat alması, Türklüğün kendini tanımasında, benliğini inkişâf ettirmesinde zararlı olmuştur.

Malazgirt Savaşı öncesi Bizans İmparatoru, generalleriyle konuşur. Zaferi nasıl kazanacaklarına dair yorumlar yaparlar. Bu arada Türkleri aşağılamaktan da vazgeçmezler. Savaşı kazanacaklarını zannederler:

“R.DİYOJENİS: - İki gün sonra, 26 Ağustos Cuma günü savaşa başlayacağız. Tek Türk, tek Müslüman sağ kalmayacak.
 2. GENÇ GENERAL: - Kalmayacak
 ÖTEKİ GENERALLER: - Kalmayacak
 R.DİYOJENİS: - Tek Türk’e, tek Müslüman’a şefaet edenin derhal boynu vurulacaktır.” (s.42)

Atatürk’ün Tarih Tezinin sunulmasının bir sebebi de, Batılıların Türklere karşı iftiralardır. Bu iftiraların sahibi olan Batı dünyası, Türklerin önce Avrupa ve Balkanlardan, daha sonra da Türkiye’den tamamen atılmaları, yok edilmeleri gerektiğini düşünüyordu. İngiliz devlet adamlarından Gladston, Batının gerçek niyetini “Türklerin kötülüklerini kaldırmanın tek çaresi vardır, o da yeryüzünden vücutlarının kaldırılmasıdır.” sözleriyle ortaya koymuştur.⁸³

Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis Türkleri aşağılamaya devam eder. Kapısına gelen bir teşrifatçıya karşı şu şekilde konuşur:

“Aman dilemek için gelmiş olacaklar. (Azımsayan bir edayla güler.) Ayağımıza kapanacaklar kuşkusuz. (Mağrur) Fakat mukadder zafer yere yüz sürmekle geri bırakılmaz.” (s.43)

Bizans İmparatorununun bir kumandanı ve generali de Türklere karşı aynı tepkileri gösterirler:

⁸³ Ramazan Tosun, “Atatürk’ün Türk Tarih Tezi”, s.231-234

“TRACHANİODES : - Yüceliğin karşısındaki aczin dalkavukluğunu göreceğiz.

2.GENÇ GENERAL: - Seyri her faniye nasib olmayacak yüce bir görüntü.” (s.43)

Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis, Türkleri aşağılamaktan adeta zevk alır ve onlarla eğlenir.

Alp Aslan’ın elçileri geldiğinde, her zaman olduğu gibi yine Türkleri aşağılayıcı sözler sarf eder, generalleri de aynı tavır içerisindedirler:

“TRACHANİODES: - Biri halifenin, öteki de Alp Aslan’ın teslim haberini getirmiştir.

R.DİYOJENİS: - (Kahkahalarla güler. Ötekiler de katılırlar. Gülüşme bir süre sürer.)

BRYENNİOS: - Yazık, savaşın zevkinden yoksun kalacağız.

2.GENERAL: - Hiçbir zevk, yüzde yüz kazanılacak olan savaşın heyecanından tatlı olamaz.” (s.43-44)

Alp Aslan’ın elçilerinden Sav Tekin’in, Romanos Diyojenis’e “nerede kışlayacağının belli olmaması” konusunda bir şey söyleyince Romanos Diyojenis çok sinirlenir ve Türkleri aşağılama, hor görmeye generalleriyle son hadde gelirler:

“R.DİYOJENİS: - Göstereceğim size. Haydi...

BRYENNİOS : - Zavallılar

2.GENÇ GENERAL: - Hiçliklerinin farkında değiller.

TRACHANİODES: - Küstahlık aczin ürünüdür.

BRYENNİOS: - Durumlarının farkına varmıyarak, kendilerini dev aynasında görenler ne kadar bahtsızlar.

R.DİYOJENİS: - Yakın geleceklerinden habersiz görünen, burunları kaf dağında olanların hali ne kadar ibret vericidir!

TRACHANİODES: - Böylelerinin varlığı bizi zafere götüren en kestirme yoldur.

BRYENNİOS: - Sözlerini, can çekişmekte olan köpeklerin son ulumalarına benzetiyorum.

R.DİYOJENİS: - Karşımda ezilip büzülmelerini isterdim, inatçı insanlar!... (Dolaşır). Ben zaferi böyle ahmakların elinden değil, büyük kişilerden koparıp almak isterdim. Bu yüzden gerektiği kadar sevinemiyorum.” (s.53)

Bizans İmparatoru Romanos Diyojenis ve generallerinin sözleri Tarih Tezi'ni destekler niteliktedir. Tarih Tezinde Atatürk, Batılıların iftiralarına şöyle cevap verir:

“Milletimizin zalim olduğu iddiası da sırf iftiradan, baştan başa yalandan ibarettir. Hiçbir millet, milletimizden daha çok yabancı unsurların inanç ve adetlerine riayet etmemiştir. Hattâ denilebilir ki, başka dinlere mensup planların dinine ve milliyetine riayatkâr olan yegâne millet bizim milletimizdir.”⁸⁴

Türklerin Üstünlükleri

Malazgirt Zaferinden İstanbul Fethine (Behçet Kemal Çağlar) adlı eser, Türklerin üstünlükleri teminin işlendiği bir eserdir:

“Önüne durulmaz bir Türkmen seli.
Sedd-i Çin'e benzer set mi çekmeli?
Bütün bir Asya'ya set yapılmaz ki,
Önüne ne çıksa bu sel yılmaz ki;
Susamış toprak var onu içecek,
Önüne çıkamı yıkıp geçecek!” (s. 4)

Bir yandan da Selçuklu Sultanı Alparslan ve ordusunun Malazgirt'e doğru yol almaları anlatılır. 1071 Malazgirt Zaferi, Türklere Anadolu'nun kapılarını açar:

“Göklerde, yüreklerde bir ses “Hayya-lel-felâh”
Elli binin secdeye kapandığı bir sabah.
Parıldadı Tanrı'nın ışığı her alında;
Bir Cuma sabahıydı bin yetmiş bir yılında.
Her can artık gemini koparmış bir al atdı,
Bir meydan Malazgirt'ti, o bir meydan Ahlat'tı;”(s.6)

Bizanslıların Türkler'e karşı gelemeyeceği ve Türklerin üstünlükleri şu sözlerde apaçık ortadadır:

⁸⁴ Özkan İzgi, “Atatürk'ün ‘Tarih İlmi’ Hakkındaki Düşünceleri”, s.260-261

“Bir vuruşta Türk’ü yok etmek diler...
 Çok görüldü bu Romanos gibiler:
 Bir dal kopsa çınar söküldü sanan
 Bir yıldız düşse gök döküldü sanan!
 Türk’ün bitmez gücü nedir bilmeyen!
 Kibrinin, hırsının sonu gelmeyen;
 Türk’ü ilk ağızda yenildi sanan,
 Bizans ordusuydu böyle aldanan;
 Kaçıyorlar sandı, keyfinden uçtu.
 Çifte ok yağmuru altına düştü!
 Kaçar görünenler dönünce geri
 Pusudan çıkanlar koştu ileri.
 Bir kez Türk bileği gerdi mi yayı
 Düşmanı yıldırımak işin kolay!”(s.9)

Türkler Malazgirt Zaferi’ni kazanınca, Bizans İmparatoru Romanos Diyojenes esir düşer. Alparslan, Bizanslı tutsağını görünce ona bir soru sorar. Aldığı cevapla Türklerin üstünlükleri bir kez daha dile getirilir:

“Alpaslan gülerek baktı o yana
 Dedi tutsağına: -Bir sual sana
 - Beni esir alsan ne yapardın sen?
 Dedi Diyojenes hiç düşünmeden:
 “Kafesten kurtulan azgın arslana
 Ne yapmak gerekse yapardım sana!”
 Aldı Alpaslan’ı bir tuhaf gülme;
 Dedi ki : “ Boşuna umma üzülme;
 Başını vurmaktan senin ne çıkar?
 Elbette başına gelmiş aklın var;
 Onunla gez dolaş, anlat ki biraz
 Küçükasya, Büyük Türkmensiz olmaz!”
 Savaşta bırakıp arslanlığını
 Türk böyle gösterdi insanlığını.
 İflâsta Bizans’ın kibarlık süsü
 Meydana emsalsiz Türk hoşgörüsü!
 Konuk ağırlama işi bitince
 Yine akın günü gelip yetince...”(s.11)

Atatürk'ün Tarih Tezinin yazılma sebeplerinden biri de Türklerin ne kadar üstün bir millet olduğunu kanıtlamaktır.

Atatürk, Türk Tarihinin, dolayısıyla Türk medeniyetinin en ince ayrıntılarına kadar ortaya çıkarılması üzerinde durmuştur. Çünkü, Türk kabiliyetinin ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, bütün Türk çocukları kendileri için lâzım olan atılım kaynağını tarihte bulabileceklerdir. Türk çocukları bu tarihten bağımsızlık fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir.⁸⁵

Eserin “Akıncılardan Bir Akıncı” adlı ikinci destanında da Türklerin üstünlükleri anlatılır:

“ Herkes ya imana gelip gülecek,
Hemen Hakk-ı Muhammedi bilecek,
Şevk alacak cennetteki düğünden;
Ya da canı cehenneme bu günden!
Herkes ya tutsak, ya Türk'ün uyrugu...
Bu yalvaç muştusu, Tanrı buyruğu
Uzaklar gelecek yakın.. Haydi!
Akına, akına, akına haydi!”(s.18)

“Rumeli'nden haber gelmiş bir ara
Bizim akıncılar düşmüşler dara.
“Orda aşılmadık duvar mı kalmış,
“Türk'ün geçmediği sular mı kalmış;
“Engeruz çayından içelim atım!
“Haydi Rumeli'ye geçelim atım!
“Atlayıp ırmaktan, aşalım dağdan,
“Ne Varda dayansın, ne Karabuğdan!”(s.19)

⁸⁵ Ramazan Tosun, “Atatürk'ün Türk Tarih Tezi”, s. 231-234

Eserin “Boğaç Han Masalı” adlı üçüncü destanında Türklerin gücü ve üstünlükleri anlatılmaya devam edilir:

“Gelin söz açalım erden, güzelden,
Anlatmak istemiş Tanrı ezelden
İnsanın kendine bedelliğini;
Yunan çehresine güzelliğini
Romalı aklına kıvraklığını
Arap mantığına parlaklığını,
Çin düşünce serinliğini,
Hintlinin ruhuna derinliğini,
Moğola uzağa ermekliğini,
Türk gönlüne ise erkekliğini,
Çevikliğini de Türk bileğine,
Vermiş bağışlamış nice şey yine...
Tanrı Taâlâ'nın bundan kasdı ne:
Yiğit töre yemez Türkün üstüne
Sayısız örnekler vardır elinde
Ben yüz bir diyeyim sen de “yüz bin” de,
Düşünme en büyük yiğidin kimdi?
Birini anlatıp geçelim şimdi.”(s.25)

Savaşçılık

Savaşlarda üstün başarı gösterme ve zafer kazanma Türk milletine ait genel hasletlerden biridir.

Alparslan (Fahri Sağlam), savaşçılık teminin işlendiği bir eserdir. Türklerin savaşçı özelliği Selçuklu Sultanı Alparslan'ın konuşmalarında görülür. Alparslan, Bizanslılar'la savaşmadan önce komutanlarıyla konuşurken Türklerin bu özelliği ortaya çıkar:

“SALTUK - Savaşmak istenilen noktada düşmana sayıca üstün olmaktır.

....

SAVTEKİN - Sayıca üstün olan düşmanı yenmek için, onu saldırılarla dağıtmak, toplanıp bir araya gelmesine meydan vermeden vurmak gerek.

ALPASLAN - Kumandanlarım! Kararlarınız çok yerindedir.

Bizans'ın bizden sayıca çok üstün olacağı bir gerçektir .. madem ki durum böyledir, biz de savaş taktiğimizle manevralarımızla, kısaca aklımızla onlardan üstün olmalıyız.” (s.75-76)

Alpaslan ve kumandanları, Bizanslılara barış teklifinde bulunurlar. Bizanslıların bu teklifi kabul etmemesi üzerine Alpaslan, ordusuyla beraber, Bizanslılarla savaş kararını alır:

“Beylerim!. Alperenler!. İşte savaş günü geldi çattı .. Biz Türkler Altaylardan Maveraünnehir’den korkaklığımız yüzünden gelmedik. Tanrı buyruğu ile zaferler kazanarak, kaleler fethederek, atalarımızın izinden yürüyerek, dinimiz ve milletimiz için çarpışarak geldik ..” (s.97)

Alpaslan'ın kumandanlarıyla yaptığı konuşmasının devamında, Türklerin savaşçılık özelliği yine dikkatimizi çeker. Bizans ordusunun içi boş ve işe yaramaz bir ordu olduğunu söyler:

“... İçleri boştur .. para ve ganimet için savaşırılar ..
bizlerse şereflice ölüm için savaşırız! Şehit olmak için savaşırız!” (s.98)

Alp Aslan, adlı eserde savaşçılık teminin işlendiği eserlerden biridir. Alp Aslan, ordu komutanı Kutlu Tekin ile konuşurken Kutlu Tekin düşmana karşı nasıl mücadele verdiğini anlatır:

“Kısa bir zamanda hazırladığım beşyüz atlı ile düşmana karşı çıktım. Tozu dumana katarak dörtlü ile ilerliyorduk. Karşıda, boyun noktasının önündeki top ağaçların yanında düşmanla karşılaştık... Toplanmalarına fırsat vermeden, kılıçlarımızı çekerek, bütün hızımızla üzerlerine saldırdık...” (s.17)

Alp Aslan, elçisi Sav Tekin'in Bizanslılara sulh teklifi götürmesini kabul eder. Ancak Bizans İmparatoru Romanos Diyojenes'in Türklere hakaret etmesine tahammül edemez. Bunun üzerine Bizanslılarla savaş kaçınılmaz olmuştur:

“...Ulu Tanrı, Melikşah'ın buyruğu altında size nice şerefli zaferler nasibetsin. Yarın sabah şafakla beraber düşmana saldıracağız.” (s. 46)

Malazgirt, (Sabahattin Engin) savaşçılık teminin işlendiği eserlerden bir diğeridir. Selçukluların ordusundan 1. Haberci adındaki bir kişi, Bizanslılara nasıl saldırdıklarını anlatır:

“... Bu arada Sultan Alp Aslan ordusunun, düşman içerlerine bir hançer gibi girmiş olan bölümüne geri çekilme emrini verdi. Geri çekilme o kadar mükemmel oldu ki, Romanos Diyojenis bile yanıldı... İki yandan hücumla geçen erlerimiz kısa bir süre içinde düşmanı sardılar. Kıyasıyla bir savaş başladı. Kılıçlar şakırdıyor, oklar vınıyor, Allah! Allah! sesleri hurra, hurra seslerini bastırıyordu ...” (s.66)

1. Haberci'nin Türklerin bu savaşçılık özelliklerini anlatmasından sonra 2. Haberci söz alır:

“Savaş alabildiğine kızıştı. Öylesine bir çarpışma ki, bir er, en azından, on erle çarpışıyor, Bir, on'un elinde yok olacak derken, bakıyorsunuz, Bir on'u yokediyordu. Toprak, dere, dağlar, taşlar bu savaşın hızıyla sanki şekillerini değiştirmişlerdi. Yiğitlik şöleninde erler birbirleriyle yarış ediyorlardı.” (s.67-68)

Türklerin savaşta göstermiş oldukları başarıları 2. Haberci anlatmaya devam eder:

“Romanos Diyojenis'in sağ kanadıyla merkez cephesi çöktü. Sağ kanattakileri imdada çağırdı. Birliklerimiz bunları saf dışı ettiler. Serdengeçtilerimiz düşmanın sol kanadını da paramparça ettiler. Sultan Alp Aslan son emrini verdi: “Romanos Diyojenis'i sağ olarak esir ediniz.” (s.70)

Büyük Hakan Alp Arslan, (M.Faruk Görtunca) adlı eser savaşçılık konusunun işlendiği bir eserdir. Alp Arslan, Melikşah'dan Türklerin bir cenk gününü anlatmasını isteyince Melikşah sultanının bu isteğini seve seve yerine getirir:

“Bir gün öyle bir savaş oldu ki başlar düştü,
Yerde yatan tenlere akbabalar üşüştü!
Gaziler haykırdılar, inledi gökkubbeler,
At ayağından tozlar yukarı çıktı yer yer!
Set gibi saf bağladık düşman orduya karşı,
Küsle tekbir sesleri biran titretti Arş'ı!
TANRI TÜRK'Ü KORUSUN diyerek bir ağızdan,
Türk'ünden, Türkmen'inden, Selçuk'undan, Kırız'dan

Bir çağlayış boşandı, dalgalandı bu dilek,
Tunç kabzalı kılıca sarıldı demir bilek!
Teke tek döğüş için kimi de er istendi,
Yüce Tanrıdan koca Türk'e zafer istendi!
Ak – Boz atlar şahlandı, kişnediler alanda,

Gaziler hamle kıldı ileriye bir anda!
İki ordu karıştı birbirine kan gibi,
Bizinkiler döğüştü kükreyen arslan gibi!” (s.38)

Alp Arslan’ın Bizanslılarla savaş öncesi komutanlarıyla görüşürken söylediği sözler Türklerin yeri geldiğinde savaşı bir millet olmalarını ortaya çıkarır:

“Afşin, Tarang, Savtekin, Başbuğlar, Gümüştekin,
Buradan orduları batıya ilerletin
Tutun bütün hatları Malazgirt önlerinde,
Durun, vadiye bakan tepeler üzerinde!
Akşam karanlığında pusulara yatılsın,
Sinsi düşman hücumu gerilere atılsın!
Yiğit okçularımız oklasın Bizanslı’yı,
Dar gelsin karanlıkta onlara bucağ, kıyı!
Atlı bölükleri de düşman karargâhına ,
Dalsın, oklar saplasın Bizans ciğergâhına!
Sabahadek onları takatsız düşünürler,
TÜRK’e doğsun en yakın, en parlak tanlı günler!” (s. 124)

Malazgirt Zaferinden İstanbul Fethine, (Behçet Kemal Çağlar) adlı eserin 1. bölümü olan Malazgirt Destanı’nda savaşçılık temi işlenir:

“Başları elli bin, vicdanları bir;
Elli bin ağızdan, elli bin tekbir.
Elli bin insanda bir insan, bir hınç ...
Elli bin bilekte, elli bin kılınc,
...
Allah bilir: Halin yaman Romanos!..
Şakırdar kılıçlar, çalınır çanlar,
Sebildir damarlar, kurbandır canlar,
Allah Allah sesi yırtar gökleri;
Tenler dursa, canlar koşar ileri ...” (s.7)

1071 Malazgirt Zaferi’ni kazanmadan önce Türklerin nasıl savaştığı anlatılır:

“ ...

Elli bin er hem sevine sevine
 ‘Emrindeyiz!’ nidasıyla coştular;
 Kurtça sinip doğan gibi uçtular!
 Mancınıktan taş, bedenden baş düştü,
 Bedenden baş, mancınıktan taş düştü.
 Kol kırıldı, ten savruldu, can esti
 Ok kılıcı kırdı, kılıç ok kesti;
 Döğüşe, bağrışa, kaçışa, koğa
 Dünyada mahşeri andırdı ova.”(s. 8)

Büyük Hakan Alp Arslan, (M.Faruk Gürtunca) Atatürk sevgisinin işlendiği bir eserdir. Piyesin sonunda 26 Ağustos günü gelip Malazgirt Zaferi kazanıldığında Dedekorkutoğlu söz alır ve Atatürk’e olan sevgisini dile getirir:

“ işte bir arslan ATA çıkıyor Türk yurdundan,
 sıyrılıyor kan akan kılıcı hemen kından!
 < Arka fonda kayan bulutlar arasında
 ATATÜRK’ün altın başı parlar:>
 Yine bir YİRMİ ALTI AĞUSTOS’ta o ATA
 Son veriyor vatanda bir düşman saltanata!
 Bir millet babasını görüyorum göklerde,
 En büyük bir zaferi kazanan o dur yerde!
 Kırılmış koca yurdun bağrına giren hançer,
 Kurtulmuştur gözyaşı döken kızlar, nineler!
 Türk yurdunda son yoktur bir sonsuz saltanata,
 Türk soyu yetiştirir her gün yeni bir ata!
 Atatürk’ün başı parlak ışıklarla parlamakta
 Devam eder:” (s.147-148)

Atatürk’ün Türk milletine çizdiği yoldan yürümeye devam edecek övgülerde bulunur. Ardından piyes Dedekorkutoğlu’nun Alp Arslan’a hitaben söylediği sözlerle sona erer:

“Her gün bir vatan ekle bu güzel vatanına!
 Dört çevreyi kaplasın, binsin de ata Türkler,
 Tarihlere ün versin Türk ata, ATATÜRK’ler!” (s.148)

ALTINCI BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNİ KONU EDİLEN ESERLER

Atatürk

Bayönder, Atatürk'ün hayatından izler taşıyan bir eserdir. Münir Hayri Egeli'den, bizzat kendisi bu eserin yazılmasını istemiştir.

Piyesin konusunu ve bu konunun nasıl gelişeceğini Atatürk bizzat kendisi vermiş ve Bayönder'in şahsında kendi hayatının kısaca sembolleşmesini istemiştir. **Bayönder** yazıldıktan sonra da üç defa okumuş ve tashih etmiştir.

Münir Hayri Egeli önsözde, Atatürk'ün bu piyesi hazırlarken iki gece sabaha kadar uğraştığını belirtir. O, bu eseri masal saymıyor, epope manasına gelen “ertek” “irtek” kelimeleriyle anılmasını istiyordu.

Atatürk, Bayönder'deki bütün fikirlerin üzerinde ayrı ayrı durmuş, bazılarının üzerinde değişiklik veya düzeltmeler yapmıştır. Meselâ piyeste, kadın için “bir evin süsü” denilmesine razı olmuyordu:

“Biz kadınlar için böyle düşünmeyiz! Kadın varlığı ulusun bir noktadan temelidir! Artık kadını süs tanımak fikrini tazelemek doğru değil.”(önsöz s.8) Bu piyeste Atatürk'ün hayat ve cemiyet anlayışı merkeze alınmıştır.

Bayönder fırtınalı bir günde eşini kaybeder, eşi İzgen olacakları önceden sezmiş gibidir:

“İZGEN

Göğsümde sakladığım bu altın taş
İçinde gizlidir benim yüreğim.
Bununla bir yudum iç Er Sevdüğüm
Hangi gün gönlüne düşerse bir yas.(s.26)
Acunda fırtınalar azacak bir gün.

Budunlar yıkılacak, geceye dönecek gün.
Bütün, yaşayanlar fırtınadan korkacak.
Yalnız, bu karanlığı bir tek sensin yakacak.

BAYÖNDER : “ Ağır, bunlu”

Tanım seni İzgen. Sen, eşsiz bir incisin.
Sen acunun üzelden⁸⁶ gelen tek sevincisin.
Yok, yok, yanıldım. Sen ne inci, ne de yakutsun.
Sen, Tanrıdan adama andaç olan bir kutsun.⁸⁷

İZGEN (yavaş yavaş ölüirken)

Dinle! Sana yıllardır yoldaş olan İzgenin
Bir gölge gibi bağlı, koştı izinden..
Gel beni bir daha sar...(sarılırlar) Esen kal.⁸⁸ Bayım, esen.

BAYÖNDER

İzgenim göçmez benim

İZGEN

Oh. Ne bun!...ya sen...(Fırtınalar, yıldırımlar arasında ölür)” (s. 29)

Mutsuz günler bir müddet daha devam ettikten sonra oyundaki koro bir gün fırtınanın dindiğini ve ayın yeniden doğduğunu fark eder:

“KORO:

Ohkay... Ohkay... Ohkay... Ohkay...⁸⁹

OZAN:

Bak ortalık ağardı. Kıyıdan doğuyor ay.

KORO:

Bak fırtına dindi sıydan⁹⁰ doğudan doğuyor ay...”(s. 33)

“Osmanlı Padişahı ve Osmanlı Hükümeti, İmparatorluğun yıkılmasına, memleketin düşmanlar tarafından mütemadiyen istilâsına ve parçalanmasına karşı bir şey yapmıyarak ve bir şey yapmak istemiyerek *sırf nefislerini düşünmekle* meşgul iken, memleketin asıl sahip ve hâkimi olan *Türk milleti*, vaziyeti ıslah ile *Anayurdunu* kurtarmak için derhal harekete geçmişti.

⁸⁶ Üzel: Esen

⁸⁷ Kut: Bereket, Baht

⁸⁸ Esen kal: Elveda

⁸⁹ Ohkay: Bravo, aferin

⁹⁰ Sayı: Ufuk

Mondros Mütarekesile Osmanlı Devletine öldürücü bir darbe vuran düşmanlar, aynı darbe ile Türkü de öldürdük sanmışlardı; ve bunda çok yanlışlardı. *Çok kudretli ve yaratıcı Türk milleti, yaralı, yorgun, fakat canlı ve ümitli ayakta duruyordu.* Anadolu'da Selçuk Saltanatı yıkılıp dağılınca, ondan daha kuvvetli Osmanlı Saltanatını kuran millet, Osmanlı Saltanatı tarihe karışırken de, ondan daha kuvvetli başka bir devlet, kendi adını taşıyan milli ve muasır bir devlet kurmaya azmetmişti. Tereddi etmiş Osmanlı Saltanatı Padişahını ve iş başında bulunanlarını kolaylıkla emir altına almak kabil idise de, binlerce yıllar hür ve müstakil yaşamış, bunca devletler ve medeniyetler kurmuş bir milleti mahkum etmek imkansızdı. Osmanlı Saltanatının müttefiki olan başka milletler galiplerinin hükümlerine pek çabuk baş eğmişlerdi; fakat Türk milletini o milletlerle mukayese etmek doğru değildi. Zorluklar arttıkça onları istihkar ile başını yükselten bu mağrur ve fedakâr millet, düşmanlarının önüne çıkıp dikildi ve onları Anayurdundan atıncıya kadar oturmadi.

Türk milletinin mayasında saklı harikulâde kudret, pek kadim bir maziden beri tarihin seyrini değiştiren, dinleri, medeniyetleri ellerinde oynatan kahramanlar halinde tecelli etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu yokolacağı sıralarda Türk kudreti, yine böyle bir mümessilini yarattı! Mustafa Kemal.”⁹¹

Ayın doğmasından sonra Bayönder hemen yanında duran subaylara seslenerek, yurdun büyüklerini çağırmasını ister:

“(O vakte kadar bir kenarda sessiz duran subaylara)
Varın, dört yana, çabuk duyum ⁹² salın bağırın!
Yurdun ulularını tez buraya çağırın.” (s. 33)

Bayönder’in çağırdığı subaylar gelince bir şölen başlar, kımızlar içilir. Yanındaki misafirlerle kımız içen Bayönder birden elindeki altın tası denize doğru fırlatır:

“Ben de şimdi

⁹¹ **Tarih 4, Türkiye Cumhuriyeti**, s.14

⁹² Duyum: Haber

Onu söyleyecektim. Bu bir kutlu değme⁹³ gibi
 Bir tekin olmayacak...Haydi Baylar kalkınız
 Hep birlikte içelim.”

“Konuklar kalkarlar. Kımızlarını içerler. Bayönder geri döner engine doğru yürür.
 Sahnede büyük bir kımıldanış.”

“Bayönder bu sözleri söyler söylemez elindeki altın tası denize fırlatır. Gökten bir
 aydın yalaza denize iner.

Bütün engin yaltırlıklı bir görünüş alır. Bunların hepsi sahnede derin bir şaşkınlık
 uyandırır.”(s.42)

Bayönder, alçalan göklerdeki bulutlara karışır ve kaybolur:

“BAYLAR-KADINLAR (Hep birden)

A!...

BAYLAR :

Ne yapalım Bayönder?

BAYÖNDER

Sıltavın⁹⁴ Ozan söyler.”

“Bayönder açılan, eğilen alçalan göklerdeki, bulutlara karışır kaybolurken.”(s.42)

O günden sonra, Türkler bunaldığı zaman altın tastan su içmek, bir gelenek
 haline gelir.

Son olarak koro, amaçlarının “en yüksek uygarlığı da aşmak” olduğunu
 söyler ve sahne kararır:

“Bizim başımız adam, gövdemiz sade ateş,
 Bileğimizde bilgi, bize imrenir güneş,
 Pusatımız atımdır, ⁹⁵ güçlük bize oyuncak.
 Ama çımız ⁹⁶ en yüksek uygarlığı da ⁹⁷ aşmak...”(s.45)

⁹³ Değme: Miras

⁹⁴ Sıltav: Miras

⁹⁵ Atım: Hamle

⁹⁶ Amaç: İlk hedef

⁹⁷ Uygarlık: Medeniyet

Kurtuluş Savaşı

Gün Doğarken adlı eser İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşunu anlatır.

Gültekin adlı kahraman, Sarı Yıldız adındaki arkadaşıyla konuşurken İzmir'den haberler geldiğinden bahsederler:

“Haberler geliyor bize İzmir'den,
Bileği, yüreği yiğit demirden.
Yazıyor İzmir'in kara yasını,
Gözlerden dökülen kanlı yaşını.”(s.8)

İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşu İstiklâl Harbi'ne dahil bir olaydır:

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmakta olduğunu gören Türk milleti, her cihette müstakil bir devlet ve bir içtimai heyet kurmağa çalıştı. Mustafa Kemal'in idaresi altında, birçok cephelerden taarruz ve müdafaayı icap ettiren işte bu ceht ve gayretin mecmuu *İstiklâl Harbi'ni* teşkil eder.⁹⁸

Sarı Yıldız da postacının onlara getirdiği mektuplardan biri üzerine yorum yapar:

“Demirde kaniyan derin yara var.
Sevgili İzmir'im kanlı bir diyar.
Yetişsin, kurtarsın demir pençeler.
Yetişir yapılan bu işkenceler.”(s.9)

Türk askerleri İzmir'i alma konusunda kararlıdılar:

“Bu sırada birisi gelir reisin kulağına
Türk süvarilerinin şehre girmekte olduklarını
söyler, telaşlı kaçışmalar başlar.”(s.30)

Sonunda İzmir düşman işgalinden kurtulur ve Gültekin konuşmalarında bunu haber verir:

⁹⁸ Tarih 4, Türkiye Cumhuriyeti, s.56

“Gülelim kurtulmuş vatanımız var,
Göğsünden, alnından güneşler doğar.
Kurtuldu Türklüğün güzel bayrağı,
Gönülleri kapladı ışık sağnağı.”(s.32)

Cumhuriyetin İlânı

Özsoy adlı destan Cumhuriyetin ilânını anlatan eserlerden birisidir. Eserin ikinci perdesi 1918 yılında gelişir. Mütareke yıllarının zorlu günlerinden izler vardır:

“Fakat kara günler de gelmiştir. Tur ve İraç evlâdı 1918 senesinin kara günlerini yaşıyorlar. Bu sözler arasında sahne bize 1918 yılında bir köyü gösteriyor.”(s.10)

Tur adındaki kişi, Atatürk’ün ardında Kurtuluş Savaşı’na giren kişiler arasındadır:

“Kumandanın adını öğrenen Tur’un ak sakalları düşer, yeniden gençleşir. Tur da Büyük kumandan Mustafa Kemal’in arkasında bir nefer olarak harbe gider.”(s.11)

Üçüncü perdede “on yıl abidesi”nden bahsedilir. Cumhuriyet ilân edilmiş ve 10.yılı kutlanmaktadır:

“Bu gün kasabada on yıl abidesi açılacaktır. Herkes onun şenliği ile meşguldür.”(s.13)

Türkler tarih boyunca bağımsızlık ve hürriyetlerine son derece düşkün bir millet olmuşlardır:

“Türkün ata yurduna ve Türkün istiklâline tecavüz edenler kimler olursa olsunlar, onlara bütün milletçe müsellâhan mukabele ve onlarla mücadele eylemek icap ediyordu. Bu mühim kararın bütün icabat ve zaruriyatını ilk günde ızhar ve ifade etmek elbet musip olamazdı. Tatbikatı birtakım safhalara ayırmak ve vakayı ve hadisattan istifade ederek milletin hissiyat ve efkârını hazırlamak ve kademe kademe yürüyerek hedefe vâsıl olmağa çalışmak lâzımgeliyordu. Nitekim öyle olmuştur. Dokuz senelik efkâr ve icraatımız mantikî bir silsile ile mütalea olunursa, ilk günden bugüne kadar takip ettiğimiz umumî istikametinin ilk kararın çizdiği hattan

ve teveccüh eylediği hedeften asla inhiraf eylememiş olduğu kendiliğinden tebarüz eder.”⁹⁹

Gazinin bu birkaç cümlesi Milli Mücadelenin zafere varan yürüyüş ve tekâmül safhalarının hazırlanmasında güdülen usulü gösterdiği kadar siyasî, içtimaî inkılâp hareketlerinin de nasıl önceden hazırlanmış bir sıra ve tertip ile yürüdüğünü ve herbiri için ancak en elverişli sayılan zaman gelince tatbik sahasına geçildiğini açıkça gösterir. Türk inkılâbının tatbikat şartlarından biri de dertlerin *kökünden* sökülmesi ve atılan adımların *asla ve hiçbir suretle* geri alınmamasıdır.¹⁰⁰

İnkılâp esaslarını millî bünyeye birer birer tatbikte güdülen yolu ve usulü iyice öğrenmek için yine onların *Büyük Yapıcısının* sözlerini dinleyelim. Gazi bu usulü şöyle tarif eder:

“Bizim milliyetçiliğimiz, gerek müstakil, gerek başka devletlerin tebaası halinde yaşayan *bütün Türkleri* hangi dinden olurlarsa olsun derin bir kardeşlik hissile *candan sevmek*, onların refah ve inkişafını candan dilemekle beraber kendisine siyasi iştigal hududu olarak Türkiye Cumhuriyeti hudutlarını kabul etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti dahilinde Türk diliyle konuşan, Türk kültürü ile yetişen, Türk mefkûresini benimseyen her fert, hangi dinden olursa olsun Türktür.”

101

⁹⁹ Atatürk, (1973): **Nutuk Cilt 1**, (1919-1920), Milli Eğitim Basımevi, Onüçüncü Basılış, s.13-14

¹⁰⁰ **Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti**, s.

¹⁰¹ a.g.e., s.183

Vatan Sevgisi

Gün Doğarken, Vatan sevgisinin işlendiği eserlerden biridir.

Sarı yıldız ve Gültekin adlı kişiler İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşu sırasında konuşurlarken vatanın durumunu anlatırlar. Gültekin vatana olan sevgisini şu sözleriyle dile getirir:

Gültekin
 “İçlisin, dalmışsın sen bir engine
 inleyor, ağleyor seslerin gine

Ağlama yıldızım ağıt iş değil
 Vatanın işleri önünde iğil.”(s.6)

Sarı yıldız ise vatan sevgisinin ruhunun derinliklerine kadar inebildiğini belirtir:

“Vatanı göğsünde parlıyan güneş,
 Yakacak ruhumda sönmiyen ateş.”(s.8)

Keziban ve Kızıl Efe isimli kişiler İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşu sırasında vatana olan sevgilerini ve vatan uğrunda yapabileceklerini şu sözleriyle ispatlarlar:

Kızıl efe
 “Duyduğum, aldığım salıklar kara,
 Göğsümüz, bağrımız bir kanlı yara.

Yurduma, canıma dikenler batmış,
 El oğlu sevince ağılar katmış.

Yaptığım,içtiğim antlar pek büyük,
 Sırtıma yüklenen ne kutlu bir yük.

Keziban babamız olacak kurban ,
 Vatanın yolunda dökecek al kan.”(s.17)

Hürriyet ve İstiklâl Fikri

Gün Doğarken, hürriyet ve istiklâl fikrinin işlendiği bir eserdir. Gültekin eserin sonunda Türklüğün bayrağının kurtulduğunu söyler:

“Kurtuldu Türklüğün güzel bayrağı,
Gönülleri kapladı ıfık sağnağı.
...
Sevinçten şenlikler yapıyor her Türk,
Türklüktür yenilmez bir tek büyüklük.” (s.32)

SONUÇ

Atatürk'ün Tarih Tezi, Cumhuriyet döneminin tarih anlayışını yansıtmaması bakımından önem arz eder. Cumhuriyet döneminde ortaya atılan tarih tezi o dönemin yazar ve şahsiyetlerinin eserlerine de yansımıştır.

Tarih boyunca büyük zaferlerle beraber üstün medeniyet başarılarının sahibi olan Türk milleti, müspet vasıf ve değerlerle mücehhez bir millet olduğunu tarih karşısında her devirde ispatlamıştır. Tarih Tezinde Türklere ait olumlu özellikler kapsamlı bir şekilde anlatılır.

Esasen incelememize konu yirmi iki eserin birleştikleri en önemli nokta, Türk milletinin yüksek meziyetli oluşudur. Türk, yaradılışından gelen bu değerleri, her zaman insanlığın hayrı ve mutluluğu için kullanmıştır. Türkler yetenekli ve üstün seciyeli bir millettir.

Diğer taraftan yalnızca Türk Milletine has olup başka milletlerde rastlanmayan özelliklere de yer verilir. Tarihte hiçbir millet, Türklerin yaptıkları gibi yeni bir vatanı -Anadoluyu- binbir zorlukla ve toprağını kanlarıyla sulayarak edinmemiştir. Yazarların bu hususun altını çizdikleri görülür. Orta Asya'dan Anadolu'ya göç başta olmak üzere kahramanlık, fedakârlık, Türklerin üstünlükleri gibi hususlar, bu dönemi anlatan piyeslerin ortak temlerini teşkil ederler. Atatürk'ün Türk Tarih Tezinde Türklerin anayurdunun Orta Asya olduğu belirtilir. Sonra buradan iklim değişikliği, kuraklık, hayat şartlarının zorlaşması gibi sebeplerle Anadolu'ya ve başka kıta veya yerlere göç edilmiştir.

Atatürk'ün Türk Tarih Tezini hazırlarken araştırmacılara verdiği esas direktif, Türk tarihinin ve kültürünün dikkatli ve iyi bir şekilde araştırılmasıdır ki, Orta Asya, söz konusu araştırmaların odak noktasını teşkil eder.

Oğuz Destanı'nda(Vehbi Cem Aşkun) Oğuz'un kahramanlıkları, Türklükle Oğuzlar arasında bir bağlantı kurulması anlatılır. Türklüğün eski çağlarını konu alan bu eserde ilk cihan hâkimiyetinin Oğuz Kağan tarafından kurulduğu belirtilir. Tarihi

kaynaklara göre Oğuz(Mete), Çin, Hindistan, İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, Mısır, Anadolu, Rus ve Frenk ülkelerine hâkim olmuştur. Oğuz Kağan, Türklerin atası kabul edilir. Böylece, Tarih Tezinde de anlatıldığı gibi, Türklerin mazileri itibarıyla ne kadar eski ve köklü bir millet oldukları ifade edilir.

Yine ünlü Oğuz Kağan destanından mülhem olan **Oğuzata**'da(Selahattin Batu) Oğuz'un kahramanlıkları, Oğuz'un kendisine saldırmak isteyen beylere barış teklif etmesi ve sonunda herkesin Oğuz'un hakanlığını kabul etmesi anlatılır. Eserde olağanüstülükler de yer verilir. Söz konusu olağanüstülükler Oğuz'un doğumuyla başlar ve eser boyunca sürer. Oğuz okuyucuya / seyirciye müstesna bir kahraman olarak takdim edilir.

Mete(Yaşar Nabi), vatan sevgisinin konu edildiği bir eserdir. Mete, vatan uğruna atını ve karısını fedâ eder. Ama vatanını her şeyden üstün gördüğü için, onun verimsiz ve küçük bir parçasını düşmanlara vermeyi derhal reddeder.

Eski çağları anlatan eserlerden **Akın**'da(Faruk Nafiz Çamlıbel), kuraklık ayrıntılı şekilde dile getirilir ve göç mecburiyeti anlatılır. Bu eser, Tarih Tezinde anlatıldığı gibi, Türklerin anayurdunun Orta Asya olduğu fikrini işler. Söz konusu eserin başında siyah elbiseli bir öğrenci bir haritaya bakarak Türklerin anayurdu olan Orta Asya'yı gösterir. Burasının Türklere yirmi bin yıldır yurt olduğunu söyler ve göç yollarını gösterir. Türkler, Orta Asya'dan kuraklık ve iklim şartları gibi sebeplerle göç ederek başka yerlere yayılırlar.

Özyurt'da(Faruk Nafiz Çamlıbel) Orta Asya'dan Anadolu'ya göç konusu işlenir. Oyunun baş kahramanlarından Suna'nın oğlu Akın, kendilerine özyurt olan yeni vatanlarına yerleşmelerine sevindiğini söyler. Türkler, gittikleri yerde çok güzel bir kasaba kurarlar. Tarih Tezine göre medeniyetin beşiği Türklerin anayurdu olan Orta Asya'dır. Anayurtları olan Orta Asya'dan değişik sebeplerle göç eden Türkler, böylece dünyaya medeniyeti yaymışlardır. **Özyurt**, göç hadisesiyle beraber bu bakışı da yansıtır. Türkler gittikleri her yere insanîyet ve medeniyet götürmüşlerdir.

Konusunu İslâm öncesi dönemden alan eserler arasında **Çoban**(Behçet Kemal Çağlar), Türk Tarih Tezi'nin en göze çarpar şekilde işlendiği eserlerden biridir.**Çoban**'ın konusu, hürriyet ve istiklâl fikridir. Bu eserde bir Çoban'la Çoban kızı'nın yurt uğruna savaşmaları anlatılır. Bu piyeste “Tarih” kişileştirilir ve Tarih ismindeki tiyatro şahsı, bir çocuğa Türklerin kahramanlık ve başarı dolu geçmişlerini anlatır.

Tarih, eserin sonunda Gazi'ye sevgisini dile getirir. Türk çocuğuna onun “istiklâli kurtaran, istikbâli yaratan” kişi olduğunu söyler.

Türklerde kadına her dönem değer verildiğinin bir ispatı da, **Hakan**(Abdülhak Hamit Tarhan), adlı eserdir. Bir çoban kızının Hakan'ın eşi olabilmesi bu fikrin güzel bir örneğidir. Bu eserin konusu Hakan'la Koncuy arasındaki aşk ve eserin sonunda Hakan'la Koncuy'un birbirleriyle evlenmeleridir.

Hakan'da istiklâl ve hürriyet fikrinin yanı sıra “Kurultay” müessesesine de yer verilir. Kurultay müessesesi, Türklerin devlet yapısında çok eski zamanlardan beri süre gelmiştir. Bu eserde “Tûran” fikri de zikredilir. Atatürk **Nutuk**'ta(1927) “Tûran” fikrini imkân dışı gördüğünü belirterek eleştirir. Böyle olmakla birlikte, tarihî kaynaklarda, onun dış Türklerle kalbî olarak ilgilendiğine dair malûmat da vardır. Esasen bizzat Tarih Tezi'ni bu ilginin en somut ve en büyük delili saymak lâzım gelir.

İslâm öncesi döneme dair piyeslerden **Attila**'da(B.Kemal Çağlar) Romalı Honorya isimli bir kadının Attila'yı sevmesi, eş olarak onu seçmesi ve sonunda Papa'nın Roma adına Attila ve Hunlar'dan af dilemesi anlatılır. Attila'nın hâkimiyeti çok geniş bir coğrafyayı kapsar. Piyeste Attila'nın Türk milleti nezdinde ve dünya tarihi içindeki yeri anlatılır. Böyle büyük önderlere sahip bir millet olarak Türkler, müspet özelliklerini tarih boyunca pek çok defa göstermiş asil bir millettir.

Attila'nın(M.Kemal Ergenekon) konusu, Hun hakanının, Romalıların kendisine suikast düzenleyeceğini duyması üzerine onlara savaş açması, zaferler kazanması, Romalılar'dan İldiko isimli bir kadının Attila'ya âşık olması ve

evlenmeleridir. Eserde Attilâ'nın ölüm şekli ve -varsa- faili belirsiz bırakılmıştır. Valter'in öldürdüğü kişi, başka biridir. Nitekim aynı eserin özeti buna göre yazılmıştır. Eserde Hunların Bizans ve Romalılarından üstün seciyeli bir millet oldukları anlatılır. Zira Tarih Tezinde ifade edilen çeşitli hususlardan biri, Batılı ülkelerin Türkleri aşağılamalarıdır. Tiyatro yazarları da Batılıların bu tavrına özellikle dikkat çekerler. Attila'nın Romalılar karşısında söylediği "Ben sizin gibi asil değilim. Fakat asil bir milletin evlâdıyım." sözünün Atatürk tarafından çok beğenilmesinin sebebi de budur.

Korkut Ata'da(Turan Oflazoğlu) Dumrul'un canını almak için gelen Azrail'le mücadelesi, annesinden ve babasından can istemesi, sonunda eşinin onun adına canını vereceğini açıklaması üzerine Azrail'in Korkut'un canını almak için yola çıkması anlatılır. **Korkut Ata**, yardımseverlik temini işleyen tiyatrolar arasında önde geleni sayılabilir. Yardımseverlik, Türk milletinin önemli özelliklerindedir. Çağlar boyunca darda kalana koşma, elinden geldiğince herkese yardım etme Türk milletinin insanî yönünü gösteren örneklerdir. Eserdeki baş kahraman Korkut, içinden gelen büyük bir yardımseverlik duygusuyla daha eserin başında Azrail'e, insanlara yardım edeceğine dair söz verir.

Korkut Ata(Turan Oflazoğlu), aynı zamanda fedakârlık teminin de işlendiği bir eserdir. Dumrul'un eşi Aysu'nun, Dumrul için canını verebileceğini söylemesi büyük bir fedakârlık örneğidir. Türklere ait üstün özelliklerden biri de fedakâr olmalarıdır. Böyle bir davranış aynı zamanda Türklere aile bağlarının gücünü göstermesi bakımından anlamlı ve önemlidir. Türk kadınları gerektiğinde eşleri için canlarını bile verebilirler. Karşılıklı sevgi ve saygı, aile bağlılığının başta gelen unsurlarıdır.

İslâmiyetin kabulünden önce de müspet değer ve güçlerle mücehhez olan Türkler, bu kuvvet ve istîdatlarını daha sonra müslümanlığı yaymak için kullanmışlardır.

Bağdat Hatun(Güngör Dilmen), Türklere kadının yeri temini ön plâna çıkaran bir eserdir. **Bağdat Hatun**'da baş kahraman Bağdat Hatun'un iktidar

uğruna ailesini ve en yakınlarını fedâ etmesi anlatılır. Kadınlar sosyal hayatta yerlerini aldıkları gibi, devlet işlerinde de kendi fikirlerini serbestçe açıklayabilmişlerdir. Oyunun baş kahramanı Bağdat, bir Moğol olan Bahadır'la evlendikten sonra devlet işlerinde kendi fikirlerini açıkça beyân edebilmiştir.

Eski çağlarda pek çok millet, kadınlara ikinci sınıf insan muamelesi yapıp onlara değer vermez, hattâ aşağılarken Türkler onları ailenin ve cemiyetin eşit bir üyesi addedip demokrat ve “feminist” bir insaniyet anlayışıyla muamelede bulunmuşlardır.

Deli Dumrul(Güngör Dilmen), yine Türklerde kadının yeri temini işleyen bir eserdir. Bu eserde Deli Dumrul'un kahramanlıkları ve haksızlıklarla mücadelesi anlatılır. Azrail, Dumrul'un canını almak isteyince, Dumrul annesine ve babasına gider. Onlar da canlarını vermek istemeyince aklına eşi gelir. Eşi, Dumrul için canını verebilecektir. Bu davranış Türk kadınının eşine verdiği değeri gösterir.

Malazgirt(Sabahattin Engin), **Büyük Hakan Alparlan**(M. Faruk Görtunca), **Alparlan**(Fahri Sağlam), **Alpaslan**(Ali Kazanoğlu)'da Türklerin Anadolu'da yerleşmeleri anlatılır.

Alparlan(Fahri Sağlam) adlı eserde Selçuklu Sultanı Alpaslan'ın Bizanslılarla savaşmaları ve bu savaşların sonunda büyük zaferler kazanmaları anlatılır. **Alparlan**'da kahramanlık ön plâna çıkmaktadır. Kahramanlık, dönemin tarih anlayışıyla da birebir paralellik arz eder. O, Türk milletine ait hasletlerden biri ve başta gelenidir.

Malazgirt(Sabahattin Engin)'in konusu Selçuklu Türklerinin 26 Ağustos 1071 Malazgirt Zaferi'dir. Bu eserde yine aynı şekilde kahramanlık yoğun olarak işlenmektedir. Aynı zamanda Tarih Tezinde açıklandığı gibi, Türklerin, tarihin her devrinde medenî millet olduklarına dair çeşitli malûmat vardır. Özellikle Selçuklu İmparatoru Alp Arslan'ın Bizans İmparatoru Romanos Diyojenes'e karşı muamelesi, müstesna bir insaniyet örneği olarak işlenir. Alp Arslan, Romanos Diyojenes'i esir ettikten sonra ona hüsnü kabul göstermiş ve Türklerin geleneksel

misafirperverliğiyle davranmıştır. Yazarlar, bu vesileyle, savaşçı bir millet olarak bilinen Türklerin aynı zamanda pek hoşgörülü olduğu fikrini işlemişlerdir.

Büyük Hakan Alparslan(M.Faruk Gürtunca) yine aynı şekilde Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleri dönemine ait bir tiyatro eseridir. Türklerin Bizanslılara üstünlüğü, 26 Ağustos 1071'de büyük zafer kazanarak Anadolu'yu yurt edinmeleri anlatılır. Bu eserde de kahramanlık önde gelen bir temdir.

Alp Aslan(Ali Kazanoğlu), Büyük Selçukluların Bizanslılarla savaşmaları ve Alp Aslan'ın önderliğinde büyük zaferi kazanmalarını konu eder. Bu eserde de kahramanlık ön plânda işlenmiş bir temdir.

Türklerin kahraman bir millet olmaları yoğunluğu değişmekle birlikte diğer eserlerde de karşımıza çıkmaktadır.

Bu eserlerde özellikle 26 Ağustos 1071 tarihine dikkat çekilir. Bu tarihte Türkler, Anadolu'yu yeni vatan ilân ederler. Bu zafer, Türklerin gücünü, kahramanlıklarını ve devlet kuruculuklarını gösteren örneklerden sadece biridir.

Atatürk'ün Tarih Tezini ortaya atmasının en büyük sebeplerinden biri de, Türk milletinin kendine güven duyup ne kadar büyük bir millet olduğunu anlamasını sağlamaktır. Kendine güvenen milletler geçmişte olduğu gibi gelecekte de yükselişlerini sürdüreceklerdir.

Yine bu duyguları halka aşılacak maksadıyla yazılan eserlerden **Malazgirt**(Sabahattin Engin) ve **Alpaslan**(Ali Kazanoğlu) dikkatimizi çeker. Hem **Malazgirt**'te, hem de **Alpaslan**'da Büyük Selçuklu Sultanı Alp Aslan elçileriyle görüşürken ordusunun gücünü ve savaşçılığını millet olarak asalet ve büyüklüklerini ifade eder.

Türklerin Batılı milletler tarafından aşağılanması, çeşitli eserlerde karşımıza çıkar. **Malazgirt**(Sabahattin Engin), bu temin yoğunlukla işlendiği bir eserdir.

Yabancıların Türkleri hor görmeleri Bizans İmparatoru ve Bizanslıların davranışlarıyla anlatılır.

Çalışmamızın son bölümü olan Cumhuriyet Dönemiyle ilgili eserlerden **Bayönder**(Münir Hayri Egeli), Atatürk'ün anlatıldığı bir eserdir. Bu eserin konusu; fırtınalı bir günde Bayan İzgen'in ölümü, eşini kaybeden Bayönder'in her şeyini arkadaşlarına bırakmasıdır. Bu eserde Atatürk'ün hayatından izler vardır.

Ayrıca **Bayönder**'de kullanılan dil dikkatimizi çeker. Eserde kullanılan kelimelerin, Atatürk'ün başlattığı ve 1932-34 yılları arasında denediği- daha sonra vazgeçtiği- aşırı özleştirmecilik anlayışının tezahürü olarak dikkat çeker.

Özsoy'da(Münir Hayri Egeli) Cumhuriyetin ilânı ile ilgili olaylar anlatılmaktadır. **Gün Doğarken**'de(Hayrettin İlhan) İzmir'in işgâli ve daha sonra kurtarılması anlatılır. **Özsoy**'un konusu baş kahraman Feridun'un oğulları Tur ve İraç'ın mücadeleleri, Cumhuriyetin kurulması öncesi ve sonrasında geçen olaylardır. **Özsoy**, ayrıca Ahmet Adnan tarafından bestelenmiş bir opera olmasıyla önem arz eder.

Koçyiğit Köroğlu(Ahmet Kutsi Tecer), kahramanlık konulu bir tiyatro eseridir. **Koçyiğit Köroğlu**'nda Köroğlu'nun kahramanlıkları, mücadeleleri ve Ayvaz'ı kurtarmak için Kırat'ını vermesi anlatılır. Köroğlu'nun kahramanlıkları yoluyla Türk milletine göndermeler yapılır. Türkler her zaman kahramanlıklarıyla tarih sahnesinin önünde yer almış bir millettir.

Kerem ile Aslı'da(Selâhattin Batu) ise diğer eserlerden farklı olarak aşk temi işlenir. Bu eserde Kerem ile Aslı'nın birbirlerine âşık olmaları, Azerbaycan-İran coğrafyasından gelip çeşitli Anadolu şehirlerinde dolaşmaları ve sonunda birbirlerine kavuştuklarında beraber ölmeleri anlatılır. Türk milleti yalnızca savaşçı bir millet değil aynı zamanda hassas ve duygulu bir millettir.

Esasen, Tarih Teziyle alâkalı bu eserlerin yazılmasının en büyük gayesi de, Türklüğü, temiz ruhu, cesareti, insanlığı, güçlü mazisi, hali ve gerçek değerleriyle tanıtmaya ve yaşatmaktır.

Sonuç olarak, Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletini bir varlık- yokluk mücadelesinden mucizevi bir zaferle çıkardıktan sonra azim ve heyecanla yeni bir devletin temellerini atmış, daha sonra da onu yükseltmenin ve yüceltmenin hamle ve mücadelesine girişmiştir. Millet olma ve ilerlemenin her şeyden önce bir millî bilinç ve inanç meselesi olduğunu isabetle gören Atatürk, Türk Tarih Tezini bu millî amaca hizmet için Türk ilim ve fikir hayatının gündemine sokmuş, yaptığımız çalışmada, çeşitli sanat kesimleriyle beraber tiyatro yazarlarının da onu tezli eserleriyle hararetle destekledikleri, söz konusu yeni tarih anlayışı ve bilincinin geniş kesimlere ve halka kadar yayılmasında önemli katkı sağladıkları anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

A - İNCELENEN ESERLER

a) Yazılış Tarihlerine Göre

Yazar Adı	Eser Adı	Yazıldığı tarih
1- Faruk Nafiz Çamlıbel	Akın	1932
2- Faruk Nafiz Çamlıbel	Özyurt	1932
3- Yaşar Nabi Nayır	Mete	1932
4- Behçet Kemal Çağlar	Çoban	1932
5- Hayrettin İlhan	Gün Doğarken	1933
6- Münir Hayri Egeli	Özsoy	1934
7- Münir Hayri Egeli	Bay Önder	1934
8- Behçet Kemal Çağlar	Atilla	1935
9- Abdülhak Hamit Tarhan	Hakan	1935
10- Vehbi Cem Aşkun	Oğuz Destanı	1935
11- M.Kemal Ergenekon	Atilla	1935
12- Selâhattin Batu	Kerem ile Aslı	1943
13- Selâhattin Batu	Oğuz Ata	1961
14- Ahmet Kutsi Tecer	Koçyiğit Köroğlu	1969
15- Behçet Kemal Çağlar	Malazgirt Zaferi'nden İstanbul'un Fethine	1971
16- M.Faruk Gürtunca	Büyük Hakan Alparslan	1971
17- Güngör Dilmen	Bağdat Hatun	1974
18- Fahri Sağlam	Alparslan	1976
19- Güngör Dilmen	Deli Dumrul	1979
20- Sabahattin Engin	Malazgirt	1988
21- Turan Oflazoğlu	Korkut Ata	1998
22- Ali Kazanoğlu	Alp Aslan	1947

b) İncelediğimiz Nüshalara Göre

- Çamlıbel, Faruk Nafiz (1965): **Akın**, İnkılâp Kitabevi, 1. Baskı, 62 s.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz (1965): **Özyurt**, İnkılâp Kitabevi, 1. Baskı, 80 s.
- Nayır, Yaşar Nabi (1980): **Mete**, Varlık Yayınları, 1. Baskı, 91 s.
- Çağlar, Behçet Kemal (1933): **Çoban**, Yayınevi belirlenememiştir, 1. Baskı, 86 s.
- İlhan, Hayrettin (1933): **Gün Doğarken**, Maarif Matbaası, 1. Baskı, 32 s.
- Egeli, Münir Hayri (1934): **Özsoy**, Ankara Halkevi, 1. Baskı, 23 s.
- Egeli, Münir Hayri (1934): **Bayönder**, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1. Baskı, 47 s.
- Çağlar, Behçet Kemal (1935): **Atilla**, Ulus Basımevi, 1. Baskı, 31 s.
- Tarhan, Abdülhak Hamit (1935): **Hakan**, Akşam Matbaası, 1. Baskı, 98 s.
- Aşkun, Vehbi Cem (1935): **Oğuz Destanı**, Millî Mecmua Matbaası, 1.Baskı, 31s.
- Ergenekon, M.Kemal (1935): **Attila**, Bursa: Yeni Basımevi, 1. Baskı, 120 s.
- Batu, Selâhattin (1943): **Kerem ile Aslı**, Nebioğlu Yayınevi, 1. Baskı, 119 s.
- Batu Selâhattin (1992): **Oğuz Ata**, Milli Eğitim Basımevi, 2. Baskı, 96 s.
- Tecer, Ahmet Kutsi (1969): **Koçyiğit Köroğlu**, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı, 112 s.

- Çağlar, Behçet Kemal (1971): **Malazgirt Zaferi'nden İstanbul'un Fethine**, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı, 85 s.
- Gürtunca, M.Faruk (1971): **Büyük Hakan Alparslan**, Ülkü Basımevi, 1. Baskı, 148 s.
- Dilmen, Güngör (1996): **Bağdat Hatun**, Mitoş Boyut Yayınları, 1. Baskı, 106 s.
- Sağlam, Fahri (1976): **Alparslan**, Töre-Devlet Yayınevi, 1. Baskı, 120 s.
- Dilmen, Güngör (1982): **Deli Dumrul**, Adam Yayıncılık, 1. Baskı, 147 s.
- Engin, Sabahattin (1974): **Malazgirt**, Yağmur Yayınevi, 1. Baskı, 149 s.
- Oflazoğlu, Turan (1998): **Korkut Ata**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1. Baskı, 105 s.
- Kazanoğlu, Ali (1947): **Alp Aslan**, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, 62 s.

B - FAYDALANILAN ESERLER

- . Akı, Niyazi (1968): **Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış**, Ankara, Bilgi Basımevi
- . Akı, Niyazi (1989): **Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi I**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1. Baskı
- . Akı, Niyazi (1998): **Cumhuriyetin 75. Yılında Türk Tiyatrosu**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- . And, Metin (1970): **Türk Tiyatrosu Tarihi**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1.Baskı
- . And, Metin (1973): **50 Yılın Türk Tiyatrosu**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- . And, Metin (1983): **Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- . Atatürk, **Nutuk**, Cilt 1, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 13. Baskı, s.1-50
- . **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III** (1981): Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, 3. Baskı
- . Banarlı, Nihat Sâmî(1998): **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**,İstanbul, Milli Eğitim Basımevi
- . Cahen, Claude (1979): **Osmanlı'dan Önce Anadolu'da Türkler**. Çev. Yıldız Moran. İstanbul: Emek Gazete ve Matbaacılık Ltd. Şti.,
- . Celal, Metin (1998): **Türk Tarih Tezi ve Tarih Ders Kitaplarında Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1923-1960)**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Danışman Yrd.Doç.Dr. Yusuf Sarımay.
- . Devellioğlu, Ferit (1996): **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 13. Baskı
- . Enginün, İnci (2001): **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 3. Baskı
- . Eröz, Mehmet (1983): **Milli Kültür ve Müesseseleri**. İstanbul: Doğuş Yayın ve Dağıtım
- . Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, (2002): **Atatürk Haftası Armağanı**, Ankara
- . GenelKurmay Başkanlığı, (1984): **Atatürkçülük** (I. Kitap), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı

- . GenelKurmaya Başkanlığı, (1984): **Atatürkçülük** (II. Kitap), İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı
- . Gökalp, Ziya (1974): **Türk Medeniyet Tarihi**. 2. kitap Haz. Fikret Şahoğlu. İstanbul: Türk Kültür Yayınları
- . Gökalp, Ziya (1996): Sadeleştiren: Mehmet Kaplan **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi
- . Güngör, Erol (1986): **Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 3.Baskı
- . İnalçık, Halil (1988): “Türkiye’nin Modernleşmesi”. **Bellekten**. Cilt LII. No.204
- . İnan, Ayşe Afet (1959): **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını
- . İnan, Afet (1971) : **M.Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı
- . İzgi, Özkan (1994): “Atatürk’ün ‘Tarih İlmi’ Hakkındaki Düşünceleri” **1. Uluslararası Atatürk Sempozyumu (21-23 Eylül 1987)**, Ankara
- . Kabaklı, Ahmet (2002): **Türk Edebiyatı C.1,2,3,4,5**, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları
- . Kafesoğlu, İbrahim (1988): **Türk Milli Kültürü**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 5. Baskı
- . Kaplan, Mehmet (1985): **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1. Baskı
- . Katoğlu, Murat (1995): “Cumhuriyet Türkiye’sinde Eğitim, Kültür, Sanat,” **Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980) Cilt IV**, İstanbul
- . Korkmaz, Zeynep (1963): **Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi Ankara**: Ankara Üniversitesi Yayını
- . Köprülü, Mehmet Fuad (1981): **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 3.Baskı
- . Lewis, Bernard (1988): **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, çev. Metin Kırıatlı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3.Baskı
- . Meydan, Sinan (2005): **Atatürk ve Kayıp Kıta Mu**, İstanbul, Truva Yayınları, 3.baskı
- . Necatigil, Behçet (2002): **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul, Varlık Yayınları, 20. Baskı

- . Oğuz, Burhan (1976): **Türkiye Halkının Kökenleri**. Cilt I. İstanbul: İstanbul Matbaası
- . Safa, Peyami (1968): **Türk İnkılabına Bakışlar**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2.Baskı
- . Sümer, Faruk ve Turhal Yüksel (1991): **Liseler için Tarih-1**, İstanbul: Ders Kitapları Anonim Şirketi
- . Şener, Sevda (1972): **Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan (1923-1972)**, Ankara Ankara Üniversitesi Basımevi
- . Tanyu, Hikmet (1981): **Atatürk ve Türk Milliyetçiliği**, Ankara, Töre Devlet Yayınevi, 1.Baskı
- . Taş, Songül (2001): **Necati Cumalı ve Oyunları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1.Baskı
- . Tosun, Ramazan (2002): “Atatürk’ün Türk Tarih Tezi,” **Ata Dergisi**, Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Konya, sayı 10, s.231-234
- . Tosun, Ramazan (2003): “Atatürk Dönemi Tarih ve Öğretimi” **Ata Dergisi**, Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Konya, sayı 11, s. 33-57
- . Turan, Osman (2003): **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 14. Baskı
- . Turhan, Mümtaz (1987): **Kültür Değişmeleri**. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
- . Türk Tarih Kurumu, (1973): **VII Türk Tarih Kongresi, Cilt II**, Ankara
- . Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, (1932): **Tarih 1, Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar**, Maarif Vekâleti Yayınları, İstanbul
- . Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, (1931): **Tarih 2, Orta Zamanlar**, İstanbul, Devlet Matbaası
- . Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, (1931): **Tarih 3, Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı-Türk Tarihi**, İstanbul, Devlet Matbaası
- . Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, (1934): **Tarih 4, Türkiye Cumhuriyeti**, İstanbul, Devlet Matbaası

Ünlü, N. Hilâl (2004): **Türk Tiyatro Eserlerinde “Milli Mücadele”** Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Danışman Doç. Dr. Enver Töre

.Yalçın, Alemdar(2002):**II. Meşrutiyette Tiyatro Edebiyatı Tarihi**,İstanbul, Akçağ Yayınları

.Yamaner, Şerafettin (1998): **Atatürk Öncesinde ve Sonrasında Kültürel Değişim (Değişimin Felsefesi ve Toplumsal Özü)**, İstanbul, 1. Baskı

. Yıldız, Hakkı Dursun (1996): “Atatürk ve Türk Tarihi” **Uluslararası 2. Atatürk Sempozyumu (9-11 Eylül 1991 Ankara)**, Ankara